

**BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞU
(STK) ÖRGÜTLENME MODELİ:
AMARGİ KADIN KOOPERATİFİ
(Yüksek Lisans Tezi)
Esen ÖZDEMİR
2009**

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞU (STK) ÖRGÜTLENME MODELİ: AMARGİ
KADIN KOOPERATİF**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan:
Esen ÖZDEMİR**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Asiye AKA**

Çanakkale - 2009

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Bir Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Örgütlenme Modeli: Amargi Kadın Kooperatifi" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

Adi ve Soyadı

İmza

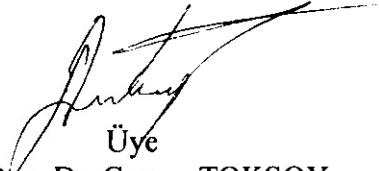
11/12/2009

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

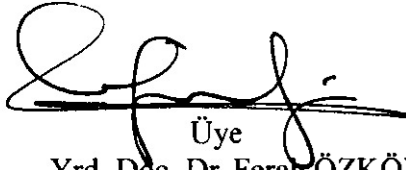
Esen ÖZDEMİR'E ait "Bir Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Örgütlenme Modeli: Amargi Kadın Kooperatifi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Yrd.Doç. Dr. Asiye AKA (Danışman)

Üye
Yrd. Doç. Dr. Gamze TOKSOY

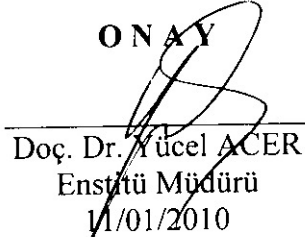

Üye
Yrd. Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK

Tez No: 358232

Tez Savunma Tarihi : 11.12.2009

ONAY

Doç. Dr. Yücel ACER
Enstitü Müdürü
11/01/2010

ÖZET

Her geçen gün sayıları ve faaliyet alanları artan STK'lar günümüz dünyasının en önemli sosyal ve siyasal aktörlerinden biri olarak kabul edilmektedirler. STK'ların bu denli önemli aktörler olmalarından dolayı sivil toplum kuruluşları kavramına ve STK'ların rollerine dair yürütülen tartışmalar da gündemde önemli bir yer kaplamaktadır.

Türkiye'de ise Osmanlıdan miras kalan merkezîyetçi, otoriter devlet yapılanması sivil toplumun gelişmesinin önündeki en önemli engellerden bir olmasına rağmen 1946 yılında çok partili hayata geçiş ile birlikte canlanmaya başlamıştır. Bu canlanma darbelerle sürekli kesintiye uğramasından dolayı ancak 1980 sonrası tam anlamıyla bir canlanma yaşamış ve bu dönemde nicel ve nitel anlamda ciddi artış göstermişlerdir.

STK'ların nicel ve nitel olarak bu derece artış göstermesi farklı örgütlenme modellerini de beraberinde getirmiştir. Faaliyet alanları, yasal statüleri, üye profilleri vs. birbirinden farklı olan STK'ların örgütlenme modelleri de birbirinden farklıdır.

Bu çalışmada, Türkiye'nin önde gelen kadın konulu sivil toplum kuruluşlarından olan Amargi Kadın Kooperatifi'nin örgütlenme modeli; örgüt içi demokrasinin işlerliği, gönüllülerle ve devletle ilişkiler başlıkları altında sözlü tarih ve gözlem teknikleri ile elde edilen verilerin ışığında literatürde yürütülen tartışmaların da katkısıyla incelenmiştir.

Anahtar Kavramlar: Sivil toplum, Sivil Toplum Kuruluşu, Kadın Hareketi, Yatay Örgütlenme Modeli

ABSTRACT

Non-governmental organizations are continually growing in numbers and extending their outreach as they are considered as one of the most significant social and political actors of our contemporary world. Since non-governmental organizations are such crucial actors, discussions about the concept of non-governmental organizations and their roles play an important part in current debates.

Centralized and authoritarian state regimes in Turkey as the legacy of the Ottoman Empire have precluded the development of non-governmental organizations, however since 1946 with the emergence of multi-party politics, there has been a wakening of non-governmental organizations. Although such emergence was repeatedly interrupted by series of coup d'etats, only after 1980s there has been a true emergence of non-governmental organizations both in quantity and quality.

Such a significant emergence of NGOs has also brought debates about different organization models and practices to the forefront. While the NGOs offer a wide diversity in their field of activities, legal status, membership profiles, etc., they also offer different organizational models from each other.

This research is centered on one of the leading NGO's on women's issues, Amargi Women's Cooperative and its organizational model. The debates that surround the literature about democratic working models within organizations and the relationships established with the volunteers and the state will be used to contribute to the ethnographic work to examine Amargi's organizational model.

Key words: Civil Society, Non Governmental Organizations, Women Movement, Horizontal Organizational Model

ÖNSÖZ

Sivil toplum kuruluşları günümüz dünyasının en önemli siyasi, kültürel aktörlerinden birisidir. Bu aktörün ajanlarının sorunlarını dillendirme ve kendi koşulları bağlamında sorunları çözmede önemi de giderek artmaktadır. Türkiye’de Cumhuriyet öncesi ve sonrası yıllarda belli zaman aralıklarda niceliksel artış ve azalışları yaşayan sivil toplum kuruluşlarının bir örneği de kuşkusuz ki feminist kadın hareketidir. Bu hareketin somutlaşmış diğer bir ifadeyle ete kemiğe bürünmüş hali olan Amargi Kadın Kooperatifi’nin bir sivil toplum kuruluşu olarak ele alınıp irdelendiği bu çalışmada yatay bir örgütlenme modelinin fiiliyatta uygulanabilir olduğunu göstermek çalışmanın ilk hedefi olmuştur. Bu hedef çerçevesinde bir sivil toplum kuruluşunun örgüt içi ilişkileri, karar alma mekanizmaları, gönüllüleri ile kurdukları ilişkileri ve devletle olan ilişkileri incelenmiştir.

Çalışmada yatay bir örgütlenmenin işlerliği –hiyerarşilerin ortadan kalktığı- en temel bulgulardan biridir. Buna ek olarak farklı uygulamada belli sıkıntılar yaşansa da üyelerinin toplumsal duyarlılığının yüksek oluşu ve ataerkil yapılanmanın getirisi olan kadınların yaşadığı sorunlardan haberdar olma durumu bu örgütlenme modelinin işlerliğinde en önemli faktör olarak saptanmıştır.

Çalışmanın hazırlanma sürecinde öncelikle bana gösterdiği sabır ve desteğinden dolayı değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Asiye Aka’ya ve jüri üyelerim Yrd. Doç. Dr. Gamze Toksoy ve Yrd. Doç. Dr. Ferah Özkök’e teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmaya başlamam ve süreç içindeki bütün zorluklara rağmen vazgeçmemem için telkinlerde bulunan Pınar Selek’e, bu zorlu dönemde üzerimdeki iş yükünü azaltan çalışma arkadaşlarım İlkey Ertem ve Semra Aslan’a, süreç içinde yanımda olan ve kendime inancımı sürekli tazeleyen Semih Özkür’e, bugüne kadar beni hiç yalnız bırakmayan aileme, deneyim ve bilgi birikimlerini sabırla benimle paylaşan ve kadın dayanışmasına inancımı her daim tazeleyen Amargi Kadın Kooperatifinin değerli üyelerine teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM: SİVİL TOPLUM KURULUŞU KAVRAMINA İLİŞKİN TANIMLAR VE TEMEL TARTIŞMALAR

1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kısa Tarihçesi.....	5
1.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlev ve Nitelikleri.....	9
1.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’deki Gelişimi ve Temel Tartışmalar.....	11
1.3.1. Osmanlı Dönemi.....	12
1.3.1.1. Tanzimat Dönemi.....	13
1.3.1.2. I. Meşrutiyet’in İlanı.....	15
1.3.1.3. II. Meşrutiyet’in İlanı.....	16
1.3.2. Cumhuriyet Dönemi.....	19
1.3.2.1. Tek Partili Dönem.....	20
1.3.2.2. Çok Partili Döneme Geçiş.....	22

1.3.3. 1980 Sonrası.....	27
1.3.4. 1999 Marmara Depremi: Sivil Uyanış!.....	35

İKİNCİ BÖLÜM:

BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞU ÖRGÜTLENME MODELİ:

AMARGİ KADIN KOOPERATİFİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi ve İçeriğine Dair.....	40
2.1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	40
2.1.2. Araştırmanın Yöntemi	40
2.2. Türkiye’de Feminist Hareketin Tarihi.....	44
2.3. Yatay Örgütlenme Modeli Olarak Amargi Kadın Kooperatifi.....	53
2.3.1. Amargi Kadın Kooperatifi’nin Tarihi.....	54
2.3.2. Amaç ve Hedefleri.....	58
2.3.3. Faaliyet Alanları.....	58
2.3.3.1 Üyelerle Yönelik Gerçekleştirilen Faaliyetler.....	59
2.3.3.2. Üye Dışı Katılıma Açık Olan Faaliyetler.....	59
2.3.3.3.Kampanyalar.....	60
2.3.3.3.1.Cinsel Şiddete Karşı Kampanya.....	60
2.3.3.4.Yayınlar.....	61
2.4.Örgütlenme Modeli.....	61

2.4.1.Komisyonlar Şeklinde Örgütlenme.....	62
2.5. Örgüt İçi Demokrasi.....	66
2.6. Gönüllü Politikası.....	72
2.7. Devlet İle Kurulan İlişkiler.....	76
5.SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA.....	88
EKLER.....	94
EK-1 Amargi Kadın Kooperatifi Manifestosu.....	94
EK-2 Amargi Kadın Kooperatifi Tüzüğü.....	104
EK-3 Amargi Tanıtım ve Etkinlik Broşürüleri.....	115
EK-4 Cinsel Şiddete Karşı Kadın Platformu Broşürü.....	125
EK-5 Soru Cetveli.....	127

KISALTMALAR CETVELİ

AB:	Avrupa Birliği
BONGO:	Business-Organized NGO's
ECOSOC:	<i>Economic and Social Committee</i> (Birleşmiş Milletler Anlaşması'nda, Ekonomik ve Sosyal Konsey)
GONGO:	Governmental NGO's (Hükümet Tarafından Kurulan Hükümet Dışı Kuruluşlar)
KA-DER:	Kadın Adayları Destekleme Derneği
KA-MER:	Kadın Merkezi
NGO:	Non Governmental Organizati (Hükümet Dışı Örgütler/Kuruluşlar)
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
TUSİAD:	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
QUANGO:	Quasi Non Governmental Organizations (Enciomsu Örgütler)
YAZKO:	Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi

GİRİŞ

Sivil toplum kuruluşları tarihsel süreç içerisinde siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlere bağlı olarak farklı kavramları temsil etmişler ve buna bağlı olarak da farklı roller üstelenmişlerdir. Sivil toplum kuruluşlarının işlev ve niteliklerine dair yürütülen tartışmalarda nihai bir yere henüz varılmamış olmakla beraber bir takım asgari özelliklerinde uzlaşmıştır.

Bu uzlaşıya göre; sivil toplum kuruluşları belli bir amaç için gönüllü olarak bir araya gelen insanların kar amacı gütmeksizin kamu yararını gözeterek hizmetler üreten örgütlenmelerdir.

Günümüz dünyasında ise STK'lar demokratikleşmenin önemli aktörleri olarak görülmekte ve katılımcı demokrasi, yönetim, şeffaf yönetim gibi kavramlarla birlikte tartışılmaktadırlar.

Türkiye’de ise ilk sivil toplum örgütlenmeleri devlet tarafından yukarıdan aşağıya doğru bir örgütlenme şeklinde gerçekleşmiştir. Bu yapılanma uzun yıllar devam etmekle beraber 1945 yılında çok partili hayata geçiş ve demokratikleşme yolunda adımlar atılmaya başlanmasıyla beraber devletten bağımsız örgütlenmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle 1980 sonrası dönemde toplumsal hareketlerin güç kazanmasıyla birlikte farklı faaliyet alanlarında çok sayıda sivil toplum kuruluşu kurulmuştur.

Farklı toplumsal tabanlardan gelen ve yasal anlamda farklı statülere sahip bu oluşumların örgütlenme yapıları da tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmaların odağında bulunan STK'ların devlet ile ilişkileri ve örgüt içi demokrasilerinin işlerliği tartışılmaya devam etmektedir.

STK'ların demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi yönünde faaliyet gösteren örgütlenmeler oldukları göz önünde bulundurulduğunda bu örgütlerin ilk önce kendi içlerinde demokrasi kültürünü yerleştirmiş olmaları gerekmektedir. Örgüt içi demokrasinin yerleşmesi ve bütün üyelerin karar mekanizmalarına katılımında aynı hak ve fırsata eşit olması için ise STK'ların yatay örgütlenmeler olmaları beklenmektedir.

Bu çalışmada 1980 sonrasında en güçlü toplumsal hareketlerinden olan kadın hareketinin önemli sivil toplum örgütlenmelerinden bir olan Amargi Kadın Kooperatifinin

örgütlenme modelini STK örgütlenme modellerine dair yürütülen bu tartışmaların ışığında incelenecektir.

Amargi Kadın Kooperatifi 2001 yılında farklı kadınların Türkiye’deki toplumsal cinsiyet ilişkilerine dair politika üretmek ve eylemliklerde bulunmak amacıyla kurulmuş bir kadın örgütüdür. Şu an aktif seksen üç üyesi ile İstanbul ve İzmir’de faaliyetlerde bulunmaktadır.

Bu araştırmanın amacı; Amargi Kadın Kooperatifinin örgütlenme modelini, örgüt içi demokrasinin işlerliğinin yanı sıra devletle ve gönüllülerle kurulan ilişkiler bağlamında değerlendirilerek olumlu ve olumsuz yanlarının tespit edilmesi ve bu örgütlenme modelinin STK örgütlenme modellerine dair yürütülen tartışmalara katkı sağlamasıdır.

Araştırmanın ikinci bölümünde, sivil toplum kuruluşlarının tanımı ve işlevlerine yönelik kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş ve Türkiye’de ki tarihsel süreçleri; Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi ve 1980 sonrası dönem olmak üzere üç ayrı dönemde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Amargi Kadın Kooperatifi’nin kurumsallaşma tarihi, amaç ve hedefleri, faaliyet alanlarının yanı sıra örgütlenme modeli incelenmiştir. Bu bölümde yöntem olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır ve elde edilen veriler analitik bir bakış açısıyla örgüt içi demokrasi, devletle ilişkiler, gönüllülerle ilişkiler ve medya ile ilişkiler başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Son bölümde ise araştırmanın üçüncü bölümünde yapılan değerlendirmeler ışığında Amargi Kadın Kooperatifi’nin örgütlenme modelinin özgünlüğüne ilişkin sonuç ve değerlendirmeleri yer almaktadır.

I. BÖLÜM: SİVİL TOPLUM KURULUŞU (STK) KAVRAMINA İLİŞKİN TANIMLAR VE TEMEL TARTIŞMALAR

Günümüz dünyasında sayıları gün geçtikçe artan Sivil Toplum Kuruluşları (STK) 21. yüzyılın en önemli siyasal ve sosyal aktörleri haline gelmişlerdir. Dünyadaki açlıkla mücadele eden, savaşların yaralarını saran, eğitim hakkından mahrum kalanlara eğitim almalarının yolunu açan, ataerkil toplumun ezdiği ve yok saydığı kadınların, eşcinsellerin, transeksüllerin haklarını savunan, AIDS’e karşı mücadele eden, nesli tükenmekte olan hayvanları koruyan, küreselleşmenin toplumsal hayatta yarattığı olumsuzluklara karşı mücadele eden ama aynı zamanda küreselleşmenin en önemli taşıyıcıları olan vb. sayamayacağımız kadar çok alanda faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşları dünyadaki bütün bu sorunların çözümü için politika üreten ve bu doğrultuda da uluslararası siyasiler tarafından en önemli muhatap olarak kabul edilen oluşumlardır. İşlev ve niteliklerine atfedilen önemin artmasıyla beraber -bizdeki adıyla Sivil Toplum Kuruluşları uluslararası yazındaki karşılığı ise NGO (Non Governmental Organization) olan- bu kuruluşların üzerine yapılan tartışmalar da bir o kadar çeşitlenmiş ve çoğalmıştır. STK’lar üzerine yapılan tartışmalar, başta kavramın kendisi olmak üzere, bu kuruluşların katılımcı demokrasinin ve haklar mücadelesinin vazgeçilmez aktörleri mi yoksa neo-liberal politikalarla yaratılan siyasal ve ekonomik eşitsizlikleri gizlemenin ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesinin meşru aktörleri mi oldukları gibi birbirine neredeyse taban tabana zıt ve oldukça geniş bir alanda yürütölmeye devam etmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşlarının örgütlenmesinin kökenleri çok eskilere dayanmakla birlikte bugünkü kullandığımız anlamıyla “Sivil Toplum Kuruluşu” kavramı ilk defa 1945 yılında Birleşmiş Milletler Anlaşması’nda, Ekonomik ve Sosyal Konsey (*Economic and Social Committee- ECOSOC*) düzenlemeleri bağlamında 71.maddesinde¹ devlet ve üye ölkelere ait olmayan kuruluşların danışmanlık rolü ile ilgili tanımlamada kullanılmıştır (Ryfman 2006: 26) ve uluslar arası literatürde de bu kuruluşların devlet dışılığına atıfta

¹ 26 Haziran 1945 BM Anlaşması, X. Bölüm; Ekonomik ve Sosyal Konsey Bileşimi, 71. madde: “Ekonomik ve Sosyal Konsey, kendi yetkisine giren sorunlarla uğraşan sivil toplum kuruluşlarına danışmak için uygun düzenlemeler yapabilir. Böyle düzenlemeler uluslararası örgütlerle ve gerektiğinde, Birleşmiş Milletler’in ilgili üyesine danışıldıktan sonra ulusal örgütlerle de yapılabilir.”

bulunan NGO (Non Governmental Organization) yani “Devlet Dışı Örgütler” olarak yer almıştır.

NGO terimi ise Türkçe literatüre ya “Devlet Dışı Kuruluşlar” ya da “Hükümet Dışı Kuruluşlar” olarak çevrilmiştir² fakat Kuçuradi (1998: 24-25)’ye göre İngilizce Ya da Fransızcada kullanılan *governmental* sözcüğü Türkçede kullandığımız hükümet sözcüğünden çok daha geniş bir anlama sahiptir ve “Hükümet Dışı Kuruluşlar” çevirisi NGO’ların en önemli özelliği olan devlet dışılığını yansıtmamaktadır. Bunun yanında (İnsel 2002) ise “Hükümet Dışı Örgütler/Kuruluşlar” teriminin Türkiye’de devlet dışında bulunmak zanlı olmak için güçlü bir kanıt oluşturduğu için, daha yumuşak bir tabir olduğu için tercih edildiğini söylüyor.

Bütün bu tartışmalara rağmen daha dikkat çekici olanı ise şu anki literatürde ne “Hükümet Dışı Örgütler/Kuruluşlar” ne de “Devlet Dışı Örgütler/Kuruluşlar terimlerinin her ikisinin de kullanılmaması ve daha da steril bir kavram olan “Sivil Toplum Kuruluşu” terimin kullanılmasıdır. Keza Başkaya (2004)’ya göre bütün dünyada genellikle NGO (Non Governmental Organization) olarak adlandırılan kavramın dilimize “Sivil Toplum Kuruluşu” şeklinde çevrilmesi bir tesadüf değildir. Bu bizim devlet dışında pek bir şeyi tahayyül edemediğimizden kaynaklanmaktadır.

Kavramsallaştırma ile ilgili bir diğer önemli sorun da “*nongovernmental*” teriminin negatif bir terim olmasındandır (Kuçuradi 1998: 24). Diğer bir ifadeyle ‘eskilerin "bir mefhumu muhalifiyle tanımlamak" dedikleri durumdan bile farklı’ (Başkaya 2003) oluşundan kaynaklanır. Kavram kuruluşun ne olduğunu değil ne olmadığına işaret eder. Kavramın bu şekilde negatif bir sınır çizmesi ise hangi kuruluşların NGO hangi kuruluşların NGO olmadığı tartışmasını beraberinde getirmektedir. Kuçuradi (1998: 249)’ye göre Türkçedeki gerek sivil toplum kuruluşu tanımlaması gerek gönüllü kuruluşlar terimleri ise “non-governmental” kavramlaştırmasının tersine pozitif bir belirleme denemesinden kaynaklanmaktadır. Fakat bu belirleme denemesinin Türkiye’deki STK tartışmalarına baktığımız zaman başarılı olduğunu söylememiz pek mümkün görünmemektedir.

2 “Örgüt” kelimesi 1980 öncesinin olumsuz çağrışımlarından dolayı tercih edilmemektedir.

Kavramsallaştırmanın negatif ya da pozitif olması STK tartışmasının boyutunu azaltmıyor. Çünkü gerek “devlet dışı örgütler” gerekse “sivil toplum kuruluşu” diye adlandırılın hangi örgütlenmelerin STK ya da NGO kabul edileceği hala en önemli tartışma konusudur. Örneğin Dünya Ticaret Örgütü bir NGO ise Af Örgütü de NGO’mu, TUSİAD bir STK ise İHD bir STK’mı ya da üyeliği devlet tarafından zorunlu kılınan Meslek Odaları sivil inisiyatifin temsilcisi oldukları için STK’ mı yoksa devletten bağımsız olmadıkları için bir kamu kuruluşu mu?

Aslında Uluslararası literatürde yaygın olarak NGO terimi kullanılmakla beraber bu tür oluşumları nitelendirmek için başka kavramlar da kullanılmaktadır. Bunlar; Üçüncü Sektör Kuruluşları (Third Sector Organizations), Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar (Nonprofit Organizations), Gönüllü Kuruluşlar (Voluntary Organizations), Bağımsız Sektör Kuruluşları (Independent Sector Organizations), Hayır Kuruluşları (Charities-Philanthropic Organizations), Tabana Dayalı Organizasyonlar (Grass-Roots Organizations), Enciomsu Örgütler (QUANGO), Seçilmiş ya da Yerel Kurullar (Elected or Local Councils, Commisions), Girişimler, Platformlar, Vatandas Eylemleri, Semt Girişimleri (Initiations, Platforms, Citizen Actions, Neighborhood Initives) (Şahin 2004: 242), hukusal dernek statüsü arkasına gizlenen BONGO’lar (Business-Organized NGO’s) Uluslar arası sermayenin projelerini hayata geçirmek için oluşturulan DONGO’lar (Donor- Organised NGO’s) ve hükümetler tarafından kurulan GONGO’lar (Govermental NGO’s) olarak sıralayabiliriz. Aslında terimlerdeki çokluk ve karmaşa, salt terminolojik kaygıların bir ürünü değildir. Her bir terim, genellikle bu örgütlere yönelik belli bir ideolojik ve/veya pratik-siyasal bir yaklaşımın ya da hesabın yansıması olarak da değerlendirilebilir.(Sancar 2000: 20).

Bu tür kavram kargaşalarından dolayı çalışmanın bu bölümünde çalışmanın ilerleyen kısımlarında kullanılabilecek tarihsel bağlama oturtulmuş asgari düzeyde de olsa bir STK tanımı yapılmaya çalışılacaktır.

1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kısa Tarihçesi

STK’ların tarihi 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanmakla birlikte bizim bugün kullandığımız anlamadaki ilk STK’lar II. Dünya savaşıdan sonra Avrupa’da savaşın

yaralarını sarmak için insanların bir araya gelip örgütlenmeleri ile ortaya çıkmaya başlamamışlar ve uluslararasılaşmışlardır.

Yoksullar, hastalar, savaş kurbanları ve yabancılarla, bireysel ve toplumsal bir dayanışma içinde olmak gerektiği düşüncesi birçok kültürde vardır. Ama bu dayanışmanın uluslararası izdüşümü, hem anlayış hem de uygulama olarak, II. binyılın ortalarında başlayarak öteki kıtalara yayılan çağdaş Avrupa'nın bir “buluşudur”. Sonraları bu konu Kuzey Amerika'ya yayılmasıyla yeniden ele alınıp işlenmiştir (Ryfman 2006: 16).

Bu başkalarına yardım anlayışı ve bunun kurumsallaşması üçlü birlikle beslenmiştir. Bunlardan birincisi 17.yüzyıldan başlayarak Avrupa'da ve daha sonra Avrupalılar tarafından sömürgeleştirilen Kuzey Amerika'da oluşan hayır ve yardım işlerinin sürekli laikleşmesi, ikincisi devletler arasında bu tarihten itibaren uluslararası bir hukukun gelişmesi ve sonuncusu “insanlık” ya da “insanlık erdemini” referans gösteren Aydınlanmanın entelektüel coşkusudur (Ryfman 2006: 16). Yoksullara ve ihtiyacı olanlara yardım ve merhamet Yahudilikte ve Hristiyanlıkta olmakla beraber Avrupa'da Reform hareketinden sonra yavaş yavaş dinsel ve siyasal iktidar odaklarından bağımsız bir hayır işleri modeli oluşturulmuştur.

Tarihteki ilk sivil örgütlenmeler ve dernekleşme hareketleri ABD'de ve İngiltere'deki köleliliğin kaldırılmasına yönelik toplumsal hareketlerdir. Özellikle Britanya'da sömürünün yasaklanması, daha sonra köleliğin kaldırılması mücadelesi tarihsel olarak ilk sivil toplum girişimleri örnekleridir. Bu hareketin Britanya'da yürüttüğü kampanya sonucunda Britanya Parlamentosu'na bu konuyla ilgili 200 dilekçe verilmiş ve bu dilekçelerden birinde 20.000 imza (kent nüfusu 75.000'dir bu tarihte) vardı ve Parlamento Köleliliği 1807 yılında tek taraflı olarak yasaklamıştır. Bu hareketin şüphesiz en önemli sonucu ise 1823 yılında, British and Foreign Anti-Slavery Society (Köleliğe Karşı İngiliz ve Yabancı Topluluğu) adında kölelilik karşıtı bir STK kurulması olmuştur ve kuruluş köleliğin kaldırılması için sadece on yıl çalışmış ve kölelik 1833 yılında kaldırılmıştır. (Ryfman 2006: 19). Bu örgüt bugün çalışmalarına Anti-Salavery International (Uluslararası Kölelik Karşıtı) adıyla uluslararası bir STK olarak devam etmektedir.

Kölelik karşıtı hareketin arkasından siyasal ve dinsel otoritelerden bağımsız özel girişimler sonucu oluşan savaş sonrası savaşın yaralarını sarmaya ve savaş mağdurlarına

yardım için oluşan örgütlenmeleridir. Bu tür örgütlenmenin birincisi Osmanlı- Rusya arasında çıkan Kırım savaşı esnasında ‘Florence Nightingale ilk hemşire birliklerini örgütlemiş ve tümüyle özerk bir insani yardım örgütünün temellerini atmıştır’ (Ryfman 2006: 18). Bu örgüt, daha sonraki yıllarda Bağımsızlık savaşı sırasında Amerika’da, 1870 savaşında Fransa’da ya da sömürge Hindistan’ında, açlık kurbanlarına yardımlar yapacaktır.

Böylece Avrupa’da, Amerika’da, sonra Osmanlı İmparatorluğu’nda, savaşların sonucunda mağdur olan asker ve sivil kişilere yardımlar yapan kuruluşlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar yavaş yavaş ve geniş bir şekilde uluslararası boyut kazanmaya başlar. ‘Bu hareketin temelinde ulusal dernekler ve onların federatif oluşumu (1919’da kurulmuştur) Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri federasyonu ile Uluslararası Kızılhaç komitesi vardır’ (Ryfman 2006: 18).

Birinci dünya savaşı ve sonraki yıllarda bu derneklere benzer bir sürü yeni dernek kurulur. Fakat bu dernekler daha öncekilerden farklı olarak askerlere ya da savaş esirlerine değil, savaş mağduru sivillere yardım etmek için kurulmuşlardır.

“Hatta bazı dernekler savaş zamanında ablukanın sürdürülmesine karşı çıkarlar ve sözgelimi İngiltere’de 1919’da Alman kadınlarına ve çocuklarına yardım amacıyla kurulan ve daha sonra Save the Children Fund (Çocukları Koruma Fonu) [SCF] adını alan Fight the Famine (Açlıkla Mücadele) gibi bir örgüt ablukayı delme çarelerini araştırır”(Ryfman 2006: 21).

Yine bu yıllarda 1922’de Fransız birliğinin girişimiyle Bir Uluslar arası İnsan Hakları federasyonu kurulur. İnsan hakları konulu STK’lar İkinci Dünya Savaşı ile birlikte yoğunluk kazanmıştır ve 1942’de İngiliz Oxfam (Oxford Comitee for Famine Relief) ve 1945’de Amerikan Care (bugünkü adı “ Coperative for Assistance and Relief Everywhere) günümüz dünyasının da iki önemli STK’sı kurulmuştur.

1950’li yıllar ile birlikte ise sömürgeciliğe karşı yürütülen mücadelenin sonucunda ortaya çıkan örgütlenmelerin kurumsallaşmasını ve var olan derneklerin de görev alanları genişletilmiştir.

‘Fransa’da kilisenin öncülüğünde, 1961’de açlığa karşı komite kurulmuş ve komite aynı zamanda İnsan Kardeşleri Vakfı’nın kurulduğu yıl olan 1965’te Açlığa Karşı ve Gelişme İçin Katolik Komitesi’ne dönüşmüştür. İngiltere’de

Oxfam'ın maddi kaynakları 1958-1968 arasında altı kat artmıştır'(Ryfman 2006: 22).

1961 yılında insan hakları ihlallerini uluslararasılaştıran ve halende bu alanda en önemli sivil oluşumlardan olan AF Örgütü (Amnesty International-AI) ve yine günümüzün en önemli çevre örgütlerinden olan World Wildlife Fund kurulur. 1970'li yıllarla birlikte doğal afet ve iç savaş gibi olayların mağdurlarına acil yardım sağlayabilecek bambaşka bir sivil örgütlenme ortaya çıkmıştır. Fransa'da 1971 yılında, günümüzde de oldukça popüler ve aynı zamanda da geniş bir örgütlenme ağına sahip Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü kurulmuştur.

Günümüz dünyasının STK çeşitliliğinin büyük bir kısmının 1968 toplumsal hareketinin mirasçısı olduğunu söylemek mümkündür. Bu hareketlerin daha önceki sivil oluşumlardan en önemli farkı hiç görülmediği kadar farklılığa ve faaliyet gösterdikleri alanın politikasına vurgu yapması ve buna ek olarak bir sistem eleştirisi geliştirmiş olmalarıdır. Yeni toplumsal hareketlere bakıldığında burada ilginç bir durum gözlenmektedir. Bir taraftan milli devlet sorgulanırken diğer taraftan da modernizmin tanımı değişmiştir. Aslında yeni toplumsal hareketler, sivil toplum hareketlerinin ve modernizmin tanımını değiştirmiştir (Göle 1998a: 116). Modernizmin tanımın değişmesi siyasetin de tanımının değişmesini beraberinde getirmiştir. Artık siyaseti belirleyen temalar, büyük savaşlar, ideolojik sistemlerin uluslararası politikası ve uluslararası iktisattan ziyade insan hakları, ırk ayrımı, kadın sorunları, çevre-ekolojik sorunları, cinsel tercihler ile ilgili sorunlar, sanat, bilim-teknoloji sorunları vb. gibi farklılıklar ve gündelik hayata değin konulardır.

Diğer bir deyişle politik olanın tanımı değişmekte, tüm insanlığı, tüm ulusu, devleti, yönetimi ilgilendiren konularda verilen uğraş olarak politika ve politik davranış algılamaları yerini daha küçük ölçeklere ve hatta bireysel alana kadar küçültülebilen ölçeklere bırakmıştır. Örneğin politik olan, gündelik yaşamın içerisinde verilen bireysel bir mücadele şeklinde olabilir. Politika, artık yükseklerde ve yukarıda, seçilmişlere veya seçkinlere özgü bir uğraş alanı değil, herkesin katılabildiği ve herkesin kendisi için tanımlayabileceği bir alan haline gelmiştir" (Atauz 1991: 19). Dolayısıyla STK'larda bu alanların temsilcileri olarak günümüz dünyasının en önemli politik aktörleri arasında yer almaktadır.

1.2. . Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlev ve Nitelikleri

Sivil toplum kuruluşları tanımına dair tartışmalarla iç içe yürüyen bir diğer önemli tartışma da sivil toplum kuruluşlarının işlev ve niteliklerinin ne olduğu ve ne olması gerektiği üzerine yürütülen tartışmalardır.

Sivil toplum kuruluşları belirli amaçları doğrultusunda belirli gruplara ya da kişilere yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Bu faaliyetlerin kapsam ve etki alanı ve finanse edilme şekillerine göre farklılıklar göstermektedir. Mesela Türkiye’de önde gelen sivil toplum kuruluşlarının çalışma alanları ya da amaçları şu başlıklarla ifade edilebilir (Gönel 1998:28):

- “1- Kültür kuruluşları: kültür, folklor, bölgesel ve uluslararası kültür ve dostluk kuruluşları
- 2- Sanat kuruluşları: dil-edebiyat, müzik, resim-heykel, sinema ve fotoğraf, tiyatro, opera ve bale kuruluşları
- 3- Din kuruluşları: mezhep ve tarikatlarla ilintili kuruluşlar
- 4- Politika kuruluşları: barış, insan hakları ve politik düşünce kuruluşları
- 5- Sağlık kuruluşları: Tıp kuruluşları
- 6- Sosyal hizmet kuruluşları: hayır kuruluşları, özürlüler, tüketiciyi koruma, bağımlılar, emeklilik kuruluşları
- 7- Çevre kuruluşları: tarihi ve doğal çevreyi koruma, arkeoloji, müzecilik, hayvan kuruluşları
- 8- Eğitim kuruluşları: Halk eğitimi, kütüphanecilik kuruluşları, üniversite geliştirme, güçlendirme vakıfları
- 9- Ekonomi kuruluşları: çeşitli sanayi dallarında faaliyet gösteren kurumların ekonomik ilişkileri geliştirmek amacıyla kurdukları kuruluşlar
- 10- Dayanışma kuruluşları: çeşitli meslek erbabının, toplulukların dayanışma amacıyla kurdukları kuruluşlar
- 11- Bilim kuruluşları: temel ve sosyal bilimleri geliştirmeyi amaçlayan kuruluşlar
- 12- Spor ve hobi kuruluşları
- 13- Kadın ve çocuk kuruluşları
- 14- Konut kuruluşları: konut kooperatifleri
- 15- İletişim kuruluşları: basın, halkla ilişkiler, reklamcılık vb. kuruluşlar.

Bu kadar farklı konuda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının bir takım ortak özellikleri mevcuttur. Bunlardan birincisi STK’lar gönüllük esasına dayanan ve gönüllü üyeleri olan yapılardır. Kişiler sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimini kendi rızası dahilinde bu kuruluşlar bünyesinde kullanır.

Sivil toplum kuruluşlarının bir diğer ortak önemli özelliği ise kar amacı gütmeyen belirli bir amacı gerçekleştirmek için kişilerin biraraya geldiği örgütlenmelerdir. Başka bir deyişle sivil toplum kuruluşları toplumsal yapı içerisinde çeşitli alanlarda ortaya çıkan

farklı grupların ya da kişilerin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere ortaya çıkan ya da bu ihtiyacı hisseden kişilerin örgütlenmesi neticesinde ortaya çıkan kuruluşlardır. Sivil toplum kuruluşlarının çalışma alanlarında uzmanlaşmış olmaları ve bilgilerini kamusal alana taşımaları beklenir. Bu anlamda bazı sivil toplum kuruluşları kamusal ihtiyaçları karşılamak üzere kendilerine bir misyon yüklemişlerdir ve kamu hizmeti yaparlar. Ancak daha dar alanlarda ya da daha özel ihtiyaçlara cevap vermek için kurulan sivil toplum kuruluşları da vardır.

Sivil toplum kuruluşları sahip oldukları bu uzmanlık alanlarını iktidarı elde etmek için değil kamu hizmeti üretmek için kullanırlar. Faaliyetlerinde toplumsal faydayı esas almalıdırlar. Bütün bunları gerçekleştirirken de devletten bağımsız olmalıdırlar fakat kamusal alana taşınan soruların devlet politikası haline gelmesi içinde devletin yönetim organları ile lobi çalışmaları yapmalıdırlar.

“Sivil toplum kuruluşları belirli sorunlar, çıkarlar, talepler etrafında örgütlenmiş yapılardır. Temel işlevleri kamusal otoritenin tasarruflarını eleştirmek, yönlendirmek ve yapıcı tasarruflar konusunda toplumun geniş kesimlerini önceden bilgilendirmek ve bu süreçleri etkilemek ya da sivil direnme araçları da dahil olmak üzere karşı çıkmanın yollarını yaratmak ve sağlamaktır” (Belge 1998:68)

Sivil toplum kuruluşlarının sahip oldukları yada olması gereken bu tür nitelikleri özellikleri 1980’li yıllarda küreselleşme ile birlikte önemli sosyal ve siyasal aktörle haline gelmeleri neticesinde daha fazla tartışılmaya başlanmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının işlevlerinin neler olması gerektiğinin yanı sıra bu kuruluşlarının nasıl ve neden bu kadara güce sahip olabildikleri de çok önemli bir tartışma konusu olarak hala güncelliğini korumaktadır.

“NGO’lar giderek karmaşıklaşan sorunlar karşısında, belli bir sorun alanını öne çıkararak, somut çözümlere ya da sonuçlara ulaşmayı yakın bir ihtimal haline getirirler. Esasen insanların değişik somut ihtiyaçlarını kamusal ilginin ve/veya mücadelenin konusu haline getirmek bu tür yapıların varlık nedenidir. Genel olarak sivil toplum örgütleri, belli özgül bir toplumsal temelde, hitap veya temsil edilen grubun toplumsal bilincini, yani ‘kendi küçük dünyasını kurma’ duygusunu güçlendirmekten güç alırlar. Bu özelliklerinin bir sonucu olarak sözkonusu örgütler, uğraş alanlarına giren sorunlarda ilgili insanları büyük bir hız ve angajmanla harekete geçirme imkanı bulurlar. Bu da, NGO’ları cazip birer aktör haline getirir” (Sancar 2000: 25)

Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları öncelikle toplumsal taleplerin kamusal alana taşıyarak bu sorunların görünürlüğü arttırmaktır. Bunun yanı sıra sivil toplum

kuruluşlarının tamamı genel toplumsal faydayı gözeten kuruluşlar olmayabilirler. Bu kuruluşların bir kısmının kimi küçük grupların çıkarlarını korumaya yönelik etkinlikleri ya da projeleri olabilmektedir. Fakat sivil toplum kuruluşlarından beklenen kitlelerin ihtiyaçlarına ve sorunlarına yönelik kararların alınma sürecinde, merkezi otorite üzerinde baskı unsuru olabilmeleridir.

1.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’deki Gelişimi ve Temel Tartışmalar

Türkiye’de sivil toplum ve sivil toplumun aktörleri olan STK’lar 1980’den itibaren gerek ülkenin öznel koşulları gerekse o dönem dünya konjonktüründeki değişimlere paralel bir şekilde yükselişe geçmeye başlamıştır. Bu yıllardan itibaren sivil toplum kavramı tartışılmaya ve sivil toplum kuruluşları, toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmeye başlamışlarsa da, esas olarak 1990 sonrasında örgütlenme özgürlüğünün önündeki hukuki engellerin azaltılmasıyla, sivil toplum kuruluşları çok hızlı şekilde yaygınlaşmış, toplumsal ve siyasal yaşamın etkin bir aktörü durumuna gelmişlerdir.

Bu süreç içinde, STK’ların toplum içinde yaygınlaştığını, sayılarının giderek arttığını, sivil toplumun öneminin arttığını, sivil toplum söyleminin siyasi partilerden devlet aktörlerine, işadamlarından sanayicilere, gazeteci ve yazarlardan sanatçılara ve aydınlara kadar çok geniş bir yelpaze içinde yer alan kişiler tarafından sürekli kullanıldığı göze çarpmaktadır. Ancak STK’ların temsil ettikleri değerler ve onlara yüklenen misyonlar somutlaştıkları coğrafyaya ve değerlendirildikleri dönemin siyasal, sosyal, ekonomik koşullarına göre değişmektedir. Dolayısıyla uzun yıllardan beri bilimsel yazında ve dilimizde sivil toplum ve STK kavramı olmasına rağmen her dönem farklı değerlerin temsilcisi olarak STK’lar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin 12 Eylül Askeri Darbesi’nin ardından sivil ve demokratik hayata geçişi temsil eden STK’lar, Marmara Depremi’nde halkın yardımına koşan dinamik örgütler iken günümüz Türkiye’sinde ise Avrupa Birliği’ne üyelik için anahtar kuruluşlar olarak görülmektedir. Dolayısıyla sivil toplum ve STK tartışmalarının kavranabilmesinde tarihsel bir analiz zorunlu hale gelmektedir.

Bu bölümde sivil toplumun ve STK’ların Türkiye’deki gelişimi üç dönemde ele alınmıştır. Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi ve 1980 sonrası dönem. Bu tarihsel analizin yardımıyla günümüz Türkiye’sindeki STK’lara ilişkin temel tartışmalar tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.3.1. Osmanlı Dönemi

Türkiye’de sivil toplumun tarihsel arka planına ilişkin izleri Osmanlı toplumsal-siyasal yapısında görmek olanaklıdır. Osmanlı Devlet’inde bütün ekonomik, sosyal ve siyasal yetkiler devletin temsilcisi Sultan da toplanmıştı. Sultan, İmparatorluğun üzerinde bulunduğu bütün toprakların sahibi, halkı ilgilendiren sosyal ve siyasal kararların nihai mercisi olmasının yanında aynı zamanda da dini bir liderdi. Hanedanın ve ülkenin mutlak hâkimi sultandı. Halk Sultan’a tabii ve karar mekanizmalarına katılması söz konusu değildi. Devlet örgütlenmesi merkezi ve hiyerarşikti ve dolayısı ile karar mekanizmalarının devlet tekelinde olduğu böyle bir yapıda sosyal, ekonomik ve siyasal rekabete de yer yoktu. Devlet ortaya çıkan bütün örgütlü hareketleri sisteme ve kendisine tehdit olarak algılamıştı ve bu hareketler İmparatorluğun hemen hemen her döneminde engellenmeye çalışılmıştı.

“İnsanların bir araya gelmesinden kaynaklanan korkular, 17. Yüzyılda, böyle yerlerde toplananların bir güç merkezi teşkil edecekleri endişesiyle kahvehaneleri yasaklayacak ölçüdeydi. Aynı nedenlerden dolayı, futbol gibi gösteri mahiyetindeki spor faaliyetleri de, padişahların “agorofobik” (pazaryeri ya da açıkta toplanma korkusu) eğilimleri nedeniyle, ya da insan kalabalıklarının kendisi için siyasi bakımdan tehlikeli olduğu düşüncesiyle, İmparatorluğa oldukça geç (bu yüzyılın başlarında) gelmiştir.” (Turan 1998: 197).

Osmanlı toplumunda batılı anlamda anladığımız devletin karşısında/bağımsız bir sivil toplum hiçbir zaman ortaya çıkmamıştır fakat- bir bakıma- Batı’daki devlet karşındaki sivil toplumun rolünü andıran bir yönünün olduğunu söyleyebiliriz. Osmanlı toplumun “Örf-i Sultani” ve “Şeriat” olmak üzere iki ayrı hukuk kaynağı ve dolayısıyla iki ayrı meşruiyet kaynağı mevcuttur (Mardin 2006: 17). Örfi Sultan-i padişahın kanun koyma yetkisidir, Şeriat ise İslam dininin ilahi emir ve yasaklarının uygulaması manasına gelmektedir. Padişah şer-i hükümlere uymak ve İslami inançları korumak zorundadır. Bu görevini yerine getirmediği takdirde Sultana karşı çıkılır. “Bu tutum, İslam tarihinde ve Osmanlı tarihinde uzun bir halk ayaklanmaları geleneğinin tarihsel-toplumsal içeriğini oluşturur” (Mardin 2006: 18). Dolayısıyla Şer-i hükümlerin Sultan’ın iktidarını sınırlandıran bir işlevi bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra İmparatorluğun ileri gelen âlimlerinden oluşan Ulema’nın varlığı da Sultan’ın yetkilerini sınırlandıran bir etki olmakla beraber Osmanlı’da devlet kadiri mutlaklıdır.

“Osmanlı toplumunda siyasal toplum, sivil toplumun da işlevini üstlenmiştir. Siyasal toplumun kerim devlet imajı bir yandan özerk bir sivil toplumun işlevlerini yani aşağıdan yukarıya doğru etkin bir tavır alışı önlerken, öte yandan da yine aşağıdan yukarı doğru edilgin bir tavırsızlığı desteklemekte adeta pekiştirmektedir” (Minc 2000).

Osmanlı’da sivil toplum, toplumsal yaşamda ortaya çıkan monarşik/teokratik-merkeziyetçi/geleneksel, dinsel düşünce, vakıf yapısı altında ortaya çıkmıştır. Vakıf kültürü, ahilik ve lonca teşkilatlanması ve tarikat unsurları statükoyu koruduğu için Batı’da ortaya çıkan sivil toplum kavramına atfedilen değerleri taşımamıştır (Minc 2000).

Günümüz STK’larının temeli olarak nitelendirebileceğimiz, dönemin ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal örgütlenmeleri olan; loncalar, siyasal partiler, dernekler, dini kurumlar, ulema, soylu kesim, işçi hareketleri, kadın hareketleri, medya ve siyasal ideolojiler devlete bağımlı olarak imparatorluk sınırları içinde gelişmiştir (Çaha 2007: 149-160).

1.3.1.1 Tanzimat Dönemi

Devletin mutlak iktidarı Osmanlı’nın batıya açılmasının ve modernleşmesinin başlangıcı sayılan 1839 Tanzimat Fermanı’nın ilan edilmesi ile kırılmaya başlamıştır. Bu fermanla can güvenliği, namus ve mülkiyetin korunması gibi temel hak ve özgürlüklere ilişkin kurallar yer alırken dernek kurma, toplantı, çalışma ve sözleşme özgürlüklerinden bahsedilmemiştir. Fakat buna rağmen bu dönemde dernekler kurulmuştur.

“Tanzimat dönemine genel olarak göz attığımız zaman ilk olarak toplumsal yardım ve kültür derneklerinin kurulmaya başladığı görülmektedir. Dönemin özelliği eğitime ve bilme verilen önemde gizlidir. Bir diğer deyişle, eğitim ve bilim “büyülü” birer kavram ve olgu olarak aydınlar ve devlet katında yer işgal etmektedir. Eğitim amaçlı dernekler, toplumsal gelişme sürecinin bir parçası durumundaki eğitime verilen önemin göstergelerinden biridir ve bu durum özellikle Cumhuriyet döneminde tek-parti yönetimi esnasında da görülecektir” (Alkan 1998: 91).

Tanzimat Fermanı bireyin varlığını ve haklarını kabul eden ilk belge olmasından dolayı oldukça önemlidir. Fakat bu haklar aşağıdan yukarıya toplumsal bir hareket sonucunda değil, devlet tarafından yukarıdan aşağıya doğru II. Mahmut tarafından halka bağışlanması sayesinde elde edilmiştir. II. Mahmut’un Tanzimat’ı ilan etmesinin ardında

yatan sebep ise o dönemde görevli bulunan Osmanlı elçilerinin Batı'nın yeni bir özelliğini keşfetmeleri sayesinde:

“18. Yüzyıl Avrupa'sında bazı krallar tebaanın verimliliğini arttıracak bir koruyucu tedbirler bütünü devleti olağan bir politikası haline getirmişlerdi. Kralı otoritenin bir temsilciler meclisiyle paylaşılmadığı ülkelerde bile milli devlet kurmak isteyen hükümdarlar tebaanın mülkiyet haklarının garanti altına alınmasının zorunluluğunu anlamışlar, eğitimi halka yaymanın kendilerine getireceği faydayı algılamışlardı.” (Mardin 2007: 12).

Gerileme döneminden itibaren askeri yenilgilerin ardından Batı'nın askeri kurumlarını kendisine “model” alan Osmanlı artık batının ekonomik ve siyasal yönetimini ve Batı'nın hayat tarzını da “model” almaya başlamıştır. Artık Batı sadece güçlü askeriye değil medeniyetin temsilcidir. Bu Batı'nın medeniyetini taklit eden yukarıdan aşağıya modernleşme hareketi daha sonraki yıllarda da Türk siyasal hayatının kemikleşmiş bir özelliği ve sivil toplumun gelişmesinin önündeki en önemli engellerden biri olmaya devam etmiştir.

Osmanlı devletinde sanayi devriminin gerçekleşmemiş olması Batı'dakine benzer kapitalist bir modernleşme sürecinin yaşanmasını ve dolayısıyla giderek antitezini de yaratacak olan bir burjuva sınıfının ortaya çıkmasını da engellemiştir. Buna bağlı olarak da Osmanlı devletinde Batıdakine benzer çatışan sınıfların belirlediği, parlamenter rejimi sağlam temellere oturtan katılımcı bir toplumsal düzen yerine geleneksel, otoriter ve merkezi bir siyasal yapı ortaya çıkmıştır. Batı'da sanayi devrimi sonrasında üretim ilişkilerinde meydana gelen uzmanlaşma ve işbölümünün artmasına bağlı olarak ortaya çıkan farklı çıkarlara sahip farklı sınıfların ortaya çıkmış olması bireyi devlet karşısında koruyan ve devlet ile birey arasında tampon görevi gören dernekler, baskı grupları, sendikalar gibi “ikincil kuruluşların” (Yücekök 1998a: 14) ortaya çıkmasını sağlamıştır. Osmanlı da ise toplum ile devlet arasında bir takım tampon örgütlenmeler mevcut olmasına rağmen (vakıflar, loncalar, tarikatlar vb) batılı anlamda özerk ikincil kuruluşlara rastlamak mümkün olmamıştır.

Batıda sanayi devrimi sonucu meydana gelen ekonomik patlama geç de olsa bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğu üzerinde de etkilerini göstermiş ve Osmanlı Devleti iç ve dış etkenlerin baskısıyla Avrupa emperyalizminin yörüngesine girmiştir. “Batıya açılma, daha doğrusu 19. Yüzyıl başlarından itibaren yoğunlaşmaya başlayan Batı emperyalizmine

açılma dönemi Osmanlı sivil toplumu örgütlenme modelinin de başlangıcı sayılabilir” (Yücekök 1998a: 13). Bundan sonra Osmanlı toplumunda hem üretim hem de onların yansıması olan toplumsal yapıda büyük değişimler yaşanmıştır. 19.yüzyılın başlarında beliren bu yeni düzende egemen sınıflar artık mültezimlik sayesinde tarımsal üretimi denetleyen eşraf ve ayan ve uluslar arası ticaretin emperyalist baskılarla gelişmesi sonucu hızla kalkınan ticaret burjuvazisidir. Ve bu ticaret burjuvazisinin çoğunluğunu da Osmanlı tebaasındaki azınlıklar meydana getirmektedir (Yücekök 1998a: 20-21).

1.3.1.2 I. Meşrutiyet’in İlanı

Tüm bu gelişmeler neticesinde bu dönemde Osmanlı’da bir takım sivil örgütlenmelerin ortaya çıkmıştır ve gelişen ticaret burjuvazisinin de etkisiyle “Millet-i Hakime olan Müslümanların imtiyazlı durumunu ortadan kaldıran ve din farkı gözetmeksizin bir Osmanlı vatandaşlığı kurmayı amaçlayan” (Mardin 2007: 14) Islahat Fermanı 1856 yılında ve hemen ardından 1876 yılında da ilk anayasa olan Kanun-i Esasi ilan edilmiş ve ilk parlamento da 1877 yılında toplanmıştır. İlan edilen Anayasa’da bir takım özgürlükler yer almış olsa da örgütlenme ve dernek kurma hakkına yine yer verilmemiş ve daha önce Tanzimat’ın ilanında olduğu gibi şirket kurma hakkından bahsedilmiştir.

“Tanzimat ve I. Meşrutiyet dönemleri bir arada değerlendirildiğinde, derneklerin kategorik dağılımı açısından oldukça zayıf bir görünüm ortaya çıkar. 1865 yılına kadar geçen on yıllık devrede yalnızca sosyal yardım ve kültür dernekleri kurulmuştur. O yıla dek sosyal yardım derneklerinin sayısı 11, kültür derneklerinin sayısı ise 7 olarak tespit edilmiştir. Siyasal örgütlenme olarak ise Namık Kemal, Ali Suavi, Ziya Paşa, Ebuziya Agah Efendi ve Ahmet Mithat Efendi gibi Türkiye’nin ünlü edebiyatçı ve bürokratlarından oluşan grubun kurdukları gizli Yeni Osmanlılar Cemiyeti vardır.” (Alkan 1998: 92).

Meşrutiyet’in ömrü uzun olmamış ve II. Abdulhamid kendi iradesiyle ilan ettiği Meşrutiyeti, yine Anayasa’da kendisine tanınan hak sayesinde kendi iradesiyle Osmanlı-Rus savaşının çıkmasını bahane ederek meclisi fesh edip Anayasayı askıya alarak sona erdirmiştir. Abdulhamid’in bu kararına toplumdan herhangi bir tepki gelmemiş olması ise bu dönemdeki örgütlenmelerin ne kadar zayıf ve devlete bağımlı olduklarının göstergesidir.

Bundan sonraki dönemde ülke yaklaşık otuz yıl boyunca “mutlakiyet” ile yönetilmiştir. Türk siyasal tarihinde II. Abdülhamit dönemi “otoriter” bir dönem olarak

nitelenir. Bu dönemde birkaç istisna dışında, her türlü örgütlenme ve toplanma olayına kuşku ile bakılmış ve izin verilmemiştir. Bu dönemin örgütlenme açısından iki temel özelliği vardır. Birinci özelliği “gizli siyasal örgütlenmelerdir”. İkincisi ise siyasal iktidarları fazla korkutmayan sosyal yardım ve spor amaçlı dernekleşmenin arttığı ve kültür amaçlı dernekleşmenin neredeyse sabit kalmış olmasıdır. (Alkan 1998: 103-104-105)

Abdülmamid dönemi (1876-1909) Osmanlı tarihinde örgütlenme özgürlüğünün en fazla kısıtlandığı otoriter dönemlerden biri olsa da II. Meşrutiyet döneminde sayıları hızla artacak olan birçok derneğin alt yapısı bu dönemde oluşturulmuştur. Bunun temel sebebi ise bu dönemde batı fikirlerinin daha iyi anlaşılmaya başlamış olması ve II. Abdulhamid’in Batı’yı model alan eğitim anlayışıdır. “Abdulhamid “Batıcılığı” Batı’nın tekniğini, idari sistemini ve bilhassa askeri teşkilatını ve eğitimini alma şeklinde algılamıştır” (Mardin 2007: 15). Bu algılayış doğrultusunda da birçok okul açılmış, var olan okulların programları geliştirilmiş ve dolayısıyla eğitilmiş insan sayısı da artış göstermiştir. Eğitimin artmasıyla beraber toplumda örgütlü insan sayısı da buna paralel artış göstermiş ve bu okullar yasal ya da gizli birçok örgütlenmenin ortaya çıktığı kurumlar olmuşlardır. Örneğin dönemin “ ilk gizli örgütlenmesi 1889’da İttihad-ı Osmanî adı altında Tıbbiye-i Şahane (Askeri Tıbbiye) de oluşmuştur.” (Tanör 2004: 168). Okullar örgütlenmelerinin beşiği olmasının yanında aynı zamanda diğer örgütlenmelerin insan kaynağını da oluşturmuşlardır. Keza dönemin “derneklerin tüzüklerinin incelenmesinden de anlaşıldığı kadarıyla, II. Meşrutiyet döneminde kurulan derneklerin birçoğu, yüksek öğrenim görmüş ve /veya görmekte olan kişiler tarafından kurulmuştur” (Alkan 1998: 94).

1.3.1.3. II. Meşrutiyet’in İlanı

“Hürriyetin İlanı” olarak adlandırılan II. Meşrutiyet’in ilanı başta İttihat ve Terraki olmak üzere II. Abdulhamid döneminde kurulan gizli siyasal örgütlenmelerin uzun ve kararlı faaliyetleri sayesinde gerçekleşmiştir. 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet’in en önemli özelliği, haklar ve özgürlüklerin kazanılması yolunda verilen bir mücadelenin “ilk defa aşağıdan yukarıya bir halk hareketi şeklinde gerçekleşmiş olmasıdır” (Kapani 1993: 105). Fakat ne yazık ki bu hareket geniş tabanlı ve farklılıkları içine alan bir hareket yerine “esas olarak Türk liberal-reformist aydınlarının ağır bastığı bir hareket” (Tanör 2004: 177) olmuştur. Buna rağmen II. Meşrutiyet’in ilanının ardından parlamentonun yeniden açılmış

olması ve Padişah'ın yetkilerinin sınırlandırılmış olması; dernekleşme, cemiyetleşme, kitlelerin, özellikle orta sınıfın farklı ölçeklerde de olsa siyasi yaşama katılımının artması şeklinde kendini gösteren sivil hayatın tekrar canlanmasını sağlamıştır.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra örgütlenme özgürlüğü önündeki bir takım engeller kaldırılmış ve “8 Ağustos 1909 yılında 1876 Anayasası'na eklenen 120. Madde³” (Hatemi 1985: 202) ile dernek kurmak Anayasal bir hak olarak tanınmıştır. Fakat kanun maddesinden de anlaşılacağı üzere dernek kurmak belli şartlara bağlanmıştır. Buna göre genel ahlaka aykırı, devletin bütünlüğüne ve hükümete zarar verecek dernek kurmak yasaktır. Ayrıca “kavmiyet” ile “cinsiyet” isim ve ilkelerine dayanan cemiyetlerin faaliyetleri de önlenmiştir” (Toprak 1985: 206).

1909 tarihli Cemiyetler Kanunu daha sonraki dernekler mevzuatını da etkileyen kurallar taşır. Dernek kurmak için izin almaya gerek yoktur. Ancak dernek kurulduktan sonra hükümete bildirmek zorunludur (Hatemi 1985: 202). 1901 tarihli ilgili Fransız Kanunu'ndan hareketle hazırlanan bu Cemiyetler Kanunu'nda kaynak yasaya göre hem kurulması yasak derneklerin kapsamı genişletilmiş hem de kolluk güçlerine daha geniş denetim hakkı verilmiştir (Gönel 1998: 4).

II. Meşrutiyet döneminde, bir önceki dönemde sosyal yardım ve spor amaçlı derneklerin oransal fazlalığına karşın, bu dönemde, çarpıcı bir biçimde kültürel amaçlı örgütlenmelerde artış görülmektedir. Dernekleşme sayısında bu artış devletten görece bağımsız bireylerden oluşan serbest meslek, esnaf ve işçi örgütlenmeleri yerine daha ziyade “bürokrat, memur/aydın” (Alkan 1998: 109) profilini sahip ve dolayısıyla devletten özerk bir alanda var olamayan ve devletin iktidarını sınırlandıramayan tam tersine faaliyetlerini devlet ile uyumlu bir şekilde yürüten seçkinci/bürokrat örgütlenmeler olmuşlardır. Örneğin günümüze kadar varlığı devam eden ve devrin önemli örgütlenmelerinden olan “Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay)’nin üyelerinin yirmi iki kişisi

3 “Kanunu-i Esasinin 120. Maddesi: Kanun-ı mahsusuna tebaiyet şartıyla Osmanlılar Hakk-ı İçtimaa maliktir. Devlet-i Osmaniye'nin tamamiyet-i mülkiyesini ihlal ve şekl-i meşrutiyet ve hükümeti tagyir ve Kanun-i Esasi ahkamı hilafında hareket ve anasır-ı Osmaniye'yi siyaseten tefrik etmek maksatlarından birine hadim veya ahlak ve adab-ı umumiye-ye mugayir cemiyetler teşkili de memnudur” (Toprak 1985: 206)

nazırlıktan, altısının Şura-yı Devlet üyeliğinden, on ikisinin Meclis-i Mebusan milletvekilliğinden, yedisinin askeri erkândan, beşinin mülki erkândan gelmekteydi ve diğerlerinin de dönemin ileri gelen aydınları diyebileceğimiz bir gruptan olduğu görülür” (Özbek 2007: 3). II. Meşrutiyet döneminin bir başka özelliği ise ilk kez yasal siyasal partilerin toplumsal ve siyasal yaşamda ortaya çıkmasıdır (Altan 1998: 105).

II. Meşrutiyet yıllarının dönüm noktalarından biri 1913 yılında İttihat ve Terakki’nin iktidara bilfiil el koyması ve 1914 yılında savaşın başlamasıdır. Başlangıçta kendini biraz da sivil toplum teşkilatları üzerinden inşa etmeye çalışan İttihat ve Terakki ne yazık ki kısa bir süre sonra mücadele ettiği iktidara benzemiş ve tıpkı II. Abdulhamid gibi siyasal hak ve özgürlükleri kısıtlayan yasalar çıkarmıştır. 31 Mart Ayaklanması ardından “halkın böyle bir özgürlük ortamına henüz hazır olmadığı gerekçesiyle” (Kapani 1993: 106) sıkıyönetim ilan etmiştir. Canlanmaya başlayan sivil hayat ise bu olayın ardından tekrar küçülecek ve I. Dünya Savaşı bitene kadar da İttihat ve Terakki’nin denetimi dışında dernekleşmeye pek rastlanmayacaktır.

I. Dünya savaşı sonrası (1918-1923) Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’ndan yenik çıkmasının ardından İttihat ve Terakki Partisi de iktidardan ayrılmış ve siyasal açıdan tam anlamıyla bir belirsizliğin hüküm sürdüğü bir dönem başlamıştır. Fakat ilginç bir şekilde bu belirsizlik, savaş, mübadele ve salgın hastalıklar nedeniyle nüfusta yaşanan azalmaya rağmen bu dönemde dernekleşme oranı artış göstermiştir. Ulusal Kurtuluş Savaşı’nın başladığı yıllar (1919-1920), dernekleşme açısından oldukça yüksek rakamların görüldüğü yıllar olmuştur. Bu dönemin başta gelen özelliklerinden biri siyasal parti, diğeri ise işçi örgütlenmesi konusunda görülen artıştır. Ancak İstanbul’un işgal edildiği 1920 yılından itibaren de dernekleşmede bir düşüş hemen göze çarpmaktadır (Altan 1998: 115).

Osmanlı dönemindeki sivil hayatı ve STK’ları genel olarak değerlendirdiğimizde her döneme göre farklılıklar göstermekle beraber bütün dönemlerin göze çarpan ortak özelliğinin geniş tabanlı halk hareketlerinin sonucunda aşağıdan yukarıya bir örgütlenme sonucunda değil tam tersine yukarıdan-aşağıya örgütlenen, merkeziyetçi, bürokratik ve seçkin örgütler olmalarıdır diyebiliriz. Modernleşme dönemi öncesinde bugünkü anladığımız anlamdaki STK’ların alt yapısını oluşturan vakıf, esnaf örgütleri (fütüvvet, ahi, lonca örgütlenmesi, esnaf kâhyalığı) ve tarikatların yerini sonraları dernekler, sayıları az da olsa işçi örgütlenmeleri, sendikalar ve siyasal partiler almaya başlamıştır. Batılı

anlamada anladığımız bir sivil toplumun Osmanlı'da hiçbir zaman ortaya çıkmamış olması Osmanlı da bir sivil hayatın olmadığı anlamına gelmemektedir. Zira otoriter ve merkezîyetçi devlet modeline rağmen özellikle II. Meşrutîyet'ten sonra zengin ve çalışma alanları farklı örgütlenmelerin ortaya çıktığını ve bütün örgütlenmelerin de devlet kontrolünde olmadığı ve her devirde devlet iktidarına karşı olan ya da iktidarı paylaşabilen örgütlenmelerin var olduğunu da görmekteyiz.

1.3.2. Cumhuriyet Dönemi

Birinci Dünya Savaşının ertesinde çokuluslu imparatorlukların dağılmasıyla Avrupa'da ulus devletler çoğalmaya başlamıştır. Türkiye de farklı dinamiklerin de etkisiyle Mondros Mütarekesi'nin ardından bu dalganın etkisine girmiş ve Mustafa Kemal önderliğinde gelişen ulusçu hareket önce yerel daha sonra da ulusal düzeyde örgütlenerek ulus devletin inşa sürecini başlatmış oldular. 1920 yılına gelindiğinde biri Ankara'da diğeri ise İstanbul'da olmak üzere iki hükümet aynı anda var var olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun savaştan yeni çıkmasının ardından İmparatorlukta siyasal ve toplumsal kaos ortamı ve çok ciddi bir otorite boşluğu oluşacaktır. II. Meşrutîyet döneminde nicel ve nitel olarak önemli bir artış göstermiş ve kurumsallaşmış olan sivil toplum kuruluşları bu otorite boşluğundan faydalanıp ilk önce daha ziyade yerelde daha sonraları da ulusal düzeyde örgütlenmişler ve yeni ulus devletin inşasında çok önemli bir görev almışlardır. 1918 yılından itibaren Anadolu ve Trakya da oluşan direniş hareketlerinin neticesinde toplanmaya başlayan kongreler de dönemin yerel güçlerinin ve sivil toplumunun ne kadar etkili olduğunun göstergesidir. Hatta bu kongrelerden bazıları kendi “bölgesel karar ve yürütme organlarını yaratacak ve bölge halkı için tek taraflı kararlar verecek kadar güçlü “siyasal iktidar” durumundaydılar” (Tanör 2001: 227).

Mütareke dönemi ve Cumhuriyet'tin ilk üç yılı dernekleşme oranının en yüksek olduğu zaman dilimleridir. Özellikle 1918 yılında, sadece İstanbul'da 60'ı aşkın dernek kurulmuştu ve 1925 yılına gelindiğinde ise toplam dernek sayısı 1122'ye ulaşmıştı (Alkan 1998: 117). Keza Cumhuriyet'in kurucu partisi olacak olan Cumhuriyet Halk Fırkası da aslında dönemin siyasal bir sivil toplum kuruluşu olan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin sadece isim değiştirmiş halidir.

1945 yılına kadar en çok derneğin kurulduğu bu yıllarda derneklerin faaliyet alanları açısından da bir zenginlik söz konusudur. O dönemde dernekleşme tipi en fazla işçi örgütlenmeleri şeklinde olsa da işveren sendikası hariç her türlü örgütlenme tipine rastlamak mümkün olmuştur. Öte yandan siyasal partileşme oranı düşerken spor derneklerinde ise düşük bir oranda artış kaydedilmiştir (Alkan 1998: 117).

1.3.2.1. Tek Partili Dönem

Cumhuriyet dönemine her ne kadar yeni bir devlet ve toplum projesi ile girilmiş olsa da, sivil toplum örgütlenmesi açısından Osmanlıdan miras kalan siyasal ve toplumsal kültür büyük ölçüde devam etmiştir. Merkezîyetçi ve otoriter devlet geleneğinin özelliği olarak Cumhuriyet döneminde de devlet tıpkı Osmanlıdaki gibi her türlü örgütlenmeyi kendi varlığına bir tehdit olarak algılamış ve halkın özgürlüklerini ve haklarını korumaktansa devleti halktan korumayı tercih etmiş ve kendi bekasını sağlamayı en önemli görev olarak görmüştür. Dolayısıyla Osmanlı döneminde olduğu gibi bu dönemde de devlet-toplum gerilimi devam etmiştir. Fakat bu dönemin Osmanlı'dan farkı Cumhuriyet'in birinci mücadele alanı Osmanlı'nın kültürel ve sosyal mirası olmuş ve bu doğrultuda İslam'ı bireysel inanca indirgeyecek kadar güçlü ve laik bir ulusal kimliğin oluşturulmaya çalışılması devletin öncelikli politikası olmuştur. Bu doğrultuda tek partili dönemin sivil toplum alanındaki ilk hedefi de Osmanlı döneminde din temelli örgütlenen ve bu dönemin mirasını taşıyan tarikatlar olmuştur ve Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Cumhuriyetin kuruluşu bu eski gelenek yerine muasır medeniyet seviyesine kavuşmuş modern bir ulus yaratmak için yapılan bir "devrimler dizisidir" (Gevgili 1990: 115). Bu devrimleri de medeniyetin beşiği olarak gördüğü batıdan aldığı kanunları yine batı eğitimi almış bürokratları sayesinde yukarıdan aşağıya doğru uygulayarak gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Cumhuriyet'in devlet merkezli modernleşme girişimlerinin öncüsü sivil/askeri bürokratlardır. 19. yüzyıldan başlayarak eğitim görmüş bu kesim, başını çektikleri İstiklal Savaşı mücadelesi sonucunda, devletin yönetici sınıfı olma meşruiyetini kazanmışlardır. Bundan yola çıkarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazından kurtarılan topraklarda askeri-sivil bürokrasi, cemaatsel toplumla bağını koparmış, çağdaş, laik ve Türk milliyetçiliğine dayalı bir ulus-devlet kurma görevini üstlenmiştir" (Yerasimos 2002: 17). Bu görev doğrultusunda da Saltanat ve Hilafetin kaldırılmasının ardından, 1924'de Tehvid-

i Tedrisat Kanunu ve 1928’de Türkiye devletinin dinin İslam olduğu hükmünü Anayasa’dan çıkartarak laikleşme projesini eğitim ve hukuk alanında tamamlamış bulunuyordu. Bu reformları Latin alfabesinin kabulü ve buna bağlı olarak da dilde sadeleşme adına yapılan dil devrimi izlemiştir. Devlet eliyle üst bürokratlar tarafından gerçekleştirilen bu laikleştirme ve ulusallaştırma çabaları toplumun günlük hayatına ilişkin yaşayışının her zerresini düzenlemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda resmi düzeyde Hilafet’in kaldırılmasıyla başlatılan laikleştirme hareketi, İslam’ın günlük ve popüler öğeleri de kontrol altına almaya çalışıyordu ve bu doğrultuda İslami Şartlara göre giyim kuşamdan, hacca gitme, muska yapma, dini bayramlara ait ritüellere de müdahale etmiş ve bu doğrultuda bir takım tedbirler almıştı. İlginç bir şekilde “halk bu günlük ritüellerine müdahale edilmesine hilafetin kaldırılmasından daha fazla tepki göstermiştir” (Zürcher 1999: 279). Devletin kanunlar ve eğitim alanında gerçekleştirdiği laikleştirme reformları hiç şüphesiz başarılı oldu fakat aynı başarıyı günlük hayata ilişkin yapılan düzenlemeler için söylemek mümkün değildir. Bu baskılar tam tersine “tarikatları büyük ölçüde yer altına kaydırarak İslam’ın siyasallaşp bir muhalefet aracına dönüşmesini ve Kemalistler ile halk arasındaki bağın da kesilmesini sağlamıştır” (Zürcher 1999: 279-280).

Yeni Türkiye Devleti’nin siyasal niteliği Cumhuriyet olarak ilan edildikten sonra, sivil toplum kurumları konusunda da yeni düzenlemeler yapılmıştır. Dernekler yasasında yapılan düzenlemelere ek olarak mesleki örgütler ve esnaf örgütlerinde de yeni düzenlemeler yapılmış ve dolayısıyla bütün örgütlü hayat denetim altına alınmaya çalışılmıştır. 1924 Anayasası 70. ve 79. Maddelerinde dernek kurma özgürlüğü sınırları belirtilemeksizin dernek kurmayı bir hak olarak tanımıştır⁴ ve Hükümet’in yetkileri kısıtlandığı 1926 yılındaki Medeni kanun ile birlikte dernek kurma kolaylaştırılmıştır. Fakat bu örgütlenme özgürlüğü daha sonra çıkarılacak olan 1925 yılı Tahrir-i Sükun Kanunu ve 1938 yılında çıkarılan Cemiyetler Kanunu ile neredeyse hiç kullanılamayacak ve yine çok sıkı bir denetimle kurulmaları izne bağlanmıştır. Bu baskılar istenilen sonucu

4 Madde 70: Kişi dokunulmazlığı, vicdan, düşünme, söz, yayım, yolculuk, bağıt, çalışma, mülk edinme, malını ve hakkını kullanma, toplanma, dernek kurma, ortaklık kurma hakları ve hürriyetleri Türklerin tabii haklarıdır.

Madde 79: Bağıtların, çalışmaların, mülk edinme ve hak ve mal kullanmanın, toplanmaların, derneklerin ve ortaklıkların serbestlik sınırı kanunlarla çizilir.

vermiştir. Ve bu dönemde yeraltına inmiş tarikatlar sayılmazsa resmi alandaki örgütlenmede çok ciddi bir düşüş gözlenmiştir. En fazla derneğin olduğu İstanbul'daki dernekleşme oranına bakıldığında bu düşüş çok net görülebilir. “1927 yılında kurulan dernek sayısı 321, 1928 yılında 19, 1929 yılında 5, 1930 yılında ise 20’ (Alkan 1998: 120)’dir.

Bu dönemde örgütlenme özgürlüğüne ciddi kısıtlamalar getiren hükümet, politikalarını yaygınlaştırmak için kendi örgütlerini oluşturmuş ve derneklerin toplumsal işlevlerinden ustalıkla yararlanmasını da bilmiştir. Örneğin derneklerin “değerlerin kabulü”, toplumsal değişimi başlatma” gibi işlevlerinden geniş ölçüde yararlanılarak, devletin resmi ideolojisinin benimsetilmesinde “Halkevi”, “Türk Dil Kurumu” ve “Türk Tarih Kurumu” gibi dernekleri kullanmıştır. (Toksöz 1983: 377).

Devlet eliyle oluşturan kurumlar dışındaki siyasal muhalefet potansiyeli taşıyan kurumlar 1930 ile 1935 yılları arasında bir bir kapatılmışlar ya da kapatılmaya zorlanmışlardır. Başta CHP ile faaliyetlerini birleştirmiş olan Türk Ocakları olmak üzere Muallimler Birliği, Talebe Birlikleri, Gazeteciler Cemiyeti, Türk Kadınlar Birliği ve mason loncaları gibi ideolojik olarak güçlü ve yaygın olan derneklerin hepsi kendilerini fesh etmişler ve mal varlıklarını Halkevlerine ya da CHP’ye devretmeleri konusunda öneri (zorlama) söz konusu olmuştur. Fesih kararlarındaki ortak nokta ise; amaçlarının CHP tarafından gerçekleştirilmiş olduğundan başka çalışma yapmalarına gerek kalamadığı ve CHP içinde çalışmanın daha faydalı olacağı yönündedir (Alkan 1998: 121-122-123).

1.3.2.2.Çok Partili Döneme Geçiş

CHP’nin bu yıllara kadar devam eden tek başına hem II. Dünya Savaşı’nın ardından uluslararası ortamın liberalleşmesinin kaçınılmaz sonucu olarak sınırlandırılmaya başlayacaktır. II. Dünya savaşının galibi demokrasi yanlısı batılı ülkeler olmuş ve Türkiye’de savaş sonrası bu devletlerin yanında yer almak istediğinden demokratikleşme yolundaki ilk adımı atması kaçınılmaz olmuş ve 1945 yılında Demokrat Parti’nin kurulmasına izin verilmesiyle nihayet çok partili hayata geçilebilmiştir. Bu tarihten itibaren siyasal iktidar daha liberal ve çoğulcu politikalar üretmeye başlamıştır fakat tıpkı modernleşme gibi demokratikleşmede batıcılığın bir gereği gibi düşünülmüş ve yine yukarıdan aşağıya doğru yürütülmüş. Bunun en önemli göstergelerinden biri de örgütlenme özgürlüğünün önündeki engelleri kaldıran 1946 yılında çıkarılan ikinci

Cemiyetler Kanunudur. Bu kanunun getirdiği en büyük yenilik dernek kurmak için izin alınması gerekliliğini kaldırmış olmasıdır. Hangi derneklerin kurulmasının yasak olduğu 1938 Cemiyetler Kanunu ile aynı olmakla⁵ birlikte 1946 kanunu birçok yenilikler getirmiştir. Bu yenilikler doğrultusunda “1938 Cemiyetler Kanun’daki mali kısıtlamalar belirli bir ölçüde hafifletilmiş siyasi kısıtlamaların ise ağır hükümlerinden kurtarılmıştır” (Yücekök 1998c: 154) İktidarın daha ziyade dış baskılar neticesinde verdiği bu kararın bir diğer önemli sebebi de meşruiyet krizi yaşamaya başladığını fark etmesi üzerine toplumsal tabanda destek bulmak istemesinden kaynaklıdır. Keza bu dönemde din derslerinin tekrar müfredata alınması gibi Cumhuriyet’in kuruluşunda yapılan birçok değişimden geri adım atıldığını görüyoruz.

1946 yılının bu görece liberalleşmesine ve başka bir partinin kurulmasına izin verilmesine rağmen 1946 seçimleri hâkim teminatı olmadan çeşitli baskılar ve hileler ile gerçekleşti ve adil olmayan bir seçim neticesinde CHP yine iktidarda kaldı. Fakat 1950’de hakim teminatı ile gerçekleşen seçim neticesinde halk, kendisine üstten bakan ve yok sayan CHP Hükümet’i yerine politik sözünü halkın ihtiyaç ve beklentilerine göre şekillendiren DP’yi ezici bir çoğunlukla iktidara taşıyacaktı.

1923-1950 arasında devlet tarafından gerçekleştirilen reformların kiteselleşememiş ve bir avuç kentli insanın önemseddiği ya da faydalandığı yenilikler olarak kalmış ve taşraya ulaşamamıştır. Özellikle taşra da bulunan halk eski ile yeni arasındaki bu keskin ve hızlı geçişi bir yenileşme ya da ilerleme hareketinden ziyade bir travma şeklinde yaşamış, devletin “ortak iyi projesine” (Çaha 2007: 179) ikna olmamış ve buna tepkisini de kendisine verilen ilk fırsatta 1950 seçimleri aracılığıyla sandıkta göstermiştir. Bu seçimler aynı zamanda modern-ulus devletin yaratmaya çalıştığı “vatandaş birey” projesinin

5 1938 Cemiyetler Kanunu 9. Madde:

Aşağıda yazılan derneklerin kurulması yasaktır

- a) Devletin mülki bütünlüğünü ve siyasi ve milli birliğini bozma amacı güden,
- b) Din, mezhep ve tarikat esaslarına dayanan,
- c) Aile, cemaat, ırk esasına dayanan,
- d) Gizli tutulan ve gayesini saklayan derneklerle,
- e) Bölgecilik amacı güden veya bölgeci bir unvan taşıyan siyasi dernekler (Toksöz 1983:374)

başarısızlığa uğradığının da göstergesi olacak ve bu dönem içinde görmezden gelinen “cemaatlerin siyasal ve toplumsal hayatta geri dönüşlerini sağlayacaktı.

1946’da geçilen çok partili dönem, ikinci Cemiyetler Kanunu’nun geçirilmesi ve nihayet 1950’de sağlanan iktidar değişikliği nedenleri ile kazanılan daha özgürlükçü bir ortam neticesinde Türkiye genelinde dernekleşme süreci hızlanmıştır. 1947 Varlık Vergisi nedeni ile genellikle azınlık vatandaşlar tarafından kurulan “Fukara cemiyetleri” ve sosyal yardım dernekleri ile 1950’de işçi ve memur örgütlenmelerinin oranında artış olurken o güne kadar örgütlenme oranı bir hayli yüksek olan spor derneklerinin sayısında düşme olmuştur ve yaşanan özgür ortam dolayısı ile din de biraz kısırdamak fırsatı bulmuştur. (Yücekök 1998d: 181-183).

1950’li yıllar ekonomide serbest piyasa uygulamasının savunulduğu, bu doğrultuda üretimi arttıracak teşviklerin yaygınlaştırıldığı ve özel sektörün her fırsatta özendirildiği yıllar olmuştur. Savaş sonu ithalat olanaklarının da artmasıyla iç piyasada bir mal bolluğu yaşanmış ve bu sırada tüketim kamçılanmış, buzdolabı, çamaşır makinesi, radyo vb. ürünler evele girmiş, yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Ekonomik alandaki bu canlanmadan en fazla küçük burjuvazi faydalanmıştır nitekim bu yıllarda “memur, işçi, işveren örgütlerinin oranlarında düşüşler olurken, esnaf, sınıflar içerisinde en yoğun şekilde örgütlenmiş olanıdır” (Yücekök 1998d: 185).

DP tarıma o döneme kadar görülmeeyen bir destek vermiştir. Marshall planı ve diğer kanallardan sağlanan ucuz krediyle satılan traktör vb sayesinde tarımda makineleşme dönemi başlamıştır ve neticede ekili topraklar büyük artış göstermiştir. Fakat tarıma verilen bu desten 1960’larda sanayileşme ile birlikte başlayacak olan köyden kente göçün önüne geçememiştir. Yaşanılan bu yoğun göç o yıllarda en fazla kurulan dernekler sosyal yardım ve dayanışma dernekleridir. Türkiye’nin şu anki STK dağılımında da önemli bir paya sahip olan hemşerilik temelinde örgütlenen derneklerin sayısındaki bu artış, köyden kente göç eden insanların büyük şehrin sorunlarına karşı aynı kültürden geldikleri insanlarla beraber mücadele etmek istemelerinin yanı sıra geleneklerinden kopmadan kente uyum sağlamak istememelerinin bir göstergesidir.

DP iktidarı dönemimin ekonomide liberalleşme ve sanayileşmenin yanı sıra en önemli özelliklerinden birisi de halkın bastırılmış dini duygularına yönelik popülist siyaseti

neticesinde din temelli siyasal ve toplumsal örgütlenmelerde görülen artıştır. Bu dönemde tarikatlar devlet katında tekrar itibar kazanmış ve cami yaptırma dernekleri hiçbir dönemde olmadığı kadar artış göstermiştir.

1954 genel seçimlerinde oy oranını arttırarak yoluna devam eden DP de giderek CHP'nin eski tutumuna benzeyen baskıcı bir yönetim tarzını benimsemiştir. “ Bunun temelinde, kalkınma hamlesinin aynı tempoyla sürdürülememesi, ekonomik sıkıntıların baş göstermesi yatıyordu.” (Tunçay 2003: 4). Ekonomideki bu bunalımların yanı sıra muhalefet ve iktidar arasındaki siyaset de sertleşmişti. Ordunun bu duruma müdahalesi çok sert oldu ve 1961 Askeri darbesiyle DP iktidarına son verildi. Bu darbeden sonra yapılan 1961 Anayasası örgütlenme özgürlüğü açısından liberal bir Anayasa olsa da 27 Mayıs 1961 darbesi ne yazık ki Türkiye'nin demokratikleşme süreçlerini sürekli kesintiye uğratacak darbe geleneğinin de başlangıcı olmuştur. Nitekim 1961 darbesini, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 Askeri darbeleri izlemiştir. Ayrıca 1961 Anayasası, anayasalar içindeki en özgürlükçü anayasa olarak nitelendirilse de anayasanın seçkin bürokrat ve akademisyenler tarafından hazırlanmış olması ve bu özgürlüklerin tıpkı daha önceki siyasal geleneğin bir devamı olarak yukarıdan-aşağıya dikte edilmiş olması ve ordu-bürokrasi-aydınlar birlikteliğinin göstergesi olmasından dolayı demokrasi açısından sorunlu bir anayasadır.

1961 Anayasası örgütlenme özgürlüğünü toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleyen 28. Madde⁶ ile dernek kurma hakkını düzenleyen 29. Madde⁷ ile düzenlemiştir. Buna göre isteyen herkes önceden izin almaksızın gösteri yapabilir ve dernek kurabilir fakat dernek kurma hakkı kamu düzenini ve genel ahlakı korumak için kanunla sınırlandırılabilir. 1961 Anayasası eski 1946 Cemiyetler Kanunu'nda herhangi bir değişiklik yapmamıştır. Bu Kanun daha sonra 1972'de Dernekler kanunu olarak değiştirilmiştir

6 Herkes önceden izin almaksızın, silahsız, saldırısız toplanma veya gösteri yürüyüşü yapma hakkına sahiptir.

Bu hak, ancak kamu düzenini korumak için kanun ile sınırlandırılabilir.

7 Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, ancak kamu düzenini veya genel ahlakı korumak için kanunla sınırlandırılabilir.

1961 Anayasası'nın sağladığı görece özgür ortamda başta işçi ve memur örgütlenmeleri olmak üzere öğrenci, işveren, esnaf dernekleşme oranları büyük bir artış göstermiştir. Her dönemde olduğu gibi sivil hayattaki bu örgütlülük hali iktidarı korkutmuş ve bu durumu bir “anarşi” ve “kaos” ortamı olarak nitelendirip toplumu tekrar “güvenli” ve “huzurlu” bir ortama ulaştırmak ve siyasi istikrarı sağlamak bahanesiyle 12 Mart 1971’de bir kez daha yönetime el koymuştur. Ordu yönetime müdahale ettikten sonra yaptığı ilk şey örgütlenme özgürlüklerini kısıtlamak olmuştur. Bu doğrultuda başta 1961 Anayasa’sında yer alan örgütlenme özgürlüklerine sınırlar getirmiştir. 1971 yılında Anayasa’da yapılan değişiklikler ile işçi ve işverenlerin sendika kurma hakları kısıtlanırken memurların sendikal örgütlenme hakları tamamıyla ellerinden alınmıştır. Dernek kurma hakkı da bu yasaklayıcı süreçten payını almış, Anayasa’nın 29 maddesinde dernek kurmak hakkının kanun ile sınırlanabilecek koşulları arttırılmış⁸ ve 1972 yılında çıkarılan Dernekler Kanunu ile de bu sınırlar kanunlaştırılmıştır. Bu yasa dernek kurma özgürlüğünün nasıl sınırlandırılacağına ve iktidarın halkın özgürlüğünü kendi varlığına nasıl bir tehdit olarak algıladığının iyi bir temsili niteliğindedir. Üstelik bu kanunun bazı maddeleri barolar, işçi ve işveren örgütleri, ticaret ve sanayi odaları, eczacı odaları, tabip odaları ve Türkiye Ziraat Odaları gibi meslek örgütlenmeleri için kullanılmasının yanı sıra Siyasi Partilerin kongre ve toplantı biçimlerini de düzenlemektedir.

1938’de 205 olan dernek sayısı, 1946’da 733 iken 1972 yılına gelindiğinde, dernek sayısı 45 bine ulaşmıştı. Yasa koyucular dernekleşme oranındaki bu artıştan dolayı dernekleri denetim altında tutamayacaklarından dolayı duydukları kaygıyı kanunun gerekçesinde de açıkça ifade etmişlerdir. (Toksöz 1983: 376-377)

8 (20.09.1971-1488) Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devlet’in ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması amacıyla sınırlar koyabilir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya veya dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernekler, kanunun gösterdiği hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir. Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, hâkim kararına kadar kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle faaliyetten alıkonabilir.

Bu haliyle 1972 Dernekler Kanunu örgütlenme özgürlüğü açısından 1946 Cemiyetler Kanun’a göre bir geri gidişi temsil etmektedir. Otoriter ve merkezîyetçi devlet anlayışı yine kendisini göstermiş ve kendi kontrolü dışında hiçbir örgütlenmeye izin vermek istemediğini bir kez daha göstermiştir.

“Bu demektir ki, çok partili parlamenter sisteme geçiş, var olan örgütsel yaşamda bir değişiklik meydana getirmedir. Demokrasiye geçiş, siyasi yaşamın sağ-sol ekseninde organize olmaya başlaması ve ekonomik hayatın belli bir seviyeye kadar liberalleşmesi gibi yeni gelişimlere işaret ettiyse de, kültürel ve toplumsal yaşam alanlarında devletten bağımsız bir sivil toplum var olmadı.” (Keyman 2006: 27).

Sivil toplum kuruluşlarının sivil hak ve özgürlükler temelinde devletten görece bağımsız bir alanda var olmaları ve demokrasi için vazgeçilmez aktörler haline gelmeleri 1980’lerde Türk siyasal, sosyal ve ekonomik hayatında meydana gelen köklü değişimler sonucu gerçekleşebilmiştir.

1.3.3 1980 Sonrası

1980 sonrası dönem Türkiye’deki sivil toplum ve STK’lar açısından bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. 80’li yıllar devletin geleneksel rolünün tartışıldığı, büyük ideolojilerin itibar kaybettiği, ekonomik alanda serbest piyasa ekonomisinin benimsendiği dolayısıyla sosyal, ekonomik ve kültürel alanda ciddi kırılmaların yaşandığı yıllar olmuştur. Bu süreç içinde STK’ların toplum içinde yaygınlaştığını, sayılarının giderek arttığını, sivil toplum söyleminin toplumun neredeyse bütün bileşenleri tarafından benimsendiğini ve akademisyenler, siyasi partiler, hatta devlet aktörleri tarafından sürekli kullanıldığını söylemek mümkündür.

Toplumsal alandaki bu kırılmaların mimarı hiç şüphesiz Türkiye’de sivil ve demokratik hayatın bir kez daha kesintiye uğramasına sebep olan Türk Silahlı Kuvvetleri’nin yönetime el koyduğu 12 Eylül Askeri Darbesi olmuştur. 1961 Anayasası’nın liberal yaklaşımı sayesinde artan sivil toplum kuruluşları 70’lerin sonuna gelindiğinde ciddi birer siyasal güç haline gelmişlerdir. Bu dönemin sivil toplum kuruluşlarının birçoğu siyasi partilerin seçmenlere ulaşmalarını sağlayan aracı kurumlara dönüşmüşler ve bu güçlerinden dolayı da siyasal partiler tarafından desteklenmişlerdir. 12 Eylül Askeri Darbesi’nden sonra ise sivil toplum kuruluşları, toplumu sağ ve sol olarak

kutuplaştıran bölücü örgütler olarak nitelendirilmiş ve dönemin siyasal kutuplaşmasının temel aktörleri olarak algılanmışlardır. Askeri yönetimin parlamentoyu feshedip yönetime el koymasının ardından; bütün siyasi partiler, mesleki örgütler, önde gelen işçi sendikaları ve birçok dernek faaliyetlerine son verilip belli başlı sivil toplum kuruluşu liderleri de mahkemelere sevk edilmiştir. Bu tarihten sonra da günümüzde dahi “örgüt”, “örgütlülük”, “örgütlü olmak” kavramları bölücü olmakla eşdeğer kılınmış ve ne yazık ki bu korku siyaseti Türkiye’deki sivil hayatın gelişmesinin önündeki en önemli engellerden biri olmuştur.

1961 Anayasası’nın liberal anlayışına bir tepki niteliğinde olan 1982 Anayasası da Askeri yönetimin toplumdaki her türlü örgütlenmeye kuşkuyla yaklaştığının hukuki bir göstergesi olmuştur. Bu anayasa ile siyasi partiler hariç her türlü derneğe siyaset yasağı getirilmiş, sendikal özgürlükler ile toplantı ve gösteri yapma hakkı önemli ölçüde kısıtlanmış ve memurların sendika kurma yasağından sonra dernek kuruluşları da yasaklanmıştır. Temel hak ve özgürlükler Anayasa’da yer almakla birlikte 13. Madde’de⁹ ayrıntılı bir şekilde bu hakkın hangi hallerde kısıtlanabileceğine yer verilmiştir. Bu haliyle 1982 Anayasası “birçok bakımdan 1960’taki anayasal gelişmelerin tersyöne çevrilmesidir” (Zürcher 1999: 409).

Askeri yönetim şiddet ve terör olaylarının kontrol altına alındığına karar verdikten sonra yavaş yavaş siyasal rekabete geçiş süreci başlamış ve siyasal partilerin kurulmasına izin verilmeye başlanmıştır. 1983 yılında yeni siyasal partiler kurulmaya başlanmış ve kurulmasına izin verilen ilk iki parti askeriye taraftarı olmakla birlikte bu partiler siyaset sahnesinden silinirken 1983 yılını izleyen üç yıl içerisinde kurulan ve siyasette etkin olan

9 Madde 13: Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlandırılabilir. (Bu madde 2001 yılında yapılan Anayasa değişiklikleri sonucunda değiştirilmiş “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” şeklini almıştır)

partiler 80 öncesinin siyasi mirasını taşıyan partiler olmuştur (Turan 1998). Bu sürecin galibi ise 1983 seçimleriyle iktidara gelen Anavatan Partisi olmuştur.

Genel seçimlerin yapılmasıyla sona eren askeri yönetim döneminden sonra, tüm ana siyasal akımlar Türkiye’de devletin rolünün ne olması gerektiğini tartışmaya başlamışlardır. Tartışmaların odağında ise Türkiye’de devletin toplum üstünde baskıcı bir rolü olduğu ve bu baskının azaltılması için de “devletin küçültülmesi” gerektiği düşüncesi yer almıştır. Seçimlerin galibi Anavatan Partisi bu tartışmaları “bireyin devlet için değil, devletin birey için var olduğu” şeklindeki söylemini politik bir söyleme dönüştürdü. ANAP bunu yaparken Türkiye’deki devlet-toplum çatışmasına düşmemiş ve uzlaşmacı politik bir ilke şeklinde formüle edebilmiştir (Sarıbay 1995: 125).

Özal ile Türkiye’de ekonomik ve siyasal anlamda yeni bir döneme girilmiştir. Demirel’in iktidarı döneminde ekonominin lideri ve 24 Ocak ekonomik kararlarının alınmasının mimarı olan Özal Türkiye tarihinde liberalizmin simgesi olmuştur. 24 Ocak kararları Türkiye’nin “ithal ikameci sanayileşmeden” ihracata yönelik sanayileşmeye geçişi öngörmekte ve bu doğrultuda yabancı sermayenin ülkeye girişini sağlamayı, faizlerin devlet tarafından değil de piyasa tarafından belirlenmesini, KİT’lerin özelleştirilmesini vs. gibi serbest piyasa ekonomisine geçişi sağlayacak bir dizi kararı içermektedir. “Özal bu kararları özellikle Amerika eğitilmiş kişilerden seçtiği ve medyada “Özal’ın prensleri” olarak bilinen, ekonomik, siyasal ve sosyal sorunlara pragmatik yaklaşan bürokratları” (Çaha 2007: 230) ile birlikte planlamacı ekonominin bütün deneyimini görmezden gelerek, taviz vermeden uygulamıştır. Devlet kontrolündeki planlamacı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçiş aynı zamanda bugüne kadar ekonomiyi de elinde tutan seçkin bürokratların ayrıcalıklı konumlarını yitirmeleri demek oluyordu. “Aslında, Özal’a bu anlamda güç kazandıran ve değişik manevralarla bu kesimi kontrol altında tutmasını sağlayan faktör de bu olmuştur” (Çaha 2007: 230).

Devletin ekonomideki rolünün azalması ve özel sektörün hem sanayi de hem de hizmet sektöründe önemli bir güç haline gelmesi görece yüksek gelir elde eden bir profesyonel sınıfın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu değişim örgütlenme hayatını doğrudan etkilemiştir. Dönemin STK’larının liderlerinin çoğu iyi eğitim almış ve yüksek gelir grubundan olan kişilerdendir ve bu kişiler zamanlarının ve paralarının bir kısmına bu kuruluşlara tahsis ederek STK’ların yaygınlaşmasında önemli bir rol almışlardır. 1980

öncesinde sosyal yardım amaçlı araçsal kuruluşlar olarak yaklaşılan STK'lar, bu dönemde imaj ve halkla ilişkiler konularına önem veren şirketler tarafından kamuya hizmet ve sosyal sorumluluk projelerini gerçekleştirmenin bir yolu olarak görülmeye başlanmıştır. Bu dönemden itibaren de STK'lar büyük şirketlerin halkla ilişkiler politikasının değişmez bir parçası olmuş ve kamuoyu önünde bu şirketlerin saygınlık kazanmalarında önemli aktörler haline gelmiştir.

“Böylece '90'lı yılların başından itibaren adları kamuoyuna mal olmuş büyük sanayiciler ve işadamları, kamuoyunun önüne sadece işadamı kıyafetiyle değil, aynı zamanda sırasıyla sanatsever, sanat hamisi, koleksiyoner ve en nihayet “saygın işadamı” kıyafeti ile çıkmaya karar verdiler. “Saygın işadamı” kıyafeti kimi zaman “sorumlu” sıfatının da eklenmesiyle “saygın ve sorumlu”, kimi zaman “sivil toplum” sıfatının da eklenmesiyle “saygın, sorumlu ve sivil toplumcu işadamı” şeklinde de giyilmekte. Bunlar arasında tabii ki en çok etkileyici olan bu sonuncusu olmakta” (Bali 2000: 34).

1983 sonrası dönemde “icraat”, “işbitiricilik”, “yenilikçilik” ve “uzlaşma” gibi kavramlar siyasi söyleme damgasını vurmuştur (Göle 1998b: 15). Uygulanan liberal politikalar ekonomik alanla sınırlı kalmış, sosyal ve siyasal alanda ise muhafazakâr politikalar uygulanmıştır. Benzer şekilde bireyin devlet karşısındaki hak ve özgürlükleri güvenceye alacak ve “bireyselleşmesini” sağlayacak mekanizmaların oluşturulmasında da başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. ANAP iktidarı “bireycilikten” daha çok köşeyi dönmek olarak nitelenebilecek “bireyselleşmeye” yönelik politikalar uygulamıştır. Bu durum ise tüketime dayalı bireyselleşmenin popüler hale getirilmesi ve “uzlaşmacılık”, “ılımlılık” ve “resmiyet dışı” söylemiyle beraber ANAP'a sözde bir sivil toplumcu görüntüsü kazandırmıştır (Sarıbay 1995: 152).

Çaha (2007: 228)'ya göre Özal'ın sık sık vurguladığı üç özgürlük tipinden (inanç ve vicdan, düşünce ve ifade, serbest teşebbüs hürriyeti) en fazla gelişeni serbest teşebbüs hürriyeti olmuş ve buna bağlı olarak da sivil toplum toplumsal alandan ziyade piyasa ekseninde gelişmiştir. Sermayenin desteklediği ya da bizzat kurduğu STK'ların sayısında bir artış görülürken sendikal örgütlenme ya da işçi örgütlenmelerinde benzer bir büyümenin görülmemiş olması da bunun bir göstergesidir.

1980 öncesinde devlet ekonomik kalkınmanın yanında halkın refahını da sağlamakla yükümlüydü ve devlet bu görevleri doğrultusunda kendi faaliyetlerini desteklemek için STK'ların kurulmasını bizzat teşvik ediyordu. Bunun en güzel örneği okul-aile birlikleridir.

Fakat 1980 sonrasına gelindiğinde devletin ekonomideki merkezi gücünü yitirmesi ve özel sektörün ekonominin itici gücü haline gelmesi örgütlenme hayatında da önemli değişikliklere neden olmuştur. Devletin gerek ekonomik gerekse sosyal alandaki görevlerini gereği gibi yerine getiremediği kabul edilmiş ve bunun sonucun da devletten beklenen hizmetler azalmıştır. Halk bu hizmetleri artık devletten beklemek yerine gönüllü olarak bir araya geldikleri ve devletten bağımsız bir şekilde kendi kendini finanse eden ulusal ve uluslararası alanda örgütlenen STK'lar aracılığıyla sağlamaya başlamıştır (Turan 1998: 206-207-208). Bu dönemde en fazla artış gösteren STK türü sosyal yardımlaşma ve dayanışma dernekleri ile vakıflar olmuştur. Bunun yanında serbest meslek örgütlenmeleri hariç her türlü mesleki örgütlenmelerde düşüş görülürken dinsel örgütlenmelerde artış olmuştur.

80 sonrası dönemin sivil toplum örgütlenmesi açısından bir diğer önemli özelliği ise “ideolojik farklılaşma, siyasi çelişki, sistemin sorgulanması üzerine kurulu olan siyaset” (Göle 1998b: 15) anlayışından ziyade sadece belli başlı grupları ilgilendiren kadın hakları, çevre kirliliği, etnik ve kimlik hakları, cinsel yönelim hakları, insan hakları, turizm, hava kirliliği gibi spesifik konular üzerine yoğunlaşmış ve bu konularla ilgili talepler etrafında siyaset yapılmaya başlanmıştır (Çaha 2007: 245-246). Bu gruplar sistemle hesaplaşmak yerine sistemden taleplerde bulunan bir söylemi benimsemişlerdir (Çaha 2008: 36). Böylece feminizm, çevrecilik, kimlik hakları vs gibi bugünü ve kişileri ilgilendiren konular siyasetin gündemine girmiştir. Sivil toplumun gelişmesi siyasetin gelecekte bugüne, devletten bireye soyuttan somuta doğru eksen değiştirmesiyle mümkün olmuştur (Göle 1998b: 17).

1980’li yıllar bu grupların kamusal alandan yaptıkları hak talepleri üzerine kurulu siyasetlerinin renkli görüntülerine tanık olmuştur. 1950’de özel alandaki inanç özgürlükleri için mücadele eden ve 1980’ler ile birlikte kamusal alanda görünür olmaya başlayan İslami Hareket, sosyal, siyasal ve kültürel hak talepleri için kamusal alanda mücadele etmeye başlayan Kürt Hareketi ve dayaa karşı kampanyayla 3000 kadınla 12 Eylül’den sonraki ilk mitingi gerçekleştiren Kadın Hareketi, bu dönemde ortaya çıkan en önemli toplumsal hareketler arasında yer alır.

Bu hareketler dışında, uygulanan neo-liberal politikalar sonucu görmezden gelinen çevre kirliliği sorunlarını ülkenin gündemine sokmak için mücadele eden çevrecilik

hareketi; dinsel ve kültürel kimliklerinin egemen ideoloji tarafından görmezden gelindiği söylemiyle kamusal hayatta görülmeye başlayan Alevi etnisitesinin örgütlenmesi özellikle 12 Eylül sonrası yaşanan insan hakları ihlalleri için ulusal ve uluslararası kamuoyu oluşturan insan hakları dernekleri dönemin güçlü toplumsal örgütlenmelerinin kaynağını oluşturmuşlardır. Bütün bu toplumsal hareketler farklı politik alanlarda ve farklı politik araçlarla devletin egemen ideolojisini sarsan ve kendi gündemlerinin devletin temel politikasında yer alması için baskı yapan örgütlenmeler olmakla beraber kadın hareketi daha önce siyasete konu olmamış -aile içi şiddet, cinsel taciz gibi- özel alana ait olarak görülen sorunları kamusal alana taşımıştır.

1980 sonrası kurulan STK'ların bir diğer karakteristiği ise Askeri Darbeden sonra herhangi bir partide ya da kurumda siyaset yapmaları yasaklanan ve 80 sonrası sindirilen sol ideolojiyi benimsemiş kişilerin STK örgütlenmesini kendi düşünceleri doğrultusunda politika yapmanın bir yolu olarak görmüş olmalarıdır. Bu sebepten dolayı da bu dönemde sivil toplum söyleminin yaygınlaşmasında ve birçok etkin STK'nın kurulmasında solun siyaset yasaklı ve gerçekleşmeyen devrimden dolayı hayal kırıklığına uğramış entelektüellerinin büyük bir katkısı vardır (Belge 2000: 84).

Darbenin etkisinden yavaş yavaş kurutulmaya başlayan sivil toplum kuruluşlarının 1985 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde örgütlenme oranında artış olmuştur. Fakat bu örgütlenme oranındaki artışın eşit şekilde dağılmadığı söylenebilir. Örneğin uygulanan siyasal ve ekonomik politikalar sonucunda 80 öncesi oldukça canlı olan sendikal harekette düşüş gözlenirken işveren örgütlenmelerinde artış görülmüştür (Turan 1998). Bu dönemde yukarıda Belge (2000: 84)'nin de ifade ettiği gibi sivil toplum söyleminin yaygınlaşmasında ve birçok etkin STK'nın kurulmasında solun siyaset yasaklı ve gerçekleşmeyen devrimden dolayı hayal kırıklığına uğramış entelektüellerinin büyük bir katkısı (Belge 2000: s.84) olsa da dönemin en fazla artış gösteren örgütlenmeleri, hemşehri dernekleri, sosyal yardımlaşma, dayanışma ve güzelleştirme dernekleri, kültür dernekleri ve dini dernekler olmuştur. Bu dernekler sendikalardan ya da eski sol ideolojiyi benimsemiş olanların kurdukları örgütlenmelerden farklı olarak sınıf bilinci yerine akrabalık, aynı şehirli olmak, aynı mezhepten ya da dinden olmak, aynı dili konuşmak gibi ilksel (primordial) özelliklere dayalı örgütlenmelerdir. Bu örgütlenmeler içindeki insanların yalnız olmadıklarını yalnızlık duygularını azaltmaları ve kendi aralarındaki dayanışma

duygusunu güçlendirmekle beraber “kendi dışındaki tüm "öteki" ilksel kimlik mensuplarını dışlayan içe kapalı gettolara” da dönüştürebilmektedirler (Narlı 2002). Dolayısıyla 80’lerin ikinci yarısında nicel olarak ciddi bir artış gösteren STK’lar nitel anlamda aynı gelişmeyi gösterememişler ve toplumsallaşmaktan uzak içe kapalı örgütlenmeler haline gelmişlerdir.

1980’li yıllarda başlayan ekonomik, siyasal ve kültürel küreselleşmenin etkileri 1990’lı yıllarda Türkiye’de daha da belirginleşmiştir. Bu yıllarda küresel dünyanın küresel aktörleri Türkiye’de de görülmeye başlanmıştır. Bir taraftan Greenpeace (1995) ve Af Örgütü (1995) gibi uluslararası STK’lar Türkiye’de şubeler açarken diğer taraftan da bilişim ve iletişim alanındaki gelişmelerin de etkisiyle Türkiye’deki STK’lar küresel sorunların çözüm arayışlarında rol alan ve bu bağlamda ulusal ve uluslararası siyasal yönetimler tarafından muhatap alınan küresel aktörlere dönüşmüşlerdir.

STK’ların bu rollerinin pekişmesin de 90’lı yıllarda tek devlet kanallı dönemden özel TV’lerin açıldığı döneme geçişin de etkisiyle devletin uğradığı imaj kaybının da büyük bir etkisi vardır. Medyanın özelleşmesi ile birlikte, 1970’li yıllardan beri şikâyet konusu olan devletçi illegal örgütlenmeler somut biçimde deşifre edilmeye başlanmıştır. Medya, bir yandan siyasetçilerin karıştığı yolsuzlukları ve usulsüzlükleri ortaya çıkarırken bir yandan da devlet mafya ilişkisiyle ilgili bakanlıklara ve başbakanlara kadar uzanan bir ilişki trafiğiyle ilgili yayınlar yapabilmeye başlamıştır (Çaha 2008: 39). Devlet-siyaset-mafya üçgeninin ortaya çıktığı en önemli olaylardan bir tanesi polis, mafya ve aşiret liderinin aynı arabada kaza geçirmesiyle ortaya çıkan Susurluk olayı olmuştur. Medya bu olaya geniş yer vermiş ve halkın geniş bir kısmının katıldığı “aydınlık için bir dakika karanlık” eyleminin örgütlenmesinde STK’lar ile birlikte önemli bir rol oynamıştır.

Devlet içindeki bu ilişkilerin tartışılmaya açılması Türk siyasal kültüründeki “kutsal devlet mitinin” ciddi biçimde sarsılmasına neden olmuştur (Çaha 2008: 39). Medyada yapılan programlar aracılığıyla toplumun devlete olan güvensizliği artarken sivil toplum kuruluşlarının kanaatleri medyanın yoğun desteğiyle toplumsal sorunların şeffaf ve demokratik çözümünün kriterlerinden biri ve sorunun tarafları açısından bir meşruiyet kaynağı haline gelmiştir. Böylece STK’lar siyasal tartışmalarda taraf olmaya, kanaat beyan etmeye, kamuoyu oluşturmaya ve -en azından görünürde- tartışmanın akıbetini belirlemede söz sahibi olmaya başlamıştır (Tekin 2000: 43).

Bu yıllar “Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık” eyleminin yanı sıra “Barış İçin Bir Milyon İmza”, “Kocakulak Aradan Çekil”, “Oy Verdik Sonra Boş Verdik”, “Boşvermeyin” gibi yolsuzluklara ve haksızlıklara karşı örgütsüz sivil inisiyatifin ve girişimlerin yaygınlaştığı zamanlar olmuştur. Bu kampanyalar çerçevesinde gelişen yeni sivil toplumsal hareketlere katılımın geniş çaplı olması eleştirel yurttaşlık bilincinin gelişmesi açısından umut verici eylemler olmuştur (Tosun 2000: 54).

İletişim alanındaki gelişmeler, küreselleşme ve refah devletinin yaşadığı krizin yanı sıra ülke içindeki önemli değişimlerin de etkisiyle Türkiye’de de devlet- toplum-birey ilişkileri açısından farklı bir döneme girilmiştir. Bu yıllarda sivil toplum alanında büyük kırılmalar meydana getiren üç önemli gelişmeye tanık olunmuştur. Bunlar sırasıyla, 1996 Habitat Kongresi, 1999 yılında yaşanan iki büyük deprem ve AB’nin Türkiye’yi resmen aday ülke olarak ilan etmesidir. Bu üç gelişme de, sivil toplum tartışmalarını güçlendirmiş ve STK’ların katılımcı demokrasinin ve yönetişimin vazgeçilmez aktörleri olarak kabul edilmelerinin yanı sıra bu rollerinin tartışılmaya başlanmasında da önemli dönüm noktaları olmuştur.

BM tarafından 1992’deki Rio Konferansı’nın ardından gerçekleştirilen Habitat II “herkes için yeterli konut” ve sürdürülebilir insan yerleşimleri” gibi hedeflerle ortaya çıktı. Yerel yönetimler, STK’lar, özel sektör, üniversiteler ve tüm kamu kesimi Habitat II’nin yoğun hazırlık sürecinde birlikte çalıştılar ve bu süreç siyasal çekişmelerin dışında tarafsız bir sivil alan yaratma girişimine sahne oldu. Habitat II’nin örgütlenmesinde ortaya çıkan bu görüntü Türkiye’de özerk bir sivil toplum sahasının oluşabileceğini ve bunun kamu sahasında herkese açık bir ilişki ağı içinde olabileceğini gösterdi. Konferans çevresinde yaşanan tartışmalar sayesinde sivil toplum kavramı Türkiye gündemine yerleşmiş ve “Sivil Toplum Kuruluşları” (STK) ifadesi de Türkiye’de resmi düzeyde ilk kez burada kullanılmıştır (Gümüş 2003). Konferansın sonuç metinleri kentsel sorunların çözümünde merkezi yönetimin; yerel yönetimler, STK ve özel sektör ile işbirliğini teşvik ederek yönetişim, sürdürülebilir kalkınma, katılımcı demokrasi gibi kavramların Türkiye’de daha yoğun bir şekilde tartışılmasını sağlamıştır.

1.3.4. 1999 Marmara Depremi: Sivil Uyanış !

Habitat II'den sonra katılımcı demokrasi ve yönetim kavramları etrafında tartışılmaya başlanan devlet-STK ilişkileri 1999 Marmara Depremi'nden sonra ise bürokratik ve hantal devlet örgütlenmesinin küçülmesi gerektiği ve bu küçülmeden doğan boşluğu da depremden sonra gücünü gösteren dinamik ve yatay örgütlenen sivil toplumun doldurabileceği -hatta doldurduğu- dolayısıyla da devlet-STK karşıtlığı bağlamında tartışılmaya başlandı.

1999 yılında yaşanan deprem Türkiye'nin en sanayileşmiş bölgesi olan Marmara'da büyük bir yıkıma sebep olmuş ve devlet istatistiklerine göre 16 bin 889 insanın ölümüne 23 bin 781 kişinin de yaralanmasına, binlerce kişinin evsiz ve işsiz kalmasına neden olmuştur (Milliyet, 17.08.2000). Böyle bir felaketin yaşandığı bölgeye devletin müdahalede gecikmesi buna karşılık STK'ların hızlı ve dinamik bir şekilde bölgede olup vatandaşlara yardım etmiş olması devletin gücünün ve rolünün sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir.

Vatandaş devletten başka örgütlerin de var olabildiklerini ve üstelik etkili olduklarını, daha da kötüsü, bazı durumlarda devletten daha hızlı ve yararlı olabildiklerini, belki de ilk defa, bu kadar güçlü olarak görüyordu (Atauz 1999: 89). Bu durum ise güçlü devlet babanın itibar kaybetmesine karşılık STK'ların vatandaşlar ve kamuoyu gözünde daha önce olmadığı kadar tanınmalarına ve meşruiyet kazanmalarına neden olmuştur. Nitekim dönemin Zaman, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Radikal gazetelerinde yaptığımız tarama sonucunda da gerek medyaya yansıyan haberlerde gerekse gazetelerin köşe yazarlarının bu tezi doğrulayacak şekilde yazılar yazdıklarını görmekteyiz.

Gazeteler depremin gerçekleştiği ilk günlerde, daha ziyade depremin ağır bilançolarını açıklarken gün geçtikçe asıl depremin devlette yaşandığını ve bu felaketin ardından vatandaşın artık devletine güvenemediğini ve dolayısıyla devletin vatandaşına meşruiyetini tekrar kanıtlaması ve güven tazelemesi gerektiği yönünde haberler yapmaya başlanmıştır.

“Bu deprem sadece Türk insanını değil, ama devleti de sarsmıştır... Devlet bu sarsıntıdan dersini çıkartıp, kendini ona göre örgütlemek zorundadır” (Sedat Sertoğlu, “Yeni Dönem” 30.08.1999 Sabah).

“Devlette deprem” başlığı sanırım hepimizin aklında kalacak. Deprem sonrasında, merkezi ve yerel idarelerin ve onları besleyen siyasi sürecin yetersizlikleri çok net görüldü.” (Asaf Savaş Akat, “Devletçi Olmayan Çözümler” 02.09.1999 Sabah).

“Hiçbir tumturaklı söz, devletin yani kendisinden hizmet beklenen kamu otoritesinin, bu depremde “enkaz altında kaldığı” gerçeğini ortadan kaldıramıyor. Bizi aksine inandırmanız da çare değil. Deprem bölgesi halkını aksine ikna etmeniz gerekir. Ana-babasını, çoluk-çocuğunu, kardeşlerini, yakınlarını, hiçbir can kaybı olması malını mülkünü, geçmişini kaybetmiş, geleceği kararmış insanları ise, buna ikna etmek kolay değil.” (Cengiz Çandar, “Hükümet Sınıfta Kaldı Ama Millet İyi Sınav Verdi” 05.09.1999 Sabah).

“Kimse yan çizmeye kalkmasın! Kaybettiğimiz canlar ile beraber enkaz altında kalan **devlet aygıtıdır.. Merkezi idarenin** göçtüğünü bu millete yaşadığımız **tragedya** da anlatamaz ise bundan sonra hiçbir şey anlatamaz.” (Cüneyt Ülsever, “Göçen Devlet Aygıtıdır” 21.08.1999, Hürriyet).

Devletin yetersizliğine karşılık başta örgütlü sivil toplum (STK’lar) olmak üzere halkın her kesiminin deprem bölgesine yardıma koşmuş olması medya tarafından Türkiye’nin tarihinde sivil dayanışma açısından bir dönüm noktası olarak nitelendirilmiştir.

“Yaşadığımız son felakette ilk kez makus talihimizi değiştirmek için bir şansımız var. Çünkü yıllardan sonra silkinen sivil toplum güçleri, sürece damgasını vurarak inisiyatifleri ellerine geçirdiler”.(Türkeş 1999:74).

“Deprem unuttuğumuz çok önemli bir şeyi ortaya çıkardı: Sivil dayanışma. Devletin 18 Ağustos sabahı, trafik sıkışıklığı, hava şartları, yıkılan yollar nedeniyle ulaşamadığı depremzedelere birkaç saat önce kurulan sivil kriz masalarından yardımlar ulaşmaya başlamıştı.” (Enkazdan dayanışma çıktı 29.08.1999 Hürriyet).

“Şu güzel ülkenin, şu güzel insanlarına ve şu özveriye bakın! Böyle bir millet görülmemiştir; askerler, AKUT gönüllüleri, doktorlar ve tüm ekipler gece gündüz can kurtarmak için yarışıyor. Gençler, kadınlar çöp topluyor. İşadamları malını, parasını bölgeye akıtıyor. 62 milyon yardıma koşuyor. İnsanlık görev başında!” (İsmet Solak: İnsanlık Görev Başında, 25 Ağustos 1999 Çarşamba, Hürriyet).

“Türkiye, yüzyılın felaketi karşısında tek yürek oldu Yüzyılın felaketinin yaralarını sarmak için tek yürek halinde deprem bölgesine koşan binlerce gönüllü, göz yaşartan müthiş bir uğraş veriyor. Depremi açtığı yaraları sarmak için devletin imkânlarının yetmemesinin neden olduğu sivil seferberlik sürüyor. Gençler, kadınlar, sivil toplum örgütleri, gönüllüler dün de çabalarını sürdürdüler. İstanbul’dan 1500’e yakın gönüllü ve kutularca yardım malzemesi deniz yoluyla kriz merkezlerine gönderildi.” (Gönüllü ordusu 21.08.1999 Hürriyet).

Devletin olay yerine müdahalede gecikmesinin yanı sıra deprem sonrasında bütün altyapı hizmetlerinin çökmesine, devletin Sivil Savunmasının ve Kızılay'ının böyle bir felaket karşındaki deneyimsizlikleri ve ihmallerine, devlet birimleri arasındaki koordinasyon ve iletişim eksikliğine karşın şaşkınlık ve öfkesini medya aracılığıyla devlete iletmek isteyen vatandaşın bu serzenişini devlet yetkilerinin duyduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Nitekim böyle bir durumda dahi olay yerine geldiğinde gerçekleştirdiği ilk icraatın, kontrolü elden bırakmamak için, yardımların dağıtımını merkezi bir şekilde yapmak istemesi ve halkın acil ihtiyacı olan malzemelerin depolarda kalmasına neden olarak yapılan yardımların etkili ve hızlı bir şekilde dağıtımına engel olması, devletin halktan gelen hiçbir sesi duymadığının göstergesidir.

“BRAVO BIZE(!) Sivil toplum kuruluşlarına yapılan baskılar, deprem vergisi girişimi ve hantal bürokrasi yüzünden afetzedelere yapılan yardımlar durma noktasına geldi” (14.09.1999 Zaman).

Devletin her şeye hakim olmak isteyen bu tavrı bölgede çalışan STK'ların banka hesaplarının emniyet tarafından bloke edilmesi ve Türk gönüllü kuruluşlar aracılığıyla yardım yapmak isteyen yabancı kuruluşların yardımdan vazgeçme eğilimine girmeleri sivil toplum örgütlerini harekete geçirdi. Her türden görüşü temsil eden 101 STK bir araya gelerek bu durum karşındaki tepkilerini dönemin gazetelerinde yayınlanan “Kamuoyuna” başlıklı bir ilanla kamuoyu ile paylaşmışlardır. Yine o dönemdeki gazetelere baktığımızda bu ilanın istenilen yankıyı bulmuş ve Türkiye'deki sivil toplum hareketinin otoriter devlete karşın ortaklaşa bir metin hazırlamış olmasının önemli bir değişime işaret ettiği konusunda neredeyse bütün kamuoyu ortaklaşmış görünmektedir.

“Yardıma koşan sivil toplum kuruluşları (STK), Ankara'nın olumsuz tavrına karşı bir araya geldi. Sağcısı, solcusu, İslamcısı, hayırseveri 101 kuruluş devlete "gölge etme" çağrısı yaptı. Hareketin öncüsü, lideri yoktu. Deprem "sivil uyanış" için milat oldu.” (3.09.1999 “Sivil Başkaldırı” Milliyet (Manşet)).

“Bugün “Uyuyan Dev”den bir uyanış işareti geldi sanki. Bugün benim yıllardır duymayı özlediğim bir ses yükseldi toplumdan. 101 meslek örgütü, vakıf dernek ve gönüllü kuruluş 17 Ağustos 1999'un Türkiye için bir milat olduğunu; devlete bakıştaki değişimin; devlet/toplum ilişkilerinde yeni bir dönemin miladı olduğunu ilan ettiler ve şöyle dediler: Bu ortak bildiri; sivil toplumun devlete çektiği bir iltardır.” (Gülây Göktürk, “Uyuyan Dev” Uyanıyor Mu?” 02.09.1999 Sabah).

Her ne kadar dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel “Hükümetimize burada gördüğüm çalışmalarından ötürü teşekkür ediyorum. Hükümet yapabileceğinin en iyisi yaptı.” (28.08.199 Hürriyet) ve dönemin başbakanı Ecevit de depremde iki gün sonra devletin gerekeni yaptığı ve buna rağmen bazı çevrelerin ve bir kısım medyanın devleti acz içinde göstermek istediğini (21.08.1999 Sabah) söylese de bu konuda halkı ikna edebildiklerini söylemek ne yazık ki çok zor. Nitekim depremin yıldönümünde Adapazarı’na gelen siyasiler 5 bin kişinin tepkisiyle kürsüye dahi çıkamadan Adapazarı’nı terk etmek zorunda kalmışlardır. (18.08.2000 Radikal)

Ecevit depremin birinci yılında da aynı söylemi sürdürmüş ve “Devlet her bakımdan büyüklüğünü ve gücünü kanıtlamıştır” demiştir. Fakat hiç şüphesiz başta arama kurtarmada ve deprem yerine ilk giden STK olan AKUT olmak üzere halkın büyüklüğünü gördüğü STK’lar olmuştur.

Deprem, devlet-vatandaş-STK arasındaki ilişkilerde bahsettiğimiz dönüşümlere sebep olduğu kadar STK’ların birbirleriyle olan ilişkilerini de sorgulamalarını sağlamıştır. Deprem sonrasında yaşanan toplumsal hareketlilik bu kuruluşların önemli deneyimler ve bilgi birikimleri edinmelerini sağlamıştır. Deprem ile birlikte daha önce hiçbir şekilde kolektif iş yapmayan hatta birbirinin varlığından dahi haberdar olmayan STK’lar birbirlerini tanımaya başlamış ve beraber ortak işler yapmaya başlamışlardır. Fakat bu özel duruma rağmen,

“sivil toplum kuruluşlarının kendi aralarında kolektif çalışmalar yapması ve bir arada hareket etmeleri konusunda tarihsel olarak sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların kimi istisnalara rağmen depremde sonra bölgede yapılan çalışmalarda da devam ettiği gözlemlenmiştir. Özellikle de STK’ların kendi ideolojileri etrafında örgütlenmeleri ve bu çapta bölgede faaliyet yürütmeye çalışmalarının olumsuz etkileri tespit edilmiştir” (Toksoy 2000: 63).

Bundan sonra hiçbir şeyin eskisi olamayacağı iddia edilen ve hem Türk siyasal hayatı hem de sivil örgütlenmede bir milada tekabüle ettiği varsayılan deprem deneyiminin böyle bir sonuç doğurmadığını düşünen yazarlar da vardır. Bu yazarlara göre bölgedeki sivil dayanışma geçici bir süre devam etmiştir ve bu deprem bölgesindeki bu durumun toplumsal bir dönüşüme tekabül ettiğini düşünmek fazla zorlama ve iyimser bir yorumdan öte bir şey değildir.

“Bu toplumun (ya da bütün toplumların), resetlenince yeniden ve düzgün çalışmaya başlayacağını gösteren bir belirtiyi, bu acılı tablodan da çıkarmak son derece güç. Çünkü bazen doğru ve işe yarar sonuçlar verse bile, bu toplumu harekete geçiren mekanizmadaki temel sorunların hepsi aynen duruyor. Tıpkı, güzel şeyler hissedip yaptığımızda bunları harekete geçiren mekanizmanın kendiliğinden ‘iyi’ olamayacağı gibi” (Can 1999: 61).

“... ‘deprem vesilesiyle’ oluşan durumdan pozitif bir şey türetmek, bunu oluşacak yeni bir toplumsal sözleşmenin bir aracı olarak tahayyül etmek, ‘yeniden inşanın’ başka türlü bir toplumsal etkileşime yol açacağını düşünmek, iyimserlik sınırlarını zorlamak olacaktır. Nitekim depremin yarattığı etkiler, süratle normalize edilirken, iyi niyetli yurttaş çabasının giderek yavaşladığını, azaldığını gördük” (Çiğdem 1999: 28).

Deprem sonrası STK’ların rol ve görevleri sivil toplum –devlet karşılıklı bağlamında tartışılmış olması, STK’ların devletin bir takım görevlerini üstlenen ya da devletten rol çalan, devletin yetersizliği ve güçsüzlüğü karşısında bir alternatif örgütler olarak görülmeleri STK’ların esas işlevlerini unutmamızı sağlamıştır. Türkeş (1999:74) sivil toplum dayanışmasının yapabileceğinin çok üstünde roller biçilmiş olmasının, toplumumuzun genel bir zaafı olarak nitelendirmektedir.

“Sivil toplum kuruluşları zorunlu olmadıkça devletin topluma olan yükümlülüklerini üstlenmekten, “devlet toplum desteğinin rakip süreçler olarak gelişmesinden kaçınmalı, tersine devletin toplum yararına çalışmasını sağlayıcı işbirliklerini geliştirmelidir” (Türkeş 1999: 74).

Marmara depremi sonrası yaşananlar toplumsal sorunların çözümünde yeni bir bakış açısının gerekliliğini göstermiştir. Deprem sonrası gittikçe uçurumlaşan ‘devlet-toplum’ çelişkisinin çözümünde nasıl bir toplumsal planlama, nasıl bir sivil toplum örgütlenmesi görev almalıdır? Soruları da depremden kalan sorular olmuşlardır (Minc 2000).

II.BÖLÜM: BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞU ÖRGÜTLENME MODELİ: AMARGİ KADIN KOOPERATİFİ

2.1. Araştırmanın Yöntem ve İçeriğine Dair

Bu bölümde araştırmanın konusunun ve amacının ne olduğunu ve araştırmada kullanılan yöntemin açıklamasının yanı sıra neden bu yöntemin tercih edildiği açıklanacaktır.

2.1. 1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın konusu; Türkiye’deki feminist kadın hareketinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Amargi Kadın Kooperatifi’nin katılımın ve gönüllülük esasına dayalı olarak örgütlenen yatay bir sivil toplum kuruluşunun işleyiş mekanizmasının ve uygulanabilirliğinin incelenmesidir.

Bu çerçevede araştırmanın amacı da Amargi Kadın Kooperatifi’nin bir sivil toplum kuruluşu olarak hiyerarşilerin en aza indirgenebildiği yatay bir örgütlenme modelinin özgünlüğünü/farklılığını gösterebilmektir.

2.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada derinlemesine bilgi edinilmek ve veri kaybının önlenmesi amacıyla nicel araştırma yöntem ve tekniklerinden ziyade derinlemesine analiz yapılmasına olanak tanıyan nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden biri olan Tematik Sözlü Tarih yöntemi tercih edilmiştir.

Sözlü tarih; kişilerin belleklerinde kalan bilginin kaydının, deşifresinin ve arşivlenmesinin yapılarak geçmiş deneyimler ile bugün arasında bağlantı kurulmasını sağlayan bir araştırma yöntemidir. Fakat sözlü tarih sadece bir kayıt faaliyeti değildir. Görüşme hazırlığı, görüşme süreci ve görüşme sonrası “katılımcı gözlem” tekniklerinin de kullanıldığı bir anlama faaliyetidir.

Sözlü tarih, tarih kadar eski ve aslında var olan ilk tarih türü olmakla beraber (Thompson 1999:19) toplumsal tarih yazımında bir araştırma yöntemi olarak kullanılmaya başlaması II. Dünya Savaşı’nın ardından savaşın yarattığı maddi ve insani yıkımları

ölçmek ve anlamak için modern teknolojileri de kullanarak gerçekleştirilen araştırmalarla gerçekleşmiştir. Sözlü tarih yönteminin tarih dışındaki sosyal bilimlerin diğer alanlarında (Sosyoloji, Sosyal Psikoloji, Sosyal Antropoloji, Folklor, Siyaset Bilimi, İktisat gibi da bir araştırma yöntemi olarak kullanılması ise 1960'lı yıllarda başta ABD olmak üzere İngiltere ve kıta Avrupa'sında gelişmeye başlamıştır.

Belgeye dayalı klasik tarihin konusunu; devletler, ordular, savaşlar, doğal olaylar (afetlere, kıtlıklara, salgınlara vb.) gibi konulara oluştururken, sözlü tarihin konusunu ihmal edilmiş (kadınlar, köylüler, etnik gruplar, dini cemaatler vb.) veya yaşanan modern değişim ile birlikte ortaya çıkan yeni grupların (entelektüeller, işçiler, yeni siyasi ve anarşist gruplar, feministler, vb...) günlük yaşam deneyimleri oluşturmaktadır. “Sözlü tarih insanlar etrafında kurulmuş bir tarih türüdür. Tarihin içine hayatı sokar, kapsamını genişletir. Kahramanlarını sadece liderler arasından değil çoğunluğu oluşturan ve o ana kadar bilinmeyen insanlar arasından da seçer”(Thompson 1999:18)

Sözlü tarih var olan klasik tarih anlayışını reddetmeden, tematik ya da biyografik kişi anlatılarına dayanan disiplinlerarası bir tarih yazma ve araştırma yöntemidir. Klasik tarih anlayışının aksine sadece belgelere değil kişilerin belleklerinde kalan bilginin sözel olarak ifade edilmesine dayanır. Tek bir yaşam ele alır ve her yaşam sözlü tarihin konusu olabilir. Çok daha talepkar ve kısıtlı olan yazma yeteneğine değil, konuşmaya dayanır. Böylece daha ziyade iktidarın elinde olan tarihi yazma gücünü hayattan dışlanmış ya da görmezden gelinen kişilerin ya da grupların lehine çeviren, bunu da modern teknolojinin olanaklarından faydalanarak gerçekleştiren bir yöntemdir.

Klasik tarih yazımından dışlanan ve görmezden gelinen gruplardan bir tanesi de hiç şüphesiz kadınlardır. Bu anlamda sözlü tarih yönteminin en fazla kullanıldığı alanlardan bir tanesi kadın araştırmaları alanı olmuştur.

“Kadın çalışmaları alanında sözlü tarih araştırmalarının potansiyel verimi aslında bu yaklaşımın oluşturmaya yöneldiği bilgi alanı ile feminist teorinin temel varsayımları arasındaki ilintiden kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi feminist teorinin iki temel varsayımından biri kadınların toplum ve tarih içindeki “görünmezliği” Bir diğeri de kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin mağdur olan tarafı olarak, bu eşitsizlik ve boyun eğme süreçlerini farklı toplumlarda farklı örüntüler içinde yaşadıklarının varsayılmasıdır” (İlyasoğlu 1997: 163).

Feminist araştırmacılar varolan evrensel tarihteki kadınların görünmezliğinin, kadınların özel alanlarına ait kişisel kadınlık deneyimlerinin ve anlatıların tarihinin konusu haline getirilerek ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Fakat bunu yaparken sadece tarih disiplinine değil bilimin kendisine de ciddi eleştiriler yöneltmişlerdir. Belgelere, rakamlara ve ölçeğe dayalı sosyal bilimlerin pozitivist bilim anlayışına yöneltilen en önemli eleştirilerin bir kısmı da feminist araştırmacılarından gelmiştir.

Pozitivist bilim anlayışındaki değerden bağımsız araştırmacı/özne ve araştırılan/nesne arasındaki ilişkinin aslında hiçbir zaman nesnel bir ilişki olamayacağını ya da bu ilişki neticesinde elde edilecek bilginin bilimselliğinin bu nesnelliğe bağlı olması en fazla eleştirilen noktalardan bir tanesidir.

Harding (1995:34) zerinde uzlaşıya varılan bir feminist yöntem olmadığını söylemesinin yanı sıra sınırları belirlenmiş bir feminist araştırma yöntemi fikrine de karşı çıkılması gerektiğini savunmaktadır. Fakat Mies (1995:52)’e göre feminist bir araştırmad bir takım metodolojik ilkelere sahip olmalıdır:

“Değerden arınmış araştırma önermesi, araştırma nesnelerine tarafsızlık ve kayıtsızlık ilkesi yerine, araştırma nesneleri ile kısmen yan tutan, kısmi zdeşleşmeyle gerçekleştirilen bilinçli taraflılık benimsenmelidir.

Araştırmacı ve ‘araştırma nesneleri’ arasındaki dikey ilişki ve yukarıdan bakış, yerini aşağıdan bakışa bırakmalıdır.

Salt düşünmeye dayalı, katılımcı ‘seyirci bilgisi’, kadının kurtuluşu için yerini eylemlerde, hareketlerde ve mücadelelerde aktif katılıma bırakmalıdır. Araştırma, bu mücadelenin ayrılmaz bir parçası haline gelmelidir.

Araştırma süreci hem ‘araştırma özneleri’ (sosyal bilimciler) hem de ‘araştırma nesneleri’ (hedef gruplar olarak kadınlar) için bir ‘bilinçlenme’ süreci olarak yaşanır”.

Feminist araştırmacılar bilimsel açıklama gerektiren şeylerin erkek deneyimlerini temel olarak yapılmasının sosyal yaşamın yanlı ve eksik algılanmasına neden olacağını dşünrlr. Aynı şekilde Thompson (1999:88) da gerçeğin karmaşık ve çok yönlü olduğunu ifade eder ve sözlü tarihin en önemli becerilerinden birinin de var olan farklı görüş aıllarının yeniden yaratılmasını sağlayarak geçmişin bilgisinin yeniden oluşturulması olduğunu ileri sürmektedir. “Sözlü kanıtlar araştırılan şeyi “nesne” konumundan ıkarpı “zne” haline

getirerek yalnızca daha zengin değil, daha kesin ve daha acı fakat daha *gerçek bir tarih* oluşmasını sağlar” (Thompson 1999:88).

Sözlü tarih yönteminin ve feminist araştırma yöntemlerinin bu şekilde kesişmesinden dolayı feminist bir örgütlenme olan Amargi Kadın Kooperatifi üyelerinin kooperatif işleyişine ve örgütlenme modeline dair düşüncelerini ve deneyimlerini tez konumuz bağlamında ayrıntılarla ele alınmasını sağlayacak ve tematik tarihsel anlatıları da konumuza dahil edebilecek bir yöntem olarak Tematik Sözlü Tarih Yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmacı ile görüşülen kişi arasında hiyerarşik bir ilişki kurulmayan ve araştırmacının da ortaya çıkan bu bilginin bir parçası olduğu bu yöntem sayesinde Amargi Kadın Kooperatifi’ne dair daha sahici bir bilgi elde edilmesi hedeflenmiştir. Bu yöntemin merkezinde kişisel anlatıların yer alması, araştırmacının nesnelliğine gölge düşüren bir faktör değildir. Bunun aksine bu yöneten Amargi Kadın Kooperatifi’nin örgütlenme modelini farklı açılardan ve farklı gerçekliklerden incelenmesini sağlayan ve aynı zamanda bu sivil toplum kuruluşunun kurumsal tarihi ile kişisel tarihi arasındaki bağın görünürlüğünü sağlayabilecek bir olanaktır.

Bu bölümde, halen Amargi’de gönüllü olan, on kadınla ortalama doksan dakika süren sözlü tarih görüşmeleri yapılmıştır. Bu on kadın, Amargi’nin farklı dönemlerini bir bütün halinde yansıtabilmek açısından farklı tarihlerde üye olmaları, farklı deneyim ve bilgi birikimlerine sahip olmaları, farklı yaşlar da ve meslek gruplarında olmaları göz önünde bulundurularak seçilmiştir. Görüşmelerin tamamı ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş, çözümlemeleri ve değerlendirmeleri yapılmıştır. Görüşmeler sırasında görüşme kılavuzu kullanılmakla beraber görüşmenin akışına ve görüşülen kişinin deneyimlerine göre farklı sorular da sorulmuştur. Görüşme kılavuzu sözlü tarih görüşmelerine başlamadan önce Amargi’nin kurucu üyesi iki üye ile yapılan ön görüşmelerin değerlendirilmesi sonucunda oluşturulmuştur.

Bu bölümde görüşmeler neticesinde elde edilen veriler değerlendirilirken, Amargi arşivinde bulunan yazılı, görsel belgeler, toplantı ve ses kayıtlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme modellerine dair yürütülen kavramsal tartışmalardan ve feminist hareketin tarihçesinden de faydalanılmıştır.

2.2. Türkiye’deki Feminist Hareketin Tarihi

Türkiye’deki feminizmin tarihi genel kanın aksine 1980’lerde başlamamıştır tersine Osmanlı dönemine dayanan tarihi bir geçmişi vardır. Osmanlı toplumunda kadınların, özellikle aile içinde, zevcelik ve annelik rolleriyle sınırlandırmalarını eleştiren ve eğitim, çalışma, toplum hayatına katılma talepleriyle ortaya çıkan güçlü bir kadın hareketi vardı. Özellikle II. Meşrutiyet döneminde, kadınlar çok sayıda dernek kurmuşlardı ve kadınlara yönelik ya da kadınların çıkardığı çok sayıda yayına ulaşılmıştı. Bu dönemdeki kadınlar kendilerine feminist demeseler de aslında kadınların ezilmişliğine dair feminist fikirlere sahiplerdi. Modernleşme ile birlikte yönüne batıya çeviren Osmanlı’ daki kadın hareketi o yıllarda batıda çok etkin olan, kadınların oy hakkı için mücadele eden suffraget hareketin başını çektiği uluslar arası feminist harekette karşı da ilgiliydi. Bu dönemin feminist hareketinin en önemli figürlerinden iki tanesi Fatma Aliye ve Nezihe Muhittin’dir. *

Cumhuriyet döneminde de tıpkı Osmanlı döneminde olduğu gibi dönemin kadın hareketinin modernleşmenin etkisinde gelişen bir hareket olmasıdır. Dolayısıyla dönemin kadın hareketi batılılaşmanın ve çağdaşlaşmanın taşıyıcısı olmuştur. Bu dönemin bir diğer önemli özelliği de 1926 yılında Medeni kanun çıkarılması ve 1934’de kadınlar oy hakkının tanınması gibi kadınların yasal statülerinin devlet eliyle eşitlendiği “devlet feminizmi” dönemi olmasıdır. Nitekim 1935’de kadınların artık eşit haklara sahip olduğu için Türk Kadınlar Birliği’nin böyle bir örgüte gereksinim kalmadığı gerekçesiyle kapatılması bunun en önemli göstergelerinden biridir. Bu tarihten sonra cumhuriyet döneminin kadın hareketi feminizmden ziyade Kemalizm’e yüzünü dönmüştür ve kadınlar Osmanlı dönemine geri dönüşü engelleyen laik-çağdaş Cumhuriyet’in en önemli savunucuları olmuşlardır (Tekeli 1993: 30-31). Cumhuriyet sonrasında İslamcı ideolojilerden ve Osmanlı geçmişten kopma, Türkiye’ye “muasır milletler” arasında yer yaratma, Kemalist yönetimin gündeminde önemli bir yer tutmuştur. Bu çabaların parçası olarak, Kemalist yönetim kadın hakları konusunda bilinen görece radikal düzenlemelere girişmiş, kadının toplum içindeki konumunu batılılaşmanın bir göstergesi ve Osmanlı/İslam’la hesaplaşmanın bir aracı saymıştır. Bu noktada, Kemalizm yeni bir tarih yaratma çabası içinde kadına karşı

* Osmanlı Dönemi Kadın Hareketi ve Nezihe Muhittin hakkında ayrıntılı bilgi için bkz (Çakır 1996, Baykan ve Basket 2009)

“eşitlikçi” saydığı İslam öncesi Türklerin tutumu ile yeni laik Batı’lı biçimlerin sentezini oluşturmaya çalışmıştır. (Çağatay ve Soysal 1993:335)

Sonuç olarak, bu dönemin politikaları, sivil hareket olarak feminist hareketlerin gelişimini engelledi. 1980’lere kadar çok sayıda profesyonel kadın ve akademisyen, Kemalist reformlar sayesinde kadınların kamusal alanda eşit haklar elde ettiklerini ileri sürerek yeni bir kadın hareketine ihtiyaç olmadığına inandılar. Bu süreçte kurulan Türk Anneleri Derneği, Kadın Hakları Derneği, Üniversiteli Kadınlar Derneği, Kadın Hukukçular Derneği gibi birkaç dernek, kadınların Cumhuriyet’in ilk yıllarında elde ettikleri hakları koruma amacını taşıyordu. En çok önem verilen konu laiklikti dolayısıyla İslami grupların Cumhuriyet’e yönelttikleri tehditleri daha önemli gördüler. Dolayısıyla da bu kadınların bir kısmı kendilerini feminizm içinde tanımlamakla bir birlikte büyük bir çoğunlu kendilerini feminizmle özdeşleştirmekten çekindiler ya da feminizme karşı oldular (Schroeder. K 2007: 86)

Bağımsız ve kamusal alanda görünürlüğü olan bir feminist hareket 1980’li yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Arat (1991: 12)’ a göre 1980’lerde bir kadın hareketinin ortaya çıkmasında Kemalist rejim ile Batı’ya açılan Türk toplumunun, 1960 sonrası Batı’da gelişen feminist hareketten etkilenmemesi söz konusu değildi. Fakat 1980 sonrası gelişen feminist hareketin ortaya çıkması, batılılaşmanın etkisinden öte 12 Eylül 1980 askeri Darbesi’nin ertesinde oluşan siyasal ortamdan kaynaklanmaktadır. Çünkü bu dönemde sağ ve sol ekseninde belirlenmiş siyasal hareketin sindirilmiş olması siyasette yeni parametrelerin de ortaya çıkmasını mümkün kılan bir boşluğun oluşmasını da sağlamıştır. (Arat 1991: 13). Bunun yanı sıra, eğer sol 12 Eylül’de ölümcül bir darbe yemeseydi, kadınlar sol hareketin içindeki erkek egemenliğini hiçbir zaman kıramayacak ve kendi seslerini hiçbir zaman bulamayacaktı görüşünü savunanların sayısı hiç de az değildir.

1980 sonrası ortaya çıkan feminist hareketin öncüleri daha önce sol örgütlerde örgütlü olan kadınlardır. Dolayısıyla ilk hesaplaşmayı da sol örgütler içindeki cinsiyetçi ve hiyerarşik örgütlenme modeliyle gerçekleştirmişlerdir. Sol hareketin katı hiyerarşik yapısını ve bu yapı içindeki kadınların konumunu eleştirmişler, bağımsız bir kadın hareketinin oluşması gerektiğini savunmuşlardır. Feminist örgütlenme modelinin kurulması ve bu örgütlenmenin sol örgütlenmeden tamamen farklı, anti-hiyerarşik olması gerektiğini söyleyerek ortaya çıkmışlardır. Hiç bir siyasal oluşuma izin verilmeyen ve solun tamamen dağıldığı bir dönemde feminizmin yeşermeye başlamış olması üstelik de bunu solu

eleştirerek gerçekleştirmesi sol çevrelerden tepkiler toplamıştır. “Bu durum ise feminizmin özünde sol bir ideoloji olmasına rağmen, solcular tarafından “Eylülist” olarak damgalanmasına” (Tekeli 1993: 33) ve solun dışında bir burjuva hareketi olarak görülmesine neden olmuştur.

1981 yılından itibaren Ankara ve İstanbul’da yeni bir hareketin ilk girişimleri başlamıştır. 1980 sonrasındaki kamuya açık ilk etkinlik Mayıs 1981’de YAZKO (Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi) tarafından düzenlenen “ Edebiyat ve Kadın” konulu ve Şirin Tekeli’nin konuşmacı olduğu paneldir (Ovedia 1994:55). Bundan sonra YAZKO feministlerin öncülüğünde bir dizi kadın konulu toplantı düzenledi ve nihayetinde 4 Şubat 1983’ten itibaren YAZKO’nun çıkarttığı Somut Dergisi’nin 4. Sayfası kadınlara ayrıldı (Çaha 1996:145).

Somut Dergisi’nin 4. Sayfası o dönemde feministler tarafından en çok takip edilen yayın olmuştur. Feminizme dair gerçekleştirilen birçok tartışma bu sayfadaki tartışmalardan esinlenmiştir. Bu tartışmalar başlangıçta kamusal alandan ziyade birbirini tanıyan ve feminist politika üzerine kafa yoran kadınların dışarıya kapalı ev toplantıları ile gerçekleşmektedir. Daha sonraları Perşembe ve Cuma grubu olarak bilinen bilinç yükselme grupları da bu ev toplantılarının neticesinde ortaya çıkmıştır. Evlerde yapılan toplantılara katılan kadın sayısının artması ile birlikte bu toplantıların yapılacağı mekân arayışına girilmiştir. İlk kamusal mekândaki toplantı 1987 yılında Metropol Sinemalarında, Fatmagül Berktaş’ın “Kadın Hakları ve Medeni Kanun” ile ilgili bir konuşma yaptığı toplantı olmuştur. Bu toplantıdan sonra kadınların buluşma yerleri sırasıyla Amerikan Kültür Derneği, Mimarlar Derneği ve Mülkiyeliler Birliği gibi mekanlar olmuştur.

Mimarlar odasında toplanan gruplardan bir tanesi de Perşembe grubundan kopan Kadın Dayanışma Grubudur. Bu grup esas toplantılarını yine daha küçük gruplar halinde evlerde sürdürmüştür. Tartışmaların büyük bir kısmını, diğer gruptan ayrılmasının temel nedeni olan feminist ve anti-hiyerarşik bir dernekleşmenin nasıl hayata geçirilebileceği oluşturuyordu. Bu grup 1988’de Ankara 8 Mart Şenliğini düzenledi. Şenlik üç bin kadının katıldığı ve belli bir programı olmayan spontan tartışmaların gerçekleştiği geniş ve verimli tartışmaların yapıldığı bir etkinlik olmuştur. Böyle etkili bir şenlik gerçekleştirmenin ardından Kadın Dayanışma Grubu’nun kendine güveni artmış ve nihayetinde Ocak 1989’da Kadın Dayanışma Derneğini kurmuşlardır. Artık bir tüzel kişiliğe sahip olmak

grubun daha fazla kadına ulaşmasını ve basın ile daha rahat ilişkiler kurmasını sağlamış olmakla beraber dernek ne yazık ki daha fazla kadını derneğe çekme konusunda başarısız olmuştur. Ayrıca dernekleşme ile birlikte hiyerarşi ve rekabet sorunları da gündeme gelmiştir ve derneğin en fazla tartıştığı konu bu olmakla beraber 1989'daki ilk Genel Kurulunda yeterli çoğunluğu sağlayamadığından kendini fesh etmek zorunda kalmıştır.

Feministlerin küçük grupların dışına çıktıkları ve ilk defa Ankaralı ve İstanbullu feministler olarak ortak düzenledikleri bir kampanya olan ve aynı zamanda ilk kitlesel feminist eylem Kadınlar Dilekçesi'dir. Kadınlar Dilekçesi'nde, Kadınlar Karşı Her Türlü Ayrımcılığa Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'nin uygulanması için hazırlanan dilekçeye 7000 imza toplamış ve meclise verilmiştir. (Timisi ve Gevrek 2009: 23)

Feministlerin kamusal alanda bilinirliklerini arttıran ve kadınları sokağa döken ilk eylem ise 1987 yılında Dayağa Karşı Kampanya olmuştur. 4 Nisan 1987'de Çankırı'da hâkim Mustafa Durmuş'un verdiği bir mahkeme kararı kampanyanın başlangıcını ateşlemiştir. Karar şöyle idi “ Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin”. Bu kararın alınmasından kısa bir zaman sonra Çankırı'da sekiz avukatın bu karar karşısında başlattıkları protesto, daha sonra İstanbul'a, Ankara'ya ve diğer illere yayılan, imza kampanyaları, sokak gösterileri ve tartışmalarla ilerleyen bir kampanyaya dönüşmüştür. Kampanya'nın ayaklarından biri olan ve İstanbul'da 17 Mayıs 1987'de gerçekleştirilen yürüyüşe 1000'den fazla kadın büyük bir coşku içinde katılmıştır. Kampanyanın geniş katılımlı ve etkili bir kampanya olmasının yanı sıra, eylemi örgütleyen bir grup kadın 1990 yılında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nı kurmaları ve Bağır Herkes Duysun! Kitabının çıkarılması gibi somut önemli sonuçları da olmuştur,

Bu eylemin ardından etkili ve ortak bir söz söylemenin gereği ve önemi bütün feministler arsında hissedilmeye başlanmıştır. Bir taraftan toplantılar devam ederken kamusal alanda bütün kadınların katılımına açık eylemler organize edilmiştir. Dayağı karşı kampanyayı, anneler gününde “ Annenizi sevip karınızı dövüyor musunuz?” sloganıyla Gençlik Parkı'ndaki (10 Mayıs 1987) eylem takip etmiştir ve Anakara'da anneler gününde yapılan bu eylemler gelenekselleşmiştir. 1988'de Seymenler Parkı'nda, 1989'da Kuğulu Park'ta ve 1990'da Yüzüncü yıl Parkı'nda gerçekleştirilmiştir. Bu eylemler, içe kapalı bilinç yükseltme gruplarının sözlerinin dışarıyla buluşmasına sağlamıştır. 1989 yılında tacize karşı yürütülen Mor İğne Kampanyası'nın ise dönemin en başarılı kampanyası

olduğu söylenebilir. Vapurlarda kadınlara kendilerini tacizden korumaları için mor iğneler dağıtılmıştır ve bu kampanya oldukça ses getirmiştir.

Dönemin en önemli feminist buluşmaları ise 1989'da gerçekleştirilen Feminist Hafta Sonu (11-12 Şubat 1989) ve I. Kadın Kurultayı (19-21 Mayıs 1989) olmuştur. Feminist Hafta Sonu Ankara'daki bilinç yükseltme gruplarından olan Perşembe Grubu'nun Türkiye'deki kadın örgütlerine yaptığı bir çağrı neticesinde gerçekleşirken I. Kadın Kurultayı'nı İstanbul İnsan Hakları Derneği organize etmiştir. Feminist hafta Sonunda feministler buluşurken I Kadın Kurultayı'nda karma örgütlerden kadınların yanı sıra erkekler de vardır. Nitekim kurultay feministler ve sosyalistler arasında çıkan tartışmalar neticesinde feministlerin kurultayı terk etmeleri ile sonuçlanmıştır.

Feminist Hafta Sonu'nda katılımcıların görüş ve önerileri etrafında feminist politikaya dair belli konu başlıkları belirlenmiş olsa da buluşmada en çok tartışılan konu; Kadın Dayanışma Derneği'nin dernekleşme örneğinden de yola çıkarak, feminist örgütlenmenin nasıl olması gerektiği ve bu örgütlenmeler içinde hiyerarşi meselesinin nasıl alt edileceği olmuştur. Feminist Hafta Sonu 1980'ler Türkiye'sindeki feminist hareketin en önemli toplantılarından bir tanesidir. Bu toplantıda ilk defa Ankaralı ve İstanbullu feministler yüz yüze gelip feminizmi tartışmışlardır. Toplantının sonuçları yazılı hale getirilmiştir. Bu toplantının belki de en önemli özelliği feminist literatüre kazandırdığı “feminist otorite” kavramıdır. Bu kavram özellikle “feminist ablalık” kavramı ile telaffuz edilirken kadın örgütlenmelerindeki hiyerarşi sorunun diğer örgütlerden farklı olarak alt edilmesi gereken en önemli sorun olarak görüldüğüne dikkat çekmiştir. (Timisi ve Gevrek 2009: 28-29).

1980'li yıllarda feministler feminist sözü yayınları aracılığıyla da yaymaya çalışmışlardır. Somut'daki kadın sayfası çok uzun ömürlü olmamıştır. Fakat bu sayfayı çıkaran grup bir süre sonra yayın ve çeviri yapma imkanlarına sahip olan Kadın Çevresi'ni kurdular. Bu yayınları Feminist Dergi ve Sosyalist Feminist Kaktüs Dergisi takip etmiştir.

Özetle 80'li yıllar feminist hareket açısından kitlesel kampanyaların ve eylemlerin örgütlendiği, feminist yayınların çıkmaya başladığı ve feminizmin heyecanın ve coşkusunun oldukça yüksek olduğu yıllar olmuştur.

90'lı yıllar feminist hareketin kurumsallaşmaya başladığı dönem olmuştur. 80'li yılların coşkulu tartışmalar ve buluşmalar gerçekleştiren feminist hareketi yerini kendi gündemlerine (projelerine) odaklanmış, birbirinden kopuk kadın gruplarından oluşan bir harekete dönüşmüştür. 90'lı yıllardaki kadın hareketindeki kurumsallaşma Türkiye'deki genel politik atmosfer ile de yakından ilgilidir. Bu dönem toplumsal muhalefettin gerilediği ve politikanın sokaklardan çekildiği bir dönemdir. Fakat 90'ların olumlu özelliği ise feminist hareketin İstanbul ve Ankara dışına çıkarak yerelleşmesi ile Müslüman ve Kürt kadın hareketinin güçlenerek feminist tartışmaları önemli ve farklı tartışma alanlarına taşıyabilmiş olmalarıdır (Bora ve Günel 2009: 8-9). Kurumsallaşma 1980'lerden devralınan ve 90'lar boyunca gündemde kalan bir özellik değil aynı zamanda 90'lardan 2000'lere devrolan özelliklerden biridir (Işık 2009: 48).

90'lı yıllardaki ilk kurumsallaşmalar kadına yönelik şiddet alanında gerçekleşmiştir. Şiddetle mücadele eden kadınlar şiddete uğrayan kadınlarla dayanışmak ve bu dayanışmanın sürekliliğini sağlamak için ilk önce kadın danışma merkezleri ve kadın sığınakları kurmayı hedeflemişlerdi. Fakat bu hedefe ulaşmaları için tüzel kişiliğe sahip olmak zorunda idiler. Danışma merkezleri ve sığınak açmak isteyen bu kadınların amaçlarını en uygun yasal örgütlenme modeli ise vakıf türü örgütlenme olmuştur. Nitekim Türkiye'nin ilk kadın danışma merkezini kuran Mor Çatı'dan sonra Ankara'da kurulan ve Türkiye'nin ilk bağımsız sığınağını kuran Ankara Kadın Dayanışma da Vakıf türü bir örgütlenmeyi tercih etmiştir.

Kadın örgütlerinin Danışma Merkezlerinin ve sığınma evlerini işletebilmelerini sağlayan vakıf türü örgütlenme 90'lı yılların ikinci yarısından sonra cazibesini yitirmiştir. Vakıf türü örgütlenmenin kadın örgütleri için çok pahalı olması ve yasal kuruluş işlemlerinin 1-1,5 yıl sürmesi bu örgütlenmenin tercih edilmemesinin en önemli nedenleridir. Nitekim daha sonra 1997'de Diyarbakır'da kurulan ve şiddet alanında çalışan KA-MER (Kadın Merkezi) yasal olarak daha az zorunluluk istediğinden ve çok daha kolay bir örgütlenme olduğundan kadın örgütlenmeler arasında çok az denenmiş olan şirket türü örgütlenmeyi tercih etmiştir.

Şiddet alanında çalışan kadın örgütlerinin yanı sıra farklı alanlarda da faaliyet gösteren kadın örgütlenmeleri ardı ardına kurumsallaşmaya devam etmiştir. Kadınların tarihini görünür kılmak ve bu tarihi sonraki kuşaklara aktarmak amacıyla kurulan Kadın

Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi (1990), hem ulusal hem de uluslararası düzeylerde kadının insan hakları alanında çalışmalara yürütmek amacıyla kurulan Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği, kadınlara yönelik popüler feminist bir yayın olan Pazartesi Dergisi (1994), geleneksel kadın imajını pekiştiren dini yorumlardan ve modern toplumda dindar kadınlara uygulanan ayrımcılıklardan kaynaklanan sorunların çözmek için örgütlenen Başkent Kadın Platformu (1995), kadınlar arası iletişimi sağlamak için kurulan Uçan Süpürge (1996), kadınların politikaya katılma ve seçilme oranını arttırmak amacıyla kurulan KA-DER (Kadın Adayları Destekleme Derneği) (1997) kurumsallaşan kadın örgütlerinden sadece bir kısmıdır.

1990’larda yaşanan kurumsallaşma deneyiminin feminist harekete bilgi ve deneyim biriktirme anlamında çok önemli katkıları olmuştur. Fakat kurumsallaşmaya ciddi anlamda emek, enerji, zaman ve para harcanmıştır. Kurumsallaşmanın, yeterli deneyimine sahip olmayan ve yüzlerce bürokratik işlemle uğraşmak zorunda kalan kadın grupları üzerinde, özellikle de örgüt içi ilişkiler düzeyinde olumsuz etkileri de olmuştur. Bilinç yükseltme grupları ve kampanyaların yatay ve süreklilik göstermeyen ilişkileri içinden gelen kadınların bu yeni kurumların katı yapılarına uyum sağlamaları çok kolay olmadı. Ayrıca kurumsallaşmanın getirdiği kamu kurumları ya da medya ile ilişkiler kurma zorunluluğu ama bunları kendi ilke ve hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilmesi hem kolay olmadı hem de her zaman başarılamadı (Işık 2009: 57).

Feministlerin 1980’li yılların eleştirdikleri merkezi ve hiyerarşik örgütlerin eleştirdikleri yapılardan çok farklı yapıları ortaya çıkarabildiklerini söylemek pek mümkün değildir. Örneğin Uçan Süpürge, Pazartesi ve Kadın Dayanışma Vakfı örneklerine baktığımızda her üç örgütlenmede de karar mekanizmalarına katılımda bir eşitsizlik olduğunu bunun açık bir hiyerarşi yarattığını ve bunun yanı sıra her zaman bu kadar açık olmayan gizli hiyerarşilerin de ortaya çıktığı görülmektedir. Bu üç örgütteki kadınların deneyim aktarımından hiyerarşinin bu örgütlerde hiçbir zaman ortadan kalkmadığını görmekteyiz.

“Uçan Süpürge’de projelere ve çalışanlarla ilgili bir çok konuda kararlar üretmek durumunda olan yönetim kurulunun, tüm Süpürge çalışanlarından belli öneriler, eleştiriler vs. almasını, beslenmesini ve görüşlerini diğerlerine aktarmasını sağlayacak bir mekanizma süreklilik taşıyan bir yapıya kavuşturulmadı. Uçan Süpürge’de kararlara katılım ile sorumluluğu paylaşma

arasındaki dengeler kurulmuş değildir. Bir taratan, herkesin sözünü söyleyebildiği, öneriler yapabildiği, çok özel alanlarda danışman olarak çalışanların bile Süpürge'nin genel işleyişine ilişkin rahatlıkla eleştiriler getirebildiği bir ortam vardır, ama bütün bunların gerçekte kararları nasıl etkilediği belirsizlikler taşır. Kara verme süreçleriyle ilgili olarak herkesin gönülden benimsediği bir yapı yaratılmış değildir. Sanıyoruz bu sonucu, hiyerarşik bir yapılanmayı reddetme isteğimiz de etkilemiştir" (Kardam ve Ecevit 2009: 104-105).

"Kadın Dayanışma Vakfı gibi feminist çalışma birlikteliği ve yine bu anlamda politik birlikteliği zayıf başlangıçlarda kuruluşun politik ve hedeflerinde ortaklık sağlamak da bile güçlük taşıyordu; kuruluşun ilke, politika ve hedefleri sürekli ve önemli ölçüde kişisel boyutlarda bir çatışma/çekişme alanı olmaktan kurtulamadı. Genelde de, özellikle hiyerarşisizlik ve eşitlik ilke ve hedeflerinin gerçekleşmiş olduğunu kolaylıkla söyleyemeyiz. Kurumların içindeki gizli veya açık hiyerarşi ve eşitsizliklerin yanı sıra, kurumlar arasında ve kurumlarla gruplar arasında hiyerarşi ve eşitsizlik olduğu 1990'lar boyunca gözlemlenebilir durumda oldu, hala da gözlenebilir. Bu çileli süreçte kişiye ve kuruluşa göre değişen ölçülerde de olsa da yıprandığımızı, yorulduğumuzu, uzaklaşmalarımızın bir kısmının da geri dönemediğini biliyoruz (Işık 2009:57)

"Bir yayını patronsuz çıkarabilmenin mümkün olduğunu fakat yöneticisizi çıkaramayacağımızı biliyorduk. Yayın kurulu derginin esas sahibi olacaktı. Profesyonel çalışanlardan oluşan Yazı Kurulu düzenli toplanacak, gündelik işler dışında bütün kararlar orada alınacak, derginin içeriği orada belirlenecekti. Yayın Kurulu'nun Yazı Kurulu dışındaki elemanları dergiye yazı yazmasalar da, fikren dergiyi besleyeceklerdi. Zaman zaman kimi katılımlar ve eksilmeler göstermesine karşın, önemi sayıda kadın başından sonuna kadar yayın kurulu üyesi görevini yerine getirdi. Teoride Yayın Kurulu Yazı Kurulunu da kapsayan tek organ olmasına karşın, pratikte yayın Kurulu ve Yazı Kurulu ayrışması yaşandı. Genel olarak bir uyum söz konusuydu fakat zaman zaman Yazı Kurulu'nun fazla inisiyatifli davrandığını, bazen Yayın Kurulu'nun diğer üyelerine karşı tersten bir hiyerarşi oluşturduğunu düşünüyorum. Yazı Kurulu'nun sürekli dergi bürosunda olması, bir arada bulunması, her işten haberdar olması (maaş karşılığı da olsa) her işi yapması buna zemin hazırladı" (Koçali 2009: 79-80)

Her örgütün kendine has farklı dinamikleri, çalışma grupları ve çalışma şeklinin olması hiyerarşilerin farklı şekillerde tezahür etmesine neden olmuştur. Bu örgütlerin hepsindeki ortak özellik ise feminist bir örgütlenmenin yatay bir örgütlenme olması gerektiğine olan inanç ve politik duruştur. Bu örneklerden de görüldüğü gibi bunu her zaman gerçekleştirememiş olmalarına rağmen merkezi ve hiyerarşik olmayan bir feminist örgütlenmenin neden gerçekleştirilemediğinin ve feminist bir örgütlenmenin neden yatay bir örgütlenme olması gerektiğine yönelik sürekli bir tarihsel analizin ve tartışmanın yürütülüyor olması çok önemlidir.

2000'lere gelindiğinde ise bu dönemde kurumsallaşmanın derinleştiğini görmekteyiz. bu yıllarda yeni kurulan örgüt sayısı 90'lardaki kadar olmamakla birlikte yeni feminist örgütler kurulmuştur ve kurulmaya da devam etmektedir. Kadınların yaşadığı her türlü ezilmişliğe ve ayrımcılığa karşı teorinin ve pratiğin bir arada olduğu bir feminist politika üretmek amacıyla kurulan Amargi Kadın Kooperatifi (2001) ve kadınların sinema ve medyaya katılımının, bu alanda kendilerini ifade edebilmelerinin yanı sıra bu alandaki iletişim ve üretim güçlerini de artırmak amacıyla kurulan Filmmor Kadın Kooperatifi (Filmmor) (2003) bu yıllarda kurulan örgütlerden iki tanesidir. Spesifik bir çalışma alanının olmaması (şiddet, medya, festival organize etmek vs..) ve teorinin ve pratiğin bir arada olduğu feminist bir politika üretmek amacıyla yola çıkan Amargi Kadın Kooperatifi feminist hareketteki çok önemli bir boşluğu doldurmuştur. Ayrıca feminist dersler vermesinin yanı sıra genç feministleri örgütlemesi ve feminist sokak eylemlerinin bir çoğunda örgütleyicisi olması bu yıllardaki feminist hareketin coşkusuna çok önemli bir katkısı olmuştur.

Son olarak feminist hareketi bir sivil hareket olarak değerlendirdiğimizde feminist hareket, bir sivil hareketin sahip olması gereken en önemli özellik olan devletten bağımsız olmak ama aynı zamanda devletin egemen söylem ve politikasına alternatif üretme anlamında başarılı bir harekettir. (Çaha 1994:829 Feminizm özel alana hapsedilmiş konuları kamusal alana taşıyan bir hareket olduğundan yani toplumsal değişime giden yolu bireysel değişimlerden ören bir hareket olduğu için de diğer toplumsal hareketlerden farklı bir özelliğe sahiptir.

“Bütün siyasi partilerden bağımsız olmaya büyük özen gösteren, sorunun var diyen bütün kadınlara açık olma ilkesini benimseyen feminist hareket, son birkaç yılda kazandığı ve halen koruyabildiği demokratik yapısı ve örgütlenme tarzıyla Türkiye'nin bugüne kadar tanıdığı en ademi merkezîyetçi, katılımcı doğrudan demokrasi) ve çoğulcu toplumsal hareketidir. “örgütsüz” denilen çalışma biçimlerinin, hareket katılanlarca önemli bir kazanım ve kıvanç konusu olarak görülmesine karşılık, siyasi örgütlenmeyi parti ve dernek biçimi dışında yaşamamış kesimlerce bir türlü kavranamaması ve hareket yöneltlen başlıca eleştiri konusu yapılması, yeni kadın hareketinin özgünlüğünün en belirgin kanıtıdır” (Tekeli 1993:35).

Bir çok yanıyla özgün bir hareket olan feminist hareketin önemli örgütlerinden biri olan Amargi Kadın Kooperatifi kurulduğu ilk yıllardan beri kendisini yatay bir örgütlenme olarak tanımlamaktadır. En fazla öne çıkan politik söylemlerinden

birsinin de varolan bütün iktidar ilişkilerinin cinsiyetçilikle ilişkisini kurmak ve bu ilişkiler ağına eleştirel bakışı sağlamak olması, bu çalışma için Amargi Kadın Kooperatifi'nin tercih edilmesini sağlamıştır. Feminist örgütlenmedeki anti-hiyerarşik örgütlenmenin gerçekliğini ve uygulanabilirliğini bir sivil toplum kuruluşu olan Amargi Kadın Kooperatifi'nin örgütlenme modeli incelenerek anlaşılmaya çalışılacaktır.

2.3. Yatay Örgütlenme Modeli Olarak Amargi Kadın Kooperatifi

Araştırmanın bu bölümünde; kadın hareketinin önde gelen sivil toplum kuruluşlarından biri olan Amargi Kadın Kooperatifi'nin hangi amaçlarla kurulduğu, ne tür faaliyetlerde bulunduğu, bu faaliyet alanlarını nasıl ve neye göre belirlediği ve bir örgütlenme modeli olarak kendisini nasıl tanımladığına yer verilecektir. Aynı zamanda yatay örgütlenme modeli; örgüt içi demokrasinin işlerliğinin yanı sıra gönüllülerle ve devletle kurulan ilişkiler bağlamında incelenecektir.

Amargi Kadın Kooperatifi'nin örgütlenme modelini inceleyebilmemiz için öncesinde örgütlenme modellerine dair kısa bir giriş yapmak gerekmektedir.

Literatürde örgütlenme modelleri ne yazık ki sadece yönetim bilimi kapsamında özel ya da kamu yönetim sistemlerinin modellerini tanımlamaktadır. STK örgütlenme modeli denilince de akla genelde yasal olarak örgütlenme modellerine tekabül eden dernek, vakıf, kooperatif ya da İnisiyatif gibi örgütlenme modelleri akla gelmektedir. Bizim bu bölümde kullandığımız örgütlenme modeli ise bir örgütün karar mekanizmalarının nasıl işlediğini ve örgüt içi insan ilişkilerinin bu modele göre nasıl biçimlendiğini anlamayı sağlayan bir kavramsallaştırmadır. Bu anlamda da genel örgütlenme modellerini yatay ve dikey/hiyerarşik örgütlenme modeli olarak ikiye ayırarak incelemek mümkündür.

Hiyerarşik Örgütlenme: Bu örgütlenme modeli; yukarıdan aşağıya örgütlenmeyi esas alır. Hiyerarşik yaklaşımı benimseyen büyük örgütlerde, organizasyon merkezi birimler tarafından oluşturulan planların çizdiği çerçeve içinde faaliyet gösterir. Planlar genelde uzun dönemlidir ve esnek değildir. Planlama birimleri ile faaliyeti gerçekleştiren birimler ayrı ayrı örgütlenmişlerdir. Küçük yapılarda ise, örgüt yön verici bir kaç kişi tarafından yönetilir. (Korkut)

Bu tür bir hiyerarşik örgütlenme modeli daha ziyade uluslararası STK'lar (Af Örgütü, Greenpeace vs..)’da görülmekle beraber Türkiye’de faaliyet gösteren STK’ların çoğu hiyerarşik bir örgütlenme modeline dayanmaktadır. Genelde birbiri ile koordineli yönetim kurulları vardır ve en azından nihai karar mercisi olarak bir Başkanları mevcuttur.

Türkiye’deki yasalara göre STK’lar hiyerarşik olarak örgütlenmek zorundadır. Tabi oldukları yasalara göre derneklerin, vakıfların ya da kooperatiflerin yönetim kurulları, başkanları, denetim ya da disiplin kurulu gibi hiyerarşik yönetim organları olmak zorundadır ve bunların görev ve yetkileri yasalarla belirlenmiştir.

Yatay örgütlenme: Örgüt üyelerinin tamamının karar mekanizmalarına ulaşmada aynı hak ve imkânlarla sahip olduğu, emir-komuta yerine yetki ve sorumluluklarla görevlerin yerine getirildiği, şeffaf ve hesap verebilir bir örgütlenme modelidir. Duverger (2004:179) “her örgüt az çok hiyerarşik bir modele göre kurulmuştur” demiştir ve bu genel kabul gören bir görüş olmakla beraber bir örgüt modeli olan STK’ların yatay örgütlenmesinin gerektiği konusunda da bir fikir birliği mevcuttur. Bunun sebebi ise katılımcı demokrasinin vazgeçilmez aktörleri olarak görülen STK’ların bu görevi yerine getirebilmeleri için ilk önce kendi içlerinde katılımcı demokrasiyi yerleştirmeleri gerektiğidir. Bunun yolu ise bütün üyelerin karar mekanizmalarına ulaşmada fırsat eşitliğine sahip oldukları yatay örgütlenme mekanizmalarının işlerliğini sağlamaktır.

2.3.1. Amargi Kadın Kooperatifi’nin Tarihi:

Adını Sümerce de “özgürlük” ve “anaya dönüş” manasına gelen Amargi sözcüğünden olan Amargi Kadın Kooperatifi 2001 yılının Haziran ayında Haziran ayında birbirinden farklı ama ortak amaçlara sahip olan bir grup kadının Türkiye’deki toplumsal cinsiyet çelişkilerini ortaya çıkarmak ve bu çelişkilerle mücadele etmeye yönelik feminist politika yapmak amacıyla İstanbul’da kurulan bir kadın örgütüdür. Şu anda seksen üç üyesi bulunmaktadır. Önce Adana’da daha sonra da Antakya ve İzmir’de şubeleri açılmış olmakla beraber şu anda İstanbul ve İzmir’deki örgütlenmeler aktiftir.

Amargi’nin kuruluşu yaklaşık beş kadınının var olan bütün iktidar ilişkilerini feminist bir perspektiften anlamaya ve yorumlamaya çalıştıkları okumalar yapmaları ve bu okumaları tartıştıkları toplantılarla başlayan bir süreçtir. Bu toplantılar, tartışma zeminini

sağlayan okumalar ile birlikte, kadınların farklı hayat deneyimlerinden edindikleri farklı bilgileri birbirlerini akıttıkları ve bu farklılıklarla (yaş, eğitim, bilgi birikimi vs.) nasıl yan yana durulabilecekleri üzerine tartışmaları yürüttükleri toplantılar olmuştur.

Başlangıçta toplantı için herhangi bir mekâna sahip olunmadığından dolayı toplantılar evlerde ya da kafelerde gerçekleştirilmiştir. Fakat bir süre sonra hem sabit bir mekâna sahip olabilmek hem de politika yapabilmek için örgütlenmenin gerektiği konusunda konuşmaya başlamışlardır. Bunun için ilk önce kişisel ilişkilerin de iyi olduğu dönemin önemli örgütlerinden ve de yayınlarından olan Pazartesi Dergi'si ile iletişime geçilmiştir. Amargi'yi temsilen birinci katılımcı ile Pazartesi Dergisi arasında ortaklaşa çalışabilme adına şöyle bir diyalog geçmiştir:

“doğrudan doğruya feminist politika yapmak istiyoruz hani amaç politika yapmak. Hem bakış açısını geliştirmek hem analizi geliştirmek hem de bunun politikasını yapmak. Ne yapabiliriz, nasıl birlikte olabiliriz” (Birinci Katılımcı)

Fakat Pazartesi esas işi haftalık dergi çıkarmak olan ve bunun dışında sadece belli olaylara tepki gösteren bir örgüttür ve bunun yanı sıra Amargili kadınlarla aralarında politik görüş olarak da bir takım farklılıklar bulunmaktadırlar. Dolayısıyla Pazartesi Amargili kadınların yapmak istediklerini gerçekleştirebilecekleri politik alanı sağlayabilen bir örgütlenme olamamıştır. Pazartesi ile aralarındaki farklılıkları Birinci Katılımcı şöyle ifade etmiştir.

“feminizm anlayışlarımızın aynı olduğundan çok emin değildik. Onların feminist anlayışını İkinci Dalga feminizm olarak tanımlayabiliriz. Bizim de sahiplendiğimiz meseleleri konuşmakla beraber biz bu meselelerin yanı sıra; kadınlar arası ilişkileri, milliyetçilik ile cinsiyetçiliğin içkinliğini, militrazmi, doğa-insan çelişkisi ile cinsiyetçiliğin ilişkisini ya da feminizmin gündelik hayata neler getirdiğini de sorguluyorduk. Bunların yanı sıra uluslararası literatürde de siyah feministleri falan okuyorduk. Dolayısıyla da Pazartesi konusunda çok çok da emin değildik. Yani birçok şeyimizi kapsıyordu ama yetmiyordu bize” (Birinci Katılımcı)

Amargi Kadın Örgütü'nün kurumsallaşma sürecinde Pazartesi Dergisi dışındaki kadın örgütleriyle de ya çok spesifik çalışma alanları olduğundan ya karma örgütlere bağlı olduklarından ya da çok fazla proje bazlı çalışmalarından dolayı bu örgütlenmeler ile de organik bir bağ kurulamamış ve başlangıçtaki niyetlerinin bu olmamasıyla beraber bağımsız bir örgütlenme modeli olarak yola devam etme karar verdiklerini dile getirmişlerdir.

“ilk çıkışımız yeniden bir şey yapmak değildi var olan feminist hareketlerle birlikte bir şey yapmaktı. Fakat Feminist harekette bir kadınlık mevzusudur gidiyordu ama yani kadını ve ben farklıyım yani başka bir kimliğim var transseksüelim ben kürdüm bütün bunlar da görülsün, bunlar yok. Yani sorunlar temelde olmuyordu daha derine inilmiyordu yani feminist bakış açısı, feminist teori bana göre derine inilmiyordu... Kendimizi oradan var edemeyeceğimizi anladık biz yani biz farklı bir şey istiyorduk ve şunu anladık; bizim temel istediğimiz şey feminist bakış açısıyla, feminist teoriyle politika üretmek ve en önemli temel amacımız da farklılıklarımızla nasıl yan yana durabiliriz, farklılıklara çok önem verdik; çünkü hepimiz farklıydık, herkes bir yerden gelmişti, herkesin çok ayrı deneyimi vardı.” (İkinci katılımcı).

Amargi'nin bu süreçten sonra gündemine aldığı en önemli sorusu ise şu olmuştur: "Var olan bir örgütlenme içinde yer alınmayacaksa, nasıl bir örgütlenme modeli esas alınacak ve nasıl bir örgüt modeli kurulacaktır". Amargi'nin kurucuları sonunda, bütün iktidar ilişkilerini sorunlaştıran kadınlar olarak iktidar üretmeyen yatay bir örgütlenme modeli olması gerektiği konusunda fikir birliğine varmışlardır. Onların hedeflediği örgütlenme modelinin temel karakteristiğini şu şekilde belirtmek mümkündür: Yönetim kurulunun olmadığı, kararların ortak alındığı, insan ilişkilerinin ve bilgi akışının şeffaf olduğu yatay bir örgütlenme modeli. Yukarıda belirtildiği gibi hemen hemen bütün örgütlenme modellerinin dikey (hiyerarşik) olduğu STK'ların aksine Amargi'nin bu yatay karakteristiğini nasıl hayata geçireceği önemli bir sorunsaldı.

Bu sorunsal aslında ilk ortaya çıkaran hiyerarşik iktidar ilişkilerinden gelen Amargi'ye üye olan kadınların kendisiydi. Bu sorunun farkında olarak üyeler de sorunun çözümünde ilk olarak kendilerinin bu hiyerarşik ilişkiler açısından kurtulmaları gerektiğini kanaat getirmeleri ve buna ilişkin uygun çözüm yolları üretebilmeleri idi. Sorunsalın çözümünde daha sonra da diğer kadın hareketlerinde var olan örgütlülük deneyimlerinden ve örgütlülüğten ayrılan kadınların deneyimlerinden faydalanılmıştır. Bu deneyimler Amargi'nin kurulma aşamasında yaşanan sorunların çözülmesinde çok faydalı olmuştur.

Kadın hareketinde var olan örgütlerin dışında, bağımsız ve farklılıklarla yan yana politika yapılabilecekleri bir örgütlenme ihtiyacını hissetmişlerdir ve bu ihtiyaç doğrultusunda da on beş kadın yeni bir örgütlenmenin temellerini atmak için bir araya gelmişlerdir. Deneyim ve birikimlerini paylaştıkları ve uzun teorik tartışmalar yaptıkları on

beş günün neticesinde Amargi'nin ilkelerini belirleyen manifestoyu* oluşturmuşlardır. Manifesto'da yer alan bazı maddeler aşağıdaki gibidir:

“Tüm çalışmalarımızda ciddiyeti esas alıyoruz,
Çalışma tarzımızda kendiliğindenciliği, yetinmeciliği ve bahaneciliği reddediyoruz,
Karşılıklı ilişkilerimizde saygıyı esas alıyoruz,
Farklılıkların yana olabilmesi temel ölçümüz,
Karar süreçlerine herkesin katılımını sağlıyoruz,
Çalışmaya katılım tarzı emek, sorumluluk ve sahiplenme temelinde olmalıdır,
Disiplin olmazsa sözümüz havada kalır,
Eleştiri ve özeleştiri bizim en temel gelişim aracımızdır,
Çalışmalarımız ve ilişkilerimiz açıklığa dayanır,
Sözümüzü yaşama geçirmek için veriyoruz,
Dürüstlük en temel ölçümüzdür,
İlişkiler güvene dayanmalıdır”

Yukarıdaki prensipler ışığında kurulan Amargi 2001 Ağustos ayında ilk fiziksel mekânına da sahip olmuştur (Saksı Sokak). Fiziksel sabiteye kavuşma hem Amargili kadınların bir araya gelmesini kolaylaştırmış hem de başka kadınların Amargi'ye gelmesini sağlamıştır. Aynı zamanda da daha geniş katılımlı tartışmaların ve toplantıların yapılmasına imkân tanımıştır. Bu süreçte örgütlenmenin resmi adı Amargi yasal statüsünün de kooperatif* olmasına karar verildi. Örgütlenmeye Sümercede “özgürlük” ve “anaya dönüş manasına” gelen Amargi adı verilmiştir. Sümercenin ölü bir dil olması ve şu anda hiçbir devlete ve millete ait olmaması Amargi adının verilmesinde etkili olmuştur:

“ Sümerce ölü bir dil, hiçbir milletin ya da devletin dili değil yani bu açıdan çok hoş geldi bir de ölü bir şeyin tarihiyle buluşmak açısından da heyecan verici geldi. Bunun yanı sıra Mezopotomya ataerkilliğin ilk kurumsallaştığı yer olarak görülebilir ve buda ilk kaybettiğimiz yerde yeniden bulmak gibi laflar ettik kendi aramızda. Amargi ismini herkes çok sevdi, hiç kimse itiraz etmedi. Adımız buydu gibi hemen Amargi'yi benimsedik” (Birinci Katılımcı)

Örgütlenmenin adı bulunduktan sonra sıra yasal statüsünün ne olacağı konusu gelmiştir. Amargi'nin kurucuları bu konuda da detaylı bir araştırma yapmışlar ve

* Amargi Manifestosu'nun tamamı için bkz. Ek-1

* Amargi Kadın Kooperatifi'nin tüzüğü için bkz. Ek-2

arkasından da gerçekleştirmek istedikleri amaç ve faaliyetlerine en uygun yasal örgütlenme modeli olarak kooperatif konusunda uzlaşmışlardır. Örgütlenmenin kooperatif olarak yasal statüye kavuşturulmasının önemli nedenlerinden biri de maddi kaynak sıkıntısıdır. Bu sıkıntının; kadınlara dair, kadınların biriktirdiği her türlü deneyim ve bilgiyi topluma ulaştırmak amacıyla kitaplar/kitapçıklar basabilecekleri bir yayınevi sayesinde bir nevi de olsa giderilebileceği konusunda fikir birliğine varılmış ve nihayetinde Amargi Kültür Kooperatifi şekliyle yasal statüye 2001 yılında kavuşmuştur. Amargi Kooperatifi aynı zamanda Türkiye'nin ilk feminist yayınevi özelliğini de taşımaktadır.

2.3.2. Amargi'nin Amaç ve Hedefleri

Amargi kuruluş hedefi ve amaçları ve 2005 tarihli olduğu tahmin edilen bir belgede şöyle tanımlanmıştır:

“Amargi'nin en önemli kuruluş gerekçelerinden biri, dilde, sanatta, tarihte, bilimde, kendimizde, siyasette vb. ataerkilliğin sorgulanması temelinde bir felsefi bıkım oluşturarak, tüm iktidar ilişkileriyle iç içe işleyen ataerkilliğe karşı feminist ideoloji ve felsefe geliştirmek, güçlendirmek. Oluşturulmakta olan felsefe ışığında yaşadığımız sorunlara somut ve kalıcı çözümler üretmek.”

Amargi'nin amaçları ise yukarıdaki belge ışığında şöyle sıralanabilir:

- Üstü kapalı çelişkileri açığa çıkararak, öncelik hiyerarşisi yapmadan toplumsal dönüşümün önünü açacak projelerin gerçekleştirilmesini sağlamak,
- Yaşadığımız somut sorunlar ve teorik konularda seminerler, toplantılar, makale ve kitap tartışmaları, şiddetten arınma antrenmanları, tiyatral tartışma programları, mahalle toplantıları, vb.. düzenlemek
- Kadın kurtuluş hareketinin kadının bulunduğu her alanda, evde, sokakta, mutfakta, okulda, iş yerlerinde, yurtlarda, fabrikalarda, partilerde, örgütlerde vb.. yaygınlaştırmak,
- Kadın örgütleri ve karma örgütlerde çalışan kadınlar arasında hızlı ve işlevsel bir koordinasyon yaratmak”.

2.3.3. Faaliyet alanları

Amargi'nin temel faaliyet alanlarını dört ana başlığa ayırmak mümkündür: Amargi'ye üye kadınlarla gerçekleştirilen örgüt içine yönelik faaliyetler, Amargi dışındaki kadınlar ve zaman zaman da erkeklerin de katılımıyla gerçekleşen üye dışı katılıma da açık olan atölyeler, seminer ve konferanslar, yürütücüsü ya da diğer STK'lar ile birlikte

yürüttüğü kampanyalar ve çıkardığı yayınlardır. Amargi'nin kurulduğu tarihten günümüze kadar tüm faaliyetlerini açıklamak araştırma konusunun dışında olduğu için ancak yatay örgütlenme modelini anlamayı kolaylaştıracağı düşünüldüğünden günümüzde de devam eden belli başlı faaliyet alanlarına yer verilecektir.

2.3.3.1. Üyelere Yönelik Gerçekleştirilen Faaliyetler

- Makale Tartışmaları Atölyesi
- Hareket Atölyesi

2.3.3.2. Üye Dışı Katılıma Açık Olan Faaliyetler

- Feminist Dersler
- Farklılık Atölyesi
- Cinsiyet ve Cinsellik Atölyesi
- Kadın Kurtuluşu Hareketleri Tarihi Atölyesi
- Kanun Dilinin Erilliği Atölyesi
- Aile Kültürü Atölyesi
- Felsefe Atölyesi
- Arkeoloji Atölyesi
- Şiddetten Arınma Atölyesi
- Sosyal Bilimlerin Doğası ve Modernizm Atölyesi
- Genel Tarih Atölyesi
- Hukuk Felsefesi Atölyesi
- Seks İşçiliği Atölyesi
- Fizik Kuramları ve Toplum Bilimlerine Yansıması
- İnsan-Doğa arasındaki ilişkiler Atölyesi
- Heteroseksizm Atölyesi
- İçimizdeki Cinsiyetçilik Antrenmanı
- Orta Doğu Tarih Akademisi Sözlü Tarih Atölyesi
- Feminizmin Toplumsallaşmasının Önündeki Engeller Atölyesi
- Feminist Sanat Eleştirisi Atölyesi
- Cins Atölyesi
- Deneyimler Hangi Kapıları Açıyor

- Edebiyat Atölyesi
- Film Okuma Atölyesi
- Sınır Ötesi buluşmalar

2.3.3.3. Kampanyalar

Amargi arşivinden ve katılımcılardan elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşabildiğimiz Amargi'nin bileşeni olduğu kampanyalar aşağıdadır.

- Barış Masası Kampanyası
- Ne Seninim Ne Kara Toprağınım - Sokak Sergisi - Şiddete Karşı Kampanya
- 4320 Sayılı Kanunu Tanıtma Kampanyası
- DKY – Dünya Kadın Yürüyüşü - TÜRKİYE
- TCK Kampanyası
- Cinsel Şiddete Karşı Kampanya

Bu kampanyaların tamamı Türkiye'deki kadın hareketi için önemli kazanımlara yol açmış kampanyalardır. Bu kampanyalardan şu anda yürütülmekte olan Cinsel Şiddete Karşı Kampanya'nın amacı ve çalışma yöntemi anlatılacaktır.

2.3.3.1. Cinsel Şiddete Karşı Kampanya

Cinsel Şiddete Karşı Kampanya Cinsel Şiddete Karşı Kadın Platformu'nun yürüttüğü bir kampanyadır.

Platform cinsel şiddet uğramış kadınların Amargi Kadın Koopearitifi'ne gelip bu alanda mücadele etmek istemeleri üzerine ortaya çıkmıştır. Cinsel şiddetle mücadele alanında neler yapılabileceğini gündemleştiren Amargi cinsel şiddet ile mücadele etmek için Türkiye'de olmayan tecavüz kriz merkezlerinin çok önemli olduğunu saptamıştır. Tecavüz kriz merkezlerinin yurt dışı örnekleri incelemiştir ve bu konuyla ilgili İstanbul'daki kadın örgütleri ile bir araya gelip Cinsel Şiddete Karşı kadın Platformunu oluşturulmasına öncülük etmiştir. Platform cinsel şiddet ile mücadele etmek için üç hedefi olan bir kampanya başlatmıştır. Bu hedefler; cinsel şiddete karşı toplumda farkındalık yaratmak, cinsel şiddet suçunun işlenmemesi için caydırıcılık yaratmak ve mağduriyetin azaltılması için tecavüz kriz merkezleri kurulmasına yönelik yasa tasarısı hazırlamak ve kriz merkezleri kurulma sürecinin takipçisi olmaktır. Platform, Forum komisyonu, talepler

komisyonu, eylem komisyonu, medya komisyonu, teori araştırma komisyonu ve bu komisyonları koordine eden sekreteryadan oluşmaktadır. Platform bu süreç içinde çeşitli forumlar, eylemler ve örgütlenme çalışmaları gerçekleştirmiştir. Şu anda Adana, Ankara, Antalya, Eskişehir, İzmir, Van, Trabzon ve İstanbul'dan farklı kadın örgütlerin bir araya geldiği Türkiye çağında yürütülen bir kampanyadır. Platform Tecavüz Kriz Merkezleri kurulmasına yönelik bir yasa tasarısı hazırlamıştır, taslak üzerinde çeşitli bakan ve milletvekilleri ile görüşülmüştür ve görüşülmeye de devam edilmektedir. Yasa tasarısı 8 Mart 2010'da Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır.

2.3.3.4. Yayınlar

- Amargi Dergi
- Özgürlüğü Ararken
- Yeni Medeni Kanunu'nun Mal Rejimlerine Getirdiği Önemli Yenilikler: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Kadınlar Açısından Getirdiği Diğer Önemli Değişiklikler
- Çalışma Hayatında Kadınların Karşılaştığı Sorunlar ve hukuki Mücadele Yolları
- Oda- Virginia Woolf'un Odasındayız, "Deneyimlerimizi Hangi Kapıları Açıyor"-1
- Kadınlar Arasında, "Deneyimlerimizi Hangi Kapıları Açıyor"-2
- Kadınlar Dile Gelince
- Haksız Tahrik

2.4. Örgütlenme Modeli

Amargi Kadın Kooperatifi'nin üyelerinden ve dayandığı temel prensiplerden hareketle Amargi'nin yatay örgütlenme modeline sahip olduğu söylenebilir. Görüşme yapılan kadınlar Amargi'deki yatay örgütlenmeyi şu şekilde tanımlamışlardır:

"Yatay örgütlenme modeli, içinde hiyerarşik yapılanma olmayan (as-üst, şef-müdür ilişkisi gibi), merkezi yapılanması bulunmayan (başkan, merkez yönetim kurulu, denetim kurulu gibi) bir örgütlenme biçimidir. Bu da şu demek; kimse kimseye görev biçmiyor, kimse kimseye emir vermiyor, kimse kimseden üstün değil ve kimse kimsenin yaptığı işi denetlemiyor. Kimse kimseyi denetlemediği için kimse kimseyi ne bir toplantıya katılmaya, ne bir çalışmada yer almaya ne de herhangi bir konuda rapor hazırlamaya mecbur tutamaz" (Yedinci Katılımcı).

“Yatay örgütlenme bence ortak ilkeler doğrultusunda herhangi hiyerarşik yönetim organı olmadan örgütlenmek demek, yani herkesin kendi isinin sorumluluğunu kendisinin alması ve işlerin bu şekilde yürümesidir” (Dokuzuncu Katılımcı).

“Yatay örgütlenme esnek, hiyerarşik olmayan bir örgütlenme biçimidir. Üyelerin herhangi bir konuda bir karar mercie başvurmadan, inisiyatif alarak belirleyici olabildiği grupları yatay örgütler olarak tanımlayabilirim (Dördüncü Katılımcı).

Bu örgütlenme modeli, komisyonların faaliyetlerine dayanan, karar alma mekanizmalarında katılımı esas alan, örgüt içi demokrasiyi benimseyen, ilişkilerini gönüllülük esasına göre belirleyen ve devletle kurulan ilişkiler bağlamında anlaşılmaya çalışılacaktır.

2.4.1. Komisyonlar Şeklinde Örgütlenme:

Amargi gündemindeki temel çıkmaz aslında kurulan yatay örgütlenme modelinin iktidar odağı (tam da karşı olunan) haline gelme riskidir. Farklı deneyimlerden faydalanılarak ve üyeler arasında yaşanan yoğun tartışmalarla bu modelin hiyerarşik modele dönüşmesinden kaçınılması bir ölçüde sağlanmıştır. Fakat yönetimi olmayan, yatay bir örgütlenme modelinin yaşamını sürdürmesi sanıldığı kadar kolay değildir. Diğer bir ifadeyle teorik olarak mümkün olan her durumda olduğu gibi pratikte sorunlardan kaçınmak mümkün değildir. Amargi bu sorunları kısmen kendi içerisinde çözmüş gibi görünüyor. Onların pratik çözümlerini ikinci katılımcı vasıtasıyla ifade etmek gerekirse;

“Amargi’nin ilk çalışması komisyonlar federasyon gibiydi; yani her komisyon inisiyatif kullanabiliyordu, her komisyonun içindeki birey de inisiyatif kullanabiliyordu yani o zaman toplantılara katılıyorduk” (İkinci Katılımcı).

İlk kurulan komisyonlar; Etkinlik, Dış ilişkiler ve Kültür komisyonlardır. Kuruluşundan bugüne kadar Amargi’de faaliyet gösteren komisyonlar ve işlevleri aşağıdaki gibidir.

- Yasal İşler Komisyonu: Amargi kadın Kooperatifi’nin tüzel kişiliği dolayısıyla gereken yasal işlemleri takip eder.

- Dayanışma Komisyonu: Kadınların yaşadığı somut sorunlara çözüm üretmek için projeler geliştirir. Bu projelerin yaşama geçmesi için çeşitli sivil toplum örgütleriyle, sendikalarla, resmi organlarla işbirliği yapar.
- Eğitim Komisyonu: Bilinç yükseltme toplantıları, seminerler, eğitim dizileri örgütler. Yapılan çalışmalardan yola çıkarak eğitimlere dönük kitaplar ve broşürler hazırlar.
- Kültür Komisyonu: Kültürel etkinlikler düzenlerler ve Amargi’de kültür politikaları üretir.
- Örgütlenme Komisyonu: Amargi’nin farklı toplumsal kesimlerde örgütlenebilmesini sağlamak için kadınlarla ilişkiye geçer, Amargi’yi tanıtır, Amargi’ye katılım kanallarını arttırmaya ve geliştirmeye çalışır.
- Hukuk Komisyonu:
- Bülten Komisyonu:
- Kütüphane Komisyonu: Amargi’nin kütüphanesini düzenler, gelişmesi için çalışmalar yapar, ödünç verme işlemlerini takip eder. Kütüphanemiz Amargi üyesi olmayan kadınların da kullanımına açıktır.
- Dış İşler/İlişkiler Komisyonu:
- Arşiv Komisyonu: İlgi alanlarımıza giren haber, makale, belgelerin, vs. düzenli ve rahat ulaşılabilir şekilde arşivlenmesini sağlar.
- Mahalleler Komisyonu:
- Tiyatro Kültür Komisyonu:
- Etkinlik Araştırma Komisyonu:
- Sekretarya Komisyonu: Amargi’nin bilgi deposudur. Çalışmalar arası koordinasyonu sağlar.
- Çeviri Komisyonu
- Yaratıcı Eylem Komisyonu
- Barış Komisyonu

Komisyon toplantı raporlarından ve kurucuların anlatılarına göre komisyonlar şeklinde örgütlenmek Amargili kadınların istediği gibi başlangıçta hiyerarşinin ortaya çıkmasını engelleyen bir model olmuştur. Her komisyonunun çalışma alanında inisiyatif sahibi olması, yapılan çalışmaların sahiplenilmesi ve Amargi’yle beraber örgütlü oldukları insanlara karşı sorumluluk duygusunu geliştirmesinin yanı sıra yaptıkları işin ve

dolayısıyla kendilerinin değerli olduklarını hissetmelerini sağlayan bir örgütlenme modeli olmuştur. İnsanların hangi komisyonda yer alacakları tamamıyla kendi kararlarına bağlıdır.

Fakat faaliyet alanları çeşitlendikçe ve Amargi'ye üye olan kadın sayısı arttıkça komisyon sayısı da artmaya başlamış ve belli bir süre sonra komisyonlar arasındaki eşgüdümün zayıflamaya başladığı söylenebilir. Bu iletişim eksikliğine bütün komisyonların toplandığı genel koordinasyon toplantılarında ve komisyonların özel toplantılarında toplantılarının sürekli gündem maddesi haline gelmiştir.

Bu tür koordinasyon sorunlarının giderilememesi ve bazı komisyonların bir süre sonra işlevsizleşmesi ile birlikte komisyonlar kendi kendilerini fesh etmişler. İhtiyaç duyulduğunda komisyonlar kurulup işlemediği durumlarda da komisyonlar kaldırılmıştır. Buradan şöyle bir sonuç çıkarılabilir: Amargi'nin sabit bir örgütlenme modeline sahip olmadığı, zamanın ve kişilerin ihtiyaçlarına ve Amargi'nin hedef ve amaçları doğrultusunda revize edilebilen esnek bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Nitekim yukarıda sıraladığımız komisyonların çoğu şu anda aktif değildir. Sadece etkinlik komisyonu yakın zaman kadar faal olmakla beraber o da komisyondaki kişilerin başka işlere yoğunlaşmaları ile birlikte ortadan kalkmıştır.

Ayrıca bu örgütlenme modeline göre herhangi bir komisyonda yer alma üstten görevlendirme ile değil bireysel kararlarla gerçekleşen bir süreçtir. Amargi'ye yeni üye olan kadınlar için de aynı şey geçerlidir. Amargi'ye üye olunduğu andan itibaren üyenin ilgisi, yeteneği ya da deneyimi doğrultusunda istenilen atölyede çalışma imkânı söz konusudur. Üyeler Amargi'yi temsilen platform toplantılarına, konferanslara ya da davetlere vs. katılabilir. Bu ilkeler kurulduğu andan itibaren değişmeden kalmış ve halen devam eden ilkelerdir.

Komisyonlar şeklinde yapılanma yatay örgütlenme modelini mümkün kılmıştır. Bir komisyonun diğeri üzerinde üstünlüğü olmadığı gibi komisyonlar içinde herhangi bir yönetici de bulunmamaktadır. Bütün ilişki ağları sorumluluk üzerine kurulmuştur. Fakat buna rağmen farklı yaş grubunda, farklı eğitim ve gelir seviyesinde, farklı cinsel yönelim ve kimliklere sahip olan kadınlar arasında hiçbir hiyerarşinin ortaya çıkmadığını

söylenemez. Bu tür hiyerarşik ilişkilerin neler olduğu daha sonraki kısımda (kadınlarla yapılan görüşmelerde) incelenecektir.

Statik olmayan bu örgütlenme modelinde bugün faaliyetler inisiyatif sahibi komisyonlar yerine inisiyatif sahibi üyelerle gerçekleştirilmektedir. Yukarıda sıralanan komisyonlardan Mahalle Komisyonu, Arşiv Komisyonu ve Bülten Komisyonu'nun görev tanımına giren faaliyetler dışındaki diğer çalışmalarda görev alan kişiler sayesinde sürdürülmektedir. Örneğin yasal İşler Komisyonu'nun görevini Amargi'de şu anda iki arkadaş üstlenmiş ve Kooperatif'in tüzel kişiliği ile ilgili işlemlerle bu kişiler ilgilenmektedir ya da Kütüphane Komisyonu'nun görevini farklı zamanlarda yaklaşık altı kişi üstlenmiştir. Bunun yanı sıra Etkinlik, Dayanışma ve Örgütlenme Komisyonu'nun görev tanımındaki faaliyetler için ise neredeyse bütün Amargili üyeler kendilerini bu konularda sorumlu hissetmektedirler ve bu tür etkinlikleri gerçekleştirme inisiyatifine sahiptirler.

Komisyonlar şeklinde örgütlenmenin yanı sıra yatay örgütlenmeyi kolaylaştıran ve örgüt içi ilişkilerin ilkeleri olan manifestonun da bu örgütlenme modelinin oluşturulmasına önemli bir katkısı vardır. Fakat daha önce de söylendiği gibi yazılı ilkelerin olması, dedikodu yapmamanın bir kural olması ve manifestonun eleştiri/özeleştirisi maddesini her toplantının en son gündem maddesi haline getirilmesi gibi uygulamalar örgütte genel bir güven ortamının oluşmasını ve örgüt içi ilişkilerde belli ilkeler doğrultusunda hareket edilmesini sağlamış olmakla beraber bu ilkelerin bir yerden sonra değişmez ve tartışılmaz kurallar şeklinde algılanmasına da neden olmuştur. Bu durum ise manifestonun Amargili üye kadınların ellerinde bir tür uyulması gereken kurallar silsilesine dönüşmesine neden olmuştur.

Bu durumun yanı sıra manifestonun dedikodu yapmamak ve eleştiri-özeleştirisi gibi maddeleri bir süre sonra bazı kadınlar tarafından işlevsel görülmemeye daha doğrusu bunların içinin boşaltılarak kullanıldığını düşünmelerine neden olmuştur:

“Tamam, ben bunu yaptım, eleştiri verdim demekle olmuyor ya hani özeleştirisi ve eleştiri sanki kolay bir hale gelmişti. Eee ne oldu hani değiştirmeye dair birisinin bir zorlayıcılığının şiddet olarak algılanması o sözlerin altının boşaltıldığını aslında Amargi'nin manifestosunda da yazan bir sürü şey, o anlamda onun teoride pratikle daha az uyduğuna düşünmüştük Amargi'de hani o zamanlar. Evet, bir sürü şey söylüyorsun ama bu şey olmaya başlıyor hani yaptığınla söylediğin uymuyor aslında

gibi bir şey, anlatabiliyor muyum? Kadınların sadece konuşması çok önemli bir şey değil, ne söyledikleri içerikleri de önemli hani.” (Dördüncü Katılımcı Gülden)

2006 yılına ait “Amargi’de İdeolojik Sorunlarımız ve Biz” başlıklı belgeye de bu tür tartışmalar yansımıştır.

“Feminizmi algılama biçimlerimiz, iktidarı, şiddetti, aileyi, devleti ve benzeri konuları sorgulamalarımızı bu manifesto aracılığıyla yazılı hale getirdik, ortaklaştırdık ve sonrasında yaygınlaştırmaya çalıştık.”(Birinci Katılımcı)

Ancak şu da muhakkak ki hiç bir bilgi statik, değişmez ve eskimez değil. Bu ortaklaşmalarımız sürekli tartışılmadığı, tazelenmediği, güne uyarlanamadığı ve eleştirilmediği sürece anlamını yitirmeye, eskimeye, politikadan uzaklaşmaya ve aslına marjinalleşmeye neden olacak. Bu nedenle 5 yıl önce hazırlanmış olsa dahi, manifestonun her zaman tartışılabilmesi ve her deneyimle güçlendirilmesi hem ideolojik sorunlar hem de örgütsel hem de politik sorunların aşılması için ön hedeflerimizden biri olmalıdır.”

Manifestonun değişmez bir belge olmadığı söylenmekle beraber şu ana kadar değişmemiştir. Fakat Eylül 2009 tarihli Amargi toplantısında Manifestonun hem şu an Amargi’de bulunan kadınların tamamı tarafından bilinmediğinden hem de bu ilkelerin şu anda Amargi’de bulunan kadınları temsil edip etmediğinin tartışılması gerektiği yönünde karara varılmıştır.

3.5. Örgüt İçi Demokrasi

Örgüt içi demokrasi; örgütün yönetim sürecinde bütün üyelerinin örgütün politikasını belirleyen kararlara katılım için eşit derecede hak ve fırsata sahip olmaları olarak tanımlanabilir. Bu anlamıyla Dahl (2001:39) bir grupta demokrasinin varlığından bahsedebilmemiz için aşağıdaki dört kriterin olması gerektiğini öne sürer:

1. Etkin Katılım: Bir politika birlik tarafından kabul edilmeden önce, bütün üyeler, bu politikanın ne olması gerektiği konusundaki görüşlerini diğer üyelerin dikkatine sunmak için eşit ve etkin imkânlarla sahip olmalı
2. Oy Kullanma Eşitliği: Politikanın ne olacağı konusundaki karar sonunda verildiğinde her üyenin oy verebilmek için eşit ve etkin hakkı olmalı ve bütün oylar eşit değerde sayılmalı
3. Bilinçli Anlayış: Zamanın kısıtlı olması göz önünde bulundurularak her üyenin ilgili politikalar ve onların muhtemel sonuçları hakkında bilgi edinmek için eşit ve etkin imkânı olmalı

4. Gündem Kontrolü: Üyelerin gündeme konacak maddelerin nasıl ve isterlerse, hangi maddeler olacağına karar verme hakları olmalı. Böylece önceki üç kriterin ortaya koyduğu üç kriter hiçbir zaman kapanmaz. Böyle bir şeyi tercih ettikleri sürece topluluğun politikası her zaman değiştirilebilir.”

Bu kriterler doğrultusunda görüşmecilerden elde ettiğimiz sonuçlara göre Amargi Kadın Kooperatifi’nde örgüt içi demokrasinin işlediğini söylemek mümkündür. Gündem maddelerinin ortak olarak belirlenmesi, kararların ortak alınması ve Amargi’nin genel politikasının belirlenmesinde ya da bu politikaya dair bilgi edinme konusunda herkes eşit fırsat ve haklara sahiptir.

Örgütün genel politikasını belirleyen kararlar, genelde düzenli yapılan genel toplantılarda alınmaktadır. Bu toplantıların gündem maddeleri ortak mail iletişim grubunda belirlenebildiği gibi toplantı günü de belirlenebilmektedir. Gündem maddeleri genel feminist politikayı ilgilendiren maddeler, yürütülen faaliyetler ve örgütün iç işleyişine dair bilgilendirmelerin yanı sıra yeni faaliyet önerileri ya da örgüt içi ilişkilere dair konularda olabilmektedir.

“Amargi’de gündem; şunu da konuşalım, bunu da konuşalım deniliyor ve birisinin bu konuşulanları yazmasıyla belirlenmiş oluyor. Ondan sonra sırasıyla bu gündem maddeleri konuşuluyor. Bu gündem maddeleri Amargi’nin maili durumu gibi gündem maddelerinden tut da, sokakta da çok taciz oluyor, ne yapabiliriz buna karşı gibi maddeler olabiliyor. Herkes konuşuyor ne yapabiliriz buna karşı ve gündeme yönelik öneriler atılıyor ortaya. Bu öneriler; şöyle bir eylem yapabiliriz, şöyle bir inisiyatif kurabiliriz, böyle bir platform oluşturulabiliriz, bilmem kimin davasına destek için gidebiliriz gibi öneriler oluyor. Ondan sonra görev paylaşımı yapılıyor. Herkes son bir saat toplantıda Amargi’yi bilgilendiriyor bu konuda bu yapıldı etkinlik komisyonu olarak bu etkinliklerin yapılmasını düşünüyoruz, sizin başka öneriniz var mı deniliyor ve toplantı sonunda bir de rapor çıkarılıp mail olarak gruba iletiliyor; gelemeyen var çünkü herkes her toplantıya katılamıyor. Kararlar böyle alınıyor.” (Beşinci Katılımcı).

“Genelde mümkün olduğu kadar sık aralıklarla yaptığımız üyelerle yaptığımız genel toplantılar var. Öneriler ve fikirlerin hepsi bu toplantılarda konuşuluyor ve ortak bir karar çıkıyor. Ama tabi ki tartışıyoruz da” (Sekizinci Katılımcı).

Örgüt içi kararların alınmasında başkan, başkan yardımcısı ya da yönetim kurulu gibi yetkili herhangi nihai bir merci yok. Dolayısıyla kişiler ortak alınmayan kararlarda inisiyatif sahibiler. Bu durum ise herhangi bir iletişim kopukluğu ya da koordinasyonsuzluk yerine tartışmayı çoğaltan, müzakereci ve çoğulcu bir ortam yaratmaktadır.

“Amargi’de karar verici birisi yok. Her olay ve durum karşısında birileri inisiyatif alıyor ve karar veriyor. Bu önemli bir şey ve aslında inisiyatifi çoğaltan bir şey. Yani bildiğinden sorumlusun gibi de bir şey ama bu bir zorunluluk da değil. Ne kadar katılabiliyorsan o kadar katılıma açık bir şey ama tabii ki örgütlenme ya da yürütülen o tartışmalar senin taleplerini, isteklerini belirleyen ve dönüştüren bir şey oluyor. İstek çünkü ideolojik bir şeydir. Bugün istiyorum dediğin şeyi on yıl sonra isteyemediğin bir şeye dönüşebiliyor hayatın içinde.. Yani bütün o etkinlikler, çalışmalar senin ideolojini belirliyor açıkçası. Ama Amargi’de bir başkan, başkan yardımcısı gibi mekanizmaların olmaması kaçınılmaz olarak bir tartışma sürecini de beraberinde getiriyor. Yani düşünüyorsun, şu şöyle olmuş, bu böyle olmuş... Ama yine de sen ne kadar var olabiliyorsan o kadar var oluyorsun. Yapabileceğin şeyi gözden geçirip birileri de senin yanında olunca beraber yapmaya başlıyorsunuz ya da sen birilerini örgütliyorsun ve hadi şunu yapalım diyorsun. Yani “hadi yapalım”lara açık bir yapı Amargi. Yeter ki yapan birileri olsun. Bence bu zenginleştiren bir şey çünkü sürekli sorgulayan bir yapı var. Bu anlamıyla da feminizmle çok örtüşen bir şey aslında. Feminizmin o eleştirel yönünü hayata geçirebileceğin bir alan burası. Yani bu hiyerarşik olmayan örgütlenme bu olanağı sağlıyor. Bir hiyerarşi zaman içinde bir kurumsallaşmaya ve aslında tartışmaları sığlaştırmaya da yol açabilecek bir şey ama hiyerarşisizlik süreli sorgulamayı ve sürekli yeniden kurmayı gerektiriyor. Bu anlamıyla da Amargi’nin örgütlenme modeli bence çabamıza ve feminizme çok uygun bir şey” (Altıncı katılımcı).

Kişilerin ortak karara ihtiyaç duymadan inisiyatif kullandığı kararlar genelde, Amargi’yi temsilen bir toplantıya katılmak ya da medyaya Amargi ile ilgili bir beyanda bulunmak gibi kararlar olabilmektedir. Kişiler bu tür kararları alırken öncesinde ya da sonrasında herhangi birinden ya da birilerinden onay almak zorunda değildir. Amargi’nin kişilere inisiyatif tanıyan ilkesi ilk kurulduğu andan beri benimsenen ve bugüne kadar da devam etmiş bir ilkesidir.

“Amargi’de katılımın inisiyatifli olması toplantıya katılan kişi sadece “dönüp ben grubuma sorayım da karar alıp geleyim” diyen bir katılımcı olarak katılmaz. Bu gibi bir durum eskiden de yoktu şimdi de yoktu. O anlamda bir devamlılığı var. Her gelen emek harcayanın dolayısıyla karar alma konusunda -Amargi’de karar organı diye bir şey yoktur ya-, inisiyatif sahibi oluyor. Yani çalışmayı yapan o çalışmada aktif bir şekilde olan zaten kararı alan kişi oluyor. Şu anda da her halde politik, ilkesel, belirli konularda ortak olduktan sonra karar almak zaten zor olmuyor. Bu anlamda şu anki durumla eskisi arasında bir benzerlik var. Eskiden de önce komisyonlar kendi aralarında karar alıyorlar, sonra da bu kararları Amargi’ye açıklayıp ortak kararlar alınıyor değildi, şu anda da durum böyle değil” (Dördüncü Katılımcı).

Kararların ortak alınması şüphesiz her konuda herkesin aynı fikirde olması anlamına gelmemektedir. Bu kadar farklı kişinin bir arada olduğu bir örgütte herkesin aynı fikirde olması beklenemez dolayısıyla bu farklılıkların tartışmaya açılmasını sağlayabilecek ve bir

şekilde bir uzlaşya varılacak yöntemler geliştirilmiştir. Fakat bu yöntemlerin her zaman ve her türlü kararda işlerliğinin olduğunu söylemimiz mümkün olmamakla beraber genelde ihtilaf yaratan konularda uzlaşya varılmasını sağladığı söylenebilir.

“Amargi hiyerarşik bir örgüt değil diyorum ama biz de tartışıyoruz, biz de ters düşüyoruz, farklı sesler çıkıyor ama güzel olan bir şekilde ortaklaşabiliyoruz ve bir şekilde bir yere taşınabiliyor olmamız. Ve böylece dönüşebiliyoruz, en güzel taraflarından biri bu yani dönüştürebiliyor olması” (Sekizinci Katılımcı).

“Bu yatay örgütlenmede alınan kararlarda bir problem çıktığında genellikle şöyle bir şey oluyordu; bazı konularda toplantı kararlarında konsensüs gibi bir şey oluşturduğumuz hatırlıyorum. Bazı konularda da, kadınlar birbirlerine “yol verdiler”, yani “buradaki bana uygun değil ama buradaki kadınlar bunu istiyorsa itiraz etmem” dediler. Bazı konularda da en az bir kişi bile reddetse bunun kesinlikle olamayacağı gibi kararlar verildi, yani karar alma şeklimiz o konuya bağlı olarak değişiyordu” (Yedinci Katılımcı).

Kişiler arasındaki bu farklıklar zaman zaman kişiler arasında hiyerarşilerinde oluşmasına neden olmaktadır. Her ne kadar örgüt içi demokrasinin olduğu yatay bir örgütlenme olsa da örgüt içindeki kişiler arasındaki eşitlik aslında soyut bir eşitliktir. Kişiler yaşları, eğitim durumları, toplumsal sınıfları, meslekleri, bilgi ve deneyim birikimi gibi konularda eşit değiller ve bu eşitsizlik de belli kararların alınmasında belirleyici olabilmektedir. Fakat Amargi üyeleri bu tür eşitsizliklerin kendi aralarında bir hiyerarşi yarattığını düşünmemektedirler.

“Akademik bir çalışma yapmış ya da başka türlü deneyimlere sahip kişilerin o belagat gücü yüksek olabiliyor ama bence bu tür konularda daha uyanık bir ortam var Amrgi’de. Yani bu tür hiyerarşilere kaşı uyanık bir ortam var. Bilgi her zaman da belirleyici olmayabiliyor başka deneyimler daha belirleyici olabiliyor. Çok uzun tartıştığımız bir şey vardı mesela, bir arkadaşımızın kendi deneyiminden yola çıkarak söylediği bir şey tartışmanın bir anda havasını değiştirmişti çünkü çok gerçekti ve çok inandırıcıydı o anda. Tartışmalar aslında bu tür statülerden bağımsız bir ekip tartışması şeklinde ilerliyor galiba. Bunun böyle olması karar süreçlerini de etkiliyor ama tabi bazen bu yüzden karar verilmesi uzun sürebiliyor. Sorunun adını koymak uzun sürebiliyor o anlamda yorucu olabiliyor ama tartışmaların birazcık o statüden sıyrıldığını düşünüyorum.

Tabii ki bu, bu tür belli statü ya da deneyimlerin yönlendirici olmadığı anlamına gelmiyor. Yani zaman zaman bu tür hiyerarşiler olabiliyor ama bu sürekli olmadığı zaman ve hiyerarşi bir kurumsallığa dönüşmediği sürece bilginin iktidarı bir şekilde yıkılabiliyor. Sanırım dikkatli olmak dediğim böyle bir şey. En azından bu tartışmalar yapıldığı için o ana yapılmasa bile bir süre sonra üzerine tartışılabiliniyor ve bu durumla ilgili bir özeleştirici süreci yaşanabiliyor. Ama bu tabii ki bilgiyi ya da oradaki deneyimi yok etmek demek değil. O akademik deneyimden

gelen ya da konuşabileni yok etmek değil. Amargi’de bu tür deneyimleri yok etmeyen bir algı geliştirilmeye çalışıyor diyebilirim. Bunu hatırlıyorum, böyle bir tartışma yapmıştık çünkü hatta defalarca yaptık. Çünkü çok konuşmak ya da çok doğru söz söylemek o öznel ve o tartıştığın konu içinde işe yaramayabiliyor gerçekten... Ama sanırım Amargi’de sürekli söyleyen birisi yok, her durumda başka birileri söylüyor, belirleyici oluyor. Mesele galiba bu diye düşünüyorum. Hiyerarşi demek böyle kurumsal ve sürekli birilerinin iktidar olduğu bir yapıyı çağrıştırıyor ve bu anlamda da Amargi’de böyle bir yapı yok. Her olayda yeni birlerinin inisiyatif aldığı bir durum var burada ve sanırım farklılık da burada” (Altıncı Katılımcı)

“Daha çok senedir Amargi’de olanların daha çok biliyordur. Sen o hiyerarşiyi isteyerek direk kurmasan da bilgi de bir hiyerarşi yaratır. Ama bir taraftan da deneyim vardır ve senin deneyiminin yarattığı belli bir birikim vardır ve insanlar gelip sana sorarlar. Ben mesela aynı zamanda da küçüğüm, yaşça en küçük Amargililerden biriyim. Bir tane daha liseli bir arkadaşımız var, biz küçüğüz yani. Biz küçük olarak hiç şey hissetmiyoruz kendimizi; ben burada istediğimi yapamıyorum veya ben birilerine çay getirip götürmek zorundayım ya da onların istediği fotokopileri yapıp koşarak getirmek zorundayım hissine kapılmıyorum. O zaman böyle bir hiyerarşik yapı yok diyebilirim. Ama bir yandan da daha çok şey bilenler kuramlar bilenler var. Bu yüzden üzerimde hiç hiyerarşik bir yapı hissetmedim ama bir yandan da bilginin getirdiği deneyimin getirdiği tamamen yatay bir örgütlenmeyi engelleyen bir yapı var. Bir de kim daha çok iş yapıyor geliyor meselesi var, çünkü bazı insanlar Amargi’ye daha çok zaman ayırıyorlar bazı insanlar daha az, ne kadar dışarıda işinin olduğuyla değişen bir şey. Mesela burada sürekli çalışan insanlar haliyle bir sürü şeyi daha çok biliyorlar. Amargi ile ilgili, bir sürü işi daha fazla yapıyorsunuz ve bunu bir silah olarak kullanıp kullanmamak o kişilerin ellerinde olan bir şey ama ben hiçbir zaman kullanmayı seçtiklerini görmedim” (Beşinci Katılımcı)

Katılımcılar, hiç kimsenin ortaklaşmadığı somut bir olay bulmakta zorlanmışlardır. Bu ise bu tür durumların sık yaşanmadığını göstermektedir.

“Kendi deneyimlerinden yola çıkarak söyleyebilirim ki çok ters düşün bir şey hatırlamıyorum. Düşünüyorum onu nasıl halletmiştik, nasıl yola koyulmuştu. Nasıl ortaklanılmıştı, öyle bir örnek bulamıyorum. Ama hani şöyle bir şey olabiliyor; çoğunluğun uymadığı bir fikir bile kabul edilebiliyor ama bu gerçekleştiği zaman – politikamıza ters düşmeyen bir şeyden bahsediyorum- bu süreç devam ediyor ve bu bir atölye olabiliyor mesela, kendi kendini sonlandırabiliyor ama en azından denenebiliyor. Ama tamamen ortaklanılamayan bir konuda ortak kararlar nasıl alınıyor dendiğinde direkt aklıma gelen bir şey yok. O konuda aklıma gelen, verebileceğim bir örnek bulamıyorum. Bir şekilde yoluna giriyor ama şu an için somut bir örnek bulamıyorum” (Sekizinci katılımcı)

Amargi’de herkes her konu hakkında fikrini rahatça dile getirebilmekte ve örgütün gündemi ve genel politikası hakkında söz söyleme hakkına sahip olmakla beraber şüphesiz bu her türlü görüşe açık olduğu anlamına gelmemektedir. Örgütün bir takım temel ilkeleri

bulunmamaktadır. Bu ilkleri; anti-militarizm, şiddet karşıtlığı, savaş karşıtlığı, heteroseksizm ve homofobi karşıtlığı, milliyetçi olmamak şeklinde sıralayabiliriz. Dolayısıyla herhangi bir fikrin müzakere edilebilmesinin ilk koşulu bu ilkelerin süzgecinden geçmesidir.

“Herkesin fikri ve önerisi kabul görüyor dedim az önce ama yinede benim adını koyamadığım belli bir mekanizma da işliyor aslında. Adını ne koyarım bilmiyorum ama! Bir kontrol mekanizması var mı demeli, adını koymadığım ama belli bir politikada var Amargi’de. Sonuçta militarist değiliz, ayrımcı değiliz, kadın hareketinde de ayrı bir yerde durduğumu da inanıyorum. O gelen önerileri biraz da bu politikanın içinde de şekilleniyor bu doğrultuda gerçekleşiyor ya da gerçekleşmiyor” (Sekizinci Katılımcı).

Amargi’de karar mekanizmalarına eşit katılım olarak tanımlayabileceğimiz liberal demokrasi tanımından daha öte katılımcı ya da müzakereci bir örgüt içi demokrasinin olduğunu söylemek mümkündür. Amargi üyeleri sadece karar alma mekanizmalarına katılımda değil aynı zamanda karar alma yönteminin belirlenmesinde de eşit fırsat ve haklara sahiptirler. Üye olan herkes tartışmaların yöntemine ya da karar alma şekli hakkında fikirlerini ifade edebilmektedir.

Amargi’deki örgüt içi demokrasi soyut bir eşitlik anlayışı temelinde şekillenen bir demokrasi değil hayatta var olan eşitsizliklerin birer hiyerarşiye ya da tam tersine kişilerin kendilerini ifade etmelerini engelleyecek bir duruma dönüşme ihtimaline karşı dikkatli olan bir anlayış üzerinde temellenmiştir. Bu ise Amargi’de kararların alınmasında farklı deneyim ve bilgi birikiminin zenginleştirici yönünden faydalanılırken bu tür farklılıkları yok saymayan ama aynı zamanda bu farklılıkların sistematik ve devamlılığı olan bir hiyerarşiye de dönüşmesine karşı dikkatli olan bir ortam oluşturulmaya çalışılmaktadır

Karar alma mekanizmaları şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde işlemektedir. Üye olan herkes Amargi’ye dair alınan her türlü kararlar ilgili bilgilendirilir ya da bilgilendirilmediyse –inisiyatif alınan kararlar olabilir- öğrenmek istediği her türlü doğru bilgiye erişim hakkına sahiptir. Örgüt içi işleyişte bu tür iletişim kanalları oldukça şeffaf ve yatay bir şekilde işlemektedir.

Örgüt iç iletişiminin en önemli kanallarından biri olan mail grubu da bu anlamda oldukça işlevsel bir şekilde kullanılmaktadır. Yapılan her türlü toplantı raporu gruba iletilmekte ve toplantılarda ya da yüz yüze görüşme fırsatı olmayan durumlarda bu mail

grubundan kararlar alınabilmekte ya da alınan kararlar paylaşılabilmektedir. Kişiler bu grup sayesinde sürekli iletişim halinde olmakta bu durumun ise, örgüt içi demokrasinin vazgeçilmezlerinden olan iletişim kanallarındaki şeffaflığı ve devamlılığı sağladığı söylenebilmektedir.

2.6. Gönüllü Politikası

Gönüllülük, en genel tanımıyla, bir bireyin maddi karşılık beklemeden ya da başka bir çıkar beklentisi içinde olmadan, genel olarak toplumun yararına olduğu düşünülen bir hedefe ulaşmak için, yalnızca içinden gelerek ve doğru olduğuna inanarak, bir toplumsal girişime ya da bir sivil toplum kuruluşu (STK) bünyesindeki etkinliklere destek olması biçiminde tanımlanabilir” (Güder 2006:4). Bu tanım dâhilinde Amargi Kadın Kooperatifi'nde gerçekleştirilen faaliyetlerin tamamı gönüllük esasına dayanmaktadır.

Gönüllülerle kurulan ilişkilerin şekli bir STK'nın nasıl örgütlendiğinin en önemli göstergelerinden biridir. Bu bölümde gönüllülerle kurulan ilişkileri ve ilişki kurma biçimlerini betimlemek için literatürde hâkim olan “gönüllü yönetimi” başlığını kullanmak yerine yönetim kavramının kendisi “yöneten” ve “yönetilen” ayrımı yaptığı ve dolayısıyla hiyerarşik bir ilişki şeklini ifade ettiğinden dolayı daha yatay bir ilişkilendirme şeklini ifade ettiği düşünülen “gönüllülük politikası” tercih edilmiştir. Çünkü gönüllülerle kurulan ilişkileri “yönetim” başlığı altında ele alan yazarlar gönüllüleri STK'nın yönetilmesi gereken insan kaynaklarından biri olarak görmektedirler.

“Herhangi bir STK'nın başarılı olabilmesi ve kurumsal hedeflerini en iyi düzeyde gerçekleştirebilmesi için tıpkı kar amacı güden bir ticari işletme gibi iyi bir plan yapması gerekir. Bu planlamanın önemli bir kısmı insan kaynağı ile ilgilidir” (Özden 2008:60).

“Sivil toplum kuruluşlarının üç farklı işgücü kaynağı (insan kaynağı) vardır. Bunlardan birincisi profesyonel yöneticiler ve çalışanlar, ikincisi üyeler, üçüncüsü ise gönüllülerdir.” (Özden 2008:57).

Amargi Kadın Kooperatifi'nin gönüllüleri; yukarıdaki tanımdan ayrı olarak “profesyonel çalışanları”, “üyeri” ve “üye olma potansiyelinde olan kişileri” ve aynı zamanda Amargi kadın Kooperatifi ile üye olmadan ilişki kuran kişileri kapsamaktadır.

Profesyonel çalışanlar; kafe ve kitapevinde çalışan iki kişiye işaret etmektedir ve bu kişiler aynı zamanda kooperatifin üyesidirler. Üye olma potansiyeli taşıyan kişiler; üye

olma isteğiyle Amargi ile ilişki kuran ya da Amargi'ye üye olmak isteyip bir şekilde henüz ilişki kurmamış kişileri tanımlamaktadır. Üye olmadan Amargi ile ilişki kuran kişiler ise; çeşitli etkinlikler, atölyeler, ya da sadece belli işlerde görev alan (örneğin çeviri yapmak, Amargi dergi satışına da destek olmak vb.) yani Amargi'ye üye olmayan ya da üye olma talebinde bulunmayan ama Amargi için gönüllü işler yapan kişileri tanımlamaktadır.

Amargi Kadın Kooperatifi gönüllülere, Amargi Dergi, kitapevinde gerçekleştirilen etkinlikler, faaliyetler ve kurum olarak Amargi'yi tanıtıcı ve bilgilendirici broşürler*, Amargi üyelerinin katılımcı olarak yer aldığı çeşitli konferans, seminer ve atölyeler, medya ya da mail iletişim grupları gibi iletişim kanalları aracılığıyla ulaşabilmektedir. Bu iletişim kanalları sayesinde geniş bir iletişim ağına sahip olan kooperatifin kamuoyu tarafından tanınırlığı ve bilinirliği de oldukça yüksektir. Amargi'nin gönüllülerle iletişim kurmasında bu kanalların hepsi önemli bir yere sahip olmakla beraber kitapevinin varlığı ve kitapevinde gerçekleştirilen etkinlikler ayrı bir yere ve öneme sahiptir.

“Yer olması çok önemli. Mesela ben, kitapevi kurulana kadar fiziksel olarak Amargi'den o kadar haberdar değildim. Ki annem Amargi dergide çalışıyor. Ki dergi önceden de vardı. Ama yer kurulduktan sonra çok daha erişilebilir oluyor. Sen Amargi'yi merak ediyorsan gidiyorsun. Orada çalışan kişilere ben nasıl burasıyla daha çok ilişkilenebilirim diye soruyorsun, onlar da sana ne tür işler yapabileceğini söylüyorlar. Amargi iş yapmak isteyenlere çok açık bir yer. Böylece iş yaparken kararını veriyorsun aslında. Bir de şey gibi, Amargi'de yapılan etkinliklere gelemeye başlıyorsun ve ondan sonra belli bir şekilde etkinliğe gelip insanlarla tartışıp konuşmaya başladıktan sonra bir bakıyorsun Amargili olmuşsun. Bir gün biri onlara diyor ki; “şu iş var halleder misin” sonra bir bakıyor ki işin içinde buluyorlar kendini” (Beşinci katılımcı).

Kitapevi-kafenin kurulması kişilerin Amargi'ye gelişlerini kolaylaştıran bir etkiye sahip olmuş ve böylece daha çok kişiyle ilişki kurulabilmiştir. Amargi'nin aynı zamanda kitapevi-kafe olma süreci gönüllülerle kurulan ilişkilerin daha esnek bir modele dönüştüğü bir dönem olmuştur.

“Bence kitapevi açıldıktan sonra şu an Amargi eski Amargi'den çok daha farklı bir grup oldu. Bunun tam olarak nasıl bir fark olduğunu soracaksın bana. Nasıl diyeyim daha esnek, yani o zamanlar daha çok iş yapanların oluşturduğu bir çekirdek kadrosu olduğunu söyleyebilirim. Yani şimdi Amargi'nin böyle bir çekirdek

* Broşür örnekleri için bkz. Ek-3

kadrosu yok yani, bir çekirdek kadrosu var ama o zaman daha kemik, gelişmiş bir yapı olduğunu düşünüyordum, daha katıydı. Birçok kadın grubuna göre esnek ama şekli daha belirgindi Amargi çekirdeğinin, şimdi daha esnek bir şekli var. Bunun avantajı şu, herkes Amargi'ye gelebilir, o zaman o kadar çok herkes gelemeyebilirdi. Gerçi giriş katı olmasının da avantajı var. Kitapevi olması da, sonuçta Amargi bir kafe, o zaman bir kadın örgütü, oraya gidiliyor şeklinde idi. Kafe olması sayesinde diğer gruplarla daha açık ilişki kurduğunu düşünüyorum. Daha çekirdek bir kadronun artık olmaması ile beraber Amargi'ye katılımın daha çok arttığını gördüm (Dördüncü Katılımcı).

Amargi'nin tanımlanmış, belli aşamaları ve prosedürleri takip eden ya da belli kişilerin koordine ettiği bir gönüllü politikası bulunmamaktadır. Gönüllülerle ilgilenen belli bir koordinatör ya da gönüllülerin yapacağı işlerin belli tanımları ya da gönüllülerin sahip olması gereken belli kriterler (örgütün genel politikasına ters düşmemek şartıyla) bulunmamaktadır. Gönüllüler Amargi ile daha ziyade tek tek kişiler üzerinden ya da iş üzerinden ilişki kurmaktadırlar.

“Amargi açıldığında 17 yaşındayım. Geldim, açılışta herkes ordaydı herkese merhaba filan X üyesi bana “ertesi gün yarın gelsene” dedi. “Peki” dedim. Ertesi gün geldim. X üyesi beni kenara çekti. “Ben sana bir iş teklif edeceğim ama yapar mısın.” dedi Peki ama nasıl bir iş? Falan filan dedim. Ama bir yandan da çekiniyorum çünkü o zamana kadar hep annemle beraber gitmişim oralara. Kimse “sana iş vereceğim yapar mısın” dememişti ben daha küçüğüm yaa , “ne işi filan” dedim... Amargi’de etkinlikler yapacağız. O etkinliklerin ses kaydını tutup deşifrasyonunu yapar mısın” dedi. Bende “tamam” dedim. Ayda iki kez “Deneyimlerimiz Hangi Kapıları Açıyor” diye etkinlikler yapılmaya başlandı ben de bu etkinliklerden dolayı ayda iki kez Amargi’ye gelmeye başladım. Ben Amargi ile ilişkilenmeye böyle başladım” (Beşinci Katılımcı).

Gönüllüler Amargi ile ilk ilişkilenmeye başladıklarında birçoğu Amargi'nin feminist politikasına dair genel bir fikirleri olmakla beraber Amargi kurum tarihinin ve ilk örgütlenmeye başladığındaki amaç ve hedefleri ya da bugüne kadar gerçekleştirilen faaliyetlere dair yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bu Amargi'nin gönüllü oryantasyonu (yönlendirmesi) yeterince gerçekleştirmediğini dolayısıyla deneyim aktarım zincirinde belli kopmalar olduğunu göstermektedir. Gönüllü yönlendirmesi ilk kurulduğu zamanlarda, yeni gelen gönüllüye bir kişinin Amargi tarihini arşivdeki dosyalar aracılığıyla anlatması yoluyla yapılmaktadır fakat bir tarihten sonra bu yönlendirme farklı şekillerde yapılmaya başlanmıştır.

Şu anda Amargi’de ki deneyim aktarımı bu amaçla yapılan özel bir toplantı dışında kişisel ilgi ve merakların konuşmalar esnasında ya da arşivin incelenmesi yoluyla

giderilmesi ile gerçekleşmektedir. Katılımcıların tamamı Amargi'deki deneyim aktarımını yeterince gerçekleşmediğini ve bu aktarımın çok önemli olduğunu kabul etmekle beraber bu duruma ilişkin, belli aralıklarla toplantı yapılmasının dışında herhangi bir çözüm önerisi sunamamışlardır.

“Deneyim aktarımını Sanırım bir araya gelip konuşmalarla gerçekleştiriyorlar en azından kendi adıma söylersem ben öyle öğrendim ama bilmediğim daha çok şey var Amargi ile ilgili. İyi bir arşivimiz var aslında. Geçmişte yapılan çok fazla şey var ama bunları bir araya gelip çok da konuşmadık sanırım. Bildiklerim bir araya gelip yapılan konuşmalar sayesinde ama yine de özel olarak Amargi'nin tarihi ile ilgili olarak çok sık bir araya gelmedik” (Sekizinci Katılımcı).

“Yani bir ara -o da Y üyesinin isyanı sonucu- X üyesinin Amargi'nin tarihini, aslında tarihinden çok ilkelerini anlattığı bir toplantı yapılmıştı ama o toplantıda konuşulanları bile -ben anlıyorum ama- hiç bilmeyen biri için bu dili anlamak zor olabilir. Çünkü Amargi'de feminizm anlamında da başka bir dil konuşuluyor. Bir kere şey deniyor; cinsiyetçilik bir sürü farklı çelişkilerden biridir, şey denmiyor mesela “kadın erkek çelişkisi en temel çelişkidir” denmiyor. Gerçi Amargi'de bunu diyen arkadaşlar da var ama Amargi'nin hepsinin bunu kabul etmesi mesela beni biraz dışlar çünkü neden, bu bir bakış açısidir ama cinsiyetçiliği bir sürü bakış açısıyla çözümleyebiliriz deniyor mesela. Ama dediğim gibi bu bakış açısının anlaşılabilmesi için yeni arkadaşlarla ayrı “bilinç yükseltme” toplantıları yapalım demiştik ama yapmadık. Bir sürü yeni katılım var ama toplantı yapmadık. Biz daha ziyade arkadaşlık üzerinden örgütlenemeye çalışıyoruz. Bir şekilde işlerin ucundan tutan insanlar “aaa Amargili” oluveriyor, ama bu böyle politika yapmak istiyorum bilinciyle değil. O yüzden de bence Amargi'nin politik sözü biraz eksik kalıyor. Amargi dergi sayesinde kalmıyor denebilir ama Amargi Dergi bire bir Amargi örgütünün içinden çıkan bir şey olmadığı için söylüyorum. Bu örgütlenme şekli ile Amargi'nin politik sözü eksik kalıyor (Dokuzuncu Katılımcı).

“Amargi'deki deneyim aktarımının eksik yanları biraz var. Yapılan işler ya da toplantılar içinde Amargi tarihi aktarılıyor aslında. Ama tabii ki Amargi'de bu deneyim aktarımı rutin ve bir proje dâhilinde yürümüyor. Fakat Amargi'nin tarihçesinin anlatıldığı ama aynı zamanda Amargi'nin dertleri nedir, neden buradayız, nasıl bir tarihçeden geçtik diye bir toplantı yaptık. Yani bu eksiklik biraz da bireysel merakların da giderilebilecek bir durum gibi de görünüyor. Bunun yanı sıra bu eksiklik gündeme geldiği ve tartışıldığı için şu an böyle bir algıyla ilişki kuruluyor yani tarihinde “şu olmuştu bu olmuştu” diye anlatılıyor aslında. O toplantı dışında düzenli olarak böyle bir çalışma yapılmıyor. Belki zaman zaman Türkiye'deki feminist tarihin ya da kurumsal tarihin aktarıldığı bilinçlenme toplantıları yapılabilir. Ama biraz meraklarla şekillenebilecek bir çalışma galiba” (Altıncı Katılımcı).

Bu deneyim aktarımındaki kopukluk, gönüllülerin görev aldıkları belli alanlarda karar vermelerini güçleştiren olumsuz bir etkiye sahiptir.

“Bu deneyim aktarımının kopukluğu bazen karar verme süreçlerinde sıkıntıya girmemize sebep olabiliyor. Çünkü o birikim ve deneyimler zor zamanlarda. Sorun çözmede bir nevi güç katıyor. Bazen bir olay önümde geldiği zaman kendimi Amargi’li olarak düşündüğümde ne yapmam gerektiği konusunda sıkıntıya düşebiliyorum çünkü geçmişten gelen bir birikim var ve kendi adıma o birikimden çok da yararlanmış birisi değilim. Daha eski Amargili olan biri bu konuya nasıl yaklaşırdı kısmı beni biraz zora sokabiliyor”(Sekizinci Katılımcı).

Gönüllüler Amargi ile ilişkilenemeye başladıktan sonra ki süreçte de hangi faaliyetin içinde yer almak istiyorlarsa orada çalışabilmektedirler, bu seçim tamamıyla kişinin ilgi, beceri ve isteğine bırakılmıştır. Örgüt içindeki iş tanımları ve görev dağılımları esnek ve kişilere bağlıdır dolayısıyla gönüllü Amargi’de ne iş yapacağına kendisi karar vermektedir. Bu durum kişilerin Amargi’de kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlayabildiği gibi kişilere gerekli yönlendirme yapılamadığında kurulan ilişkinin bir zaman sonra zayıflamasına ya da kopmasına da neden olabilmektedir.

Gönüllü politikasında belli prosedür ya da süreçlerin olmamasından dolayı katılımcıların çoğu tam olarak ne zamandan beri Amargi üyesi olduklarını -şu an profesyonel olarak çalışan katılımcı hariç- ifade etmekte zorlanmışlardır. Genelde “bir bakmışım Amargiliyim” gibi ifadeler kullanmışlardır.

Görüşmeler sonucu elde ettiğimiz bulgulara göre kooperatif, gönüllü sayısını arttırmak gibi genel bir politikaya sahip değildir. Daha ziyade hâlihazırda yürütülmekte olan çalışmaların ya da faaliyet alanlarının mevcut kişilerle derinleştirilmesi tercih edilmiştir. Bu anlamda da şu an için daha fazla gönüllü kazanmak gibi bir hedefinin olmadığı söylenebilir.

2.7. Devletle Kurulan İlişkiler

Amargi Kadın Kooperatifi yasal olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı ve 1969 tarihinde kabul edilen 1163 nolu Kooperatifler Kanuna tabi bir STK’dır... Bu kanun kanunun beşinci bölümünde belirtildiği üzere kooperatif organları genel kurul, yönetim kurulu ve denetçilerden oluşmaktadır. Kooperatif organları; genel kurul, yönetim kurulu ve denetçiler olarak tanımlanmıştır. Genel Kurul; kooperatifin bütün ortakları temsil eden en yetkili organı, yönetim kurulu; kooperatifin faaliyetlerini yöneten ve onu temsil eden icra organı ve denetçiler ise genel kurul adına kooperatifin bütün işlem ve hesaplarını kontrol eden organıdır. Kooperatif bu yasal organlara sahip olmakla beraber bu organlardaki

insanlar fiili olarak bu yetkileri kullanmamaktadırlar. Yasanın gereği olarak yılda bir kez genel kurul yapmakla beraber bu genel kuruldaki kararlar da yine hep beraber alınmaktadır. Bunun dışında kanunun 90. Maddesine¹⁰ göre de düzenli olarak denetlenmektedir.

Amargi Kadın Kooperatifi devlete yasal olarak tabi olmasının dışında devletten bağımsız bir STK'dır. Amargi'deki kararların alınmasında herhangi bir devlet kurumunun, devlet mensubunun ya da devlet politikasının bir etkisi söz konusu değildir. Kooperatif kendi gündemini ve kendi faaliyetlerini yasal sınırlar içinde tamamıyla bağımsız bir şekilde belirlemektedir. Bu durum hiçbir devlet kurumu ile ilişki kurulmamış ya da kurulmayacağı anlamına gelmemelidir.

“Amargi devleti tamamen karşısına alan ya da devletle ilişki kurmayı reddeden bir yapı değil. Tam nasıl bir ilişki ya da iş yapılmıştır bilemiyorum ama daha önce belediyelerle, SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) gibi kurumlarla çalıştığını sanıyorum. Amargi, özellikle kadına yönelik şiddet konusundaki çalışmalar yapan kurumların deneyimini önemseydiği için bu alanda resmi kurumlarla da ortak çalışabilir diye düşünüyorum”(Dördüncü Katılımcı).

“Resmi bir kurumla iş yaptı mı bilmiyorum. Ancak devletin sosyal sorumluluklarını hatırlatan işler yapıyor. Devlete angaje bir çalışma içinde değil. Yani devlet ideolojisini yaymaya hizmet eden bir örgütlenme ve çalışma anlayışı yok. Son dönemde üzerine çalışılan Tecavüze Karşı Kadın Platformu çalışması Amargi'nin hem devletle hem de diğer örgütlerle ilişkisini anlamak için örnek alınabilir. Bu çalışmada; yapılması gerekenler, dünya örnekleri, burada ihtiyaçlar belirlenerek devlet yetkilileriyle, iktidar temsilcileriyle görüşülüyor. Tecavüz Kriz Merkezlerini sivil toplum kurumları açamaz, “bu devletin görevi” hatırlatması yapıyor bu platform. Ve bu işin hem yönetim ayağında hem de sivil ayağında ses çıkaracak çalışmalar yapıyor/yapmayı planlıyor. Devletle iş yapabilir bence. Mesele, bu işin neye kimi hizmet ettiği. Amargi Kadın politikası yapıyor ve birçok kadına dokunuyor. Bu deneyimlerini bir söze dönüştürmesi, somut talepler dillendirmesinde bir beis yok. Ancak, bütün bu ilişkilenme süreçlerinde iktidarın yanında olmanın rahatlığına kapılmamak. Böyle bir şey olsa bile Amargi'deki yatay örgütlenme farklı sesleri barındırdığı için bu tehlikenin çabucak fark edilebileceğini düşünüyorum. Mesela Türkiye’de Devlet Kadın Hareketini toplumsal hareketler olarak tanımlıyor ve meseliyi bir ‘Kadın sorununa indiriyor. Bu dilin dışında durarak ilişki kurabilmek önemli bir mücadele deneyimi (Altıncı Katılımcı).

10 Madde 90 : Ticaret Bakanlığı, kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin işlem ve hesaplarını ve varlıklarını müfettişlere veya kooperatif kontrolörlerine denetlettirebilir.

Kontrolörlerin seçilme ve çalışma şekli ile görev ve yetkileri tüzükle tespit olunur.

Bu teşekküller denetim sonucuna göre Ticaret Bakanlığınca verilecek talimata uymak zorundadırlar.

Katılımcıların bir kısmı bir STK olarak devletin genel politikasını örgütün amaç ve hedefleri doğrultusunda etkilemek için devletle ortak işler yapılmasını gerekli görmekte beraber devletle ilişkilerde belli bir mesafenin korunması gerektiğini düşünmektedirler.

“Devletle ortak çalışma yapılmasını kimi koşullarda doğru buluyorum. Amargi’nin genel olarak devletin resmi kurumlarıyla çok da fazla ortaklaştığını söyleyemeyiz belki ama özellikle son dönemde Cinsel Şiddete Karşı Kadın Platformundaki çalışmaları düşünülecek olunursam (Tecavüz Kriz Merkezleri kurulmasına yönelik yasa tasarısının meclise sunulması ve kabul edilmesi için milletvekilleri ile yapılan birebir görüşmeler, bu görüşmelerde sunulan talepler gibi.) kimi noktalarda da gerekli olduğunu düşünüyorum” (Sekizinci Katılımcı).

Bir diğer katılımcı ise Amargi’nin devletle kurulan ilişkilerde fazla mesafeli olduğunu düşünmektedir.

“Bildiğim kadarıyla Amargi şimdiye kadar devletle herhangi bir ortak çalışmaya girmedir. Bunu özel olarak da istemiyoruz diye düşünüyorum. Gerçi ben bu konuya da muhalifim. Eskiden toplumun siyasetten uzak tutulmasına yönelik Türkiye’de çok ciddi bir devlet baskısı vardı. Ancak günümüzde bu değişiyor. STKlar tepkilerini dile getirdiklerinde siyasetçiler buna cevap veriyorlar. Sivil toplumun sözleri devlet tarafından kabul görmese bile muhatap alınıyor. Bence bu karşılıklılık önemli. Biz hayatın içinde politika yapıyoruz, yani asil diyalogu kendi hayatlarımız içinde kuruyoruz. Ancak hayatlarımızın düzenlenmesinde maalesef devletin rolü büyük. Hal böyle iken devleti hiç muhatap almamak gibi bir durum çoğu sol grubun yaptığı gibi sadece her şeye muhalefet etmek demektir. O yüzden Amargi sözünü devlete iletmeli, hatta ileride Türkiye’de daha demokratik bir ortam oluştuğunda feminist politikaların devlet tarafından kabul görmesi için daha etkin bir çalışma bile yapabiliriz bence (danışmanlık gibi vs.) (Dokuzuncu katılımcı).

Katılımcılar herhangi bir STK’nın devletle ilişkilerinin nasıl olması gerektiği konusunda benzer düşüncelere sahiptirler. STK’lar devlet politikalarını kamu yararına etkilemek için çeşitli faaliyetlerde bulunmalı ama devletten bağımsızlığını da sürdürmelidir.

“Bir STK bulunduğu yerden ses çıkarmalı. Yani ne üzerine çalışıyorsa onun diğer meselelerle ilişkisini kurarak gündeme öneriler sunabilmelidir” (Altıncı Katılımcı).

“STK’lar toplumsal muhalefetin önemli bir aktörleri oldukları devleti özgürce eleştirebilme gücünü kaybetmeden ilişki kurmalarında sakınca görmüyorum. Toplumsal talepleri aktarma ve kurumlarla ilişkilenme sorumluluğunu üzerlerine almalı diye düşünüyorum” (Dördüncü katılımcı).

“STK’ların resmi kurumlarla kimi nokta işlerde ortaklaştırılmasının gerekli olduğunu söyleyebilirim. Ama STK’ların genel yapıları itibarıyla devletten ve diğer

resmi kurumlardan bağımsız olmasının da örgüt işleyişinin devamlılığı için önemli olduğunu da unutmamak gerekir. Çünkü bu tür ilişkiler zamanla bir dış kontrol mekanizmasının ortaya çıkmasına neden olabilir” (Sekizinci Katılımcı).

Katılımcılar ayrıca devletin STK'lara birçok ülkede olduğu gibi ayırım gözetmeksizin mali destek sağlaması gerektiğini düşünmektedir:

“Devlet STK'ya hiçbir koşulsuz maddi destek verir ve onun bu parayı nasıl harcadığına karışmaz. Devlet veya hükümet yetkilileri düzenli aralıklarla STK'larla görüş alış-verisinde bulunur. Ama STKlar sadece onların görüşlerini destekleyen değil, her kesimden STKlar olur. Yani gelişmiş ülkelerdeki gibi olmalıdır” (Dokuzuncu Katılımcı).

“Devlet sivil toplum örgütlerine maddi olanaklar tanımalı. Gelişmiş ülkelerde devletin ve yerel yönetimin sorumlulukları arasında bulunan STK'larla iletişim, maalesef bizim ülkemizde yok denecek kadar az. Devlet STK'lara destek vermediği gibi, kendi sorumluluklarını da başkalarının üzerine yıkıyor. Sözgelimi, çözüm üretmek yerine "gidin uluslararası fon gruplarından, vs.den para bulun" gibi önerilerde bulunuyor. En azından STK'lara yer ve birtakım olanaklar sağlaması gerektiğini düşünüyorum.” (Yedinci Katılımcı).

“Sosyal Devlet anlayışı gelişmiş ülkelerde Sivil Toplum Örgütleri Devletin kaynaklarından faydalanır, ancak Türkiye’de böyle bir uygulama olmadığı için her örgüt kendi maddi örgütlülüğünü sağlamak zorunda. Bu zor bir şey. Gönüllük üzerinden yürüten çalışmalarda bir de maddi olanaksızlıklarla karşılaşmak bazen yorucu olabiliyor. Ama biz öbür türüsünü yaşamadığımızdan mı bilmem, bunun içinden çözümler üretebiliyoruz. İdeal olan koşullara göre değişir, ama STK'lara devletin kaynak aktardığı ve onların sözünü kendi uygulamalarında görünür kıldığı bir ilişki biçimi geliyor şu anda aklıma” (Altıncı katılımcı).

Ayrıca katılımcılardan bir tanesi devletin politikalarını belirlerken ilgili STK'lardan mutlaka danışmanlık alması gerektiğini ifade etmiştir.

“Bunun dışında devlet STK'lardan hemen her konuda danışmanlık alabilir/alması gerekir. Birçok toplumsal konuda eksik uygulamalarla ve yanlış kararlarla hem vatandaşı mağdur edip hem de uluslararası prestij kaybına yol açıyorlar... Özellikle insan hakları, çocuk hakları, kadının insan hakları konularında politika üretme ve uygulamalarda STK'ların çalışma ve araştırmalarına ihtiyaçları var. Buna en güzel örneklerden biri mor çatının ödül alan kadın sığınağı işletme projesidir. Devlet bunu şuan gerçekleştiriyor. Bence devletin STK'larla ortak hareket edebilmesi ve onların eleştirilerini ciddi olarak değerlendirmesi gerekiyor. (Yedinci katılımcı).

Gerçekten de katılımcının da belirttiği gibi birçok ülkede devlet, kâr amacı gütmeyen bütün kuruluşlara ayırım gözetmeksizin amaç ve faaliyetlerine dayalı olarak birtakım özel haklar sağlamaktadır (Bikmen, 2005).

Amargi'nin bürokratik ve hiyerarşik dikey bir örgütlenme olan devletten bağımsız bir örgütlenme gerçekleştirebilmiş olması yatay bir örgütlenme modelini hayata geçirebilmesinde önemli bir etkidir. Çünkü devletten bağımsız olmayan bir örgütlenme zorunlu olarak o hiyerarşik örgütlenmenin bir parçası olmak durumundadır ve bu hiyerarşik örgütlenmeyi kendi içinde de yeniden üretmesi kaçınılmazdır

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlere bağlı olarak farklı kavramları temsil etmişler ve buna bağlı olarak da farklı roller üstelenmiş olmakla birlikte sivil toplum kuruluşlarının günümüz dünyasının en önemli aktörlerinden biri olduğu söylenebilir.

1980’li yıllardan itibaren STK’lar küreselleşmenin de etkisiyle beraber önemli bir güç odağı haline gelmişlerdir. Küreselleşme ile birlikte ulus devletlerin güç kaybetmeye başlamış olması ulusal düzeyde örgütlenen bir çok STK’nın küreselleşmesini dolayısıyla daha da güçlenmesini sağlamıştır. Devletler arası sınırların belirsizleşmesi ülkelere ait olduğu düşünülen çoğu sorunun aslında tüm insanların sorunu olduğunun ön kabulüyle küresel arenada çözüm aranan sorunlar haline gelmişlerdir. Bu sorunların çözümündeki en önemli aktörler de küresel sivil toplum kuruluşlarıdır. Küreselleşme ile birlikte güçleri ve etki alanları daha da genişleyen STK’lar ulus ötesi önemli güç odakları haline gelmişlerdir. STK’ların bu denli önemli aktörler haline gelmiş olmaları dünya siyasetinin de anlamını değiştirmiştir. Büyük ideolojilerin de eski önemimi yitirmesiyle beraber ulusal ve uluslararası siyasetin gündemini, çevre kirlenmesi, kadın hakları, nükleer enerji, cinsel haklar, insan hakları vb. gibi tek tek kişilerin ya da belli toplulukların sorunu olarak adlandırılan sorunlar etrafında örgütlenen STK’lar yön vermeye başlamıştır.

STK’ların ulusal ve uluslar arası alanda bu derece önemli aktörler haline gelmeleriyle STK’ların işlev ve niteliklerine dair tartışmalarında büyümesine ve karmaşıklaşmasına yol açmıştır. Bu tartışmaların uzlaştığı ortak bir STK tanımı bulunmamakla beraber, uzlaşılan bir takım ortak özellikler üzerinden STK tanımının yapılabileceği düşünülmektedir. Sivil toplum kuruluşu; kar amacı gütmeyen, faaliyetlerini gönüllük temelinde gerçekleştiren, iktidarı hedeflemeyen ama var olan merkezi iktidar üzerinde baskı grubu oluşturarak toplumsal talepler doğrultusunda karar alma süreçlerini etkilemeye çalışan, devletten bağımsız örgütlenmelerdir.

Türkiye’de ise batılı anlamda anladığımız devletin karşısında bağımsız bir sivil toplum hiçbir zaman ortaya çıkmamış olmakla beraber sivil toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının temelleri Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Osmanlı dönemimdeki ayan meclisleri, loncalar ve vakıflar günümüz STK’ların ilk örnekleri olduğu söylenebilir.

Osmanlı Devlet’inde bütün ekonomik, sosyal ve siyasal yetkiler devletin temsilcisi Sultan da toplanması nedeniyle halkın kararlara katılımı söz konusu değildi. Devlet ortaya

çıkan bütün örgütlü hareketleri sisteme ve kendisine tehdit olarak algılamıştı ve bu hareketler İmparatorluğun hemen hemen her döneminde engellenmeye çalışılmıştı.

Osmanlı'da Sultan'ın yetkilerinin sınırlanması ve örgütlenme özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılması batılılaşma hareketleriyle başlamıştır. Sivil toplumun gelişimi Tanzimatın ilanıyla başlamış, I. Meşrutiyet'in ve II.Meşrutiyet'in ilanıyla devam etmiş ve bir çok STK kurulmuştur. Fakat bu tür gelişmeler devletten bağımsız bir sivil toplumun oluşmasını ne yazık ki sağlamamıştır. Sivil toplum Osmanlı döneminde yukarıdan aşağıya devlet tarafından hiyerarşik bir şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet dönemi sivil toplumunun en önemli özelliği de ne yazık ki tıpkı Osmanlı'daki gibi devletten bağımsız olamamasıdır. Osmanlıdan devraldığı katı, merkezîyetçi ve otoriter devlet geleneğini devam ettiren Cumhuriyet yöneticileri de bütün örgütlenmeleri kendi varlıklarına tehdit olarak algılamışlar ve kontrolleri dışında hiçbir sivil oluşuma izin vermemişlerdir. Devlet merkezli yukarıdan aşağıya modernleşme girişimlerinin öncüsü olan asker ve sivil bürokratlar dönemim bir çok STK'sının da kurucusu arasındadırlar. Devlet STK'ların örgütlenme özgürlüğüne ciddi kısıtlamalar getirmesinin yanı sıra önemlerinin de farkındadır ve STK'ları devlet ideolojisini halka benimsetmenin araçları olarak kullanmıştır.

Gerek Cumhuriyet döneminin gerekse Osmanlı sivil toplumun en önemli özelliği devlete bağımlı ve halk tabanından yoksun seçkin STK'ların ortaya çıkmış olmasıdır. 1945 yılında çok partili hayata geçiş dolayısıyla demokrasiye geçiş ile birlikte sivil toplum canlanmaya başlamıştır. Fakat ne yazık ki canlanma 27 Mayıs 1961, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül Askeri kesintiye uğramıştır ve sivil toplumun tekrar canlanması 1983 yılında genel seçimlerinin sonrasında mümkün olmuştur.

1980'li yıllar hem ülkede darbe sonrası demokrasiye geçişin etkisiyle hem de dünya konjktöründeki küreselleşmenin ve neo-liberal politikaların etkisiyle Türkiye'deki sivil toplum için dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde STK'lar nicel anlamda bir artış gösterirken aynı zamanda faaliyet gösterdikleri alanlarda da derinlemesine çalışmalar yürütmeye başladıklarından niteliksel olarak da çok daha iyi bir konuma yerleşmişlerdir.

Bu tarihten itibaren STK'lar etrafında bir çok tartışma yürütülmüştür. Ama STK'ların Türkiye gündemine yerleşmeleri ve bilinirliklerinin en üst noktaya çıktığı odak noktası 1999 Marmara Depremi ile olmuştur. Depremden sonra STK'lar birer kahramana dönüşürken devlet toplumun gözünde ciddi bir imaj kaybı yaşamıştır. Bu süreçten sonra devlet-yurttaş-STK ilişkilerinin nasıl olması gerektiğine yönelik tartışmaların sonucunda bu ilişkilerin artık eskisi gibi olmayacağı söylenmiş olsa da bir süre sonra aslında bütün ilişkiler eskisi gibi devam etmiştir.

Günümüzde ise STK'ların işlev ve niteliklerine dair yürütülen tartışmalar daha ziyade yönetim, şeffaf ve hesap verebilir yönetim, katılımcı demokrasi ya da müzakereci demokrasi kavramaları etrafında sürdürülmektedir. Toplumun varolan karar mekanizmalarına en etkin şekilde STK'lar aracılığıyla katılabileceği düşünülmekte dolayısıyla demokratik, katılımcı ve şeffaf yönetimin vazgeçilmez aktörleri olarak tanımlayanlar olduğu gibi STK'ların her zaman demokratik bir yönetime hizmet etmeyeceğini ileri sürenler de vardır.

Her iki görüşünde hemfikir olduğu nokta STK ve demokrasi ilişkisinin varlığıdır. Dolayısıyla STK'ların demokrasi tartışmalarının odağında yer almaları onların örgütlenme modellerine dair yürütülen tartışmaları da güçlendirmiştir. STK'ların örgüt içindeki baskı, dışlama ya da iktidar mekanizmalarının nasıl işlediği dolayısıyla kendi içlerindeki örgüt içi demokrasinin işlerliğini sağlayıp sağlamadıkları bu tartışmaların en önemlilerindendir. Demokarsi tartışmalarının odağında yer alan STK'lardan demokratik kültürün yerleşmesine hizmet edebilmeleri için öncelikle kendi içlerinde de bu kültürü yerleştirmeleri beklenmektedir.

STK'larda karar alma mekanizmalarına katılımıda eşit hak ve fırsatlara sahip olmak için yani örgüt içi demokrasinin yerleşebilmesi için öncelikle bu kuruluşların hiyerarşik örgütlenmeler yerine yatay örgütlenmeleri tercih etmelidirler. Fakat ne yazık ki hala çoğu STK hiyerarşik örgütlenmeyi tercih etmektedir. Yatay ya da hiyerarşik örgütlenmenin tercih edilmesi örgüt içinde farklı değer ve normların benimsenmiş olmasının göstergesidir. Her iki örgütlenme modelinin de farklı olumlu ve olumsuz tarafları bulunmakla beraber yatay örgütlenme hayata daha zor geçirilebilir bir örgütlenme olarak görülmektedir

Bir STK'nın yatay örgütlendiğinde hem örgüt içi ilişkilerde hem de devletle kurulan ilişkilerde ne gibi farklılıkları olduğunu ve zor görünen yatay örgütlenmenin nasıl hayata geçirilebileceğinin örneklerinden biri de Amargi Kadın Kooperatifi'dir.

Amargi Kadın Kooperatifi'nin bir STK olarak sorunsallaştırıldığı bu çalışmada kooperatife üye olan on kadınla derinlemesine görüşme ve gözlem teknikleri kullanılarak veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu verilerden hareketle Amargi'nin nasıl bir örgütlenme modeline sahip olduğu konusunda şunlar söylenebilir:

Amargi Kadın Kooperatifi yaş, eğitim ve meslek, medeni durum vs. özellikleri bakımından birbirinden farklı kadın üyelerin oluşturduğu bir yatay örgütlenme tipidir. Kooperatifin üyeleri arasında üniversite öğrencileri ağırlıkta olmakla beraber farklı mesleki kategorilerden gelen üyeler vardır. Amargi'li kadın üyelerin mesleki profili öğrenci, akademisyen, tiyatro sanatçısı, tasarımcı, öğretmen ve şehir planlamacısından oluşmaktadır. Özellikle son iki yıl içinde üye olan öğrenci sayısı artmıştır. Lise öğrencisinden itibaren her yaş gurubundan üyesi bulunmakla beraber öğrencilerin ağırlıkta olmasından dolayı yaş ortalaması düşüktür. Amargili üye kadınların yaş seviyeleri genel olarak düşük olmakla birlikte oldukça geniş bir yaş (18-6) dilimine sahiptir. Bu yanıyları Amargi genç ve dinamik bir örgütlenme oluşuyla birlikte yaş diliminin bu kadar geniş olması onların toplumun her kesiminden üye profiline sahip olmaları da dikkat çekicidir. Amargi'li üye kadınları toplam sayısı seksen üçtür. Yaş kategorisinde olduğu gibi eğitim kategorisi açısından da Amargi farklı eğitim seviyelerinden gelen kadınlardan oluşmaktadır. Üyelerin büyük çoğunluu üniversite mezunudur (üye kadınlardan biri ilkokul, biri lise, üçü yüksek lisans mezunu iki üye kadında doktora programına devam etmektedir). Üye kadınların büyük çoğunluğu hiç evlenmemiş bekar kadınlardan oluşmaktadır. Bu verilerden anlaşılabacağı gibi üye kadınların hemen hepsi üniversite mezunu, ortalama gelir seviyesine sahip ve yaş dilimleri oldukça farklı ve hiç evlenmemiş bekar kadınlardan oluşmaktadır.

Amargi'li üye kadınların bu farklı özellikleri ile beraber feminist politika yapmak (cinsiyet problemi, cinsiyet ayrımcılığı vs) ihtiyacından doğmuştur. Kadın hareketinin içinde yer alan örgütlenmelerin ya şiddet gibi belli bir konu etrafında örgütlendikleri için ya projelerle profesyonel bir çalışma yürüttükleri için ya da sadece süreli bir yayın olmalarından kaynaklı var olan iktidar ilişkilerinin toplumsal cinsiyet çelişkileri ile bağını kuracak bir feminist politikanın eksikliğinin fark edilmesi sonucu ortaya çıkan bir örgütlenmedir. Kurulduğu tarihten itibaren doğa-insan ilişkisi, militarizm, bilim, milliyetçilik gibi iktidar ilişkilerinin toplumsal cinsiyet ile bağını kurmaya çalışan bu

iktidar ilişkilerini anlamının bir yolu olarak feminist perspektifini ve politikasını sürekli geliştirmek isteyen bir örgütlenmedir.

Amargi'nin ilk kurulduğundan itibaren örgütlenme modeli varolan bütün iktidar alanlarıyla mücadele eden bir örgüt yönetimi ve lideri olmayan yatay bir örgütlenmedir.

Amargi'de gündemin belirlenmesi, kararların alınması ve uygulanması eşit hak ve fırsatlar ilkesine göre belirlenmektedir.

Bununla birlikte kararların ortaklaşa alınamadığı durumlar kimi zaman söz konusu olabilmektedir. Bu durum iletişim sorununa yol açabilmektedir. Kişilerin inisiyatif kullanabilmeleri ve diğerlerinin bu kararlardan haberdar olmaması gibi durumlar koordinasyon sorunlarını beraberinde getirmektedir.

Koopretifin üyeleri aynı amaç doğrultusunda birbirine benzer düşüncelere sahip fakat aralarında belli konularda fikir ayrılıkları olan kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınların eğitim, yaş, mesleki deneyim, medeni durum vs özellikler kararların alınmasında etkili olmaktadır. Fakat bu kararlar alınması ve uygulanmasında üyeler iradi olarak ikna edilirler. İkna edilemeyen konular gündem dışında tutulur.

Bununla birlikte üyelerin farklı profillere sahip olması (mesleki, yaş, bilgi birikimi ve deneyim vs.) kararların alınmasında belirleyici olmakla birlikte üyeler arasında herhangi bir hiyerarşiye yol açmaz. Bunun aksine yaş, meslek ve deneyim farklılığı çokkültürlülüğü beraberinde getirmektedir. Hiyerarşinin yaratılmaması kararlılığı üye kadınların bilinç düzeylerinin yüksek olduğu ile açıklanabilir. Ancak üye kadınların sahip oldukları bilgi birikimi, deneyim, eğitim ya da sınıfsal özellikler gibi farklılıklar görmezden gelinmez ama bu farklılıklar hiyerarşiye dönüşmez. Örgütün bir lideri var mı sorusuna katılımcıların çoğu olumsuz yanıt vermekle beraber hepsinin aynı kişiden bahsetmeleri dikkat çekicidir. Katılımcılar bu kişiyi lider olarak tanımlamayı tercih etmemişlerdir fakat emeğinin, deneyiminin ve kimi konularda bilgisinin daha fazla olmasından dolayı daha belirleyici olduğunu ifade etmişlerdir. Bu farklılığın da hem o üye kadının bu duruma gösterdiği hassasiyetten hem de Amargi'de bu tür ilişkiler konusunda farkındalığın yüksek olmasından dolayı son sözü söyleyen ya da onay alınması gereken bir liderliğe dönüşmediği tespit edilmiştir. Bu anlamda Amargi de son sözü söyleyecek bir lider tipi yoktur.

Lidersiz, ortaklaşa alınan kararlar ve hiyerarşinin olmadığı bir örgütlenme modelinden dolayı gönüllüler de Amargi ile çok rahat ilişki kurabilmektedirler. İsteyen herkes Amargi üyesi olabilmektedir ve üye olduktan sonra da istediği çalışmanın içinde yer alabilir ve diğer üyelerin sahip olduğu bütün haklara sahip olur.

Amargi'nin belli kuralları, kriterleri ve prosedürleri olan bir gönüllü olma süreci olmadığı gibi Amargi'nin de gönüllü bulmak ya da gönüllü sayısını arttırmak gibi bir gönüllülük politikası bulunmamaktadır. Gönüllülerle ilişkiler ya kişiler üzerinden ya da iş üzerinden kurulmaktadır. Gönüllülerin kendileri Amrgi'ye gelerek üye olmak istediklerini ya da amargi için bir şeyler yapmak istediklerini iletmektedirler. Bu kişiler ise genelde Amargi Dergi okuru olan, Amargi'nin kitapevi etkinliklerine katılan ya da Amargi'nin katıldığı herhangi bir konferansa gelen ya da internet aracılığıyla Amrgi'den haberdar olan kişiler olmaktadır.

Amargi'nin belli bir gönüllülük politikası olması, Amargi'de ne tür bir faaliyette yer alacağının tamamıyla inisiyatife bağlı olması gönüllülerin kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlarken hangi işi nasıl yapacaklarını bilememelerine de yol açabilmektedir. Bu durum ise kimi zaman gönüllülerin potansiyelini gerçekleştirmesini engelleyebilmektedir. Amargi'de herhangi bir görevlendirme söz konusu değildir. Kişiler herhangi bir görev için kendilerini önerirler. Bu durum ise yeni gönüllü olan birisi için zor olabilmektedir. Diğer bir deyişle alışılmış rutinler bağlamında bir görev dağılımının olmaması gönüllü katılımcıların kapasitelerini kimi zaman kullanamamalarına yol açabilmektedir. Aslında bu durumu insanların içselleştirdikleri hiyerarşik kurallar çerçevesinde düşünmek olanaklıdır. Rutinin dışına çıkıldığında bireylerin kendi karar alma mekanizmalarını işletmede güçlük yaşadıkları söylenebilir. Yatay örgütlenme modelin de bile bireylerin içselleştirdikleri değer ve normların işlerliği sözkonusudur.

Amargi'de iş tanımları ve iş bölümlerinin tam olarak belli olmaması çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Örneğin bazı kişilerin daha fazla çalışması bazılarının da yeterince sahip oldukları potansiyeli kullanamamalarına neden olması ve u nedenle bazı işlerin aksaması gibi. Fakat bu durum belli aralıklarla yapılan genel toplantılarda gündem konusu haline getirilerek sorun giderilmeye çalışılmaktadır. Böylece herhangi bir emek sömürsünün ve emek hiyerarşisinin oluşmasına engel olunmaya gayret sarfedilmiştir.

Amargi'nin bunun yanı sıra güçlü ve merkeziyetçi bir devlet geleneğine sahip olan ve sivil toplumun devlet eliyle yukarıdan aşağıya doğru kurulduğu bir ülke olan

Türkiye’de, politikasını devletin varolan egemen politikasından bağımsız ve feminist gündem doğrultusunda belirlemektedir. Devletten görece bağımsız bir örgütlenme tipi olması da yatay örgütlenmeyi hayata geçirebilmesinin en önemli etkenlerinden birisidir. Böylece devletin dikey ilişkilene ağına dâhil olmamakta dolayısıyla yatay bir örgütlenme olmayı devam ettirebilmektedir. Devletle ilişkileri feminist politika doğrultusunda lobi faaliyetleri gerçekleştirmek ya da belli resmi kurumlarla bölgesel ortak işler gerçekleştirmek şeklinde olmuştur. Bu yönüyle de bir STK’nın devletle kurması gereken ideal ilişkiyi temsil ettiği düşünülmektedir.

Katılımcıların anlatılarında dikkat çekici bir diğer nokta ise bütün anlatıcıların en fazla kullandığı ve örgüt içi tartışmalarda da belirleyici olan iki kavramın “şiddet” ve “hiyerarşi” olmasıdır. Dolayısıyla yatay örgütlenme şiddet ve hiyerarşinin var olmadığı ya da ortaya çıkamayacağı bir örgütlenme modeli demek değildir. Yatay örgütlenmenin özelliği bu kavramaları ve her şeyi müzakere edilebilir kılmasıdır. Amargi Kadın Kooperatifi de bu tür sorunlara yönelik ve örgüt içi her türlü sorunun tartışılabilirdiği bir ortam olduğu düşünülmektedir.

Amargi Kadın Kooperatifi kararların ortak alındığı, doğru bilgi akışının sürekli sağlandığı şeffaf ve yatay bir örgütlenmedir. Birbirine benzeyen ve benzer düşüncelere sahip kişilerin bir araya geldiği değil aynı amaç için ama birbirinden çok farklı kişinin bir arada olduğu çoğulcu bir STK’dır. Bu örgütlenme modeliyle Amargi’nin varolan STK’lar içinde önemli bir yere ve farklılığa sahip olduğunu ve bunun yanı sıra STK örgütlenme modellerine dair yürütülen tartışmalara önemli bir katkı sağlayacağını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Acar, Feride. “Türkiye’de İslamcı Hareket ve Kadın”, *1980’lerde Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, 2. Baskı, 1993.
- Acı, E.Yüksel. *Kalkınma Sürecinin Yeni Aktörleri Sivil Toplum Kuruluşları*, Günizi Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Akkoç, Nebahat. “Diyarbakır Ka-Mer’in Kruluş Hikayesi ve Yürüttüğü Çalışmalar”, (der. Aksu Bora, Asena Günel) *90’larda Türkiye’de Feminizm, İletişim*, İstanbul, 2009, 205-217
- Akpınar, G. Ayşe. *Sivil Toplum: Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi*, Al Kitap, İstanbul 2001.
- Aksoy, Necdet. *Sivil Toplum ve Baskı Grupları*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2008.
- Alkan, Ö. Mehmet. “1856-1945 İstanbul’da Sivil Toplum Kurumları”, (der. A.N. Yücekök; İ.Turan; M.Ö.Alkan), *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar*, 1998, 79-147.
 “Sivil Toplum Kurumlarının Hukuksal Çerçevesi 1839-1945”, (der. A.N. Yücekök; İ.Turan; M.Ö.Alkan), *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar*, 1998a, 45-75.
- Arat, Yeşim. “1980’ler Türkiye’inde Kadın hareketi ve Liberal Kemalizm’in Radikal Uzantısı”, *Toplum ve Bilim*, Sayı: 53, 1991, 7-19.
- Arslan, Osman. *Tarihsel ve Kurumsal Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Atauz, Akın. “Deprem ve Sivil Toplum Örgütleri”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 125-126, 1999, 89-94
- Baykan, Ayşegül ve Belma Ötüş Basket. *Nezihe Muhittin ve Türk Kadını*, İletişim, İstanbul, 2009.
- Belge, Taciser Üç *Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları* içinde, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Mart 1998 s.69.
- Belge, Murat. “Sivil toplumda Politika”, *İdris Küçükömer Anısına Türkiye’de Sivil Toplum Arayışları*, 2000, 81-87.
- Berktaş, Fatmagül. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Feminizm”, *Tarihin Cinsiyeti*, Metis, İstanbul, 2003

- Bikmen, Filiz. “Dernek ve Vakıflarda Kamu Yararı”, *Sivil Toplum Dergisi*, Sayı: 3, 2005.
- Bora, Aksu; Asena Günel. (der.) *90’larda Türkiye’de Feminizm*, İletişim, İstanbul, 2009.
- Brand, Ulrich. “Hükümet Dışı Örgütler”, (çev: Tanıl Bora), *Birikim Dergisi*, 1994, 65.
- Can, Kemal. “Deprem Tabloları: Pahalı Bir Kursun Öğrettikleri”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 125-126, 1999.
- Can, Y.İpek. “Sivil Toplum, Neo-Liberal Dönüşümler ve Gönüllülük”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 108, 2007, 101-110.
- Canikoğlu, M.Dikmen. *Sivil toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.
- Clastres, Pierre. *Devlete Karşı Toplum*, (çev: Mehmet Sert-Nedim Demirtaş), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2006.
- Coşkun, Ali. *Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- Çaha, Ömer. “Feminizm ve Sivil Toplum” *Birikim*, Sayı 59, İstanbul, 1994, 79-87
Sivil toplum ve Aydınlar, Plato Film Yay., İstanbul 2008.
Aşkın Devletten Sivil Topluma, 3.Baskı, Plato Film Yay., İstanbul 2007.
Sivil Kadın: Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın, Vadi Yayıncılık, Ankara 1996.
- Çağatay, Nilifer; Yasemin Nuhoglu Soysal. “Ulusallaşma Süreci ve Feminizm Üzerinde Karşılaştırmalı Düşünceler”, *1980’lerde Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, 2. Baskı, 1993, 327-339.
- Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*, 2.Baskı, Metis, İstanbul, 1996.
“Osmanlı Kadın Dernekleri”, *Toplum ve Bilim*, Sayı: 53, 1991, 139-159.
- Çakmak, Ali. *Düşünen Sivil Toplum: Felsefi Yaklaşımlar-Açılımlar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.
- Çiğdem, Ahmet. “Barut Fıçısı”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 125-126, 1999, 26-29.
“Tekekerrür Eden Tarihsilikten, Kendini Fethe: İdris Küçükömer ve Sivil Toplum Arayışı” *İdris Küçükömer Anısına Türkiye’de Sivil Toplum Arayışları*, 2000, 48-80.
- Dahl, Robert. *Demokrasi Üstüne*, Phoenix, Ankara 2001.
- Doğan, İlyas; Ahmet Cihan. *Osmanlı Toplum Yapısı ve Sivil Toplum*, 3f Yayınları, İstanbul 2007.
- Diken, Şeyhmus. *Türkiye’de Sivil Hayat ve Demokrasi Sivil Toplum*, Dipnot Yayınları, İstanbul 2006.

- Durakbaşı, Ayşe. *Halide Edip Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, 4.Baskı, İletişim, İstanbul, 2009.
- Emre, A; Ali, Bulaç; Ali M.Yel; Ömer Çaha. *Sivil Toplum Tartışmaları*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2008.
- Gevgili, Ali. *Türkiye’de Yenileşme Düşüncesi, Sivil Toplum, Basın Ve Atatürk*, Bağlam Yay., İstanbul 1990.
- Göle, Nilüfer. “Yurt Dışı İlişkilere Kuramsal Bir bakış”, *Sempozyum Bildirileri, Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları*, s. 114-120, İstanbul 1998a
Mühendisler ve İdeoloji, Metis Yay, İstanbul, 1998b
- Gönel, Aydın. *Önde Gelen STK’lar Araştırma Raporu*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.
- Gümüş, Korhan. “Türkiye’de STK Tarihini Yeniden Okumak”, *Sivil Toplum Dergisi*, Sayı: 1, 2003.
- Güder, Nafiz. *STK’lar için Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi*, STGM, Ankara, (2006).
- Güzel, Şehmus. “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Toplumsal Değişim ve Kadın”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, 1985, 858-875.
- Işık, Nazik. “1990’larda Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler” (der. Aksu Bora, Asena Günel) *90’larda Türkiye’de Feminizm*, İletişim, İstanbul, 2009, 41-73
- İlyasoğlu, Aynur. “Kadın Çalışmalarında Sözlü Tarih Yaklaşımının Türkiye’de Kadın Araştırmaları Alanında Getirebileceği Açılımlar Üzerine”, *Toplum ve Bilim*, Sayı: 75, 1997, 162-169.
- Harding, Sandra. “Feminist Yöntem Diye Bir Şey Var mı?”, (çev: Zelal Ayman), *Kadın Araştırmalarında Yöntem*, 1995, 34-48.
- Hatemi, Hüseyin. “Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Derneklerin Gelişimi”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, 1985, 198-205.
- İnsel, Ahmet. “Sivil Toplum Kuruluşlarının Meşruiyeti”, 10.03.2002 Radikal İki, 2002.
“Sivil Toplum STK’lar ve Gönüllülük” *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul 2004.
- Kapani, Munci. *Kamu Hürriyetleri*, Yetkin Yayınları, Ankara 1993.
- Kardam, Filiz; Yıldız Ecevit. “1990’ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan

- Süpürge”, (der. Aksu Bora, Asena Günel) *90’larda Türkiye’de Feminizm*, İletişim, İstanbul, 2009,87-109
- Keane, John. *Sivil Toplum ve Devlet Avrupa’da Yeni Yaklaşımlar* (çev. Levent Köker Ahmet Çiğdem, Mehmet Küçük, Erkan Akın, Aksu Bora, Ayşe Nur), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004.
- Keyman, Fuat. “Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum”, *Sivil Toplum ve Demokrasi. Konferans Yazıları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Araştırma Birimi, (Yayına Haz.: Arzu Karamani), no: 3, İstanbul 2004
 “Küreselleşme ve Sivil Toplum”, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Araştırma Birimi, no: 10, İstanbul 2005.
Türkiye’de Sivil Toplumun Serüveni: İmkânsızlıklar İçinde Bir Vaha, STGM, Ankara 2006.
- Kili, Suna; Şeref Gözübüyük. *Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze)* 2.Baskı, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 2000.
- Koçali, Filiz. “Kadınlara Mahsus Gazete Pazartesi”, ” (der. Aksu Bora, Asena Günel) *90’larda Türkiye’de Feminizm*, İletişim, İstanbul, 2009, 73-87
- Kongar, Emre. “Sivil Toplum ve Kültür”, Y. Fincancı (Ed.), *Sivil Toplum*, 1991, 109-114.
- Kuçuradi, İoanna. “Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar”, *Üç Sempozyum, Sivil Toplum Kuruluşları*, 1998, 24-31.
- Küçükömer, İdris. *Sivil Toplum Yazıları*, Bağlam Yay., İstanbul 1994.
- L’Harmattan, Edisyon. *Sivil Toplum Örgütleri Neo- Liberalizmin Araçları mı Halka Dayalı Alternatifler mi?* (Çev. Işık Ergüden), İstanbul:Demokrasi Kitaplığı WALD, 2001.
- Mardin, Şerif. *Türk Modernleşmesi Makaleler 4*, İletişim Yay., İstanbul 2007.
Türkiye’de Toplum ve Siyaset Makaleler 1, İletişim Yay., İstanbul 2006.
- Mies, Maria. “ Feminist Araştırmalara İçin Bir Metodolojiye Doğru”, (çev: Ayşe Durakbaşı, Aynur İlyasoğlu), *Kadın Araştırmalarında Yöntem*, 1995, 48-65.
- Minc, Alain, Türkiye’de Sivil Toplum Örgütleri ve Marmara Depreminden Sosyal Hizmet Düşüncesine BirBakış, Erişim: , <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/deprem2.htm>. (04.09.2009).
- Navaro-Yaşın, Yael. "Bir İktidar Söylemi Olarak Sivil Toplum", *Birikim Dergisi*, Sayı: 105-106, 1998, 57-62.
- Ovedia, Stella. “Çok İmzalı Bir Kronoloji Denemesi”, *Birikim*, Sayı: 59, 1994, 55-57.

- Özbek, Nadir. “Savaş ve Toplumsal Mobilizasyon: II. Meşrutiyet Döneminde Sivil Toplum ve Kamusal Alan” Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nde yapılan konuşma metni, 2007. http://www.obmuze.com/2008/metin_4108.asp (06.08.2009).
- Özden, Kemal. “Sivil toplum Kuruluşlarında Gönüllü Yönetimi”, A. Coşkun (Ed.), *Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim*, Seçkin Yay., Ankara, 2008.
- Sancar, Mithat. “Global Sivil Toplum mu?”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 130, 2000, 19-32.
- Schroeder, K. Süheyla. *Popüler Feminizm*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2007
- Sarıbay, Yaşar. *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz*, Alfa, İstanbul 2000. *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam*, 2. Baskı, İletişim, İstanbul 1995.
- Stanley, Lis ve Sue Wise. “Feminist Araştırma Sürecinde Metot, Metodoloji ve Epistemoloji”, (çev: Füsun Şaşmaz), *Kadın Araştırmalarında Yöntem*, 1995, 67-99.
- Tanör, Bülent. *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeler*, 11.Baskı, YKY, İstanbul 2004.
- Tekeli, Şirin. “Kadın”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 1983, 1190-119. *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1982
“1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar”, *1980’lerde Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, 2. Baskı, 1993, 15-51.
- Tekin, Taner. “Devletin Milletiyle Bölünmez Bütünlüğü”, *Birikim*, 2000, 130.
- Thompson, Paul. *Geçmişin Sesi*, (çev: Şahnaz Layıkel), Tarih Vakfı yurt Yayınları, İstanbul, 1999.
- Timur, Taner. “II. Meşrutiyet’in Yakın Tarihimizdeki Yeri: Sorgulamalar” Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nde yapılan konuşma metni, 2007. http://www.obarsiv.com/pdf/taner_timur.pdf (07.08.2009).
- Toksoy, Gamze. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Sonrasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), 2000, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Toksöz, Fikret. “Dernekler”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 1983, 365-381.
- Toprak, Zafer. “1909 Cemiyetler Kanunu” *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, 1985, 205-208.
- Tosun, Gülgün Erdoğan. “Sivil Toplum Örgütleri İçinde Katılım Ve Örgüt İçi Demokrasi”, *Birikim*, 2000, 130.

Turan, İlter. “1972-1996 Döneminde İstanbul’da Derneksel Hayat”, (der. A.N. Yücekök, İ.Turan, M.Ö.Alkan), *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar*, 1998, s. 197-210.

Türkeş, Ömer. “Devletin Olmadığı Anda Değirmendere’de”, *Birikim*, Sayı: 125-126, 1999, 73-79.

Türküne, Mümtaz’er. “Devletli Sivil Toplum”, *Sivil Toplum Dergisi*, 2, 2003, 10-17.

Yeramios, Stefanos. “Sivil Toplum, Avrupa Ve Türkiye”, *Sivil Toplum Ve Milliyetçilik*, 2002, 13-25.

Yücekök, A.N. “Türkiye’de Sivil Toplum Örgütleri Gelişiminin Toplumsal Aşama ve Süreci”, (der. A.N. Yücekök, İ.Turan, M.Ö.Alkan), *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar*, 1998a, s. 13-45.

“Türkiye’de Derneklerin 14 Kategori Üzerinde Tasnifi Ve Gelişme Süreçleri”, (der. A.N. Yücekök, İ.Turan, M.Ö.Alkan), *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar*, 1998b, s. 75-79.

“Türk Hukukunda Tüzel Kişilik”, (der. A.N. Yücekök, İ.Turan, M.Ö.Alkan), *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar*, 1998c, s. 147-161.

“1946-1971 Yılları Arasında İstanbul’da Sivil Toplum Örgütleri”, (der. A.N. Yücekök, İ.Turan, M.Ö.Alkan), *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar*, 1998d, s. 161-197.

Zürcher, Erik Jan. *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, 4. Baskı, İletişim, İstanbul 1999.

EKLER

Ek -2 Amargi Manifestosu

- amargi nedir?
- Sümerce'de "özgürlük" demekmiş. Bir de sanırım "anaya dönüş" anlamına geliyormuş...
- O da mı Sümerce?
- Sanırım..
- İlginç. Neden Sümerce'den bir kelime seçmişler? Ölüp gitmiş bir dil sonuçta. Daha canlı, herkesin anlayacağı bir isim bulamamışlar mı?
- Bilemem. İnsanlık tarihinde bir dönemeci ifade ettiği için olmasın?
- Nasıl bir dönemeç?
- Allah allah... Sen hiç tarih okumuyor musun?
- Okuyorum da, bu kadınlarla Sümer uygarlığının ilgisini kuramadım.
- Ataerkilliğin yerleşik bir uygarlık düzeyinde ilk kurumsallaştığı devlet değil mi Sümer?
- Olabilir... Bu uygarlıkta kullanılan özgürlük sözünün de ayrı bir anlamı oluyor o halde...
- Baksana, bir de "anaya dönüş" anlamı var... İntikam mı almak istiyor bunlar?
- Kadın bunlar, ne yapacakları belli olmaz.
- Sümer uygarlığının yeri de doğuda biryerlerdeydi değil mi?
- Evet Mezopotamya'da...
- Bana bak, bu kadınlar tehlikeli..
- Belki de hepsi cadıdır.

1. Ataerkil İdeoloji Ve Siyasete Karşı Kadın Kurtuluş Felsefesine Tüm İnsanlığın İhtiyacı Var

Son yüzyıllık tarihimizde, dünyanın çeşitli bölgelerinde, eşitliğe, adalete ve özgürlüğe dayalı toplumsal ve siyasal devrim arayışlarının bugün "yenilgili" deneyimler olarak anılması, bu arayışların yanlışlığından değil, eksikliğindendir. Arayışçılar o kadar köklü, o kadar kapsamlı bir kölelik sistemi ile sarıp sarmalanmışlardı ki zincirlerin bir kısmını kırmak yeterli gelmedi. Bu nedenle, tüm toplumsal çelişkileri kapsayan, köklü bir dönüşüm gerçekleşemedi ve "yıkılan" iktidarlar, diğer iktidar biçimlerine dayanarak kendilerini yeniden ürettiler.

Binlerce yıldır, çeşitli iktidar kültürleri ile beslenen ataerkil sistem, bugün her zamankinden daha güçlü, daha etkili işliyor. Ataerkillik, kendi tarihi kadar eski olan özgürlük ve eşitlik mücadelelerinin de etkisiyle bugün çok daha gelişmiş, kendini yenilemiş bir sistem olarak her an, her saniye yaşamımızı tehdit ediyor, varlık bütünlüğümüzü parçalıyor. Kölelik artık daha

inceltirilmiş biçimiyle gerçekleştiği için daha derinlere giriyor, sadece sınıflar, cinsler, uluslar değil, duygular sömürgeleşiyor, yaşamlar kuşatılıyor, insanlar tek tek bir sömürü alanı haline geliyor. Diğer yandan, teknolojinin geldiği düzey, sadece kaba anlamda değil, her türlü şiddet biçiminin yıkım düzeyini son derece arttırmış durumda. Tarihin, toplumsal ilişkilerin, siyasetin ve akıp giden yaşamın tüm hücrelerine sinen bu şiddet kültürüne karşı direnmek ise, eskisinden çok daha derin bir özgürlük anlayışıyla mümkün olabilir. Biz bu özgürlük arayışıyla yola çıktık.

Tarih boyunca, çeşitli egemenlik biçimlerinden beslenen ve hepsine dayanak olan ataerkilliği sorguluyoruz. Bu sorgulama içinde, erkekliği, simgesel anlamda, tek tek erkeklerden bağımsız bir kavram olarak ele alıyoruz. Kadın-erkek arasında, diğer çelişkilerden bağımsız olarak varolan ve binlerce yıldır çözümlenmemiş çelişkinin yarattığı iktidar kültürü içinde şekillenen "erkeklğin" bir toplumsal cinsiyet olmanın ötesinde, bir algılama, bir akıl yürütme biçimi, bir anlayış olduğunu düşünüyoruz. Buna göre, erkeklik, sadece kadınlara değil, tüm varlıklara dayatılan bir ilişki biçimi haline geliyor. Bu ilişkileri sürdüren çeşitli erkeklik biçimleri arasında ise sürekli bir etkileşim, hatta bir iç içe geçme durumu sürekli olarak yaşanıyor. Dolayısıyla ataerkillik, erkeğin kadını dışlayarak yarattığı topyekun bir iktidar kültürüdür. Bu kültür sosyal ilişkilerin ve doğa-insan ilişkilerinin tüm örgütlenme biçimlerine sızmıştır ve sadece fiziksel ve kaba güce değil, ideolojik bir hegemonyaya dayanır. Felsefi kuramlardan, siyasal teorilere, örgüt yönetim tarzından siyaset algısına, bilgiye yaklaşımdan gündelik yaşam tarzına, dostluk biçimlerinden aşk ilişkilerine, sanattan dile, giyimden ahlaka kadar, her alanda köklü alışkanlıklar, "olmazsa olmaz" sanılan gelenekler biçiminde süren ataerkilliğe karşı mücadelenin her alanda köklü bir sorgulama gerçekleşmeden yıkılamayacağını düşünüyoruz.

İnsan ile doğa arasındaki egemenlik ilişkisini sorgulamaya ve insanı tek merkeze alan değil çok merkezli bir bakış açısı geliştirmeye ihtiyaç duyuyoruz.

Felsefede, iktidar kültürüne zemin olan düalist yaklaşımları, idealist ve metafizik yöntemleri reddediyoruz. Şimdiye dek erkeklerin tekelinde olan felsefe alanında tek tek kavramlarla, kategorilerle boğuşuyor, her alanda uygulanan araştırma ve uygulama yöntemlerini, görme ve ifade etme biçimlerini yeniden ele alıyoruz.

Tüm insanlığı sömürgeleştiren bir avuç egemen in ataerkil sistemi yeniden üreten en güçlü, en örgütlü kesim olduğunu düşünüyoruz. Bunların iktidardan düşürülmesinin ataerkilliği

ortadan kaldırmayacağını, ancak kan kaybettireceğini ve bazı silahlardan yoksun bırakacağını savunuyoruz.

Ataerkilliğin sosyal alanla, siyasal alanın birbirine yabancılaştırılmasına dayandığını, bunun da toplumsal iradeleşmenin önündeki en önemli engel olduğunu düşünüyoruz.

Diğer yandan, dışlama, inkar, imha, asimilasyon gibi şiddetin çeşitli biçimlerine dayanan, salt iktidar mücadelesine indirgenen, çeşitli modeller sunarak toplumsal grupları, bireyleri kendilerine yabancılaştıran ve onların iradelerini kırarak işleyen ataerkil siyaset yapma biçimini reddediyoruz.

Kuruluşlarında güç ve iktidar ilişkileri olan toplumsal kurumları sorguluyor, ataerkilliği en çok besleyen ve yeniden üreten aile, aşiret vb. örgütlenmeleri, bunlara dayalı anlayış ve ilişkilene biçimlerini reddediyoruz.

Erkek egemen cezalandırma biçimlerini sorguluyoruz. Kapatma, imha etme, dışlama vb. yöntemlerin suçu ortadan kaldırmayacağını, şiddete dayalı her türlü yöntemin şiddeti yeniden üreteceğini savunuyoruz. Dolayısıyla, şimdiye dek erkeklerin oluşturdukları ve bize "toplumsal sözleşme" olarak yutturdıkları ama genellikle savaşlara ve çeşitli toplumsal grupların iradelerinin kırılmasına dayanan yasaları sorguluyor ve özgürlükçü bir hukukun gelişmesine katkıda bulunmak istiyoruz.

Patriarkal, geleneksel her türlü ahlak anlayışına karşı, özgürleştirici ve tüm varlıkları yüceltici yeni bir ahlaka gereksinim duyuyoruz.

Egemenlik ve kölelik ilişkileri içinde içdiş edilen sevgi ve güzellik algılarını sorguluyoruz. Sevgi, güzellik ve özgürlük ilişkilerini yeniden tanımlamaya ve bu temelde duygularımızı çözümlemeye çalışıyoruz.

"Nasıl bir sosyal yaşam" sorusuna cevap arıyoruz. Toplum-birey ilişkilerini sorguluyor, özgürlüğe dayalı bir yaşamın önündeki engelleri bulmaya çalışıyoruz.

Biz kadınlar, ataerkil sistemin suç ortaklarıyız. Sadece mağdur ya da nesne değil, kimi zaman direnen, kimi zaman devşirilen, çoğu zaman da köleleşen öznelere. O halde, sadece dışımızdaki bir dünyaya karşı değil, kendimize karşı da özgürlük için mücadele edeceğiz.

Erkek egemenliğin erkeği de, kadını da, sosyal sınıfların ya da kültürel bağlamların etkisiyle, kendi egemenlik ölçülerine göre şekillendirdiğini, bu biçimde belirlenen cins çerçevesinin de "insanca" diye tanımlanarak kadın ve erkeğe benimsetildiğini, kadın ve erkek kişilik ve davranış özelliklerinin doğal değil, öğrenilmiş ve toplumsal olarak edinilmiş olduklarını düşünüyoruz. Dolayısıyla, kadın olarak, ataerkil sisteme karşı olan

istemlerimiz, doğamızdan ya da özümüzden değil, toplumsal ihtiyaçlarımızdan, toplumsal tarih içinde biriktirdiğimiz çelişkilerden ve ezilmişliğimizdendir. Bizler, kendimizi değiştirme ihtiyacımıza ve özgürlük arayışımızın gücüne güvendiğimiz için, kadınların, ataerkilliğe karşı mücadelenin öncülüğünü üstleneceğini savunuyoruz.

Ataerkilliğin ilk kurumsallaştığı, yani insanlığın yaşamı ve özgürlüğü yitirdiği Mezopotamya ve Anadolu'da böyle bir arayışa başlamak bizi binlerce yıllık çılgınlıklarla, toprağın dibinde ölüme terkedilmiş özelemlerle buluşturuyor. İddialı olup olmama bizim elimizde. Olmayabiliriz. Ama tanrıçalar, cadılar, büyücüler bizi rahat bırakmıyor... Sonra çağımızın acıları, doğanın feryatları, sonra ruhumuzun ıstırabı...

İlk kararımızı verdik: Eskisi gibi yaşamak istemiyoruz. Bu ise oldukça iddialı bir aşama. Bu yaşamı değiştirmek ise "haydi" deyince olmuyor. Değiştirebilmek için iradeye, bu iradeyi doğru kullanabilmek için erkek egemenlikten sıyrılmış bir felsefi birikime ihtiyacımız var. Bu nedenle, yeni yaşam mücadelemizi bir Kadın Akademisi çalışması olarak yürütüyoruz. *Eski* yaşama muhalif olmak için değil, onu dönüştürebilmek için, ataerkilliğin tüm öğeleriyle boğuşmak zorundayız. Bu boğuşmayı biz bir akademik faaliyet olarak ele alıyoruz. Ama bildiğimiz, alıştığımız akademilerden değil...

2. Yaşamak En Önemli Akademik Faaliyettir:

Ataerkilliğin kurumsallaşma tarihi aynı zamanda siyasetin ve bilginin topluma yabancılaşarak ayrı ayrı kurumsallaşmasının tarihidir. Toplum, bir yandan yaşadığı yoğun deneyimlerin karmaşıklığında "sağduyu" denilen ve ideolojilerin içkinleştiği bilinçaltının iç tepileriyle tarihin izini sürerken, bir yandan bu tarihin bilgisi, onu yaratanlara yabancılaşarak ayrı bir alanda kurumsallaştı.

Toplumlar kendi yaşadıkları üzerine ikinci kez düşünüp bilinç-eylem diyalektiğinde daha özgür bir siyaset yaratabilselerdi, uygarlığın bugün topyekün olarak geleceği düzey özgürlüğe daha yakın bir yerde olurdu.

Özgürlükten uzak kalındı. Çünkü toplumlar bilinç ve iradeden yoksun kaldılar. Onlar adına bilinç geliştiren ve onlar adına irade olan kurumlar güçlendikçe, toplumlar zayıfladı, ataerkillik kendisini bu yabancılaşma, bu parçalanma ve zayıflık temelinde örgütledi.

Günümüzde de bu örgütlenme, en gelişmiş biçimiyle sürmektedir. Diğer bir ifadeyle, eğitim kurumları ve siyasal örgütlenme biçimleri, topluma ve gündelik yaşama olan uzaklıkları nedeniyle, ataerkil sistemin temel dayanaklarıdır.

O halde ataerkil sistemin radikal dönüşümü akademikleşmiş bilginin, yaşam ve siyasetin iç içe kurumsallaşmasının imkanlarını geliştirmekle mümkündür.

Kadın Akademisi Girişimi'nin böyle bir hedefi var. Amacımız sadece kadınlar üzerine araştırmalar yapıp bu konuda bilgisel çoğalma sağlamak değil, bir yandan ataerkil sistemi ideolojik olarak tüm yönleriyle sorgulayarak, bir yandan bu sisteme karşı ve alternatif seçenekler için pratik tavırlar geliştirmek, diğer yandan ise hayatımızı dönüştürerek bir yaşam okulu yaratmaktır.

Kendi sıradan deneyimlerimizin akademinin en önemli bilgi kaynakları olduğunu düşünüyoruz. Bunları dönüştürmeyi ise, eylem anı da dahil olmak üzere, akademinin işi olduğuna inanıyoruz. Bilgelik salt bilgisel çoğalmayla mümkün olmayacak denli kapsamlı, ruhsal ve yaşamsal bir düzeyse, o halde "yaşamak en önemli akademik faaliyettir" diyoruz. Bu nedenle, biz, güç ve iktidar ilişkileriyle değil, özgür yaşam arayışlarımızca yan yana geldik. Sadece biyolojik olarak değil, ruhsal olarak da varolduğumuzu hissetmek için okul olduk. Okul kurmadık, okul olduk. Yaşamı anlamak için değil, yaşamak için, yaşam olmak için, okul olduk. Ne tek başına düşünen, ne tek başına eyleyen olmak için... Biz, eylemin kendisi olmak için bir araya geldik.

Tasavvuf inancında "Ben Tanrıyım" sözü, bizim bilgiye, yaşama, siyasete, varoluşun kendisine yaklaşımımızı çağrıştırıyor. Tanrıya inanmanın, Tanrıyı sevmenin, ona bağlanmanın, ona tapınmanın hiçbir biçimde Tanrı-İnsan yabancılaşmasını ortadan kaldırmadığına inanan Tasavvuf bilgeleri "Ben Tanrıyım" diyerek bu yabancılaşmayı aşmaya çalışmışlar. Kıpırdayan yaprağı, üşüyen toprağı ruhlarında hissettikleri ve kendilerini yeniden yarattıkları an, onların inançlarını var ettikleri, önce anlayıp sonra da gerçekleştirdikleri andır.

Biz ise özgürlük olmak istiyoruz. Bunun için kişiliklerimiz büyük fırtınalar yaşayacak, ıııklı sözler gündelik yaşamımızı parçalayacak. Öğrenmemizi zorlaştıran, bize dayatılan yaşamı aşmamızı, akıp çoğalmamızı engelleyen her türlü alışkanlık, gelenek ve bağılılıklarımızın zincirinden kurtulurken öğreneceğiz özgürlüğü.

Akademimize söz akacak, her türlü ifade biçimi akacak, çeşitli teoriler akacak, deneyimler akacak, eylemler akacak ve her biri birbiriyle sürtüşerek burada yeniden çoğalacaklar.

3.Biz Tarafsız Değiliz

Biz iktidar ilişkileriyle sarmalanmış olan yaşamımızda, özgürlükten yanayız. Özgürlük için mücadele edenlerden yanayız.

Her şeyden önce, bilimin, sanatın, her hangi bir düşünme ve ifade biçiminin tarafsız olamayacağını savunuyoruz. Tarafsızlık, bilimin toplumsal yaşamdan kopukluğunu meşrulaştıran, akli metafizik bir olgu olarak ele alan bir anlayışın savunusudur. Bilimle uğraşan insanlar, bu anlayışla, kendilerini tanrı yerine koyabilir ve insanlara tepeden bakma cüretini gösterebilir, aklın sahipleri her şeye hükmedebileceklerine, çünkü buna hakları olduğuna inanabilirler.

Zihinlerimizin boş bir levha olduğunu kabul etmiyoruz. Aralarında diyalektik bir ilişki olan duygu ve düşüncelerimizin toplumsal ilişkiler içindeki şekillenişimizden, ideolojik etkilenmelerimizden, çağımızın ve coğrafyamızın sınırlarından ve imkanlarından etkilendiğini bilerek, her şeye karşı nesnel olmaya çalışıyoruz.

Çalışmalarımızda kullandığımız yöntemin hesabını verebilmeyi, neden, nereden, nasıl baktığımızı anlatabilmeyi ve her hangi bir bütünlük içinde tutarlı olabilmeyi önemsiyoruz.

4. İktidar İçin Değil, Özgürlük İçin Öğreneceğiz

Çağımızda en büyük iktidar aracı olan bilgi, aynı zamanda da en çok kar getiren, eğitim ve iletişim sektörleri tarafından pazarlanan bir meta konumunda. Bu durum, bilgi edinme sürecinin aynı zamanda bir yabancılaşma süreci haline gelmesini sağlıyor.

Halen üniversiteler, liselere ve benzeri okullara giden öğrencilerin hemen hemen hepsi, bu işi "zorunlu" olarak yapıyorlar. Meslek sahibi olmak, statü kazanmak ve sınıf atlamak gibi hedeflerle gidilen okullarda, genç insanlar, bir belge kazanmak için birbirleriyle yarışarak, okuyorlar, ezberliyorlar, yazıp çiziyorlar. Eğitim kurumları insanları yaşamla buluşturmuyor, tersine yaşamdan kopartarak iradesizleştiriyor, kısırlaştırıyor. Güç sahibi olmak için bilgi ile "

donatılan insanlar, ancak bilgilerine uygun bir alan buldukları anda, varlık kazanabiliyorlar. Programlandıkları konuma göre hareket edebilen robotlar gibi, işlevleri dışında hiçbir hükümleri kalmıyor. Doğayla, insanla, toplumla, tarihle, içinde yaşadıkları mekanla, hatta marjinalliği yaşıyorlar. Eğitim kurumları ise, aile kurumundan sonra, insanı marjinalleştiren, onu marjinalliğe alıştırarak "toplumsallaşma" alanları oluyor. Biz marjinalliğimizin , bilincindeyiz. Bu marjinalliği aşmaya çalışıyoruz. Bu nedenle akademimizin varolan akademilerin tersine, yaşamı kucaklamamıza imkan tanıyan bir alan olmasını istiyoruz.

Biz yaşamak için öğrenmek istiyoruz. Kendimizi gerçekleştirmek için, yaşamı

dönüştürmek, yaşamın kendisi olmak için. Bu nedenle, bilgiyi mülk edinilecek, kiralanacak, sahiplenecek bir meta, bir yarış aracı olarak değil, paylaşılan ve çoğalan bir değer olarak yaklaşıyoruz.

Varolan eğitim kurumlarında, bilgi edinme süreçlerinde dahi, sınıfsal, cinsel, kültürel olarak hakim güçlerin egemenlik tarzları benimsetiliyor. Kaba güce dayalı ekonomik ve siyasal iktidar biçimlerinde dayak kabul edilen bir "eğitim" yöntemi olarak uygulanırken, sömürünün çok daha incelikli gerçekleştiği günümüzde, not baskısı bile başlı başına bir egemenlik aracı oluyor. Daha baştan öğrencinin öğrenmeye geldiği, bu ortama bir şey katabilecek bir insan olmadığı kabul ediliyor. Öğretmen öğretiyor, sınav yapıyor, belletiyor, öğrenci ise, "kafasını gözünü yara yara" öğreniyor. Burada karşılıklı bir etkileşim olmadığı için, eğitim kurumlarında kültürel bir üretim gerçekleşmiyor. Egemen kültür yaşantılanıyor ve yeniden üretiliyor. Biz, bilmenin, anlamanın, birikim sahibi olmanın insanın özgürlük

imkanlarını geliştirdiğine inanıyor ve "bilgelige" saygı duyuyoruz. Ancak öğretene-öğrenen ilişkisinde karşılıklı bir etkileşimin olduğunu, bu ilişkinin bir paylaşım ilişkisi olduğunu, insanlar arasında hiçbir hiyerarşi yaratmaması gerektiğini savunuyoruz.

Diğer yandan bilgi edindiğimiz alanlarda, hiçbir varlığı nesne olarak ele almıyoruz. Hiçbir şey üzerinde egemenlik kurmak istemediğimiz için, anlamaya, çözümlemeye, gelişimini ve varlık durumunu açıklamaya çalıştığımız her şeyi irade sahibi bir özne olduğuna inanıyoruz.

Bu nedenle, araştırma sürecini mümkün olduğu kadar bir eylem, karşılıklı anlama ve dönüşüm süreci olarak gerçekleştirmeye çalışıyoruz.

Bir tek varlığı bile derinlikli kavramanın hayatımızı değiştireceğine inanıyoruz. Bilmeye, anlamaya ekmek ve su kadar ihtiyacımız var. Şimdiki gibi yaşamamak için, yaşadığımızı hissetmek için, kurduğumuz tüm ilişkilerde özgürlüğü var edebilmek için derinleşmek, derinleşmek, derinleşmek istiyoruz.

işte bu yüzden yan yana geldik.

İç Sözleşmemiz Henüz yolun başındayken, uzun uzun tartışarak bir iç sözleşme oluşturduk. Bu sözleşme sürekli tartışmaya açık olmakla birlikte, şu aşamada, üzerinde anlaştığımız red ve kabul ölçülerimizi ifade ediyor.

5. Sözümüzü yaşama geçirmek için veriyoruz. Akademi derken, bir “düşünce” kulübü kurmayı hedeflemiyoruz. Çalışmamız doğrudan doğruya yaşama dönük olduğu için temel

ölçümüz "gerçekleşen sözlerimiz"dir. İnsanın sözü ile yaşamı arasında bir tutarlılık olması gerektiğine inanıyoruz.

6.Dürüstlük temel ölçümüzdür. Yalan ataerkil kültürünün ürettiği ve tüm egemenlik biçimleri tarafından beslenen bir alışkanlıktır. Yabancılaşmaya, korkuya, çıkara, bencilliğe, kendine güvensizliğe, köleliğe dayanır. Böylesi hedefleri olan bir çalışmaya yalanı sokmak, tüm çabaları anlamsızlaştırır.

7.İlişkiler güvene dayanmalıdır. Yaşanan sorunlar ne olursa olsun, birbirimizin söylediklerini esas almalı ve güvenmeliyiz. Sistemin bizde yarattığı kültüre rağmen, insana güvenmeyi bir erdem olarak ele alıyoruz.

8. Akademi çalışması gönüllü bir çalışmadır. Bu çalışma, özgürlük peşinde koşan, yaşam arayışında olan gönüllü kadınların kendi iradeleriyle, bir araya gelmesiyle yürümektedir. Hiç kimse, bu çalışmaya katılmaya veya sürdürme ye zorlanamaz.

9. Çalışmaya katılım tarzı, emek, sorumluluk ve sahiplenme temelinde

olmalıdır. Akademi Girişiminde gönüllü olarak çalışan hiç kimse bu çalışmadan daha az sorumlu değildir. Herkesin ayrı bir görevi olabilir. Ancak çabanın bütünü herkese aittir. Bu nedenle, sistemin bize dayattığı sıradanlığı, "başkaları benim yerime karar versin ve yapsın" anlayışını reddediyoruz. Emek, bizim için en temel değerdir. Kimse kimseyi özgürleştiremez. Özgürleşmek ise, emeksiz gerçekleşebilecek bir mucize değildir. Herkes kendi emeğiyle özgürleşir.

10. Disiplin olmazsa, sözümüz havada kalır. Bu, erkek egemen baskıya, itaate dayanan disiplinden farklı olarak, birbirimize, ortak yaptığımız çalışmaya, kendi emeğimize duyduğumuz saygıdan doğan bir disiplindir.

11. Eleştiri ve özeleştiri bizim en temel gelişim aracımızdır . Eleştiriye ve özeleştiriye kapalı bir toplum olduğumuz için, genellikle eleştiri hakaret, özeleştiri ise zayıflığın ifadesi olarak anlaşıyor. Bu nedenle, eleştiri karşısında tepki duymak neredeyse kültürel bir özellik sayılıyor. Sistem suçlayıcı, irade kırıcı, kişiliğimizi yok eden bir yaklaşıma bizi alıştırdığından, genellikle eleştiri karşısında hemen savunmaya geçiyoruz. Biz ise, özgürlük peşinde olduğumuz için eleştiriye ve özeleştiriye ihtiyaç duyuyoruz.. Bize ait olmayan, toplumsal iktidar ilişkileri içinde şekillenmiş olan kişiliğimizi ise, özgürlüğümüz önündeki en önemli engellerden biri olarak görüyoruz. Dolayısıyla, eleştiriye, bireysel bir müdahale olarak değil, toplumsal ve siyasal bir tavır olarak ele alıyoruz. Eleştiriye bir paylaşım ve emek olarak görüyoruz. Bu nedenle, hemen savunmaya

geçmek yerine, dikkate alıyor, üzerine düşünüyor ve bir sonuç çıkarmaya çalışıyoruz. Kendisi ve başkaları üzerine yoğunlaşan, sevgiye ve açıklığa dayalı ilişki kurmaya çabalayan, özgürlük iddiası olanların eleştirel ve öz eleştirel davranışlarını düşünüyor, eleştirmemeyi suç ortaklığı olarak görüyoruz. Diğer yandan, eleştirinin, tanımayı, gözlemi, doğru üslubu, uygun bir zamanlamayı gerektirir. Her eleştiri aynı zamanda bir özeleştirmedir. Özeleştiri ise, eksikliklerin meşrulaştırmanın, eleştirilerin önünü kapatmanın bir aracı olmamalıdır. En iyi özeleştirin pratikte verileceğini düşünüyoruz.

12. Çalışmalarımız ve ilişkilerimiz açıklığa dayanır. Kadın Akademi Girişim çalışmalarında, gerekçesi ne olursa olsun, hiçbir şey gizli yapılamaz. Açıklık çalışmalarımızın ve ilişkilerimizin en temel ilkesidir. İç ilişkilerimizde de, hiç kimse hakkında dedikodu vb. konuşmalar yapılamaz. Tüm eleştiriler, değerlendirmeler, genelin ve söz konusu kişinin bilgisi dahilinde olur.

. Programlı çalışma emeğimizin karşılığını almamızı kolaylaştırır. Herhangi bir çalışmada ortaya çıkan programsızlık sadece kendi emeğimize değil, başkalarının emeğine de bir saygısızlıktır. Hiyerarşinin olmadığı, özgür ilişkilere ve gönüllülüğe dayanan bir çalışma ancak programlı bir tarzla gelişebilir.

13. Tüm çalışmalarımızda ciddiyeti esas alıyoruz. Özgürlük arayışımızı bir macera! değil, ciddi bir yaşam seçeneği olarak ele alıyoruz. Bu nedenle, yaptığımız tüm faaliyetleri, yürüttüğümüz tartışmaları, bu iddiaya uygun bir ciddiyetle gerçekleştirmeye çalışıyoruz.

14. Çalışma tarzımızda kendiliğindenciliği, yetinmeciliği ve bahaneciliği reddediyoruz. Bu anlayışların, emeğimize yabancılaşmamızın getirdiği alışkanlıkların sonucu olduğunu, kendimiz için, özgürlük için mücadele ederken de aynı alışkanlıkları sürdürdüğümüzü düşünüyoruz. Diğer yandan bu alışkanlıkların aşılmasını özgürlük iddiasının zayıflığına, yenilgili kişiliklerimize ve "eskisi gibi de yaşayabilirim" düşüncesinin hala zihnimizde varlığını korumasına bağlıyoruz. Bu alışkanlıkları gelişimimizin önündeki en önemli engeller arasında görüyoruz.

15. Erkek egemen ve köle kadın kültürünü reddediyoruz. Kendini merkeze alma, başkalarını kendine bağlama, dışlama, şiddet uygulama, başkalarının zayıflıklarını kullanma gibi egemen erkek özelliklerini, güce sığınma, alınganlık, duygu sömürüsü yapma, zayıflığını meşrulaştırma kurnazlık, kendine güvensizlik, şikayetçilik, başkaları için-başkalarına göre yaşama gibi geleneksel kadın özelliklerini reddediyoruz.

16. Bireyciliği ve mülkiyetçiliği reddediyoruz. Bu anlayışların özgürlüğümüzü kısıtlayan, bizi ağır iktidar ilişkilerine mahkum eden ataerkil sistemin en önemli taşıyıcıları olduğuna inanıyoruz. Mütevazılığın ve dayanışma kültürünün özgürlük arayışımızı daha da kolaylaştıracağına inanıyoruz.

17. Karşılıklı ilişkilerimizde saygıyı esas alıyoruz. Bizler kendi aramızdaki ilişkileri bir hedefin aracı olarak değerlendirmiyoruz. Dolayısıyla, işleve dayanan, yabancılaşan ilişkileri reddediyoruz. Sevgiye, saygıya ve özgürlüğe dayalı ilişkileri, birbirimizle, çevremizdeki herkesle ve doğadaki tüm canlılarla gerçekleştirmek istiyoruz. Bu nedenle, birbirimizi dinlemeyi, her türlü düşünceye saygı duymayı ve dikkate almayı esas ölçülerimizden kabul ediyoruz. Ayrıca, gündelik ilişkilerimizde dahil, biçimsel saygıyı önemsiyor, erkek egemen bir üslup olan küfür vb. hakaret içeren her türlü söylemi reddediyoruz.

18. Farklılıkların yan yana olabilmesi temel ölçülerimizdendir . Demokrasi içinde özgürlükler öldürülmemeli, herkes kendi potansiyelini ve rengini katabilmelidir.

19. Karar süreçlerine herkesin katılımını sağlıyoruz. Akademi girişiminde gönüllü olarak çalışan herkes karar süreçlerine katılmaktadır. Diğer yandan, ortak kararlar herkesi bağlamaktadır... Katılmayanın ise, uygulama sürecine katılmama hakkı vardır, ancak hiç kimse ortak alınan bir kararı boşa çıkaramaz

Ek -2 Amargi Kadın Kooperatifi Tüzüğü

T. C.
KÖY DÜRDÜNCÜ NOTERLİĞİ
Cad. Halis İşhanı Kat: 2
336 25 20 81320 - İstanbul
1 345 28 24 — 345 28 28

№ 520 15

SINIRLI SORUMLU AMARGİ KADIN BİLİMSEL VE KÜLTÜREL ARAŞTIRMALAR YAYINCILIK VE DAYANIŞMA KOOPERATİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM:
KURULUŞ, TÜZEL KİŞİLİĞİN KAZANILMASI VE ANA SÖZLEŞME DEĞİŞİKLİĞİ, ÜNVAN, MERKEZ VE ŞUBELER, SÜRE, AMAÇ VE FAALİYET KONULARI 14 AGU 2001

KURULUŞ:
Madde 1: Bu ana sözleşmede isimleri, tabiiyetleri, adresleri ve sermaye payları gösterilen kimseler tarafından 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerine göre değişir ortaklı, değişir sermayeli ve sınırlı sorumlu Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi kurulmuştur.

TÜZEL KİŞİLİĞİN KAZANILMASI VE ANA SÖZLEŞME DEĞİŞİKLİĞİ:
Madde 2: Kooperatif, ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır. Tescilden önce Kooperatif namına iş ve işlem yapanlar bunlardan şahsen müteselsil olarak sorumludur. Ana sözleşmede yapılacak değişiklikler kuruluştaki usule tabidir.

UNVAN:
Madde 3: Kooperatifin unvanı, Sınırlı Sorumlu Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi'dir. Kısa ismi Amargi Koop'dur.

MERKEZ VE ŞUBELER:
Madde 4: a) Kooperatifin merkezi İstanbul'dadır.
b) Kooperatif gerekli gördüğü takdirde ülke içerisinde veya dışarısında şube veya şubeler açabilir. Şubeler merkezi sicil kaydına atıf yapılmak suretiyle bulundukları yer Ticaret siciline tescil olunurlar.

SÜRE:
Madde 5: Kooperatif süresizdir.
AMAÇ VE FAALİYET KONULARI:
Madde 6: Kooperatifin amacı ortaklarının ve onların yakınlarının bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve ekonomik yarar sağlamaktır.

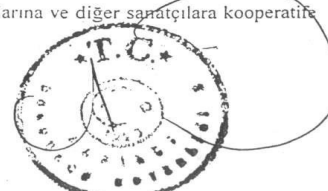
Bu amacı gerçekleştirmek için:

- 1) Ortaklarının bilgi ve kültürünü geliştirici ve araştırmalarına yardımcı olacak yayınları (kitap, dergi, gazete, broşür, ansiklopedi vb.) ortaklarına sağlamak, onların yaşamlarını ve eserlerini içeren, onları tanıtan kitap, dergi, broşür, afiş, poster, resim, dia vb. yayınları yapmak, ortaklarının ihtiyacı olan her türlü basılı evrak ve kırtasiyelerini sağlamak.
- 2) Yurtiçinde ve yurt dışında gelişen çağdaş eğitim ilkelere uygun her türlü bilimsel ve sanatsal yayınları üretilip ortaklarına sağlamak, ortaklarının yazdıkları, çevirdikleri, hazırladıkları kitap, dergi, yardımcı kitap ve broşürleri yayınlamak, bunun için matbaalar açmak ve bunların tanıtılıp dağıtılması için yurt düzeyinde temsilcilikler açmak.
- 3) Ortaklarının çalışma konularıyla ilgili olan her türlü bilimsel, kültürel ve sanatsal konularda konferanslar, seminerler, paneller, sempozyumlar, açık oturumlar, geceler, konuyla ilgili toplantılar, slayt gösterileri, fuarlar ve festivaller, anma geceleri düzenlemek, kurs eğitim çalışmaları ve yarışmalar yapmak, bu konuda gerekli olan mekanları kiralamak, kiraya vermek, binalar, arsalar satın almak, inşa etmek, yaptırmak için gerekli araç ve gerecin alımını ve satımını yapmak, bilimin, sanatın, felsefenin, kültürün gelişmesi ve yaygınlaştırılması için kurumsallaşmaya yönelik çalışmalarda bulunmak, bu konuda çalışan kurumlarla birlikte konferanslar, paneller, seminerler, açık oturumlar, geceler, slayt gösterileri düzenlemek.

- 4) Ortakların Faaliyetlerini geliştirmek amacıyla:
 - a) Tiyatro oyunları, müzikaller, karagöz, kukla gibi her türlü seyirlik oyunları halka sunacak topluluklar kurar, oyunları sahneler, senaryolar yazdırır. Yazılmış senaryoları alır. Gerekli kostümlerin alımı, satımı, imalatı ve ithalatını yapar.
 - b) Sinema, televizyon ve video filmleri üretir. Gerekli çekimleri yapar, üyelerince yazılmış senaryoları ve sinema, video, televizyon kamera ışıklandırma malzemelerini alır, satar, ithalat ve ihracatını yapar.
 - c) Her türlü dans, bale, jimnastik, halk oyunları grupları oluşturur. Gösteriler düzenler, seminerler, konferanslar, paneller, açık oturumlar, geceler yapar. Bu konuda her türlü kostüm alımı, satımı, ithalatı ve ihracatını yapar. Fotoğraf, el sanatları, resim, heykel kursları açar ve sergiler düzenler, fotoğraf kursları düzenler.
 - d) Her türlü video, televizyon, radyo, sinema, gösteriler düzenler, filmleri çeker, stüdyolar kurar, bunun için gerekli olan malzeme, makine, ses cihazlarının alımı, satımı, ithalat ve ihracatını yapar.
 - e) Resim, heykel, seramik vb. her türlü sanat ürünlerinin üretilmesi ve antika değeri olan eşyaların sergileneceği, satılacağı, atölyeler, galeriler, satış yerleri açar, gerekli tesisleri kiralar, kiraya verir ve bu konuyla ilgili makine ve malzemelerin alımı ve satımı, ithalat ve ihracatını yapar. Ürünlerinin yurt dışında dağıtılması, sergilenmesi, gösterilmesi, tanıtılması, satılması için gerekli gördüğü işlemleri yapar. Bu amaçla dağıtım örgütleriyle yerleşik ya da gezici her türlü satış merkezi kurar.

f) Ortakları için ses yayın ve kayıt stüdyoları açar ve kiralar. Buralarda ortaklarına ve diğer sanatçılara kooperatif katkıda bulunmak üzere plak, laset vb. doldurtur, bu ürünleri çoğaltır ve yayar.

[Handwritten signatures and initials]

№ 520 15

- g- Ortaklarının ve yakınlarının yararlanabileceği lokal, lokanta, misafirhane, kitaplık- kütüphane ve sosyal tesisler kurar, danışma toplantıları düzenler, ortakların çocuklarına yararlı ve eğitici çocuk yayınlarının sağlanması için araştırmalar yaparak dağıtımını sağlar ve yayınlar.
- 5) Ortaklarının ve onların yakınlarının ihtiyaç duyacağı danışmanlık (sosyal, psikolojik, hukuku, teknolojik vb.) hizmetlerini organize eder ve bunun için gerekli personeli istihdam eder.
 - 6) Yukarıdaki maddelerde yazılı faaliyetleri yürütebilmek için ilgili bütün kamu ve özel kurum ve kuruluşlarla, özel idareler, belediyeler, muhtarlar, dernekler, meslek odaları ile iş birliği ve ortak çalışmalarda bulunabilir. Gayrimenkul ve menkulleri iktisap eder, kiralar, kiraya verir, satar vb. tasarruflarda bulunur, aynı haklar tesis eder, şube açar. diğer kooperatiflerle işbirliği yapar ve konusu ile ilgili kooperatifler üst kuruluşuna girer.
 - 7) Kooperatif amaçlarını gerçekleştirmek üzere tüm faaliyetlerde, ilgili uluslar arası kuruluşlarla işbirliği yapabilir, yardımlaşabilir ve destek alabilir.
 - 8) Kooperatifin çalışmalarını yürütebilmek için çalışma gurupları kurar.
 - 9) Kooperatifin amaçlarına uygun olarak her türlü aynı ve nakdi bağış ve teberrülatı kabul eder.

İKİNCİ BÖLÜM SERMAYE VE PAYLAR

SERMAYE: X

Madde 7: kooperatifin sermayesi, ortakların taahhüt ettikleri payların toplam tutarlarından ibaret olup değişkendir. Ancak sermayenin en az haddi 7.000.000- TL'dir. Kuruluşta bu sermayenin tamamının taahhüt edilmesi ve 1/4'ünün ödenmesi zorunludur. Sermayeyi sermaye konabilir. Kooperatif mevcut bir işletmeyi veya ayınları devralabilir. Aynı nev 'inden sermaye konması halinde 1163 sayılı kooperatifler Kanunu'nun 21. ve 22. maddelerine göre hareket edilir.

PAYLAR: X

Madde 8: bir ortaklık payının değeri 100.000- TL'dir. Ortaklar en çok 1000 pay taahhüt edebilirler. Ancak her ortak en az 10 pay taahhüt etmesi zorunludur. Ortaklık payları, bu ana sözleşmenin 19. maddesine göre düzenlenen ortaklık senedinde gösterilir. Senetle temsil edilmeyen paylar 100.000-TL. üzerinden temsil olunur.

PAYLARIN ÖDENMESİ:

Madde 9: Ortakların taahhüt ettikleri pay bedellerinin en az 1/4'ü peşin, geri kalanı ise yönetim kurulunca belirlenecek eşit aylık taksitler halinde ve en az bir yıl içinde ödenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ORTAKLIK İŞLEMLERİ

ORTAKLIK ŞARTLARI:

Madde 10: Kooperatife ortak olabilmek için aşağıdaki nitelik ve şartların varlığı gereklidir.

- 1) Türk vatandaşı olmak
- 2) Medeni hakları kullanıma ehliyetine sahip gerçek kişi veya 1163 sayılı kooperatifler Kanunu'nun 9. maddesinde sayılan tüzel kişilerden olmak

ORTAKLIĞA KABUL:

Madde 11: Gerekli şartları taşıyıp da kooperatife ortak olmak isteyenler yazılı olarak yönetim kuruluna başvururlar. Bu başvuruda ana sözleşmenin tüm hükümlerinin ve getirilen hükümlülüklerin kabul edildiği açıkça belirtilir.

Ortaklığa kabul, yönetim kurulunun kararıyla gerçekleşir.

Yönetim kurulu, ortaklar ile ortak olmak için başvuranların 10. maddede gösterilen şartları taşıyıp taşımadıklarını araştırmak zorundadır.

Ortaklığa kabul ya da red kararı, ilgili kişiye 15 gün içinde yazı ile bildirilir.

14 AĞU 2001

İstekli ortaklığa alındığı takdirde, kararın kendisine bildirildiği tarihten bir ay içinde sermaye taahhüdünün diğer ortaklarca ödenmiş taksidi ile diğer ortakların her birinin o tarihe kadar ödenmiş oldukları paralara eşit meblağı bir defada öder.

17. madde uyarınca devir yoluyla ortaklığa alınanlar hariç olmak üzere daha sonra ortaklığa kabul edileceklerden, yukarıdaki fıkrada belirtilen meblağın üzerinde veya altında para talep edilmesi, genel kurulca karar alınması halinde mümkündür.

ORTAK SAYISI:

Madde 12: Kooperatifin ortak sayısı en az 7 kişidir.

ORTAKLIKTAN ÇIKMA:

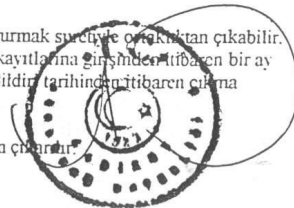
Madde 13: Her ortak, hesap senesi sonunda en az bir ay önce yönetim kuruluna yazı ile başvurmak suretiyle ortaklıktan çıkabilir. Yönetim kurulu bu hükmeye uygun olarak yapılan isteğe rağmen yazılı başvurunun kooperatif kayıtlarına girilmesinden itibaren bir ay içinde kabulden kaçınırsa ortak, çıkma dileğini noter aracılığı ile yönetim kuruluna bildirir. Bildiri tarihinden itibaren çıkma gerçekleşir.

ORTAKLIKTAN ÇIKARMA:

Madde 14: Durumları aşağıda gösterilen hallerde yönetim kurulu kararı ile ortaklıktan çıkarılır.

- 1) 10. maddede yazılı ortaklık şartlarını kaybedenler.

[Handwritten signatures and stamps]

No 520 15

GENEL KURUL
Görev ve Yetkileri:

Madde 23- En yetkili organ olan genel kurulun görev ve yetkileri şunlardır;

- 1) Bilanço, bilanço hesaplarının dökümü, gelir ve gider farkı hesapları ile yönetim kurulu ve denetçiler tarafından verilen raporları inceleyerek kabul veya reddetmek, gelir gider farkının dağıtımını konusunu karara bağlamak
- 2) Yönetim kurulu üyeleri ile denetim kurulu üyelerini seçmek, ibra etmek veya sorumluluklarına karar vermek, gerektiğinde bunları azletmek
- 3) Yönetim ve denetim kurulu üyelerine verilecek aylık ücret, huzur hakkı ve yolluk miktarı ile bütçeyi görüşerek karara bağlamak
- 4) Yönetim kurulu tarafından verilen ortaklıktan çıkarma kararına yapılan itirazlarını inceleyip karara bağlamak
- 5) Kanun, anasözleşme ve iyi niyet esâsları ile genel kurul kararlarına aykırı olduğu ileri sürülen yönetim kurulu kararlarının iptal edilip edilmeyeceği konusunda karar vermek
- 6) Üst kuruluşa gitme kararı vermek ve bu kuruluşta görevlendirilecek temsilcileri seçmek
- 7) Anasözleşmede yapılması öngörülen değişiklikler hakkında karar vermek
- 8) Gayrimenkul alımında ve satımında takip edilecek usul ve alınacak gayrimenkulün niteliğini, yerini ve azami fiyatını, satılacak gayrimenkulün asgari fiyatını belirlemek
- 9) İnşaat işlerinin yaptırılma yöntemini kararlaştırmak
- 10) Şube açılmasına ve konusu ile ilgili teşebbüslere iştirak edilmesine karar vermek
- 11) Bilanço açıklarının kapatılmasında kullanılmak üzere ortaklardan ek ödeme istenip istenmeyeceğine karar vermek
- 12) Kooperatifin dağılması hakkında karar vermek, tasfiye kurulunu seçmek
- 13) Kanun ve anasözleşme ile genel kurula tanınmış olan diğer konular hakkında karar vermek

Genel Kurul, yukarıdaki görev ve yetkilerini devir ve terk edemeyeceği gibikooperatifin amaçları ile ilgili her türlü işler hakkında da karar verebilir.

Oy Hakkı ve Temsil:

Madde 24- Toplantı tarihinden üç ay evvel ortak olmayanlar hariç her ortak genel kurul katılma hakkına sahiptir. Her ortak yalnız bir oya sahip olup yazı ile izin verilmek suretiyle bir ortak diğer bir ortağı, oyunu kullanmak üzere temsilci tayin edebilir. Ortak sayısı 1000'i geçtiğinde her ortak en çok 9 olmak üzere birden fazla ortağı temsil edebilir.

Eş ve birinci derece (ortağın çocuğu, annesi, babası, eşinin annesi ve babası) akrabalar için temsilde ortaklık şartı aranmaz. Yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile kooperatifi temsile yetkili kılınan kimseler vekaleten oy kullanamazlar. Yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile kooperatifin işlerinin görülmesine herhangi bir surette katılmış olanlar, yönetim kurulunun ibrasına ait kararlarda oylamaya katılamazlar. Bu hüküm, denetçiler hakkında uygulanmaz. Denetçiler kendi ibralarında oy kullanamazlar. Hiçbir ortak kendisi, eşi, veya usul veya fiuruğu ile kooperatif arasında ortaklık ilişkileri dışındaki şahsi bir işe veya uyuşmazlığa ait görüşmelerde oy kullanamaz.

Toplantı Şekilleri ve Zamanı:

Madde 25- Genel kurul, olağan ve olağanüstü olmak üzere iki şekilde toplanır. Olağan genel kurul toplantısının her yılın ilk altı ayı içerisinde yapılması zorunludur. Olağanüstü genel kurul, kooperatif işlerinin ve anasözleşme hükümlerinin gerektirdiği zaman ve surette toplanır.

Toplantı Yeri:

Madde 26 - Genel kurul, kooperatif merkezinin bulunduğu yerde toplanır.

Çağrı Yetkili Organlar:

Genel kurul, Yönetim kurulunca toplantıya çağrılır. Gerekli hallerde denetim kurulu, kooperatifin ortağı bulunduğu üst birlik ve tasfiye memurları, genel kurulu toplantıya çağırma yetkisine sahiptirler. Genel kurul yukarıdaki şekilde toplanmadığı takdirde Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca toplantıya çağrılabilir. Ayrıca 4 ortaklık az olmamak kaydıyla toplam ortak sayısının 1/10'unun isteği halinde, genel kurul 10 gün içinde yönetim kurulu tarafından toplantıya çağrılır. Bu başvurunun müştereken ve noter tebligatı ile yapılması gerekir. Yönetim kurulunca bu isteğin zamanında yerine getirilmemesi ve sırasıyla denetim kurulu, kooperatifin üyesi bulunduğu üst birlik ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na aynı şekilde yapılan başvurulardan da bir sonuç alınamaması durumunda istek sahipleri mahalli mahkemeye başvurarak genel kurulu bizzat toplantıya çağırma izni alabilirler.

Çağrının Şekli:

Madde 28 - Olağan ve olağanüstü toplantılara çağrı, taahhütlü mektupla, ayrıca gerektiğinde gazete ile, gazete olmayan yerlerde de mahalli örf ve adete göre ilan yoluyla yapılır. Çağrının sadece yazılı olarak imza karşılığı yapılması mümkündür.

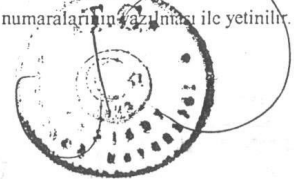
Çağrının toplantı gününden en az 30 gün önce ve en çok iki ay içinde yapılması, toplantının günü ve saati ile yerinin ve gündem maddelerinin bildirilmesi zorunludur.

Çağrıda birinci toplantıda çoğunluk sağlanamadığı takdirde yapılacak olan bir sonraki toplantının tarihi, saati ve yeri açıklanarak yeni bir bildirimde gerek kalmaksızın bir defada ortaklara duyuru yapılır. Toplantılar arasında en az 7, en fazla 30 gün süre bulunması gerekir. Sürelerin hesabında duyuru ve toplantı günleri hesaba katılmaz.

Anasözleşmenin değiştirilmesi söz konusu ise yapılacak duyuruda değiştirilecek maddelerin numaralarının yazılması ile yetinilir.

Bütün Ortakların Hazır Bulunması:

İlhan Şimşek

Madde 29 - Kooperatifin bütün ortaklarının veya temsilcilerinin hazır bulunması ve itirazın olmaması halinde genel kurul toplantılarına ilişkin diğer hükümler saklı kalmak şartıyla toplantıya çağrı hakkındaki hükümlere uyulmamış olsa da kararlar alınabilir. Ancak kararların muteber olabilmesi için toplantıda bakanlık temsilcisi bulundurulması hususunda gerekli işlemlerin yapılmış olması şarttır.

Yukarıdaki fıkraya göre alınan kararlar, tüm ortaklar ve ortakların toplantılarda oy birliği ile seçecekleri temsilciler tarafından imzalanarak bir tutanağa bağlanır.

Bakanlığa Müracaat ve Gönderilecek Belgeler:

Madde 30 - Genel kurul tarihi ile yeri ve gündemi, toplantıdan en az 15 gün önce Ankara'da Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na (Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü) diğer illerde ise kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki valiliğe (İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü) yazılı olarak bildirilir.

Bu bildirme, Bakanlıkça tespit edilen miktardaki temsilci ücretinin ilgili maliye veznesine yatırıldığını gösteren belge eklenerek toplantıda temsilci bulundurulması talep edilir.

Gündem:

Madde 31 - Olağan genel kurul gündemine aşağıdaki hususlar yazılır;

- 1) Yönetim ve denetim kurulları tarafından verilen raporların okunması
- 2) Bilanço, envanter ve gelir-gider farkı hesaplarının incelenmesi, onanması veya reddi
- 3) Yönetim ve denetim kurulu üyelerinin ibrası
- 4) Süresi biten yönetim ve denetim kurulu üyelerinin yerine yenilerinin seçilmesi
- 5) Gelecek yılın bütçe ve çalışma programının görüşülmesi ve karara bağlanması
- 6) Gerekli görülen diğer hususlar

Olağanüstü genel kurul gündemi, çağrının amacına göre tayin ve tespit olunur.

Dörtten az olmamak üzere en az 1/10'u tarafından genel kurul toplantı tarihinden en az 20 gün önce müştereken ve noter tebligatı ile bildirilecek hususların gündeme konması zorunludur.

Gündemde olmayan hususlar görüşülemez. Ancak kooperatife kayıtlı ortakların en az 1/10'unun gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı teklifte bulunmaları halinde, hesap tetkik komisyonunun seçilmesi, bilanço incelenmesi ve ibranın geriye bırakılması, çıkan ve çıkarılan ortaklar hakkında karar alınması, genel kurulun yeni bir toplantıya çağırılması ve kanun, anasözleşme ve iyi niyet esasları ile genel kurul kararlarına aykırı olduğu ileri sürülen yönetim kurulu kararlarının iptali, yönetim kurulu ve denetçilerin azli ve yerlerine yenilerinin seçilmesi ile ilgili hususlar, genel kurula katılanların yarından bir fazlasının kabulü ile gündeme alınır.

Ortaklar Cetveli:

Madde 32 - Yönetim kurulu, her genel kurul toplantısından önce tüm ortakların ortak numaraları, isim ve ikametgahları ile asaleten ve vekaleten imzalanacak yerleri gösterir, yönetim kurulunca imzalı bir ortaklar cetveli hazırlamakla yükümlüdür.

Bu cetvel, toplantıya katılanlar ile genel kurul başkanı ve bakanlık temsilcisi tarafından isim yazılarak imzalanır.

Görüşme ve Karar Nisabı:

Madde 33 - Genel Kurulun Toplanabilmesi ve gündemdeki konuları görüşebilmesi için kooperatife kayıtlı ortaklardan genel kurula katılma hakkına sahip olanların en az 1/4'ünün şahsen veya temsilen toplantıda hazır bulunması gerekir. İlk toplantıda nisap temin edilmediği takdirde ikinci toplantıda nisap aranmaz.

Genel kurulda kararlar, ortaklar cetvelinde imzası bulunanların yarından fazlasının oyu ile alınır. Ancak kooperatifin dağılması, diğer bir kooperatifle birleşmesi veya anasözleşmede değişiklik yapılması ile ilgili kararlar, ortaklar cetvelinde imzası bulunanların 2/3'unluğu ile verilir.

Örümülük hükümlerinin değiştirilmesine ilişkin genel kurul kararlarında 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 52. maddesi hükümüne göre işlem yapılır.

Toplantının Açılması ve Başkanlık Divanı:

Madde 34 - Genel kurul toplantısı, bakanlık temsilcisi bulundurulması hususunda usulüne uygun başvurunun ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun değişik 87. maddesine göre işlem yapıldığının tespiti ve ve toplantı nisabının sağlanması üzerine ve çağrıyı yapan organca yetkili kılınan kimseler tarafından açılır. Müteakip bir genel kurul başkanı ile kararlaştırılacak sayıda ekreter üye ve gerektiğinde oy toplayıcı üye seçilir. Bu seçimde en çok oy alan adaylar seçilmiş sayılır.

Genel kurul başkan ve üyelerinin ortaklardan ve kooperatifin üst kuruluşlarının temsilcileri arasında seçilmesi şarttır

Madde 35 - Oylamalar el kaldırmak suretiyle yapılır. Ancak genel kurula katılanların yarından fazlasının kararı ile gizli oya başvurulur.

Bilançonun Tasdiki ve İbra:

Madde 36 - Bilançonun tasdikine dair olan genel kurul kararı yönetim kurulu ile denetim kurulunun ibrasını da kapsar. Ancak, bilanço bazı hususlar gösterilmemiş veya bilanço yanlış olarak düzenlenmiş ise bilançonun tasdiki ile bu organlar ibra edilmiş olmazlar.

Denetim raporlarının okunmasında önce, bilanço ve hesapların kabulü hakkında verilen kararlar geçerli değildir. İbra edilmeyen yönetim ve denetim kurulu üyeleri, bu organlara aynı genel kurulda tekrar seçilemezler. İbra edilmeyen yönetim kurulu aleyhine tazminat davası açılabilmesi için, bu konuda genel kurulca karar verilmiş olması gerekir. Kooperatif denetçileri, genel kurul karar tarihinden itibaren bir ay içinde dava açmaya mecburdur. Bu müddetin geçirilmesiyle dava ikki düşmez. Davanın reddi halinde, yönetim kurulu üyeleri tazminat talebinde bulunamazlar.

[Handwritten signatures and stamps]

No 520 15

Kararların Tesiri:

Madde 37 – Kanun ve anasözleşmeye uygun surette toplanmış genel kurulda alınan kararlar, toplantıda bulunmayanlar veya aleyhte oy kullananlar hakkında da geçerli ve bağlayıcıdır.

Kararların İptali:

Madde 38 – Aşağıda yazılı kimseler kanuna, anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olduğu iddiasıyla genel kurul kararları aleyhine, toplantıyı izleyen günden başlamak üzere bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurabilir.

1. Toplantıda hazır bulunup da kararlara muhalif olarak keyfiyeti tutanağa geçiren veya oyunu kullanmasına haksız olarak müsaade edilmeyen yahut toplantıya çağırının usulü dairesinde yapılmadığını veya gündemin gereği gibi ilan ve tebliğ edilmediği yahut da genel kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulunduklarını iddia eden pay sahipleri,
2. Yönetim kurulu,
3. Kararların yerine getirilmesi yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin şahsi sorumluluklarının mucip olduğu takdirde bunların her biri

Bozma davasının açıldığı ve duruşmanın yapılacağı gün, yönetim kurulu tarafından usulen ilan olunur. Bir kararın bozulması, bütün ortaklar için hüküm ifade eder. Bozma kararının kesinleşmesi halinde, bu husustaki ilam tescil ve ilan ettirilir.

Genel Kurul Tutanağı:

Madde 39 – Genel kurul toplantılarının muteber olması için ortaklar tarafından yapılan beyanlar ile muhalif kalanların muhalefet sebeplerini, yapılan seçimler ile verilen kararları içeren bir tutanak düzenlenir. Bu tutanakte toplantıya asaleten ve vekaleten katılanların sayısı ile kullanılan oy sayısı ayrıca gösterilir. Genel kurul tutanağının altı, genel kurul başkan ve üyeleri ile Bakanlık silcisi tarafından imzalanır.

Genel Kurul Kararının Tescil ve İlanı:

Madde 40 – Toplantıya çağırının usule uygun yapıldığını gösteren belgeler ile ortaklar cetveli ve genel kurul tutanağı toplantı tarihinden itibaren 15 gün içinde Ticaret Sicili Memurluğuna verilmekle birlikte gerekli tescil ve ilan işlemleri yapılır.

Bakanlığa Gönderilecek Belgeler:

Madde 41 – Toplantı gününden itibaren en geç 15 gün içinde, Yönetim ve denetim kurulları ile bilanço ve gelir gider cetvelleri, genel kurul toplantı tutanağı ile ortaklar cetvellerinin ve istenebilecek diğer belgelerin onaylı birer örneği kooperatifin ticaret siciline tescil edildiği yerdeki İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğüne tevdi edilir.

YÖNETİM KURULU:**Seçimi ve Süresi**

Madde 42 – Yönetim kurulu genel kurulca en az bir, en çok 4 yıl için seçilir ve en az üç üyeliikten oluşur. Genel kurulca böyle bir süre tespiti yapılmaması halinde bir yıl için seçilmiş sayılır.

Yönetim kurulunun asil ve yedek üyeleri, genel kurulca en çok oy alanlar arasından oy sırasıyla belirlenir. Oylarda eşitlik halinde kuraya başvurulur.

Süresi sona eren üyeler yeniden seçilebilir. Genel kurul lüzum görürse, yönetim kurulu üyelerini her zaman değiştirebilir.

Seçilme Şartları:

Madde 43 – Yönetim kurulu üyelerinde aşağıdaki şartlar aranır;

1. Türk vatandaşı olmak,
2. Kooperatif ortağı olmak ve medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmak,
3. Aynı türde bir başka kooperatifte yönetim kurulu üyesi olmamak,
4. Türk Ceza Kanunu'nun zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, görevi kötüye kullanma, sahtekarlık, dolandırıcılık, hileli iflas, emniyeti suistimal, ve Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlara ilişkin hükümleri ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre mahkum olmamak,
5. Aynı zamanda kooperatifte denetçi olmamak.

Yönetim kurulu üyeliğine seçilen tüzel kişiler, yukarıdaki şartları taşıyan gerçek kişiler vasıtasıyla temsil edilirler.

Seçilme şartları denetim kurulu tarafından araştırılır. Bu şartları taşımadıkları halde seçilenler ile sonradan kaybedenlerin görevlerine yönetim kurulunca son verilir.

Haklarında yukarıdaki suçlarla ilgili kamu davası açılmış olanların görevleri ilk genel kurul toplantısına kadar devam etmekte beraber, Yönetim kurulunca bu durumdaki üyelerin genel kurulca azli veya görev devamı hakkında karar alınmak üzere yapılacak ilk genel kurul gündemine madde konulur.

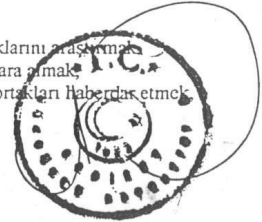
Görev ve Yetkileri:

Madde 44 – Yönetim kurulu, kanun ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır.

Yönetim kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır;

1. Ortakların sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kooperatifin amaç ve faaliyetlerini düzenleyen 6. maddede sayılı işlerin organize edilmesi ve yürütülmesi,
2. Yıllık bilanço ile gelir-gider hesabı ve bütçenin hazırlanmasını sağlamak,
3. Ortaklar ile ortak olmak için başvuranların anasözleşmede belirtilen şartları taşıyıp taşımadıklarını araştırmak,
4. Kooperatifin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kullanılmak üzere ilgili kuruluşlardan borç para almak,
5. Kredi alma işlerinde, kooperatife kredi açacak müesseselerle olan taahhüt ve vecibelerinden ortakları haberdar etmek.

İlgi Şirketleri *Genel Kurul*

No 520 15

Kararların Tesiri:

Madde 37 – Kanun ve anasözleşmeye uygun surette toplanmış genel kurulda alınan kararlar, toplantıda bulunmayanlar veya aleyhte oy kullananlar hakkında da geçerli ve bağlayıcıdır.

Kararların İptali:

Madde 38 – Aşağıda yazılı kimseler kanuna, anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olduğu iddiasıyla genel kurul kararları aleyhine, toplantıyı izleyen günden başlamak üzere bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurabilir.

1. Toplantıda hazır bulunup da kararlara muhalif olarak keyfiyeti tutanağa geçirten veya oyunu kullanmasına haksız olarak müsaade edilmeyen yahut toplantıya çağrının usulü dairesinde yapılmadığını veya gündemin gereği gibi ilan ve tebliğ edilmediği yahut da genel kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulunduklarını iddia eden pay sahipleri,
2. Yönetim kurulu,
3. Kararların yerine getirilmesi yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin şahsi sorumluluklarının mucip olduğu takdirde bunların her biri

Bozma davasının açıldığı ve duruşmanın yapılacağı gün, yönetim kurulu tarafından usulen ilan olunur. Bir kararın bozulması, bütün ortaklar için hüküm ifade eder. Bozma kararının kesinleşmesi halinde, bu husustaki ilan tescil ve ilan ettirilir.

Genel Kurul Tutanağı:

Madde 39 – Genel kurul toplantılarının muteber olması için ortaklar tarafından yapılan beyanlar ile muhalif kalanların muhalefet sebeplerini, yapılan seçimler ile verilen kararları içeren bir tutanak düzenlenir. Bu tutanakta toplantıya asaleten ve vekaleten katılanların sayısı ile kullanılan oy sayısı ayrıca gösterilir. Genel kurul tutanağının altı, genel kurul başkan ve üyeleri ile Bakanlık silcisi tarafından imzalanır.

Genel Kurul Kararının Tescil ve İlanı:

Madde 40 – Toplantıya çağrının usule uygun yapıldığını gösteren belgeler ile ortaklar cetveli ve genel kurul tutanağı toplantı tarihinden itibaren 15 gün içinde Ticaret Sicili Memurluğuna verilmekle birlikte gerekli tescil ve ilan işlemleri yapılır.

Bakanlığa Gönderilecek Belgeler:

Madde 41 – Toplantı gününden itibaren en geç 15 gün içinde, Yönetim ve denetim kurulları ile bilanço ve gelir gider cetvelleri, genel kurul toplantı tutanağı ile ortaklar cetvellerinin ve istenebilecek diğer belgelerin onaylı birer örneği, kooperatifin ticaret siciline tescil edildiği yerdeki İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğüne tevdi edilir.

YÖNETİM KURULU:**Seçimi ve Süresi**

Madde 42 – Yönetim kurulu genel kurulca en az bir, en çok 4 yıl için seçilir ve en az üç üyelikten oluşur. Genel kurulca böyle bir süre tespiti yapılmaması halinde bir yıl için seçilmiş sayılır.

Yönetim kurulunun asil ve yedek üyeleri, genel kurula en çok oy alanlar arasından oy sırasıyla belirlenir. Oylarda eşitlik halinde kuraya başvurulur.

Süresi sona eren üyeler yeniden seçilebilir. Genel kurul lüzum görürse, yönetim kurulu üyelerini her zaman değiştirebilir.

Seçilme Şartları:

Madde 43 – Yönetim kurulu üyelerinde aşağıdaki şartlar aranır;

1. Türk vatandaşı olmak,
2. Kooperatif ortağı olmak ve medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmak,
3. Aynı türde bir başka kooperatifte yönetim kurulu üyesi olmamak,
4. Türk Ceza Kanunu'nun zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, görevi kötüye kullanma, sahtekarlık, dolandırıcılık, hileli iflas, emniyeti suistimal, ve Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlara ilişkin hükümleri ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre mahkum olmamak,
5. Aynı zamanda kooperatifte denetçi olmamak.

Yönetim kurulu üyeliğine seçilen tüzel kişiler, yukarıdaki şartları taşıyan gerçek kişiler vasıtasıyla temsil edilirler.

Seçilme şartları denetim kurulu tarafından araştırılır. Bu şartları taşımadıkları halde seçilenler ile sonradan kaybedenlerin görevlerine yönetim kurulunca son verilir.

Haklarında yukarıdaki suçlarla ilgili kamu davası açılmış olanların görevleri ilk genel kurul toplantısına kadar devam r-etmekle beraber, Yönetim kurulunca bu durumdaki üyelerin genel kurulca azli veya göreve devamı hakkında karar alınmak üzere yapılacak ilk genel kurul gündemine madde konulur.

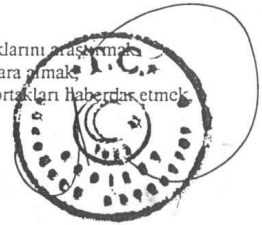
Görev ve Yetkileri:

Madde 44 – Yönetim kurulu, kanun ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır.

Yönetim kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır;

1. Ortakların sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kooperatifin amaç ve faaliyetlerini düzenleyen 6. maddede sayılı işlerin organize edilmesi ve yürütülmesi,
2. Yıllık bilanço ile gelir-gider hesabı ve bütçenin hazırlanmasını sağlamak,
3. Ortaklar ile ortak olmak için başvuranların anasözleşmede belirtilen şartları taşıyıp taşımadıklarını araştırmak,
4. Kooperatifin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kullanılmak üzere ilgili kuruluşlardan borç para almak,
5. Kredi alma işlerinde, kooperatife kredi açacak müesseselerle olan taahhüt ve vecibelerinden ortakları haberdar etmek.

İlhan Şimşek *Emre Şimşek* *Z*

No 520 15

6. Kooperatife yapılan bağışları kooperatif amacına uygun işlerde kullanmak,
7. Bakanlıkça istenecek her türlü evrak vesaiki ibraz etmek, bilgi vermek ve denetim için gelen yetkili elemanlara gerekli kolaylığı göstermek,
8. Kooperatifi resmî dairelerde, mahkemelerde ve üçüncü şahıslara karşı temsil etmek,
9. Dava açmak, sulh olmak ve davadan vazgeçmek,
10. Genel Kuruldan karar almak şartı ile kooperatifin taşınır ve taşınmaz mallarını satmak ve rehine koymak,
11. Doğacak sorumluluk yönetim kuruluna ait olmak üzere kendi ortakları arasından veya hariçten bir veya birkaç kişiyi kooperatifi ilzam edecek tasarruflarda bulunmaya veya muayyen işlerde kooperatifi temsil etmeye yetkili kılmak,
12. Kanun ve anasözleşme ile yönetim kuruluna verilen diğer görevleri yerine getirmek,
13. Kamu kaynaklı kredi kullanımı için kooperatif gayrimenkullerini ipotek ettirmek.

Görev Bölümü ve Toplantılar:

Madde 45 – Yönetim kurulu üyeleri; seçimi takiben yapacakları ilk toplantıda aralarından bir başkan, bir ikinci başkan, gereğine göre de birer katip ve muhasip üye seçerek görev bölümü yaparlar.

Yönetim kurulu, başkanın bulunmadığı zamanlarda ikinci başkanın çağrısı üzerine toplanır. Toplantı ayda en az bir defa ve en az yarıdan fazla üyenin katılmasıyla yapılır. Kararlar toplantıda bulunanların çoğunluğuyla verilir. Oyların eşitliği halinde keyfiyet gelecek toplantıya bırakılır. Onda da eşitlik halinde, söz konusu teklif reddedilmiş sayılır.

Toplantıda bulunmayan üyeleri temsilen oy kullanılamaz, üyeler şahsi menfaatlerini ilgilendiren hususların görüşülmesi sırasında toplantıya katılamazlar.

Özürsüz olarak üst üste üç defa toplantıda hazır bulunmayan üye çekilmiş sayılır.

Toplantılar kooperatif merkezinde yapılır. Ancak üyelerin çoğunun tasvibi ile başka herhangi bir yerde de yapılabilir.

Alınan kararlar tarih ve numara sırasıyla yönetim kurulu karar defterine işlenir. Tüm üyelerin isimleri kararın baş tarafına yazılır ve alt tarafı toplantıya katılanlarca isim yazılarak imzalanır.

Verilen karara karşı olanlarla çekimser kalan üyeler, karşı olma ve çekimser kalma sebeplerini kararın altına yazarak imzalarlar.

Kooperatifin Temsili ve İlzamu:

Madde 46 – Kooperatif adına düzenlenecek evrakın muteber olması veya kooperatifin ilzamu için, kooperatif unvanı altında temsile yetkisi olanlardan ikisinin imzası gereklidir.

Yönetim kurulu, kooperatifi temsil ve kooperatif adına imza atmaya yetkili şahısları kararla tespit eder ve bu kararın noterlikçe onaylanmış bir sureti, imzalarla birlikte tescil edilmek üzere Ticaret Sicil Memurluğuna verilir. Gerektiğinde yukarıdaki fıkra hükmüne göre hareket edilerek imza yetkisine sahip kimseler değiştirilebilir.

Üyeliliğin Boşalması:

Madde 47 – Yönetim kurulu üyeleri, istifa etmek suretiyle her zaman çekilebilirler.

Herhangi bir sebepten yönetim kurulu üyeliliğinin boşalması halinde, yönetim kurulunca aldıkları oy sayısına göre yedek üyeler çağılır. Eşit oy alanlar arasında kura çekilir. Yönetim kurulu toplantı nisabını kayberderse boşalan yönetim kurulu üyeliklerine denetim kurulu tarafından geciktirilmeksizin yeteri kadar yedek üye çağılır.

Yedek üyelerle de yönetim kurulunun tamamlanmaması halinde, eğer yönetim kurulu toplantı nisabını kaybetmemişse Türk Ticaret Kanunu'nun 315. maddesinin 1. fıkrasına göre hareket olunur. Yönetim kurulu toplantı nisabının altında düşmüşse, denetim kurulu tarafından seçimler yapılmak üzere derhal genel kurul toplantıya çağılır.

Sorumluluk ve Yasak Muameleler:

Madde 48 – Yönetim kurulu, kooperatif işlerinin yönetimi için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi için tüm gayretini sarfeder. Üyeler yönetim kurulu faaliyetleri sırasında öğrendikleri ticaret veya işletme sırlarını saklamakla yükümlüdürler. Yönetim kurulu, gerekli defter ve belgeler ile genel kurul evraklarının ve ortak listelerinin muntazam hazırlanıp, tutulup saklanması ve gelir-gider hesabı ile yıllık bilançonun kanuni hükümlere uygun olarak hazırlanıp incelenmek üzere denetçilere verilmesinden sorumludur.

Yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurları ortaklık işlemleri dışında kendisi veya başkası namına, bizzat veya dolaylı olarak kooperatifle kooperatif konusuna giren bir ticari muamele yapamaz. Yönetim kurulu üyeleri ve temsile yetkili şahıslar, genel kurulun devredemeyeceği yetkileri kullanamaz. Yönetim kurulu üyeleri, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan müteselsilen sorumlu olup, kooperatife tazmin etmekle yükümlüdürler.

Kusurlu olmadığını ispat eden üyeler ile karara muhalif kalıp durumu hemen denetim kuruluna yazılı olarak bildiren veya özrü nedeniyle toplantıda hazır bulunamayan üyeler sorumluluktan kurtulurlar.

Görevi sona eren üyenin iş gördüğü zamana ait sorumluluğu ayrılış tarihinden itibaren 5 yıl devam eder.

14 AĞU 2001

Yönetim Kurulu Üyelerinin Ücretleri:

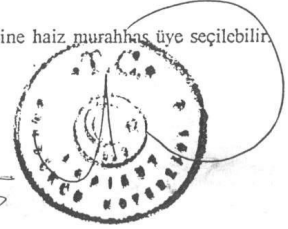
Madde 49 – Yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile Murahhas üyelerle bu sıfatla yapacakları hizmet için aylık ücret veya katılacakları her toplantı için bir huzur hakkı ve yapacakları görev ve seyahatleri için yolculuk ödendir. Ödemenin miktar ve şekli genel kurulca belirlenir. Yönetim kurulu üyelerine, genel kurulca kararlaştırılan yukarıdaki nev'i ve miktarlar dışında hiçbir ödeme yapılamaz.

Murahhas Üye:

Madde 50 – Yönetim kurulu kararı ile, üyelere bir veya birkaç kooperatifi temsil yetkisine haiz Murahhas üye seçilebilir. Murahhas üyelerin seçilmesi ve değiştirilmesi ticaret siciline tescil ettirilir.

Müdür ve Diğer Personel:

[Handwritten signatures and stamps]

No 520 15

Madde 51 – Yönetim kurulu, kooperatifin mali ve idari işlerini yürütmek üzere kendi arasından veya hariçten bir müdür ile kooperatifin işlerinin gerekli kıldığı diğer personeli istihdam edebilir. Bunlar kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludur. İstihdam edilecek personeli nitelik ve görevleri yönetim kurulu kararıyla belirlenir. Bütçede belirtilmek şartı ile bu personele yönetim kurulunca tespit edilecek ücret verilir.

DENETİM KURULU:

Biçimi ve Seçimi:

Madde 52 – Genel kurulca en az bir yıl için ortaklar arasından veya dışarıdan en az iki veya daha fazla denetim kurulu üyesi ile bir o kadar da yedeği seçilir. Genel kurulca süre tespiti yapılmaması halinde bir yıl için seçilmiş sayılır.

Bu anasözleşmenin 42. maddesinin 3.üncü fıkrası denetim kurulu üyeleri için de uygulanır.

Seçilme Şartları:

Madde 53 – Denetim kurulu üyelerinde aşağıdaki şartlar aranır.

1. Türk vatandaşı olmak ve medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmak.
2. Türk Ceza Kanunu'nun zimmet, ihtilal, irtikap, rüşvet, görevi suistimal, sahtekarlık, hırsızlık, dolandırıcılık, hileli iflas, emniyeti suistimal ve devletin şahsiyetine karşı suçlara ilişkin hükümleri ile kooperatifler kanununun hükümlerine göre mahkum olmamak.
3. Aynı zamanda kooperatife yönetim kurulu üyesi, kooperatif personeli veya yönetim kurulu üyeleriyle üçüncü derece dahil kan ve sıhrî hısımlar (kendisinin ve eşinin anne, baba, çocuk, büyükanne, büyükbaba, torun, amca, dayı, hala, teyze, kardeş çocuğu) olmamak, yönetim kurulu üyeleriyle aralarında iş ortaklığı bulunmamak.

Görev ve Yetkileri:

Madde 54 – Denetim kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır;

1. Yıllık bilanço ve sonuç hesaplarını inceleyerek, bu husustaki görüşlerini birlikte veya tek başına genel kurula bir raporla bildirmek.
2. Kooperatif işlemlerinden bilgi edinmek ve gerekli kayıtların düzenli olarak tutulması amacıyla en az üç ayda bir defa kooperatifin defterlerini incelemek.
3. En az üç ayda bir defa kooperatifin nakdi mevcudu ile menkul değerlerini kontrol etmek.
4. Bütçe, bilanço ve gelir-gider cetvelini denetlemek.
5. Yönetim kurulunun ihmali halinde genel kurulu olağan veya olağanüstü toplantıya davet etmek.
6. Yönetim kurulu üyelerinin kanun ve anasözleşme hükümleri ile iyi niyet esaslarına uygun davranmalarına nezaret etmek.
7. Yönetim kurulu üyelerinin gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarını araştırmak, toplantı nisabının kaybedilmesi halinde boşalan bu üyeliklere geciktirmeksizin yeteri kadar yedek üye çağırarak.
8. Kooperatif ortaklarının, yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif personeli hakkındaki şikayetlerini incelemek ve inceleme sonucunu yıllık raporunda açıklamak.
9. Uygun gördükleri teklifleri yönetim kurulu ve genel kurul toplantıları gündemine koymak.

Denetim kurulu üyeleri, görevleri çerçevesinde işlerin yürütülmesinde gördükleri noksanlıkları kanun ve anasözleşmeye aykırı hareketleri, bundan sorumlu olanların bağlı bulundukları organa ve aynı zamanda genel kurula haber vermekle yükümlüdürler.

Denetim kurulu üyeleri kendilerine kanun ve anasözleşmeyle verilen görev ve yetkileri gerektiğinde tek başlarına da kullanabilirler.

Denetim kurulu üyeleri yönetim ve genel kurul toplantılarına katılırlar, ancak yönetim kurulu toplantılarında oy kullanamazlar.

Sorumluluk:

Madde 55 – Denetim kurulu üyeleri, kanun ve anasözleşmeyle kendilerine yükletilen görevleri hiç veya gereği gibi yapmazlarsa, amalarından doğan zararlardan dolayı kusursuz olduklarını ispat etmedikçe müteselsilen sorumludurlar. Bunlar, görevleri sırasında öğrendikleri ve açıklanmasında kooperatif ve ortakları için zara umulan hususları açıklayamazlar.

Denetim Kurulu Üyelığinin Boşalması:

Madde 56 – Denetim kurulu üyeleri istifa etmek suretiyle her zaman görevlerinden çekilebilirler. Kanun veya anasözleşmede belirtilen şartları taşımadıkları veya sonradan kaybettikleri anlaşılınların üyelikleri kendiliğinden sona erer. Üyelğin herhangi bir nedenle boşalması halinde yerlerine, en çok oy alan yedekleri geçer. Yedeklerle beraber üye sayısı genel kurulca belirlenen sayının altına düştüğü takdirde mevcut üye veya üyeler, ilk genel kurula kadar görev yapmak üzere yerine birisini seçerler. Yedekler de dahil toptan boşalma olursa, Türk Ticaret Kanunu'nun 351. maddesinin son cümlesine göre hareket edilir.

Denetim Kurulu Üyelerinin Ücretleri:

Madde 57 – Denetim kurulu üyelerine verilecek ücretin miktar ve ödeme şekli, genel kurul tarafından tespit olunur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİFİN HESAPLARI VE DEFTERLERİ

14 AĞU 2001

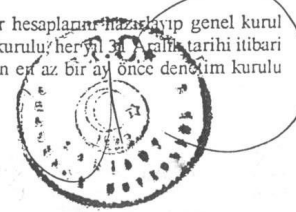
HESAPLAR:

Hesap Dönemi Bilanço ve Netice Hesapları:

Madde 58 – Kooperatifin hesap dönemi takvim yılıdır. İlk faaliyete geçildiği yıldaki hesap dönemi, kooperatifin kurulduğu tarihten itibaren başlar ve aynı yılın 31 Aralık tarihinde sona erer.

Yönetim kurulu, her yıl 31 Aralık tarihi itibarı ile envanter yapar, bilanço ve gelir-gider hesaplarını hazırlayıp genel kurul toplantısından en az bir ay önce denetim kurulu üyelerine verir. tarihinde sona erer. Yönetim kurulu, her yıl 31 Aralık tarihi itibarı ile envanter yapar, bilanço ve gelir-gider hesaplarını hazırlayıp genel kurul toplantısından en az bir ay önce denetim kurulu

[Handwritten signatures and stamps]

№ 520 15

üyelerine verir. Denetim kurulu üyeleri bunları en çok 10 gün içinde inceleyerek müştereken düzenleyecekleri raporla birlikte yönetim kuruluna iade ederler. Bilanço ve netice hesapları genel kurul toplantısından en az 15 gün önce kooperatif merkezinde ortakların incelemesine sunulur ve isteyenlere birer sureti verilir.

Muhasebe Usulü:

Madde 59 – Kooperatifin hesapları genel kabul görmüş muhasebe prensip ve usullerine uygun olarak tutulur ve mali durum tabloları buna uygun şekilde hazırlanır.

Gelir-Gider Farkı ve Dağıtımı:

Madde 60 – Gelir-gider farkı genel kurulca onaylanan yıllık bilançoya göre tespit edilir.

Müsbet gelir-gider farkının %15'i yedek akçe ve %1'i tanıtma ve eğitim fonu olarak ayrıldıktan sonra, genel kurul geri kalan müsbet gelir-gider farkının tamamının veya bir kısmının ortaklara muameleleri oranında risturn olarak dağıtılmasına karar verebileceği gibi yedek akçe, geliştirme özel fonu, ortaklar ve personel için yardım fonu arasında da bölüştürülebilir.

Yukarıdaki fıkraya göre ayrılan %1'i oranındaki fon bilançonun genel kurulca onaylanmasından itibaren 1 ay içinde 1163 sayılı kanunun 94.üncü maddesi uyarınca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı emrindeki tanıtım ve eğitim hizmetleri fonu hesabına yatırılır. Yedek akçeler ortaklara dağıtılamaz. Sermaye üzerinden kazanç dağıtılamaz. Yönetim ve denetim kurulu üyelerine kazanç üzerinden pay verilemez. Kooperatif yalnız ortaklarıyla iş yapar.

Devir Teslim Tutanağı:

Madde 61 – Yönetim kurul üyeleri ve memurları, görev devir ve teslimleri sırasında sorumlulukları altındaki para, mal, defter, belge ve diğer kooperatif varlıklarını bir tutanakla yeni görevlilere teslim etmekle yükümlüdürler.

Avanslar ve Ödemeler:

Madde 62 – Kooperatifin amaç ve işleri dışında avans verilemez ve ödeme yapılamaz. Her türlü ödemelerin geçerli belgelere dayandırılması şarttır. Verilecek avansın sebebi, miktarı, süresi, geri, alınma şartları, kapatılması şekli ile kasada günlük olarak bulundurulacak azami para miktarı ve kooperatifin parasının amaçlara uygun şekilde değerlendirilmesi usulü yönetim kurulu tarafından belirlenir.

Kooperatifin Aczi Halinde Yapılacak İşler:

Madde 63 – Kooperatifin aciz halde bulunduğunu kabul ettirecek ciddi sebepler mevcut ise, yönetim kurulu piyasada cari fiyatlar esas olmak üzere, derhal bir ara bilançosu tanzim eder. Son yılın bilançosu veya daha sonra yapılan bir tasfiye bilançosu veyahut da yukarıda sözü geçen ara bilançosu kooperatifin mevcut borçlarını artık karşılayamayacağını gösteriyorsa, yönetim kurulu Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na durumu bildirerek, genel kurulu derhal olağanüstü toplantıya çağırır. Son yılın bilançosunda kooperatif varlığının yarısı karşılıksız kalırsa yönetim kurulu derhal genel kurulu toplantıya çağırarak durumu ortaklara arz eder. Aynı zamanda ilgili mahkeme ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na da bilgi verir. Ancak bilançosunda tespit edilen açık üç ay içinde ortakların ek ödemeleri ile kapanmadığı takdirde yine bakanlık haberdar edilir.

Mali durumun düzeltilmesinin mümkün görülmesi halinde yönetim kurulunun ve alacaklılardan birinin isteği üzerine mahkeme iflasın açılmasını erteleyebilir. Bu takdirde mahkeme mevcutlar defterinin tutulması, yönetim memuru üyelerinin atanması gibi kooperatif varlığının korunmasına ve devamından yana tedbirler alır.

DEFTERLER:

Tutulacak Defterler:

Madde 64 – Kooperatifte aşağıdaki defterlerin tutulması zorunludur.

1. Yevmiye defteri,
2. Defteri kebir,
3. Envanter,
4. Karar defteri,
5. Ortaklar defteri,

Kooperatifte bu defterlerden başka, kasa defteri ile işin mahiyeti ve öneminin gerektirdiği diğer defterler de tutulur. Defterleri Tasdik Ettirme Yükümlülüğü:

Madde 65 – Kooperatifin tutmak zorunda olduğu yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri ve her iki karar defteri kullanılmaya başlanılmadan önce notere ibraz olunur. Noter bu defteri mühür ve imzasıyla tasdik eder.

Defter ve Belgelerin Saklanması:

Madde 66 – Kooperatif ile ilgili yazı, mektup, telgraf, fatura, cetvel, senet, makbuz, tutanak, şartname, proje, hakediş, fiş gibi belgelerle ödemeleri gösteren belgeler mukavele, taahhüt, kefalet, sair teminat senetleri ve mahkeme ilanları gibi belgeler muntazam bir şekilde dosya halinde muhafaza edilir. Bu belgelerle defterler son kayıt tarihinden itibaren 10 yıl geçinceye kadar saklanır. Kooperatifin sona ermesi halinde ilgili belgeler saklanmak üzere Türk Ticaret Kanunu'nun 68.inci maddesi uyarınca noter ve ortaklardan birine tevdi olunur.

ALTINCI BÖLÜM DAĞILMA VE TASFİYE:

Birleşme ve Devir:

Madde 67 – Genel kurul kooperatifin konu ve amaçları ile ilgili diğer bir kooperatifle birleşmesine veya bir kamu tüzel kişisine ya da herhangi bir derneğe devredilmesine karar verebilir. Bu hallerde 1163 sayılı kanunun 84. ve 85. maddelerine göre işlem yapılır.

Dağılma Sebepleri:

14 AĞU 2001

[Handwritten signatures and initials]

No 520 15

Madde 68 – Kooperatif;

1. Ortak sayısının 7'den aşağı düşmesi üzerine,
2. Genel kurul kararıyla,
3. İflasın açılmasıyla,
4. Kanunlarda öngörülen diğer hallerde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın mahkemeden alacağı karar üzerine,
5. Diğer bir kooperatifle birleşmesi veya devralınması suretiyle,
6. Üç yıl olağan genel kurul toplantısını yapmaması halinde,
7. Amacına ulaşma imkanının kalmadığının Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na tespiti halinde,

mahkemeden alacağı kararla dağılır.

Tasfiye Kurulu:

Madde 69 – Tasfiye kurulu, genel kurul tarafından seçilecek en az iki kişiden oluşur. Genel kurul bu hususta yönetim kurulunu da görevlendirebilir. Genel kurulca tasfiye kurulu için bir seçim veya görevlendirme yapılmadığı takdirde, tasfiye işlerini yönetim kurulu yürütür. Bunlar genel kurulca her zaman azil veya yerlerine yenileri tayin olunabilir.

Tasfiye kurulunun yukarıdaki fıkraya göre oluşturulmasına imkan bulunmaması halinde ortaklardan birinin başvurusu üzerine mahkemece tasfiye memurları atanabileceği gibi ortağın talebine istinaden tasfiyeye memur kimselerin haklı sebepler dolayısıyla azli ile yerlerine yenilerinin atanmasına da karar verebilir.

1163 sayılı kanunun değişik 66. maddesinin 1. fıkrasının 3. bendi ile 62. maddesi hükümleri tasfiye kurulu üyeleri hakkında da uygulanır.

Tasfiye kurulu üyelerine, tayin eden merci tarafından tespit edilecek miktarda ücret ödenir. Yönetim kurulu tasfiye memurlarını ticaret siciline tescil ve ilan ettirir.

Tasfiye Kurulunun Görevleri ve Tasfiyenin Yürütülmesi:

Madde 70 – Tasfiye kurulu tasfiye işlerinin bir an önce bitirilmesi için çalışmakla yükümlü olup, tasfiye işlemlerine ilişkin görevlerini aşağıdaki şekilde yürütür.

1. Dağılıma, tasfiye kurulunca Ticaret Siciline tescil ettirilir ve Ticaret Sicil Gazetesi ile mahalli bir gazetede birer hafta arayla üç defa yapılacak ilanla alacaklılar tasfiyeden haberdar edilerek bir yıl içinde alacaklarını beyana davet edilir.
2. Tasfiye süresince kooperatif ünvanı "Tasfiye Halinde" ibaresi ilave edilerek kullanılır.
3. Kooperatif genel kurulu aksine karar vermiş olmadıkça tasfiye memurları menkul malları pazarlık veya açık artırma usulüyle satabilir. Gayrimenkullerin satılma şekli genel kurul kararıyla belirlenir.
4. Tasfiye memurları göreve başladıkları zaman kooperatifin, dağılıma kararının verildiği tarihteki durumunu inceleyerek varlıkları, alacakları, borçları gösterir bir envanter defteri ile açılış bilançosu hazırlar, ayrıca kooperatifin mevcut ortakları ile bunların alacak ve borç durumlarını gösterir bir cetvel tanzim edilir.
5. Kooperatifin eskiden başlamış olup da henüz bitirilmemiş işlerinden tamamlanması mümkün olanlar tamamlanır, taahhütler yerine getirilir, alacaklar ve gerektiğinde ödenmemiş sermayeler tahsil edilir.
6. Kooperatif borçlarının mevcutlarından fazla olması halinde tasfiye memurları durumu mahkemeye bildirir.
7. Tasfiye sırasında tasfiye kurulunun kararlarının yer alacağı bir tasfiye defteri tutulur. Tasfiyenin yönetim kurulunca yürütülmesi halinde, yönetim kurulu karar defteri tasfiye defteri olarak kullanılır.
8. Tasfiyenin uzun sürmesi halinde her yıl sonu için ara bilançolar ile tasfiye sonunda kesin bilanço hazırlanır ve genel kurula sunulur.
9. Tasfiye süresince yapılacak genel kurul toplantılarında aranacak toplantı nisabı hakkında 33. maddenin 1. fıkrası hükmü uygulanır.
10. Kooperatiften alacaklı oldukları bilinenlerin alacak tutarları ile muaccel ve tartışmalı olan borçlara karşılık düşen meblağ notere tevdi olunur.
11. Kooperatifin borçlarının ve pay bedellerinin ödenmesinden sonra kalan miktar kayıtlı ortaklar veya hukuki halefleri arasında ödenmiş sermayeleri ile orantılı olarak dağılır.
12. Tasfiyenin sona ermesi üzerine kooperatif ünvanının sicilden silinmesi tasfiye memurlarınca sicil memurluğundan talep edilir.

**YEDİNCİ BÖLÜM
ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER**

14 AĞU 2001

Bakanlık ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Denetimi:

Madde 71 – Kooperatif, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın denetimine tabidir. Bakanlık kooperatif üst kuruluşlarını, ilgili müesseseleri ve bağımsız denetim kuruluşlarını kooperatifi denetlemekte görevlendirilebilir.

Kooperatif görevlileri kooperatife ait mal, para ve para hükmündeki kağıtları ve gizli de olsa bunlarla ilgili defter ve belgeleri istenildiğinde müfettişlere kooperatif kontrolörlerine ve kredi kuruluşlarının denetim görevlilerine göstermek, saymasına ve incelemesine yardımcı bulunmak, istenilen bilgileri gerçeğe uygun ve eksiksiz olarak vermek, doğru beyanda bulunmakla yükümlüdürler.

Siyasi Faaliyet Yasası:

Madde 72 – Kooperatif, siyasi maksatlı veya genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini bozmaya yönelik faaliyet gösteremez ve kooperatif faaliyetleri bu maksatlara alet edilemez. Kooperatif siyasi partilerden ve teşekküllerden veya 1. fıkrada belirtilen

[Handwritten signatures and stamps]

№520 15

faaliyetlerde bulunan kişi veya teşekküllerden herhangi bir suretle maddi yardım kabul edemez, bunlara maddi yardımda bulunamaz. Kooperatifin yönetim ve denetim kuralları kooperatifi temsilen siyasi partilerin yapacakları her türlü toplantılara katılamazlar

Kanun Hükümlerine Uygulanması

Madde 73: Bu ana sözleşmede açıklık olmayan hallerde 1163 sayılı Kooperatifler kanunu ile Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ait hükümleri uygulanır.

İlk Yönetim Kurulu Üyeleri

Madde 74: İlk Genel Kurul toplantısına kadar görev yapmak üzere aşağıdaki kurucu ortaklar Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmişlerdir.

1. Memet Özadikti
2. Zuhul Tekiner
3. Filiz Özkan
- 4.
- 5.

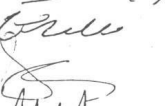
Denetim Kurulu Üyeleri:

Madde 75: İlk Genel Kurul toplantısına kadar görev yapmak üzere aşağıdaki kimseler Denetim Kurulu üyeliğine seçilmişlerdir.

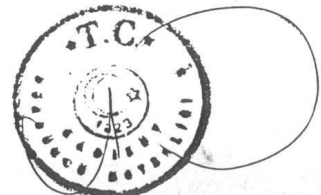
1. Sıddıka Altunoğlu
2. Eylem Elaldı

Kurucular:

Madde 76: Aşağıdaki isimleri, tabiyetleri, adresleri taahhüt ve tediye ettikleri sermaye payları ile imzaları bulunan ilk Yönetim Kurulu üyeleri ile Denetim Kurulu üyeleri bu ana sözleşmenin 43üncü ve 53üncü maddelerde belirtilen seçilme şartlarını taşıdıklarını beyan ederler.

Adı Soyadı	Uyruğu	Adresi	Taahhüdü TL	Ödediği TL	İmza
Filiz Özkan	T.C.	Harmanlık Sok. Özlem Sitesi A Blok D.16 Kartal	1.000.000	1.000.000	
Firuze Özkan	T.C.	Harmanlık Sok. Özlem Sitesi A Blok D.16 Kartal	1.000.000	1.000.000	
Sıddıka Altunoğlu	T.C.	Atatürk Mah. Serinpınar Cad. Akevler Sitesi 1.Blok Kat:3 D:6 Büyükçekmece	1.000.000	1.000.000	
Memet Özadikti	T.C.	Ülker Sok. No:1/4 Beyoğlu	1.000.000	1.000.000	
Eylem Elaldı	T.C.	Turgutpaşa Cad. Hareket Yan Sok. No:8/2 Kartal	1.000.000	1.000.000	
Günel Kaşıkçı	T.C.	Ayvalı Sok., No: 14, D. 3, Kartal	1.000.000	1.000.000	
Zuhul Tekiner	T.C.	Nurtepe Mah. Arı Sok. No:15 D.13 Kağıthane	1.000.000	1.000.000	

14 AĞU 2001

Ek-3 Amargi Broşür Örnekleri

'yaşamak en önemli akademik faaliyettir'

Amargi'nin bildiğimiz üç anlamı var.

Biri bilinen en eski ataerkil uygarlıktan kalma. AMARGİ, Sümercede ÖZGÜRLÜK demek.

Yine Sümercede AMARGİ'nin bir anlamı daha var: ANAYA DÖNÜŞ. Tahakkümün, köleleşmenin, örgütlü şiddetin güçlendiği, kurumsallaştığı bir uygarlıkta Amargi'nin iki anlamı birden çağrıştırması düşündürücü.

Sümerçe ölü bir dil. Hiç bir ülkede konuşulmuyor. Hiç bir millet tarafından sahiplenilmiyor. Bu nedenle, ortak özgürlük düşünüyü anlatıyor. Sadece bu coğrafyada değil, dünyanın her yerinde, bu sözcük, nice heyecan verici, acı ve mutluluk dolu deneyimi anımsatıyor olmalı.

Üçüncü anlamı ise bu coğrafyaya ait. Son iki senedir var. Durağan değil, donuk değil. Sümercedeki özgürlük gibi, sürekli yeniden tanımlanıyor, Bitmez bir yolculuğa işaret ediyor. Biz en çok bu anlamını biliyoruz. AMARGİ, kadınların iki senedir dayanışarak, çatışarak, birbirini gittikçe daha çok anlayarak ve severek büyüttükleri bir fidan.

AMARGİ, keşfederek, güçlenerek yaptığımız bir yolculuk. AMARGİ kadınların örgütü.

Bizim özgürlük ağacımız...

● amargi ile ne yapmaya çalışıyoruz?

Biz kadınlar, erkek egemen toplumsal ilişkiler içinde kendimizi yaratmaya çalışıyoruz.

Erkek akli sorguluyoruz. Felsefi kuramlardan siyaset algısına, bilgiye yaklaşımdan gündelik hayata, dostluk biçimlerinden aşk ilişkilerine, sanattan dile, giyimden mimariye, hukuk kurallarından ahlaka kadar köklü alışkanlıklar, "olmazsa olmaz" sanılan gelenekler biçiminde süren ataerkilliği ve onunla içiçe geçmiş iktidar sistemlerini sorguluyoruz. Alternatif seçenekler geliştirmek ve feminist teoriyi güçlendirmek istiyoruz.

Bunun için İstanbul Amargi'de eğitim komisyonu aracılığıyla, şu çalışmaları yürütüyoruz:

- Atölyeler, araştırma grupları ve broşür çalışmaları
- Seminerler, söyleşiler, sunumlar, kurslar
- Makale tartışmaları, serbest tartışma toplantıları
- Mahallelerde yürütülen tartışmalar ve atölye çalışmaları

Bu çalışmalar isteyen bütün kadınlara açıktır. Ama geldiniz diye illa da bu faaliyetlere katılmak zorunda değilsiniz, kendi etkinliklerinizi yaratabilir, bizimle paylaşabilirsiniz.

Ayrıca ortak kütüphane ve arşiv çalışmalarımız var. Tüm kadınların, araştırma yapmak, seslerini duyurmak, diğer seslerden haberdar olmaları için bir olanak yaratmayı amaçlıyoruz.

Biz Amargi'de hayatı dönüştürürken öğreniyoruz. Akademimizin varolan akademilerin tersine, yaşamı kucaklamamıza imkan tanıyan bir alan olmasını istiyoruz. Tahakküm biçimlerinin kendi içimizdeki hallerini açığa çıkarıyor, birlikte değişiyoruz. Üstü kapalı çelişkileri açığa çıkararak, öncelik hiyerarşisi yapmadan toplumsal dönüşümün önünü açacak projeler geliştiriyoruz. Hayatımızı dönüştürerek bir yaşam okulu yaratmaya çalışıyoruz.

İlişkilerimizde özgürlüğü var etmeye çalışıyoruz. Burada keşdimizi gerçekleştirmek ve yaşamı dönüştürmek için güç kazanıyoruz.

Bir bültenimiz var! Amargi Bülteni aramızdaki iletişimi güçlendiriyor. Bu kanalla ayrı ayrı yaşadığımız zorlukları öğreniyoruz, deneyimlerimizi paylaşıyoruz.

Bir tiyatro grubumuz var! Tiyatro Amargi, ihtiyaç duyduğumuz iletişime imgelerin diliyle katkı sağlıyor.

Bir de atölyemiz var! Burada kağıt üretiyoruz! Makinesiz! Tamamen doğal yollarla! Atık kağıtları dönüştürüyor, onlardan defter, ayna, lamba ve daha pek çok şey yapıyoruz.

Kadın kurtuluş hareketini evde, sokakta, okulda, iş yerlerinde, partilerde, örgütlerde vb. her yerde yaygınlaştırmak istiyoruz. Hukuksal, sosyal, ekonomik, siyasal, tüm alanlarda şiddete ve ayrımcılığa karşı mücadele veriyoruz. Yaşadığımız coğrafyanın her bölgesindeki kadınların kendi aralarındaki farklılıkları dışlamadan dayanışmalarını amaçlıyoruz.

Bunun için:

Dayanışma komisyonu aracılığıyla yürüttüğümüz bu çalışmada kadınların yaşadıkları her türlü ayrımcılık, şiddet, yoksunluk ve diğer sorunlara yönelik dayanışmayı örgütlemeye çalışıyoruz. Diğer sosyal örgütlerle de dayanışarak, kadınların taleplerine göre onları yönlendiriyor, kimi zaman doğrudan destek oluyoruz. Tüm kadınları dayanışma bahçesine davet ediyoruz.

Hukuk komisyonu aracılığıyla, özgürlüğü yasal güvenceye alma mücadelesi veriyoruz. Kadının haklarını bilmesi ve hakları için mücadele etmesi için çalışmalar yürütüyoruz. Ayrıca, kadınlara hukuksal yardım örgütüyoruz. Genellikle erkekleri belirleyici olduğu bu alanda etkin olmaya çalışıyoruz.

tavır alıyoruz!

Ataerkil sistemin uygulamalarına, geleneklerine karşı feminist tavrı geliştirmeye çalışıyoruz. Kadın örgütleriyle kurulan ortak platform çalışmalarında yer alıyoruz. Ayrıca her türlü şiddete ve ayrımcılığa karşı mücadele eden çok kültürlü, çok renkli, çok merkezli bir siyasal ve sosyal yapı geliştirmeyi hedefleyen birey, grup ve kurumlarla kurulan ortak iletişim ağı ve çalışma platformlarında yer alıyoruz.

Kendi ezilmişliğimiz üzerinden geliştirdiğimiz özgürlük söyleminin sınırlarını zorluyoruz. Bütün toplumsal çelişkiler içinde yaratılan deneyimleri anlamaya ve amargi'nin anlamını derinleştirmeye çalışıyoruz.

● nasıl örgütleniyoruz?

Amargi, parti, devlet gibi merkezi yapılardan örgütsel olarak bağımsız bir oluşum.

Hiyerarşik bir örgüt olmayan Amargi'de bir yönetim organı yok. Hedeflerimizi, ihtiyaçlar doğrultusunda, komisyonlar, atölyeler ve çalışma grupları aracılığıyla hayata geçiriyoruz. Herkes kendi yürüttüğü çalışmada inisiyatif sahibi.

Tartışarak, birlikte belirlediğimiz ilkelere uygun olarak çalışıyoruz. İlişkilerde açıklık, tüm çalışmalarda şeffaflık en temel ilkelerimiz.

Örgütlenme modelimiz statik değil. Sürekli kendimizi, çalışma tarzımızı, ilkelerimizi gözden geçiriyoruz. Ve hep yenileniyoruz.

Tazeleniyoruz.

● bize nasıl ulaşabilirsiniz?

Adresimiz:

Balık pazarı, Sahne sokak, 11/5 Galatasaray-Beyoğlu / İSTANBUL
(Mercan Midyecisinin Üstü, 3. kat)

Tel: 0212 243 23 93

e-mail: istanbul@amargi.org.tr

Address: www.amargi.org.tr

AMARGİ KADIN DAYANIŞMA KOOPERATİFİ

**KARMA ÖRGÜTLERDE
KADIN MÜCADELESİ DENEYİMLERİ**

Siyasi Partide Kadın Hareketi Yaratmak- Hilal Dokuzcan 4 Haziran 2005
 ÖDP'deki Kadın Süreci- Funda Ekin 11 Haziran 2005
 AKP Kadın Kolları Anlatıyor- 18 Haziran 2005
 Emek Hareketinde Kadın Olmak (KESK ve DİSK deneyimi)- 25 Haziran 2005
 Yoksul Mahallelerde Kadın Çalışması-
 İlknur Birol, Çiğdem Çıdamlı, Selcan Adıyaman 2 Temmuz 2005
 Etkinliğin yapılacağı Yer; istiklal cd.gazeteci erol dernek sk.
 hanif han ,11/5 beyoğlu
 AMARGİ irtibat telefonu: 0212 2510154
 etkinlikler her hafta 15:00/18:00 arasındır.
 etkinliklerimiz erkeklere kapalıdır.

Proje destekleri: Kadınlar Birliği, Kadınlar Birliği, Kadınlar Birliği

AMARGİ

MAKALE TARTIŞMALARI

Kasım – Aralık 2004

"Toplumsal Cinsiyeti Anlamak", Kamla Bhasin, Toplumsal Cinsiyet "Bize Yükleme Roller", s. 1-18
 "Toplumsal Cinsiyete Karşı Duyarlılığı Artırmak", Kamla Bhasin, Toplumsal Cinsiyet "Bize Yükleme Roller", s. 56-69
 Toplumsal Cinsiyet: Kadın doğulmaz, kadın olunur, Aksu Bora, Siyasal Örgütlerde Cinsiyetçiliğe Karşı Eğitim Rehberi, s. 9-10
 Cinsiyete Dayalı İşbölümü: Delikli taş yerde, gelinlik kız evde kalmaz, Aksu Bora, Siyasal Örgütlerde Cinsiyetçiliğe Karşı Eğitim Rehberi, s. 11-12

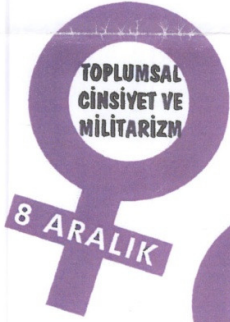
Eski Mezopotamya'dan Kaynaklanan Bir Sistem: Ataerkillik, Fatmagül Berkay, Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, s. 77-93
 "Beni Kadın Yaratmayan Tanrıya Şükürler Olsun", Fatmagül Berkay, Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, s. 94-97

Kadınlar Peşinden Sürükleyen Bir Din: Hristiyanlık, Fatmagül Berkay, Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, s. 98-107
 Eksiksiz ve Mutlak Bir Tektannılık: İslamiyet, Fatmagül Berkay, Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, s. 108-125

Aile, Evlilik, Annelik ve Feministler, Nighat Said Khan, Feminizm Üzerine Bazı Sorular, s. 22-30
 En Kalıcı Sığınak: Özgüven, Geleceğim Elimde, s. 89-92
 Mor Çatı Çalışanlarının Tanıklıkları, Geleceğim Elimde, s. 93-111
 Mor Çatı'da Kadınlar, Geleceğim Elimde, s. 112-117

Savaş, Militarizm ve Barışa Dair Feminist Düşünceler, Cynthia H. Enloe, FeministÇerçeve 2002, s. 11-40
 Savaşlar, Ödlekler ve Kadınlar: Toplumsal Cinsiyeti Konuşmak ve Savaşı Düşünmek, Carol Cohn, FeministÇerçeve 2002, s. 93-118

Feminizm, Milliyetçilik ve Militarizm, Cynthia Enloe
 Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm, Ayşe Gül Altınay, Vatan Millet Kadınlar, s. 11-27
 Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik, Ayşe Gül Altınay – Tanıl Bora, Aile Bağları: Toplumsal Cinsiyetçilik, Milliyetçilik ve Aile, Anne McClintock, FeministÇerçeve 2001, s. 103-117

Kadınların Siyasal Temsili: İnsan Kulübede Başka, Sarayda Başka Düşünür, Aksu Bora, Siyasal Örgütlerde Cinsiyetçiliğe Karşı Eğitim Rehberi, s. 23-27
 Kadın İnsan mıdır?, Fatmagül Berkay
 Kadınların İnsan Hakları: İnsan Hakları Hukukunda Yeni Bir Açılım, Fatmagül Berkay, Tarihin Cinsiyeti, s.35-64
 Eşitliğin Ötesine, Fatmagül Berkay

Karakoyunlu Sk. 10/6 Fındıkzade İSTANBUL
 Tel:(0212) 533 27 95

**AMARGİ SEMİNER DİZİLERİ
KADIN HAREKETİNDE MÜCADELE
DENEYİMLERİ -I**

- 17 Kasım: Türkiye'de Feminist Hareketin Oluşumu
ŞULE AYTAÇ
- 24 Kasım: Feminist Hareketin İlk Günleri,
Örgütlenme Zorlukları, Özgün
Örgütlenme Deneyimleri
STELLA OVADİA
- 8 Aralık: Kadına Yönelik Şiddet ve Mor Çatı
Deneyimi
FİLİZ KERESTECİOĞLU, MOR ÇATI
- 15 Aralık: 80'li Yılların Kampanyaları ve Özel
Alanın Politikası, Sorunlar ve Sorular
GÜLNUR SAVRAN

Saat: 14:00 **Yer:** Amargi Kadın Akademisi Girişimi,
Adres: Sahne Sk. 11/5 Galatasaray, **Tel:** (212) 243 23 93

**AMARGİ SEMİNER DİZİLERİ
KADIN HAREKETİNDE MÜCADELE
DENEYİMLERİ -I**

- 17 Kasım: Türkiye'de Feminist Hareketin Oluşumu
ŞULE AYTAÇ
- 24 Kasım: Feminist Hareketin İlk Günleri,
Örgütlenme Zorlukları, Özgün
Örgütlenme Deneyimleri
STELLA OVADİA
- 8 Aralık: Kadına Yönelik Şiddet ve Mor Çatı
Deneyimi
FİLİZ KERESTECİOĞLU, MOR ÇATI
- 15 Aralık: 80'li Yılların Kampanyaları ve Özel
Alanın Politikası, Sorunlar ve Sorular
GÜLNUR SAVRAN

Saat: 14:00 **Yer:** Amargi Kadın Akademisi Girişimi,
Adres: Sahne Sk. 11/5 Galatasaray, **Tel:** (212) 243 23 93

**AMARGİ SEMİNER DİZİLERİ
KADIN HAREKETİNDE MÜCADELE
DENEYİMLERİ -I**

- 17 Kasım: Türkiye'de Feminist Hareketin Oluşumu
ŞULE AYTAÇ
- 24 Kasım: Feminist Hareketin İlk Günleri,
Örgütlenme Zorlukları, Özgün
Örgütlenme Deneyimleri
STELLA OVADİA
- 8 Aralık: Kadına Yönelik Şiddet ve Mor Çatı
Deneyimi
FİLİZ KERESTECİOĞLU, MOR ÇATI
- 15 Aralık: 80'li Yılların Kampanyaları ve Özel
Alanın Politikası, Sorunlar ve Sorular
GÜLNUR SAVRAN

Saat: 14:00 **Yer:** Amargi Kadın Akademisi Girişimi,
Adres: Sahne Sk. 11/5 Galatasaray, **Tel:** (212) 243 23 93

**AMARGİ SEMİNER DİZİLERİ
KADIN HAREKETİNDE MÜCADELE
DENEYİMLERİ -I**

- 17 Kasım: Türkiye'de Feminist Hareketin Oluşumu
ŞULE AYTAÇ
- 24 Kasım: Feminist Hareketin İlk Günleri,
Örgütlenme Zorlukları, Özgün
Örgütlenme Deneyimleri
STELLA OVADİA
- 8 Aralık: Kadına Yönelik Şiddet ve Mor Çatı
Deneyimi
FİLİZ KERESTECİOĞLU, MOR ÇATI
- 15 Aralık: 80'li Yılların Kampanyaları ve Özel
Alanın Politikası, Sorunlar ve Sorular
GÜLNUR SAVRAN

Saat: 14:00 **Yer:** Amargi Kadın Akademisi Girişimi,
Adres: Sahne Sk. 11/5 Galatasaray, **Tel:** (212) 243 23 93

AMARGİ

MAKALE TARTIŞMALARI

Kasım – Aralık 2004

"Toplumsal Cinsiyeti Anlamak", Kamla Bhasin, Toplumsal Cinsiyet "Bize Yüklelen Roller", s. 1-18
 "Toplumsal Cinsiyete Karşı Duyarlılığı Artırmak", Kamla Bhasin, Toplumsal Cinsiyet "Bize Yüklelen Roller", s. 56-69
 Toplumsal Cinsiyet: Kadın doğulmaz, kadın olunur, Aksu Bora, Siyasal Örgütlerde Cinsiyetçiliğe Karşı Eğitim Rehberi, s. 9-10
 Cinsiyete Dayalı İşbölümü: Delikli taş yerde, gelinlik kız evde kalmaz, Aksu Bora, Siyasal Örgütlerde Cinsiyetçiliğe Karşı Eğitim Rehberi, s. 11-12

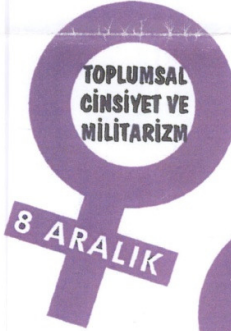
Eski Mezopotamya'dan Kaynaklanan Bir Sistem: Ataerkillik, Fatmagül Bertay, Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, s. 77-93
 "Beni Kadın Yaratmayan Tannya Şükürler Olsun", Fatmagül Bertay, Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, s. 94-97

Kadınlar Peşinden Sürükleyen Bir Din: Hristiyanlık, Fatmagül Bertay, Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, s. 98-107
 Eksiksiz ve Mutlak Bir Tektanncılık: İslamiyet, Fatmagül Bertay, Tektanlı Dinler Karşısında Kadın, s. 108-125

Aile, Evlilik, Annelik ve Feministler, Nighat Said Khan, Feminizm Üzerine Bazı Sorular, s. 22-30
 En Kalıcı Sığınak: Özgüven, Geleceğim Elimde, s. 89-92
 Mor Çatı Çalışanlarının Tanıklıkları, Geleceğim Elimde, s. 93-111
 Mor Çatı'da Kadınlar, Geleceğim Elimde, s. 112-117

Savaş, Militarizm ve Barışa Dair Feminist Düşünceler, Cynthia H. Enloe, FeministÇerçeve 2002, s. 11-40
 Savaşlar, Ödlekler ve Kadınlar: Toplumsal Cinsiyeti Konuşmak ve Savaşı Düşünmek, Carol Cohn, FeministÇerçeve 2002, s. 93-118

Kadınların Siyasal Temsili: İnsan Kulübede Başka, Sarayda Başka Düşünür, Aksu Bora, Siyasal Örgütlerde Cinsiyetçiliğe Karşı Eğitim Rehberi, s. 23-27
 Kadın İnsan mıdır?, Fatmagül Bertay
 Kadınların İnsan Hakları: İnsan Hakları Hukukunda Yeni Bir Açılım, Fatmagül Bertay, Tarihî Cinsiyet, s.35-64
 Eşitliğin Ötesine, Fatmagül Bertay

Feminizm, Milliyetçilik ve Militarizm, Cynthia Enloe
 Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm, Ayşe Gül Altınay, Vatan Millet Kadınlar, s. 11-27
 Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik, Ayşe Gül Altınay – Tanıl Bora, Aile Bağları: Toplumsal Cinsiyetçilik, Milliyetçilik ve Aile, Anne McClintock, FeministÇerçeve 2001, s. 103-117

Karakoyunlu Sk. 10/6 Fındıkzade İSTANBUL

Tel:(0212) 533 27 95

AMARGİ'DEN.....

MERHABA. BARİŞ HAYALLERİMİZ BİZLERİ YENİDEN BULUŞTURDU. BU BULUŞMA, BU TOPRAKLARDA YAŞANAN SAVAŞA KARŞI NE İLK NE DE SON EYLEMİMİZ. ŞİDDETİN ŞİDDETLE KARŞILIK BULDUĞU, ERKEK EGEMEN POLİTİKALARIN ACIMIZA ACI, ESARETİMİZE ESARET KATMAKTAN BAŞKA İŞE YARAMADIĞI MEVCUT DURUMA KARŞI, KADINLAR OLARAK HER ZAMAN SÖZÜMÜZÜ SÖYLEDEDİK. ŞİMDİ DE, SÖZÜN DÖNÜŞTÜRÜCÜLÜĞÜNE HEP BİRLİKTE SAHİT OLUYORUZ.

BARİŞ ŞENLİĞİNDE, SLOGANLARIMIZA ŞARKILARIMIZ, SOHBETLERİMİZ, YORGUNLUKLARIMIZ, HEYECANIMIZ KARIŞACAK. BİZ HAZIR BÖYLE BULUŞMUŞKEN, SOHBETİMİZE KARIŞSIN DİYE BİR DE DERGİMİZİ, YAYINLARIMIZI GETİRDİK VE KISA BİR 'AMARGİ'DE NELER OLUYOR'U YAZALIM DEDİK.

AMARGİ, KADINLARIN VE KADINLIK DENEYİMİNİ YAŞAYAN HERKESİN ALANI. BİZ, AMARGİ'DE ERKEK EGEMEN TOPLUMSAL İLİŞKİLER İÇİNDE, ERİLLİKLE ÇATIŞARAK KENDİMİZİ YARATMAYA, KURTULUŞUMUZU ÖRGÜTLEMeye ÇALIŞIYORUZ. ERKEK AKLI SORGULUYORUZ. FELSEFİ KURAMLARDAN SİYASAL TEORİLERE, ÖRGÜT YÖNETİM TARZINDAN SİYASET ALGISINA, BİLGİYE YAKLAŞIMDAN GÜNDELİK HAYATA, DOSTLUK BİÇİMLERİNDEN AŞK İLİŞKİLERİNE, SANATTAN DİLE, GİYİMDEN MİMARİYE, HUKUK KURALLARINDAN AHLAKA, EYLEM BİÇİMLERİMİZE KADAR, "OLMAZSA OLMAZ" SANILAN GELENEKLER BİÇİMİNDE SÜREN ATAERKİLLİĞİN VE ONUNLA İÇİÇE GEÇMİŞ İKTİDAR SİSTEMLERİNE KARŞI FEMİNİST TEORİYİ YAYGINLAŞTIRMAK VE GÜÇLENDİRMEK İSTİYORUZ. HAYATIMIZI DÖNÜŞTÜREREK BİR YAŞAM OKULU YARATMAYA, İLİŞKİLERİMİZDE ÖZGÜRLÜĞÜ VAR ETMEYE ÇALIYORUZ.

BUNUN İÇİN İSTANBUL AMARGİ'DE BU GÜNLERDE ŞU ÇALIŞMALARI YÜRÜTÜYÜZ: ►►

EDEBİYAT ATÖLYESİ İKİNCİ DÖNEM ÇALIŞMALARI BAŞLIYOR

Edebiyat atölyesinde, edebiyat tarihinden çeşitli örnekleri seçerek tartışıyor, sonra da yazdığımız yazıları kitaplaştırıyoruz. Bir yıl boyunca Küçük Hanımefendi'nin sergüzeştini takip etmiştik. Bu atölyenin sonunda yazılan yazılar, 'Kadınlar Dile Gelince' başlığı altında kitaplaştırıldı. Şimdi de kılaplardan zırtlara, kelimelerden mızraklara ile Yeldeğirmenlerine karşı savaşan bir Donna Kişot'un macerasına dalacağız. "Soluşum yeter" diyenler, yine yakın gözlüklerini alıp sabır, merak ve ısrarla donanıp (disiplin de şart tabii!) Amargi'nin kapılarını çalsınlar. Bu çalışmaya katılabilmek için 7 Eylül tarihine kadar kayıt yaptırmanız gerekmektedir (çalışma ücretsizdir).

BEDEN- HAREKET ATÖLYESİ

Beden-hareket atölyesinde, kendi bedenlerimizle ve birbirimizin bedenleriyle kurduğumuz ilişkileri hareket ederek gizlemeyi, sorgulamayı, gündelik hayatta kullanmayı alışkanlık haline getirdiğimiz bedensel crazlardan sıyrılmayı ve kendi bedenimize yönelik yeni bir farkındalık geliştirmeyi hedefledik. Varoluşumuzu zihin merkezli düşünce sistemi ile kısıtlamak, bedenlerimizin devinimini de varoluş mücadelemize katmak istedik.

MAKALE TARTIŞMALARI:

Amargi'de feminist analizimizi geliştirmek, gündelik sorunlarımızı feminist analizle çözümllemek için sürekli makale tartışmaları yapıyoruz. Şu sıralar cinsel taciz, feminist kavramlar gibi konularda okuyor-tartışıyoruz.

BİR KİTABEVİMİZ, BİR KÜTÜPHANEMİZ VE KÜÇÜK BİR KAFEMİZ VAR. BURADA, KADIN YAZARLARLA BULUŞMALAR, SINIR ÖTESİ BULUŞMALAR, TOPLANTILAR VE ÇEŞİTLİ ETKİNLİKLERİMİZİ YAPIYOR, EYLEMLERİMİZİ ÖRGÜTLÜYÜZ.

AMARGİ DERGİ:

Bir de Amargi feminist teori dergimiz var. 2006 Mart ayından beri üç ayda bir çıkan dergimizin her sayısında bir dosya konusunu feminist analizle değerlendiriyoruz.

AMARGİ ÇEVİRİ GRUBU:

Bir grup gönüllü olarak, Amargi Feminist Dergi'yi İngilizce'ye çeviriyoruz. Amacımız, Amargi'nin Türkiye'deki kadın hareketi içinde temsil ettiği yeri uluslararası platformda da duyurmak. çevrilmiş olan yazılar Amargi'nin sitesinden yayımlanmaktadır. Katkıda bulunmak isteyenler amargicevir@googlegroups.com adresinden bize ulaşabilirler.

AMARGİ SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMA GRUBU:

Özgürlük yolunda alış, yeni farkındalıklarla bireysel ve toplumsal ilişkilere, bu ilişkilerin hayatı bulduğu mekanlara ve bütün bunların birbiriyle ilişkisine hep yeniden yeniden bakmayı gerektirir. Ve her keşfedilen yeni bir farkındalığın kendi içinde kolektif bir öyküsü var.

*deneyimlerimizin öyküsünü yazmak, yazarken de üzerine düşünmek en az yaşamak kadar önemli bir akademik faaliyetler" diyoruz. ve Amargi Sözlü Tarih Çalışma Grubu olarak 2001 yılında kurulan Amargi Kadın Kooperatifi deneyiminin geçmişten bugüne öyküsünü şimdi ve gelecekteki Amargi'ler için kaydediyoruz.

YARATICI EYLEM TASARIM GRUBU:

Eylem, yaşadığımız tahakkümü deşifre etmenin, ürettiğimiz sözü duyurmanın, tavır almanın, müdahale etmenin sadece bir yöntemi. Yaratıcı eylem, özgürleştirir. Ama artık görüyoruz ki, eylemlerimizde de karşı çıktığımız ezberleri tekrarlıyor, karşı çıktığımızı benziyor, sıradanlaşıyoruz. Bu yüzden, hayalgücümüzün kuyruğuna takılıp yaratıcı eylemler tasarlamak için de bir grubumuz var.

Dileyen bütün kadınlar bu faaliyetlere katılabilirler. Ama ila da geldiniz diye bu faaliyetlere katılmak zorunda değilsiniz. Kendi etkinliklerinizi de yaratabilir, bizimle paylaşabilirsiniz.

Amargi ile iletişime geçmek için bizi arayabilirsiniz. 05559937645 ve 0212 551 01 54

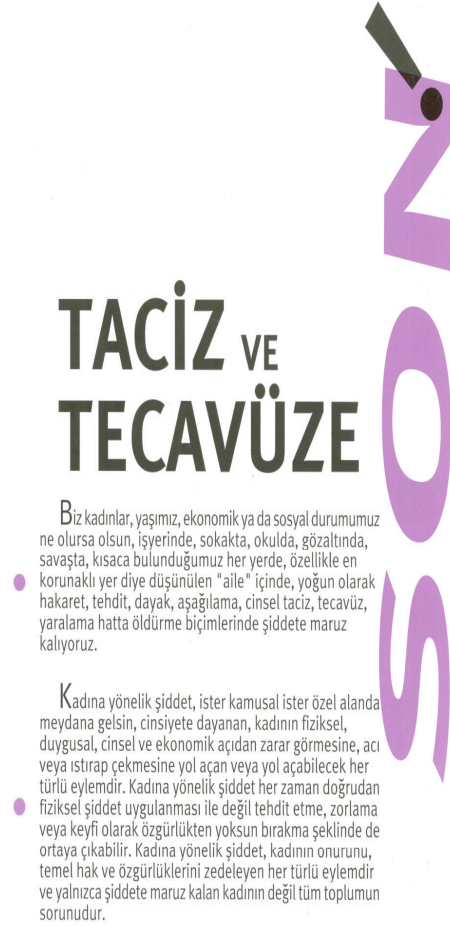
AMARGİ FEMİNİST KİTABEVİ

Katip Mustafa çelebi Mah. Tel Sok. No: 16 Beyoğlu - İstanbul

www.amargi.org.tr

Ek-4 Cinsel Şiddete Karşı Kadın Platformu Broşürü

Bir kadınla (kişiyle) onun açık rızası olmadan,

- Tehdit, baskı veya sair fiziksel-psikolojik şiddet uygulayarak,
- Bıçak çekerek, silah kullanarak, tekmeleyerek, yumruklayarak, boğazını sıkarak,
- Kadın içki veya başka bir ilaç-madde etkisi altında olup karar verecek durumda değilken cinsel ilişkiye girmek **TECAVÜZDÜR**.
- Tecavüz eden kişi ve tecavüz edilen kişi arasındaki ilişki -koca, sevgili, eski koca, akraba- her ne olursa olsun uygulanan eylem bir saldırganlık ve tecavüzdür.
- Evlilik içi tecavüz suçtur.
- Tecavüz cinsellik değil, şiddettir. Cinsel istek denetlenebilir, yönlendirilebilir, ertelenebilir bir dürtüdür. "Uyarılmış bir erkek" için tecavüz, cinsel isteğin engellenemez bir sonucu değildir. Tecavüz cinselliğin değil, saldırganlığın ifadesidir. Tecavüzcü erkekler, cinsel güdülerine hakim olmadıkları için değil, kadınları kendi mülkleri gibi gördükleri, kadınlar üzerinde egemenlik kurmak istedikleri, bunu bir hak olarak gördükleri için tecavüz ederler.
- Tecavüze maruz kalan kişiler, yaşadıkları dehşetin izlerini yıllar boyu ruh ve bedenlerinde taşırlar.
- Bir kadının gece geç saatte dışarıda olması, alkol kullanması, açık giyinmesi, aktif cinsel hayatı olması, bir erkeği evine davet etmiş olması tecavüz nedeni olamaz. Kadınlar hiçbir davranışları nedeni ile tecavüzü hak etmez. Tecavüzün ve cinsel istismarın mazereti veya gerekçesi olamaz.
- Tecavüz istisnai bir durum değildir. Dünya üzerinde her 6 dakikada bir insan tecavüze uğramaktadır. İstatistiklere göre hayatları boyunca her dört kadından biri tecavüze ya da cinsel istismara maruz kalmaktadır.
- Hiçbir kadın, bıçakla, silahla, tehditle, yumruklanarak, tekmeyle, boğazı sıkılarak, ilaçla/alkolle, bilinci yerinde değilken, kendisiyle isteği dışında zorla cinsel ilişki kurulmasından hoşlanmaz.
- Tecavüz suçu işleyen bireyler alkol, uyanıcı ya da uyuşturucu madde etkisinde de olsalar tecavüz suçundan ve her türlü davranışlarından sorumludur.
- Tecavüz, erotik, fantezi, komik değildir!
Her tür cinsel istismar kanunlar ve toplum önünde suçtur.
- Tecavüze uğramak utanılacak bir durum değildir. Utanması gerekenler tecavüzçülerdir.
- Tecavüz bir insanlık suçudur. Suçun cezasız kalmaması için mutlaka şikayet edilmeli ve takipçisi olunmalıdır.

TECAVÜZE UĞRAYAN BİR KADIN NELER YAPMALIDIR?

- Eğer bakire ise, ilk 7 gün içinde fiziksel rapor almak için hekime başvurulmalıdır.
- Bakire değilse, olay sonrası kesinlikle yıkanmadan ilk 48 saat içinde fiziksel rapor için Savcılık ve Adli Tıp Kurumu'na başvurulmalıdır. Savcılığa başvurmanız halinde savcılık sizi Adli Tıp Kurumu'na sevk edip durumu rapor altına alacaktır.
- Tecavüzçüye ait herhangi bir izi (tırnak parçası, kan örneği, saç kılı gibi) yok etmeden derhal savcılığa bildirmelidir. Tecavüz sırasında giyilen kıyafet ve iç çamaşırlarda yapılacak araştırma da önemli olup, kıyafetler de hiçbir şekilde yıkanmadan savcılığa bildirilmelidir.
- İmkânı varsa derhal bir avukata, kadın kurumuna veya insan hakları kurumuna başvurarak hukuki takip başlatmalı, suç duyurusunda bulunmalıdır.
- Belli bir süre geçtikten sonra yaşadıklarını açıklamaya karar verirse ispatlayamam kaygısına kapılmamalıdır. Yaşanan mağduriyetin, "psikolojik rapor" ile de tespiti mümkündür. Hastanelerden alınacak psikolojik rapor yaşanan travmayı ispat için yeterlidir.
- Suç duyurusunda bulunan kadın, eğer tecavüzçü hakkında dava açılırsa davayı mümkünse bir avukat veya avukatlar aracılığı ile takip etmelidir.
- Türkiye'de iç hukuk yolları olumsuz şekilde kapanırsa, mutlaka Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurulmalıdır.

Ek-5 Soru Çerçevesi

SORU CETVELİ

- 1) Bize kendinizden bahseder misiniz? (doğum yeri, tarihi, nereden geldiği, eğitim, iş...)
- 2) Amargiden önce herhangi bir örgütlülük deneyiminiz oldu mu? Ne tür çalışmalarınız oldu bahseder misiniz?
- 3) Amargiyi ilk nereden duydunuz?
- 4) Amargi ile ilk ne zaman ve nasıl tanıştınız?
- 5) İlk ilişkilendiğinizde aktif bir göreviniz var mıydı?
- 6) Siz Amargi'ye katıldığınızda yeri neredeydi?
- 7) Amargi ile ilk ilişkilendiğinizde Amargi'de kimler vardı? Kimlerle tanıştınız?
- 8) O dönemden hatırladığınız anılarınız var mı? Nasıl bir ortamdı? Neler hissettiniz?
- 9) Geçmişteki örgütlülük deneyimlerinizin Amargi'ye bakışınızda ve buradaki faaliyetlerinizde nasıl bir etkisi oldu?
- 10) Şu anda Amargi'de aktif olarak yaptığınız bir görev var mı?
- 11) Amargi'nin örgütlenme modelini nasıl tanımlarsınız?
- 12) Amargi'nin örgütlenme modelinin olumlu ve olumsuz bulduğunuz yanlar nelerdir? Ayrıntılandırır mısınız?
- 13) Bu örgütlenme modelini diğer modellerle karşılaştırdığınızda neler söyleyebilirsiniz?
- 14) Amargi'de kararlar nasıl alınıyor, karar alma süreci nasıl işliyor?
- 15) Gönüllülüğü nasıl tanımlarsınız ve sizin için ne ifade ediyor?
- 16) Amargi'deki gönüllülük mekanizmasının işleyişine ilişkin neler söyleyebilirsiniz? Devamlılığı nasıl sağlıyor?
- 17) Amargi'ye yeni katılanlara Amargi deneyimi nasıl aktarılıyor?
- 18) Amargi'de iş bölümünü nasıl gerçekleştiriyorsunuz?
- 19) Amarginin lideri var mı? varsa bu dönemlere göre değişti mi?
- 20) Amargi'nin devletle ilişkilerini nasıl tanımlarsınız? (Daha önce resmi bir kurumla iş yapıldı mı, şu an yapıyor mu ya da yapılabilir mi?)
- 21) Herhangi bir sivil toplum kuruluşunun devletle ilişkileri sizce nasıl olmalıdır?
- 22) Amargi'nin bir STK olarak diğer STK'lardan farklı gördüğünüz yanları var mıdır? Varsa Nelerdir?

- 23) Sizce Amargi dışarıdan bir kurum olarak nasıl algılanıyor?
- 24) Gelecekte Amargi'nin kadın hareketindeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 25) Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Teşekkürler.